

ЭГЕМБЕРДИ ЭРМАТОВ

*Чыгармаларынын жети
томдук жыйнагы*

Бишкек
«Бийиктик» – 2011

ЭГЕМБЕРДИ ЭРМАТОВ

Экинчи том

Исфайрам авазы

Бишкек
«Бийиктик» – 2011

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-5
Э 80

Эрматов Эгемберди.
Э 80 Чыгармаларынын жыйнагы: 2-том.
Бір түрмөктөрү. – Б.: Бийиктик,
2011. – 340 б.

ISBN 978-9967-13-417-1

Бул томдукка мезгил чакырыгы, заман талабына жараша акындын жан-жүрөгүн жарып чыккан чыгармалары кирди.

Э 4702300200-08

ISBN 978-9967-13-417-1

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-5

© Эрматов Э., 2011.

АЛГЫ СӨЗ

Менин оюмча, поэзиянын эң орчундуу касиети – ыймандай сырыңды жашырбай, чындыгыңды окурманга тартуулоо. Ичиңдеги бугуң, ой-санааң, жүрөк дартың, ырларыңда чагылып турбаса, анда андай поэзия кунарсыз, супсак. Эгер акын өзүн жазуудан качса, өзүн көмүскөдө алып жүрсө, жандүйнөсүн жашырып койсо, андай акындан шектенүү керек. Өзүнө өзү ишенбеген адамдан олуттуу бир нерсе күтүүгө да болбойт. Анткени ал өзүнүн окурмандарын сыйлабайт, өзүнүн ким экендигин айтып бергиси келбейт. Жандүйнөсүнүн жардылыгын жарыя көрсөтүп коюудан коркот. Ошондуктан, мен акындын ыймандай сырын эң биринчи орунга коём.

Акындын башкы каарманы – жеке өзү жана анын тагдыры. Тагдыры жок акындан дурус чыгармалар чыкпайт. Тагдырын жазбаган акындан жугумдуу ойлорду, жүрөктү селт эттирген поэтикалык эргүүлөрдү табуу кыйын. Ар бир адам өзүнө үңүлмөйүнчө, өзүн терең изилдемейинче, өзүн өзү сындап, өзүнө баа бермейинче башкаларга тиши өтпөйт. Анткени ал башкы каарман кылып өзүн жазуу менен өзгөлөргө назар салат, өзгөлөрдү аңдап билет, дүйнөгө, айлана-чөйрөгө ошондо гана туура көз караш менен карап, кандайдыр бир ой айтууда этият, сараң боло баштайт. Чыгармадагы ойлор, идеялар акындын тагдыры менен байланышпаса, ал чыгарма канчалык көркөм поэтика-

луу болбосун маани-маңызы төмөндөп, жугумсуз уйкашкан сөздөрдүн тизмегине айланат. Мындай ырлардын өмүрү кыска болот. Адабиятка аралашып жүргөндөн бери мына ушуну түйүндүм.

Бул томдукка кирген ыр түрмөктөр – бир дем менен жазылган чыгармалар. Колумдан келишинче ыймандай сырмды жашырбай, өзүмдүн тагдырыма байланышкан дүр-дүйнөнү айтууга аракеттендим. Алар азын-оолак окурмандардын жүрөгүнөн орун тапкан болсо, анда менин аракетим текке кетпептир деп каниет алам.

ИСФАЙРАМ АВАЗЫ

1.

Өмүр сымал агылып,
Өлбөстүккө ак уруп,
Шыңгыраган тамчылар
Жылдыз нурун жамынып,
Көк асмандан башталат
Күрпүлдөгөн жаңырык.

Улуулукка багынып,
Улуу талаа сагынып,
Ууз, таза гүлдөрдүн
Шүүдүрүмүн тагынып,
Аппак таңдан башталат
Албууттанган жаңырык.

Күн нуруна чагылып,
Ай нуруна кабылып,
Тулкусуну кошулуп,
Түбөлүк жаш аруулук,
Алмуздактан башталат
Айгай салган жаңырык.

2.

Шыңгыр-шыңгыр шыңгырап,
Шырылдаңдай ыр курап,
Бирде күлүп каткырып,
Бирде акырын шыбырап,
Күрөө тамыр сыяктуу
Күпүлдөйт да жулунат.

Шар-шар этип шарылдап,
 Бүт дүйнөнү аруулап,
 Даам таткан адамдын,
 Канына өрт таңуулап,
 Канат берип капыстан
 Кайып келген жаңы ыргак.

Шуу-шуу этип шуулдап,
 Дуу-дуу этип дуулдап,
 Бирде онтойт үшкүрүп,
 Бирде араң кыңылдап,
 Өтүп кетип баратат
 Өлбөс жандай ыр ырдап...

ШЫБАК

Шыбагым менин, буркурап өскөн шыбагым,
 Жытыңды искеп, жыгылсам өйдө турамын.
 Бойтойгон боюң дирилдеп кетсе шамалга,
 Катмарда калган бабалар үнүн туямын.

Аздектеп жүргөн жанымдын асыл бүрүсүң,
 Кылымдар боздоп сайраган комуз күүсүң.
 Кусалык менен сагыныч сага жуурулган,
 Тагдырым менен тамырлаш күйгөн үмүтүм.

Бейотан кокус чачылсам дагы төгүлсөм,
 Сооронуп калам эрбейип кырдан көрүнсөң.
 Шыбагым менин, буркурап өскөн шыбагым,
 Ааламда аруу ыйыгым болгон чөбүм сен.

Көрүмсүз өсүп турасың мейкин талаада
 Атажурт жытын таратып шамал, абага.

Исфайрам авазы

Шыбагым менин, буркурап өскөн шыбагым,
Булкунуп соккон жүрөгүм сага садага.

ЭМНЕ ҮЧҮН КЕЛДИМ АЙЫЛГА

Эл сүрүлүп кетип жатса борборго,
Мен айылга келдим тамыр жайганы.
Достор айтат: башты салдың не шорго?
Тигил жактан көп тапмаксың пайданы.

Кажы-кужу түшкөн шаар ичинде
Көргөнүм жок жыргап кеткен адамды.
Башат менин күч кошот деп күчүмө,
Эңсеп келдим асманымды, талаамды.

Сырты кооз, ичи көңдөй, жасалма
Дүйнө менен чыктым далай күрөшкө.
Билем, бир күн өлүм келет башыма,
Ниет кылдым: өз жеримде көмүшсө.

Ошол үчүн элдин көбү калаага,
Кетип жатса, мен айылды жактырдым.
Оонап-жыргап шыбак жыттуу талаада,
Тапкым келди соңку учугун бактымдын.

Кумар канып ичким келди таза суу,
Уккум келди саратандын сайрашын.
Уч-кыйыры жок мейкиндикти карачы!
Бала оюну сезилет бүт таймашың.

Эми мына көп азаптан кутулдум,
Көкүрөгүм көлкүлдөгөн көл сымак.

Бул жашоодо мейли уткун, утулгун,
Жалгыз башта кыяматтык бар сурак.

Жетем деген атак-даңкың чынында,
Чырпыкка да арзыбаган неме экен.
Чындык ыйлап турса сенин ырында,
Ошол гана өлбөстүккө тең экен.

15. 04. 06.

КҮНДӨРҮМ, МЫНЧАЛЫК ТЕЗ ШАШПАГЫЛА

Баштаган көп иштерим чала бүтүп,
Канчасы башталууну жатат күтүп.
Ордуман жылбай калган өңдөнөмүн
Түбү жок айлампага келип түшүп.

Жетишпей аныма да, мунума да
Кагаздар толуп кетти суурмамда.
Көмүлүп баратамын көйгөйлөргө,
Өмүрүм, мынчалык тез шуулдаба!

Билбегем күндөр октой өтөрлүгүн,
Ойлосом шам чырагым өчөрлүгүн
Купулга толоор бир иш жасабапмын,
Эсеп-чот кылайын деп келсем бүгүн.

Не кылдым ушугаче шымаланып,
Кудайдан улуу олжо, шыбага алып?
Ашуудан бара жатам томолонуп,
Ал жерге шапар тээп чыгып алып.

Исфайрам авазы

Күндөрүм, мынчалык тез шашпагыла,
Мен үчүн бир аз пурсат таштагыла.
Тагылган озуйпамды бүтүрөйүн
Кайрылып кеткенчекти асманыма.

17. 04. 06.

* * *

Адамдын айтып бүткүс арманы көп,
Чындыктын ийри жолу, жалганы көп.
Жан тартып жүргөн досуң капилеттен
Бир күнү жалаа жаап жарга түртөт.

Көп жолу тегиз жерден мүдүрүлдүм,
Акмын деп айткандардан күдөр үздүм.
Түбүмө жетти ишенчээк, баёо жаным,
Былч этип башым менен күндү сүздүм.

Тагдырым илдет берди көтөргүн деп,
Илдетим кыйнап келет өзөгүм жеп.
Базардай кызытаарда өмүрүмдү,
Көрүнөт өлүм бурчтан көзүн ирмеп.

Калың журт, кагылайын, ыйык дүйнөм!
Жүрөгүм көөдөндөгү күүлдөгөн
Силердин шарпаңарга жуурулушуп
Үмүтүн үзбөй келет үлүңдөгөн.

Кетсем мен сиңип кетем араңарга,
Сиңгендей суу какшаган талааңарга.
Жолукса жолуңардан буту сынык
Жолбун ит таш урбастан аягыла.

Тагдырга жазылгандын баарын көрдүм,
 Көргөндү танып кетпей күбөлөдүм.
 Жүрөгүм тыз-тыз этет... Түшүнгөн жок
 Өзөктө күйгөн өрттү төгөрөгүм.

Билбеймин эрте келдим, кеч келдимби?
 Баркташат заман байды, кескилерди.
 Чыркырап өлүп жатат жандүйнөсү,
 Колунан түшүп калган теспелери.

Унутуп коём илдет чалгандыгын,
 Чачылып кетет ойдон арман, муңум.
 Кыямат күнү кайра тирилээрде
 Көлкүлдөп келет шундай ырдап тургум.

16.04.06.

СҮКҮТ

Ак тилек ырларымды күтүп калган
 Ак барак алдында мен сүкүт салам.
 Айланып кай тарапта жүрөсүңөр
 Көз жарчу ботогой көз, бүтүкганам?

Билемин айгай салып келээриңди,
 Сеземин ысык демиң, илебиңди.
 Канымдан атырылып чыгалбастан
 Мыжыгып сыздатасың жүрөгүмдү.

Туямын өжөр, ойноок болооруңду,
 Башкача баштап өмүр жомогуңду.
 Жанымдын жарыгынан жалт деп күйүп,
 Күтөсүң жылдыз болчу оролуңду.

Исфайрам авазы

Кайдасың? Ээрип, кызып даяр турам.
Тез-тез кел сырдуу дүйнө арасынан.
Кур койбо өмүрдүн бул көз ирмемин,
Куткаргын кас-туугандын табасынан.

16.04.06.

КӨЗ АЧКАН ЫРЛАРЫМА

Денемди жабалактап жанар каптап,
Учамын түшүмдө мен чабалактап.
Боздогон бороон менен боордошом,
Бойтойгон ырлар таңда көзүн ачат.

Кай бири кандаш болуп каным менен,
Кай бири тамырлашып жаным менен
Дүйнөгө тарап кетти... Бар болгула!
Силер күч мен жеңилсем жеңилбеген.

Мен өлсөм силер өлбөс уругумсуң,
Түпкүрдөн шоола чачкан тунук нурсуң.
Бирөөгө эң акыркы үмүт берип,
Дилине аруулукту куюп тургун.

Секетим, сейдана жыт, мөмөлөрүм,
Мени ээрчип оо дүйнөгө жөнөбөгүн.
Бүтө элек кызматыңар кыла турган,
Сыймыгы бол небере-чөбөрөмдүн.

16.04.06.

ЧАҢДУУ ЖОЛ

Чаңдуу жолду жакшы көрөмүн,
Чаңы менен ыйык өрөөнүм.
Чаңкаганда суусун кана ичип,
Чарчабастан жашап келемин.

Мындай жер жок жердин шарында,
Кут,ырыскы чачат таңында.
Күрпүлдөгөн дайра авазы
Кубат болуп агат канымда...

Тоолор турат көккө малынып,
Майдалыктан дили арылып.
Бабалардын арзуу,тилеги
Тулкусунан кээде жаңырып.

Теректери асман аймалап,
Шуудураса көңүл арбалат.
Өлбөстүктүн ыры шулбу деп,
Кыя өтпөстөн көңүл байланат.

Бара жатсаң капыс жолундан,
Чөп жыттанат жаңы орулган.
Жандүйнөңдү ээлеп ошол жыт,
Нес болосуң жандай ток урган.

Чоң жол менен өмүр уланып,
Чоң жол менен таап гүлазык
Жашап жүрөм Атажуртумда,
Шу жер мага абдан мунасып.

22.06.06.

ИЛИМ ЖОЛУ

(Жаш илимпоздорго)

Илим жолу ийри-буйру татаал жол,
Ар ким ага жүрөксүнүп баралбайт.
Ой жетсе да ар убакта жетпейт кол,
Оңой-олтоң башын ийбейт, багынбайт.

Илим жолу жүрөгүңдү, дилиңди,
Арнап берүү бир жылт эткен үмүткө.
Жерге чейин ийип туруу ийинди,
Ийгиликке тез жетем деп күйүкпө.

Бул жол сени миң бир ийлеп бышырат,
Көкөлөтүп көккө учурат капилет.
Көкүрөктөн нуруң турат чачырап,
Караңгыда тургандарды жетелеп.

Бул жол менен Аль-Фараби, Галилей
Басып өткөн, өрттө калган Бруно.
Бирок ою отко күйбөй, чирибей
Жашап келет алай-дүлөй бороондо.

Өлбөстүктү издегендер болсо эгер,
Ушул жолдон издегени оңураак.
Илим жолу – Кудай жолу билсеңер,
Озуйпа жок андан ыйык, чоңураак.

Чындык издеп чыркыраган ушул жол,
Жалганчылар, саткынчылар баспаган.

Эгемберди Эрматов

Кылыч такап турса дагы тууру бол,
Ишиң өлбөйт ак ниеттен баштаган.

Ким ниетин илим үчүн түз кылып,
Эгер сайса тобокелге башыны.
Өмүр бою анда адилет иш кылып,
Жерге коёт ичип жаткан ашыны.

Башкалардай бейпилдикти сезбейт ал,
Өзүн өзү салып турат азапка.
Иштебеген кезде ыйлап, сыздайт ал –
Күндө чыгат олжолуу чоң казатка.

Илим үчүн алаканың канталап,
Жүрөгүңдөн кетпей турса жарака.
Не жүрөсүң элдир-селдир нымтырап,
Жалган сөздү жык толтуруп баракка?

Илим жолу отко күйүп күл болуу,
Миң төрөлүү, миң кубулуу өмүрдө.
Мезгил менен мейкиндикте ойлонуу,
Чындыктарды айландыруу төгүнгө.

Таап алуу Эйнштейн катасын,
Бүт ааламды бир уңгудан далилдеп.
Кеңкелес деп сөксө бирөө утасың,
Кемпай десе маани бербей койгон эп.

Биздин жашоо миң сырдуу да, миң кырдуу,
Эч ким анын түбүн издеп жетелек.
Жетсе жетет илимпоздун туйгуну,
Жүрөгүңөн жанар оту өчөлөк.

Исфайрам авазы

Алдан тайып ташыркаган мындан көп,
Аксаган көп ара жолдо күм болуп.
Жалган – жашык атак алып өйдөлөп,
Жүргөндөр көп жасалма бир күн болуп.

Илим жолу базар кеткен жол эмес,
Каалаганың сатып ала тургандай.
Жети баштуу желмогуздай жеңилбес
Сыйкырдуу күч... Коркок болсоң тур андай!

Корпойсуңбу? Шымаланып чык анда!
Майда-чүйдө түйшүктү бүт унуткун!
Шооладай бир из калтыргын кылымга,
Сыймыгы бол Атажурттун, улуттун!

22.10.05

ҮМҮТ

Тумоолоп бир аз денем ысып турат,
Бир нерсе жүрөгүмдү кысып турат.
Булаңдап гүлдүү көйнөк үмүт өчпөй
Мынча не жашоо улам кызыктырат?

Жер тартып барат денем талыгышып,
Басканда эки бутум чалынышып.
Алдыман өтөт үмүт көзүн кысып
Кыздардай кызыл жоолук салынышып.

Өрөпкүп дем алалбай жөтөлөмүн,
Саргайып барган сайын өчөт өңүм.
Бур-р этип атыр гүлдөй эс тандырат
Кымча бел үмүттайым- көпөлөгүм.

Суукка чыдай албай үшүп барам,
Суурулуп чыгалбастан тузактардан.
...Ажайып аруу дүйнө аян кылып
Үмүттүн үнү угулат узактардан.

18.04.06

ЖЕТИМ ТОО

Жетим тоо – ата мурасым,
Киндик кан тамган мекеним.
Жетилип канат, кулачым
Чоңойдум кармап этегин.
Борчук жок анда баспаган,
Тилинген далай таманым.
Жүрөгүм берип таштагам,
Кайра эми кантип аламын?

22.06.06

ПОЕЗД

Азыр да көрсөм поезд баратканын
Кайрадан келет күлгүм, шарактагым.
Жаштыгым калды жашыл купелерде
Чачыла кылып бермет, манаттарын.

Курчтугум, жалтанбаган өткүрлүгүм,
Кайрылбай кайып болгон өткүр күнүм.
Элестеп көз алдыма келе түшөт,
Поездин угуп калсам өктөм үнүн.

Ал үндө тагдырым бар жазылбаган,
Кумар бар куткуп койсо тызылдаган.
Туш кылып айтып бүтпөс кусалыкты
Жолуккан ошол жолдо Кызыр маган.

Исфайрам авазы

Ал үнгө кыймыл сыйган түгөнбөгөн,
Аны мен жүрөгүмө жүгөндөгөм.
Кокустан көрсөм поезд баратканын
Өмүрдү чачкым келет үнөмдөгөн...

17.04.06

АРЧА

Арчаны көрсөм балалык түшөт эсиме.
Арча отун жагып олтураар элек кечинде.
Чартылдап улам чоктору анын жылдыздай
Чачылып жатчу очоктун берки четинде.

Шагында ойноп желимин жыйнап терчүмүн,
Апкелип аны атама аяр берчүмүн.
Кыяктын кылын желимдеп алып ойносо,
Арчалар сүйлөп жаткандай аны көрчүмүн.

Ысырык салчу боз үйгө энем жатаарда,
Арчанын жыты ээлечү баарын бүт анда.
Кыялым менин түтүндөй болуп түндүктөн
Буркурап чыкчу канатын кагып учаарга.

Жашымдан менин арчага сугум артылган.
Шагына аруу күндөрүм байлап калтыргам.
Чартылдап күйүп жүрөгүм ээлеп келатат,
Журтумдун жылуу элеси анда камтылган.

02.08.06

КОРООДОГУ АРЧАЛАР

«Арча эке, – дешти, – мөмөсү болбойт арчанын».
Жактырбай айткан сөздөрүн уктум канчанын.
Буркурап жыты коргонум көрктүү, жапжашыл,
Аралап бассам чарчагым келбейт, чарчагым.

Дүпүйүп өсүп көзүмө жылуу көрүнөт,
Алыстан келсем аңкыган жыты төгүлөт.
Жайлоодо өткөн балалык күнүм кайрадан
Шагында ойноп жаткансыйт улам өйдөлөп.

Ысырык салат балдарым кесип шагынан,
Илешкен ар кыл илдеттен замат айыгам.
Кышында мага жашыл нур берип жашоомо,
Жазында менин жарпымды жазган саябан.

Арчасыз калсам мекенсиз калган жандаймын.
Арчага арзуу, үмүтүм кошо байлаймын.
Андыктан сүйөм жашоону жашыл өрт болуп,
Куураган чөптөй саргайгым келбейт, саргайгым.

28.06.06

САГЫНЫЧ

Бйлаймын, билбейт аны жарым дагы,
Досторум бирге жүргөн жанымдагы.
Көзүмдөн уча берет канат жайган
Алыскы Россиянын кайыңдары.

Анда өткөн жаштыгымды сагынамын,
Буюккан кусалыкка кабыламын.

Бир сезим көзөп өтөт көөдөнүмдү –
Өлгүчө бүтпөйт окшойт армандарым...

17.04.06

ДҮЙНӨКОРГО

Кой, досум, күйпөлөктөп дүйнө дебе,
Дүйнөнү ач көз болуп үйө бербел!
Ал сага жыргал күндү алып келбейт,
Тездетип арык чабат өлөрүңө...

Кызытып делебеңди бийлеп алат,
Оюңду, кыялыңды тейлеп алат.
Кемитип, кемирип жеп өмүрүңдү,
Көрүңө жыпжылаңач айдап барат...

Досуңдан, тууганыңдан алыстайсың,
Күнүңдү эсеп-чотко багыштайсың.
Ажатка акча сурап келсе бирөө
Тим эле сууга салган кайыштайсың.

Айыкпас илдет сага кирип алат,
Жаныңдын аёо жерин билип алат.
Күнү-түн чабуул жасайт анан тынбай,
Дүйнөгө тунуп турган күнүң карап.

Чачсаң да жыйганыңды улам шилеп,
Ал илдет жүрөгүңө кирет жиреп.
Таң калып өзүңө өзүң түшүнбөйсүң,
Дүйнөңдүн пайдасы эми качан тиет?

Ошентип тирүүлүктөн кем болосуң,
Өзүңдүн ынсабыңа жем болосуң.

Ашыкча дөөлөт жыйнап аламын деп,
Артынан абийир таппай жоголосуң...

Кой, досум, күйпөлөктөп дүйнө дебе,
Дүйнөнү ачкөз болуп үйө бербө.
Жашпоого таазим кылып сүйүп өткүн,
Доо кетип калбасын соо жүрөгүңө.

23.06.06

КАТАРЛАШ ДОСТОР КАНА ШАПАР КУРГАН?

Катарлаш достор кана шапар курган?
Жанымда желөк болуп бирге турган?
Тамаша сөзүн сүйлөп кучак жайып
Шартылдап кирип келчү улагадан.

Сөз бүтпөй таңдар атып кетээр эле,
Көрүшпөй куса бизде күчөгөндө.
Айрылдым канчасынан жаным сыздап,
Алдырып ийдим капыс ач өлүмгө.

Канчасы кетти дүйнө туюп-туйбай,
Турмушка кирер кезде уюткудай.
Көзүмдөн өтөт күндө карааныңар,
Пейлиңер айкөл эле тунук суудай.

Кеттиңер кырчын кезде кыйылгандай,
Дүрт этип бир өрттөнүп кырындыдай.
Томсоруп кала берди далай күндөр
Исфайрам жээгинде ырымдалбай.

Исфайрам авазы

Билбепмин өлүм минтип келерлигин,
 Жаныма тийди менин энөөлүгүм.
 Чер жазып олтурсак биз болбойт беле
 От жагыш чоң очокко түгөл бүгүн?

Кабарым уксаңар бүт жабалактап
 Чогулуп жыргайт элек балык уулап.
 Суюлуп баратабыз улам бирден,
 Мен элем араңарда чабалыраак...

Мынчалык эрте неге пашылдыңар,
 Мага айтпай кандай сырды жашырдыңар?
 Мурдараак барып алып кара жерге
 Кайдагы олжо, ооматты ашырдыңар?

Билимсиз өлүп жатам силер менен,
 Мен эмне, майышпаган темир белем?
 Эң азап иш турбайбы дос жоготуу –
 Эч качан мынчалык мен жеңилбегем...

23.06.06

АЛГАЧКЫ БИР ЖӨНҮНДӨ

Алтыным энем, гезиттин сары барагын
 Жүрүптүр катыш тумары сыңар баланын.
 Күнүгө бир маал көзүнө шүйкүм кылчу экен,
 Көргөндөй болуп сагынып калган чырагын.

«Баламдын ыры чыгыптыр, мына, көрчү!» – деп,
 «Жазыптыр не деп, канаке, окуп берчи?» – деп,
 Кирчү экен кээде кошуна кыздын үйүнө
 Оюнда аны койчу экен мага энчилеп.

Сүйүнчү экен ырымдын угуп саптарын,
Кудайдан тилеп: «Башыны аман сактагын!»
Түшүрбөй эч бир чөнтөккө салып жүрчү экен,
Койчу экен кээде кармалап ошол капталын.

Ал кезде жашмын, алгачкы ырым шол эле.
Күч берип күүлөп коюптур байкуш энеме.
Өлгөндө ырым чыгыптыр жаздык астынан,
Кошуптур аны акыркы алган демине.

Алтыным энем, үмүтүң сенин от болуп
Сүрөдү алга, кетпедим өчүп жок болуп.
Дүйнөдө сендей күйөрман жанды таппадым,
Өзүңө жетпейт бүт баары келсе топтолуп.

02.08.06

МУЗАГА

Туралдымбы чындык үчүн чырылдап,
Же болбосо колду шилтеп койдумбу?
Жаным Муза, кулагыңа шыбырап
Ачалдымбы кумарланткан койнуңду?

Сени менен мен баарына даярмын,
Көз ымдасаң кетем жердин түбүнө.
Кайдан, кантип, кандай күчтөн жаралдың,
Кандай аваз кошуп алдың үнүңө?

Үлбүрөбөй келгин мага чечкиндүү,
Ырахатка, бак-таалайга тунайын!
Алааматтуу кыян-жаян көчкүңдү
Тагдырымдын нугун көздөй бурайын.

Исфайрам авазы

Жалаң гана мансаптууну, пулдууну
Аваз кылып абийириңди кетирбе.
Кучактаба айлакер бир шылуунду,
Сойку болбо, сом көрсөтсө чечинбе!

Тагдырлашым, ыйманым бол сен менин,
Өлүп кетсем кепилдикке жарагын.
Ар-намысым башкаларга бербегин,
Бейиш болсун сенин баскан таманың.

Жаным Музам, жарык шоола, азадам!
Аялымдан ашык көргөн периштем,
Белек кылып алгам сени Кызырдан,
Сендей жан жок бул дүйнөдө келишкен.

18.07.87

БИР СЫЙКЫГА

Айтпа мага куру доомат сөзүңдү,
Кимдер сени көкүткөнүн түшүндүм.
Чел басыптыр майланышкан көзүңдү,
Суу кечпеген чындыгыңа түкүрдүм.

Ичиң ирип, мейли издеп айла-амал
Өмүрүңдү уйку көрбөй өткөргүн.
Акырында андан тапкан пайдалар
Куурайындай күйүп кетээр боз чөлдүн.

Өз башыңдан төөнү көрбөй, бирөөнүн
Башындагы чөптү көргөн пенделик.
Арасында чуулгандуу сүрөөндүн
Мезгил билет ким чыгаарын иргелип...

Айткан сөзүң айгай салып чыр кылып
 Өтүп кетти кулагымдын сыртынан.
 ... Күндү жаппайт томуктай бир сур булут,
 Сур булуттай сезилбеди сыйкы адам.

16.07.87

АЙЫЛ БАЛДАРЫ

Кыргыздын бүт айылында жашаган
 Балдар менин тууганымдай көрүнөт.
 Өссүн деймин кайгы тартпай башы аман,
 Ойго келем опурталдуу ар бөлөк.

Ыргагынан зуулдаган замандын
 Алда качан түшүп калды иргелип.
 Ачпай калды китептердин барагын,
 Андерсендин томдуктары кирделип.

Толстойдун ким экенин унутту,
 «Манасты» да окуу үчүн чоло жок.
 Кайдан билсин Бальзак менен Брутту?
 Мал карашып, эгин жыйнап, чөп орот.

Түшкө кирбейт Шекспирдин дүйнөсү,
 Ван Гог эмес, Айтиевди укпаган.
 Тамекини тизип чыгып түндөсү,
 Сабагына барган кезде уктаган.

Атай менен, Моцарт менен иши эмне?
 Кино көрсө көрөт жаңжал, урушту.
 Кандай арзуу максаты бар ичинде,
 Кайсы илимге баш от менен киришти?

Исфайрам авазы

Ойго келем эмне болот келечек?
Дүйнө эбак кетип калган алдыга.
Артыбыздан кандай муун, ким келет
Ай-ааламга ачат кандай дарбаза?

20.06.06

ЭЛБЕЗЕРЛЕРГЕ

Жамандаба кыргызды кыргыз туруп,
Жаман эмес эч качан жалгыз улут.
Суусун ичип, нанын жеп жашап жүрүп
Жамандасаң кетпесин кусур уруп.

Өзүңдү өзүң өгөйлөп тебелесең
Өсүп-өнүп кетпейсиң деги эле сен.
Көр курсактын камы үчүн элди сатпа,
Котур ташың ыргытпа элиңе сен.

Улутунду паска уруп уйпалаба,
Өлкөбүздү теңебе уйканага.
Ата-бабаң арбагы эмне болот,
Куйкалаба аларды, куйкалаба!

Ит эмбестен энеңди эмсең керек,
Атаң менен аш-тойго келсең керек.
Бешигиңди чанасың, ошол бешик
Миң жылдардан бер жакка терметилет.

Өз элиңди келесоо, кемтик дедиң,
Көралбадың бой керип телчиккенин.
Келечеги жок дейсиң кыргыздардын,
Сен көрөлөк экенсиң эркектерин.

Сендей арам ойлогон сыйкылар көп,
Кыргыз туруп жүрөгү, дили бөлөк.
Башка улутка андайлар сиңип кетип
Дареги жок, дайынсыз чирип өлөт...

Кыргыз туруп кыргызды жаман дебе,
Башкаларга шыйпандап жагам дебе.
Элибиздин эң улуу рух күчү
Укаланып калбаптыр жигериңде.

22.06.06

АРНООЛОР

АЛЬ. МИХАЙЛОВГО

*(Адабият институтунда окуткан устатым,
филология илимдеринин доктору,
көрүнүктүү сынчы)*

Сен болбосоң караңгыда калмакмын,
Жүрөгүмө жарык берип шам жактың.
Дүйнө менен тааныштырдың тунгуюк
Бульварында Тверь менен Арбаттын.

Поэзия эмне экенин үйрөттүң,
Сырын ачтың өлбөй турган дүрмөттүн.
Сыйкырына алып кирип ырлардын
Алптар менен теңатадай сүйлөттүң.

Багыт бердиң өлгүчөктү кайтпаган,
Сөздөрдү айттың атам мага айтпаган.

Исфайрам авазы

Саяпкерим болдуң менин теңдешсиз
Алатоонун бир түлөгүн таптаган...

Өжөр бол деп өргө сүйрөп күч бердиң,
Отко, сууга салып мени текшердиң.
Канат берип, кайрат берип жетелеп
Жаш куракта тагдырыма кез келдиң.

Бйык көрдүм устат деген сөздү мен,
Өлбөстүктү, улуу көчтү көздөгөн.
Дале мени келатасың камчылап
Анда-санда тура калып мүрзөңдөн.

20.08.06

СООРОНБАЙ ЖУСУЕВГЕ

Сыйкырдуу бир байланыштар бар сымак,
Жан дилибиз бир бирине тартылат.
Дастаныңды окуганда жүрөгүм
Толуп-ташып, бойду басат калтырак.

Мырзалыктын, калыстыктын күзгүсүн
Алып жүргөн өзгөчө бир үлгүсүң.
Бүгүнкүнү, эртеңкини салмактап
Туу чокудан карап турган дүрбүсүң.

Мага дайым бата берип келесиң,
Көз алдыңда ашкан ашуу, белесим.
Ыр жазганда: «Сокем кандай кабылдайт?» –
Деген ойдо кылак этет элесиң.

Жазгандарың жалаң илхам, Теңирден,
Мүлдө кыргыз аны дилге сиңирген.

Кыз сүйгөндө кулагына шыбырап,
Ырларыңдын толкунуна кирингем.

Түркүгү сен чоң руханий дүйнөнүн,
Түбөлүктүү таза булак түрмөгүң.
Кыргыз үчүн түгөнбөгөн бак-таалай
Арабызда тирүү басып жүргөнүң.

20.08.06

БАЙДЫЛДА САРНОГОЕВГЕ

Байдылда булбул акын төгүп көнгөн,
Ат чабым алыс кеткен дүбүрттөрдөн.
Артынан бара жаткан акындардын
Далайын салпактатып күйүктүргөн.

Ыр жазса ыйынбастан шыдыр жазган,
Саптары жылаажындай шыңгырашкан.
Байдылда деген кезде олтурган эл
Бакылдап сүйлөй албай шыбырашкан.

Баткендин жеген ширин өрүгүнөн,
Татыган анан дагы бөлөгүнөн.
Эсимде, көпкө ыйлап шолоктогон
Укканда жан сыздаткан өлөңүнөн.

Жүрөгү күйүп турган чырак эле,
Күлкүлүү, куйкум сөзгө ынак эле.
Ырларын нөшөр кылып төгүп жаткан
Мезгили мөлт дей түшөт карегимде.

Балбан сөз Байдылдадай буюктардын,
Баа жеткис ой-пикирин угуп калдым.

Көптөрү ээрчип жүрүп жоготушту
Тизгинин, басмайылын, куюшканын.

10.08.06

ЭРМАМАТ ОСМОНОВГО

Ырларымдын эң алгачкы киндигин
Кескен элең үмүт байлап сүйүнүп.
Билген элем даргөйүндүн кеңдигин
Жүргөнүңдө тагдырыма күйүгүп.

Анда менин оюм учкан көпөлөк,
Аң-сезимим түркөйлүктөн өсө элек.
Алып келдиң иштегин деп гезитке
Темтеңдетип колдорумдан жетелеп.

Сенден алдым ыр не деген сабакты,
Далай жолу уйку көрбөй таң атты.
Шондо мага үйрөткөнсүң, жан агам,
Кандай сүйүш керек калем, баракты.

Күнүмдүккө чөкпөгүн деп күүлөдүң,
Күнү бүгүн кулакка жат үндөрүң.
Ыр окуттуң эл алдына апчыгып,
Колу-бутум калч-калч этип сүрдөдүм.

Өз колуңан туз-даамыңды татыдым,
Мага арнадың сөздөрүңдүн асылын.
Чоң байгеде дүбүртүмдү укканда
Жаным агам, токтоно албай жашыдың.

Мага тийген жарыгыңды билемин,
Жүрөгүң ак, сүттөй таза тилегиң.

Канчалык мен шактабайын, бир өзүң
Көчөт кезден алпештеген тирегим.

Агатайым, баскан изиң нур болсун,
Кайда жүрсөм башатымсың, ордомсуң!
Бир нерседен чөгүп калсам капыстан
Бар деп билем жан күйгүзгөн колдоочум.

20.08.06

ТУРАБАЙ ЖОРОВЕГЕ

Көкүрөктү көзөп өтүп ак жарык
Кээде өзүбүз өзүбүзгө батпадык.
Түнү бою кезектешип ыр окуп
Москванын көчөлөрүн таптадык.

Өрт курактар калды Тверь бульварда,
Ошондогу оргуп чыккан ырларда.
Кечелерде таң атканча бийлеген,
Бир жылт этип өтүп кеткен жылдарда.

Биз ошондо өмүр эмне, туйбадык,
Жалаң сүйүү, жаштык ырын ырдадык.
Канча жолу чайпалынып төгүлдүк,
Күр-шар түшкөн агымга бой ыйгарып.

Устаттардын алып жылуу батасын,
Ошол күүдөн тайбай келе жатасың.
Азыр деле мурдуң тердеп жыл бою,
Белгисиз бир тараптарга шашасың.

Жүрөгүңдүн табы кайтпай дүкүлдөп,
Үстөлүңдө тамшандырган түшүм көп.

Исфайрам авазы

Башат менен байланышың үзүлбөй
Сүйүнөмүн жаап жатсаң нөшөрлөп.

Кош дайрабыз бир өрөөндөн агылган,
Авазыбыз алыс кетип жаңырган.
Сени эстесем көзгө элестеп жаштыгым,
Күпүлдөгөн күндөрүмдү сагынам.

Кайра-кайра кетем ошол куракка,
Кеткен сымал тунук, таза булакка.
Жумушундан шылтоо таап бошонуп,
Пумга, досум, келип кетчи бир апта.

20.08.06

АБДУШҮКҮР НАРМАТОВГО

Исламдын тазалыгын сактаган,
Шарият жолун барктаган да, даңктаган.
Сендей уул кыргыз элде жок эле,
Жолугушам дайым «Жума кутпадан».

Жалбырттаган, күйүп турган сөз менен
Азык бердиң жаным тынбай издеген.
Көөдөнүмө нур себесиң куюлтуп,
Чарк айланган чаркың менен мизделем.

Олуялар болсо сендей болгондур,
Жүрөгүңө жылчыгы жок толгон нур.
Кудайды ойлоп койбогондор көбөйдү,
Бол, тезирээк, сен аларды жолдон бур!

Молдолор көп кат тааныбай, жазалбай,
Шарият жолун тутуп жүргөн базардай.

Сен алардын жан-дилине өрт койгун
Аятты окуп жан сыздаткан казалдай.

Сендей болсо эгер ар бир мусулман,
Оолак калып түмөн-түркүн кутумдан
Ак жолунда айкөл, таза жашамак,
Пенде болбой жанталашкан, жутунган.

Жатып алба, даабатыңды таштаба!
Эл болбойлу динден чаккан маскара.
Акка үндөп безеленген тилиңден
Өпкүм келет таазим кылып жаш тама...

Алла Таалам ар бир ишиң колдосун,
Дилиңде шам, эң бир татаал жолдосуң!
Динбезерлер кокус тилин тийгизип,
Көңүлүңө доо кетирип койбосун!

20.08.06

АСКАР КАРАБАЕВГЕ

Шыңгырайт кулагымда ыргактарың,
Эстетип өмүрдүн бир кымбат жагын.
Иштедик көп жыл бою эриш-аркак,
Аралап чоң шаардын гүлбактарың.

Керемет обондоруң кетти тарап,
Угамын кээде аларды жүрөк канап.
Жоголгон өмүрүмдүн бир ирмемин
Жашырып катып алган сыяктанат.

Обонго жаның берип ыйык көрдүң,
Сызылып чыкты жыргал, күйүттөрүң.

Исфайрам авазы

Элге окшоп издебедиң жеңил атак,
Далбастап күнү-түнү күйүкпөдүң.

Ал ырлар ырлар эмес шайтандаган,
Кудурет күч кошулган картайбаган.
Сыр жатат кылым өтсө туюлбаган,
Ой жатат кылым өтсө айтылбаган...

21.08.06

ӨМҮРБЕК САКИЕВГЕ

*(«Саймалуу таштар» фольклордук-этнография-
лык театрдын жетекчиси, сүрөтчү,
композитор)*

Өмүрбек, эргүүндү ченеп башкар,
Күйүтүң кайдан билсин эмки жаштар?
Түпкүрдөн көтөрүлүп сахнада
Дүйнөнү дүңгүрөтөт сайма таштар.

Ойгонуп таш бетинен сырдуу аалам,
Бий бийлейт эрежеге сыялбаган.
Жүрөктү титиретет түпкү башат
Тирилип чыгып келип кыялдардан.

Кандай үн сыбызгыган тереңдерден,
Атылып чыгалбастан тегеренген?
Адамдар катып калган Сайма ташта
Дүйнөнү батыл басып жеңем деген.

Өмүрбек, сүйлөп турат боёкторуң,
Кай жактан келген сенин конокторуң?

Жаңырган саптарымдан алып чыктың
Жоголгон доордун бир жомокторун.

Улуттун жүзүн ачып беремин деп
Умтулган аракетин – улуу тилек!
«Сайма таш» сахнада жүрүп жатса
Жүрөктү көз жаш менен жубуу керек,
Бүт денең кулак болуп угуу керек,
Күндөлүк көйгөйлөрдөн чыгуу керек!

22.08.06

ЖУМАДИН КАДЫРОВГО

(«Бийиктик» басмасынын жетекчиси)

Билемин Кастанеда, Ошо менен
Жандүйнөң ысып-күйүп өсүп-өнгөн.
Жашоонун кармаймын деп кыл тамырын
Өрттөнүп жүрдүң иштен, өзөгүңдөн.

Ойго бай, сөзгө абдан сараң болдуң,
Турмуштан чүнчүбөдүң, жоголбодуң.
Өзүңдүн кудугуңду казып алдың,
Таптаза сууну элге ыроолодуң...

Бирге иштеп үлгү туттум иничегим,
Өлгүчөм саа карызым, бересемин.
Жарыкка чыккан кезде «Махабатым»,
Сен болдуң жалгыз адил кеңешээрим.

Акылы тунуктардын көбүн көрдүм,
Көрбөдүм, бирок сендей төрөлгөнүн.

Исфайрам авазы

Бар сенде сырдуу, улуу жөнөкөйлүк,
Ичер суу түгөнгөндө түгөнбөгүн!

Рухий жарык алып дилиңден мен
Жандүйнөм кылдай болуп дирилдеген.
Ким билет басар жолум канча калды,
Сүйөгүн боор тартып ийниң менен.

Жүрсөм да алыс жакта таянарым,
Ысыкта дем алдырган саябагым.
Карайлап калсам кокус баягындай
Агаңдан даары сөзүң аябагын...

22.08.06

МЕНДЕГИ «МЕН»

(Бир түрмөк)

I

Жөлөп-таяр, жанын берер жан жолдош
Адамың жок ай-талаада калдыңбы?
Кыйын күндө сатып кетет жаман дос,
Тең бөлүшпөйт азабыңды, кайгыңды.

Ат көтөргүс арманың көп ичинде,
Сыр алдырбай, айгай салбай токтоосуң.
Бир чөгүн суу бербейт бирөө ичерге
Ойлойт: «Мейли алдан тайып жок болсун!»

Чөкпө, жашык ойго өзүңдү алдырба!
Өлүү дүйнө өлбөстүккө алпарбайт.
Рухуңду көмүп салат тар жарга,
Чылбыр менен жылбас кылып аркандайт.

Көпкөк бийик асманьң бар, унутпа!
 Ошол жакта сенин башат, угутуң.
 Көрпенделер камап койсо туюкка,
 Уч, учуп кет, жерди ыплас унуткун!

II

Жүүнүң бош дегендерге ишенбе
 Билем, сенин жанарың бар кайнаган.
 Сыртың окшош байкуш менен бечелге, –
 Баалай албайт нарк билбеген майда адам.

Өмүр бою өлгүчөктү кармашаар
 Өзүңдөгү өзүңө түк жеңилбе!
 Сага далай ыплас сөз жармашаар, –
 Жок кылышаар аракетиң тегинге...

Теңине албай жүргөндөр көп, дүйнөнүн
 Кызыгы ошо, түпкүлүгү не болот?
 Сен ал үчүн жан ачытып күйбөгүн,
 Дүйнөң турмак, хандыгың да жоголот.

Жармашпагын сага жукпас нерсеге,
 Сөз дүйнөсү болсун көргөн, бакканың!
 Учкан жаның жерге кайтып келсе эгер,
 Азык болор – сөз үрөнүн таштагын!

III

«Асан кайгы болуп калдың жөн эле,
 Бүт баарынын чек өлчөмү, жолу бар», –
 Десем анда: «Уяты жок шерменде
 Заман келип, карга, кузгун, жорулар

Исфайрам авазы

Каптап барат «кой-айыңа» карабай...
 Ушул беле арзуу кылган ак тилек?
 Ыйман жерден учуп кетти шамалдай,
 Оо, капырай! Биз эл белек парпирек?!» –

Дейт жандүйнөм кекээрденип, кезенип,
 Кер-мур айтып кызылчеке болобуз.
 Шалдап сөгүп, туталанып безерип
 Ыкташууга тийбейт такыр чолобуз.

Ортобузда ырк бузулуп, жарака
 Кетти терең, а замандын иши жок.
 Билбей калдым – баратабыз каякка?
 Мойнубуздан шор куюлат шорголоп...

IV

Айланаңда шарап ичип дуулаган
 Дос көп эле, кайда алардын карааны?
 Капысынан Күн чыккандай кыбылаңан
 Босогоңдон үзүлчү эмес аягы.

Эмне болду, кай кырсыкка кабылдың,
 Аксадыңбы мүдүрүлүп бир жерден?
 Уюткусу жок калдыбы камырың, –
 Кана достор олжоң бөлүп бир жеген?

Акыреттик болом деген болбос кеп,
 Кыйбас досуң кыйгач өтөт жолуңан.
 Ырас, тагдыр насип буйруйт ар бөлөк,
 Бешенеңе өмүр жолуң жоорулган.

Оозуңа суу тамызаарга мен келем,
 Мага айтасың акыркы дил сырыңды.

Досуң күтпө дүйнөсүнө чиренген,
Ак кепиндеп мен көтөрөм чыгымды.

V

Ар бир башта жалгыздык бар. Бул сенин
Казса түбү оюлбаган казынаң.
Жазса жазып бүтпөй турган эрмегиң,
Жутуп кумар тарабаган таза абаң...

Эн жерде эс алчу ак сарайың,
Ат майданың күнү-түнү машыгаар:
Сүкүт салып сыйынчу жер, кудайың,
Сыр сандыгың бар дүйнөңдү жашыраар.

Миң жуурулуп ийге келчү жериң шу,
Кызыл данды бөлчү кызыл кырманың.
Он сегиз миң ай-ааламдын учугу
Бириккен жер – назик туюп кармагын!

Бал китеп бул, абайлап ач барагын,
Нурдан бүткөн көпүрө бар билгенге.
Аян берген касиетин баалагын,
Терезесин ача бербө ар кимге...

VI

Насилиң не? Башкаларга табышмак.
Ой-кырың көп изилденип бүтпөгөн.
Байкабастан кирген адам адашат,
Жерде туруп тамырлашсың көк менен...

Миң жыл жашап кексе болгон чалдайсың,
Баладайсың эми гана төрөлгөн.

Исфайрам авазы

Ажыдаардай жутамын деп арбайсың,
Балапансың ичер суусу түгөнгөн.

Өтмө катар жуурулушуп байыркы
Чегин барып чексиздикке малынат.
Авазыңдын жанды ээриткен сыйкыры
Бөтөн дүйнө күүсү сымал жаңырат.

Кээде дөөсүң, кумурскасың кээ бирде –
Ташты көзөп өтүп кеткен октойсуң.
Эч ким билбейт не турганын дилиңде,
Бир кезде эле бардайсың да жоктойсуң.

VII

Табалайсың мынча неге сен мени?
Бассам-турсам шакабага аласың.
Ойной турган бута кылып мээледиң, –
Билбейм деги кандай пайда табасың?

Чучугума жетет шылдың кылганың,
Өзөгүмдү өрттөп иет тамашаң.
Неге өзүмдү өзүм мынча кыйнадым, –
Аз калдыбы өмүрдөгү намашам?

Кытмыр күлүп, жылмайганың өлтүрөт,
Куудулданып кууруп ийдиң тим эле.
Айперидей тулку боюң мөлтүрөп
Турган менен шайтан сүйлөйт тилиңде.

Шайтансыңбы? Деги кимсиң билбедим,
Бирок мени кыйнаганың кыйнаган.
Өмүрүмдө акыркы бий бийлеймин, –
Коштошомун дүйнө менен кыйбаган.

VIII

Сен артисттей бир мезгилде бир нече
 Каарманды ойноп коюп сыр бербей
 Жүргөнүңө таң каламын... Бул эмне?
 Кудуреттүү бүткөнсүңбү Теңирдей?

Сан миң ойдун башын мыкчып турасың,
 Кубуласың сан-санаксыз дүйнөгө.
 Туюму жок сезимдерди туясың, –
 Кандай азык, ой катылган түбүңдө?

Оюнуңбу, калпыңбы же чыныңбы
 Ажыратып билүү кыйын шо замат.
 Азоо атка ыргыткандай чылбырды
 Эркиң эпсиз мейкиндикке чубалат...

Сенден өткөн керемет сыр көрбөдүм,
 Уктап жатсам, жаның тынчып жай албай
 Көрсөтөсүң чегин чексиз дүйнөнүн,
 Өзүмө араң келем издеп табалбай...

IX

Менин ар бир кадамымды эсептеп,
 Шектүү карап, көзөмөлүң көбөйттүң.
 Буйтап өтчү буйткаларга койдун чек,
 Толтосуна кирип алдың жүрөктүн.

Сенсиз жүрбөс болду базар, майрамым,
 Күтпөс жерден чыгып өктөм бийлейсиң.
 Карегинде айлам кетип айландым,
 Пейлиң салып, мага башың ийбейсиң.

Исфайрам авазы

Көксүң жеткен, өчүң бардай өчөшкөн,
Көз ирмемге ээн койсоң не болот?
Эрикпейсиң неге күн-түн күрөштөн,
Өмүрүмдү алдың байлап, жылоолоп.

Сенин жокпу башка кылар жумушуң,
Таңууланган хандыгыңды урдум мен.
Кудай акы, мойнумда жок кылмышым,
Бошотуп кой камап алган түрмөңөн...

Х

Бөтөн дүйнө босогосун аттадың:
Анда кыял,болумуштун чеги жок,
Анда мобу жети катар асманың
Алты катар жериң болбос бир жомок...

Бүлбүлдөгөн жарык болуп учасың,
Кууп жетчү бир жандык жок артыңда.
Бирде көзү чоктой күйгөн букасың,
Бирде окшойсуң жалгыз учкан каркыра...

Кызыл мейкин, ала булут, көгүш тоо,
Ак дарбаза, ак шурулуу ак көчө...
Эми гана киргениңде короого
Сени күткөн күү жаңырат өзгөчө.

Ушул жерде тирүүлүктүн башаты,
Тооп кылып, өмүр алып кайтасың.
Жашооңо ичиң тойбой баштагы
Миң ийилип ыраазылык айтасың...

XI

Башкалардын бак-таалайын көрөлбай
 Кызганасың, күйүнгөнүң жакшыбы?
 Бул илдеттен жүрө берсең арылбай
 Акыр бир күн жутасың өз башыңды...

Өз дегенде өрөпкүйсүң өзгөчө,
 Баш-көзүңө карабайсың жиндидей.
 Эгер Кудай чындап жолуң түздөсө
 Ак болмоксуң ичиң чирип кирдебей...

Кайдан болдуң мынча митаам, карөзгөй?
 Какчаңдаган кыялың бар кайдагы!
 Жамандыкты жасап коюп көргөзбөй, –
 Акмалайсың оңой олжо, пайданы...

Ар нерседен шекшип издеп жамандык,
 Бооруң кара такка айланып калгандай.
 Кандай кесир-касиреттен жаралып
 Калдың экен аруулукка жалганбай?

XII

Кайып бүткөн неме окшойсуң... Капилет
 Кайдан чыга калганыңа баш катат.
 Адам баспас туюктарга жетелеп
 Өмүрүмө апкелесиң чыр-чатак.

Башаламан ой учугун табалбай
 Карайлаган сокур кейпин киемин.
 Бир бүтүмгө чечкин басып баралбай
 «Өзүм» деген душманымдан күйөмүн.

Исфайрам авазы

Сымап сымал колго жукпайт мөлтүлдөп,
Эми кармап алаарымда дайын жок.
Күтпөй жолдо бара жатсам сөмтүрөп
Айгай салып чыга калат жол тороп...

Күтсөм келбейт жатып алып зарыгып,
Кыл учунда турсам бербейт жардамын.
Бирок үнү тээ түпкүрдөн жаңырып,
Айтат дүйнө чындыгын да, жалганын.

ХШ

Эртең менен тарап кеткен тумандай
Даңк жоголот, кадыр түшөт төгүлүп.
Өмүрдү бу сезгин кызуу кумардай
Кызыгына баш от менен чөмүлүп...

Тамаша де ийгиликтин бүт баарын.
Күндөй айкөл, берешен бол, бийик бол.
Баш айлантып бир ишеним тутпагын,
Жалгыз гана Күндүн жолу ыйык жол.

Артта калбайт жыйнаганың, тергениң.
Агып кетет мезгил деген сел менен.
Өзүңдү өзүң падышадай тейлегин,
Сендей эч ким бу дүйнөгө келбеген.

Сенден улуу болгон эмес башка жан,
Күлгүн өмүр берет демиң, илебиң.
Оттон бүткөн сенин очок, астанаң,
Караңгыны чагылгандай жирегин.

XIV

Сенсиң менин азабым да тозогум,
Айланамды курчап турган темир тор.
Жандүйнөмө алып келип муз доорун,
Издегениң жеңил оокат, жеңил жол.

Эки жүздүү, алдар көсө, акмаксың,
Көчө сөздөн көтөрүлгөн маанайың.
Дүрт деп отту тутандырган чакмаксың,
Менин денем сенин кулуң, малайың...

Каалагандай калчап мени ийлейсиң,
Сенден качып кутулалбайт окшоймун.
Ээн жерде ээ-жаа бербей сүйлөйсүң, –
Үнүңдү өчүр! Болду жетет! Бош койгун!

Сенин мага керегиң жок. Чырмооктой
Жабышпагың... Кургап калсын тамырың!
Келатасың Кудайыма жолотпой, –
Көк деңизде жалгыз калган кайыкмын...

XV

Чексиздиктин бир чекити сыяктуу
Мага буйруп келген ушул өмүрдү,
Сенсиз жашап өтсөм, балким, канаттуу
Адам болуп туймакмын тез Теңирди...

Кутулмакмын көрпенделик жүгүмөн,
Кумар оттон, азгырыктан кыйнаган.
Периштенин нуру тамып жүзүмөн,
Көкүрөктө жашап турмак нур заман.

Исфайрам авазы

Эркиндиктин айдыңында мас болуп
Өлбөстүккө өтөөр элем эртерээк.
Күнөөсү бар пенде сымак мостойтуп
Жер караттың ... Дагы сага не керек?

Болдуң менин атаандаш кас душманым ,
Өлгүчөктү жарашпаган бир мүнөт.
Мейли көөлөп, биротоло туздагың,
Сен ошентсең жүрөгүмө күн түнөйт.

XVI

Миң жыл мурун өзүмдү өзүм табалбай
Ийик сыңар чимирилди өмүрүм.
Кумарга жык азгырыкка туралбай
Көксөй берди көп нерсени көңүлүм...

Ошондо эле жазамын деп бул ойду,
Түп маңызын кармай албай кур калгам.
Туураймын деп таңдагы боз торгойду,
Зирек болуп ойгонбодум уйкудан.

Ээ -жаа бербес кыял бийлеп кылактап,
Таманымдан жерди туйбай күн өттү.
Өзүмө өзүм жакындабай ыраактап,
Бөтөн жактан издей бердим дүрмөттү.

Бүгүн дагы табайын деп өзүмдү
Сүкүт салып жүрөгүмө үңүлөм.
Кантип, качан жок кылам ой-сезимди?
Азгырыктан качан, кантип түңүлөм?

XVII

Кайсы күнү кызганычтын үрөнү
Түштү сага? Бейпилдикти унуттуң...
Жапайы бир жандык болуп үрөйүң,
Сан тамырың сарсанаага уукту.

Кутурган ит кейиптенип көздөрүң
Кыпкызыл чок – дүйнө сага кыямат.
Жакшылыгын көралбастан өзгөнүн,
Ойлогонүң касам, каргыш, кыянат.

Сормо саздай сени жутуп бул илдет
Жарыгы жок туңгуюкка калтырат.
Өзүңдү эмес, бүт дүйнөнү күнөөлөп
Көз жумасың – өмүр тозуп жанчылат.

Ошол чекке жандүйнөңдү жеткирбе,
Тирүүлүктүн сезгин чексиз жыргалын.
Көзүңдү артпа, кызганбагын эч кимге, –
Буйруганын бийлеп, ойноп, ырдагын!

XVIII

Бүгүн сенин босогоңдон баш багып
Кирип барсам ... сүкүт салып олтурган
Жанды көрдүм. Жувалдыздай кош жарык
Бутак жайып тулкусуна толду анан...

Сагыныч жок, кубаныч жок, кайгы жок –
Жалаң гана мүлдө мөлтүр нур дүйнө.
Ойлор кана жылан сымак соймоңдоп,
Кулак, мээң жеген тынбай миң үндө?

Исфайрам авазы

Кас санаган карөзгөйлүк каякта?
 Казсаң чыга берчү былык байкалбайт.
 Жалгыздыкта тентип ээн тарапка
 Бара жатат, эч ким жолдон кайтарбайт...

Издегени анын актык, тазалык...
 Жуурулушуп ай-ааламга кан-жаны.
 Чексиздикке чыгып кетти узарып,
 Түккө арзыбай жердин тартуу мыйзамы.

XIX

Көкүрөктө бүл-бүл этет бир жылчык,
 Теше тиктеп муюп улам үңүлөм:
 Нечендеген катмар жатат миң жылдык –
 Жон теримден шоргологон, төгүлгөн.

Кулчулуктун эн тамгасы басылган
 Аң-сезимден кутулууга күч үрөп,
 Жарык чачкан башатыма шашылам...
 Кадам сайын буктурма жык миң бөлөк.

Түпкү башат, күч-кубатың алаамат,
 Сага жетсем арылам ой-мүдөөдөн.
 Кудай менен сүйлөшөмүн шыбырап
 Жүрөгүмдү түнөк кылып түнөгөн.

Бүлбүлдөгөн жылчык улам жакындап,
 Көкүрөктөн Күндүн табын туямын.
 Ошол туюм кут даарыган асыл зат –
 Чексиздигим, ишенимим, ыйманым.

XX

«Өзүм» дедим, өзөгүмдү ээлеттим,
 Бу не деген туюм, дүйнө, кубулуш?
 Канча жолу күйдүм дагы жер тептим,
 Канча жолу жасап кеттим кыңыр иш.

Кантип андан кутуламын? Башым маң.
 Жада калса түшүмдү да башкарат.
 Өтүп бара жатканымда ашуудан,
 Шек туудуруп, эрким бузуп мыш кылат.

Туруктуу бир жок карманган тутуму,
 Бирде шамал, бирде дайра, бирде от.
 Табайын деп издеп көрсөм учугун,
 Түпсүздүккө улам житип жоголот.

Өлгүчөктү эрмек кыл деп, күрөш деп
 Шыбагама туш кылганбы Жараткан?
 ...Күн-түн күрөө тамырымда күргүштөп
 Өмүр агат келген мага кайыптан...

XXI

Сөз эмизип, ана-мына эртең деп
 Мени алдап биротоло жүдөттүң.
 Кол жетпеген бийиктикке жетсем деп,
 Сага ишенип өмүрдү алга сүрөпмүн...

Жете турган кайсы дабаан, кайсы чек?
 Чек болобу, ойлоп көрчү адамда?
 Кулагыма сен шыбырап айткан кеп
 Неге учуп кетпеди экен шамалга?

Исфайрам авазы

Көргөнүм жок сенден жакшы пайданы,
Мите сыңар каным соруп жашадың...
Жандүйнөмө жалын берип кайдагы,
Эч ким туйбас жерге апкелип таштадың.

Кеч болсо да билдим сенин айланды,
Эми мага керегиң жок кыпындай.
Сенсиз эле тосуп алам майрамды,
Сен азгырган бийиктикке жутунбай.

XXII

«Кимге жагат сенин ушул кылганың?
Элден-журттан уялганым уялган...
Досторуңдай дүйнө-мүлктү жыйбадың,
Таянычың кайда сенин таянган?» –

Деген сөзүң кээде мага угулат.
Жарга алпарып камаймын деп ойлойсуң.
Дүйнө-мүлктөн эгер тапсам сый-урмат,
Билип турам анда деле кордойсуң.

Ошондуктан үнүңдү өчүр, тыйылгын!
Бул жөнүндө эми мага айтпагын.
Чындыгында «бар-жок» деген туюмдун
Чегин тепсеп эбак эле аттадым.

Майдалык бул ... өзүңдү өзүң алдамай...
Байлык эмне? Жардылык не? Өзүңдү
өт дүйнөдөн эч нерсеге байлабай...
Кирдетпегин көзүңдү да сөзүңдү...

XXIII

Кайдан келдиң? Маңызың не? Түбүң ким?
 Көктөн мөлт деп тамып түшкөн нурдайсың.
 Кайдан менин көөдөнүмдө тирилдиң?
 Тагдырымды желе тартып чырмайсың...

Дүйнө бүтүп жер каймактап жатканда
 Сен кайда элең? Аба белең, от белең?
 Болумуштун башатынын артында
 Өктөм бийлеп өмүр сүргөн жок белең?

Сен жарыктын ылдамдыгы сыяктуу
 Түпсүздүктөн келдиң окшойт бейдарек.
 Чексиздиктен сүзүп алып кубатты
 Жүргөнүңө, билбейм эмне тең келет?

Башым катты сени айкын туялбай,
 Башкаралбай кыялыңды жөңкүгөн...
 ... Балким, сенин тизгиниңди жыялбай
 Шунтип жүрүп, акыр бир күн өлтүрөм.

XXIV

Бир нерсени суранамын мен сенден:
 Ишеним бер, ишеним бер, ишеним!
 Учуп чыгып шектенүүнүн чегинен –
 Жүрөгүмдүн талкалайын кишенин...

Ишеним бер! Отту кечип өтөйүн!
 Сестенбестен көз ирмемге калтаарып.
 Чымырканып күчөнгөндөн күчөйүн!
 Дос-душманым карап турсун таң калып...

Исфайрам авазы

Ишеним бер! Туюктан жол табайын!
Лам дедирбей башкарайын эркимди.
Туш-тарапка каалагандай агайын,
Сезип койбой Мезгил менен Мейкинди...

Ишеним бер! Сүкүт салып суранам!
Ушул болсун эң акыркы напасым.
Жарык чачып турган кезде бул аалам –
Ар бир адам ишенимде жашасын!

XXV

Бирөө мени сөгүп өттү жок жерден,
Неге анткенин өзү дагы билбеди.
Ачуу сөздөр учуп кетти жел менен,
Кулагыма кирди дагы, кирбеди...

Ачуу сөзгө арданып кас санаба,
Аброюң андан түшүп кемибейт.
Келе берет сага келчү шыбага,
Бешенеге куттун нуру себелейт.

Жүрөгүңө жакын алып кирдебе,
Кайра сени наристедей тазалайт.
Кечиримдүү болалбасаң дүйнөдө,
Толгон азап жүрөгүңдү жазалайт.

Менменсинбей унутуп кой өткөндү,
Акмактарга акмак болуп теңелбе.
Өз дүйнөңө пааша болсоң өкүмдүү –
Жыргал ошол... Сага керек дагы эмне?

XXVI

Чый-пый түшүп чырылдаган адатың
 Качан калат? Киресиңби эсиңе?
 Барбы деги сенин арың, уятың?
 Мээни кажып бүтүрдүң таң, кечинде...

Андай десем мындай дейсиң ажылдап,
 Сөзгө конок бербеген бир немесиң,
 Пас келбейсиң эч убакта кызаңдап,
 Айтор, мени айгай салып жеңесиң .

Түшүнбөймүн талашыңды чынында,
 Бүтпөй турган кыяматтык чырдайбы?
 Акыбети арзыбайт бир тыйынга.
 Кой, өмүрдү бөөдө тозок кылбайлы!

Элдешели, деги сага не жетпейт?
 Бүт турпатым, дил ыйманым эркиңде.
 Билем, сенин кулагыңа сөз өтпөйт –
 Сендей көктүк, өжөрлүк бар, айт кимде?

XXVII

Сен өзүңдү артык баалап сүйөсүң,
 Тээ бийикте көкүрөгүң, дымагың.
 Качан болсо төрөпейил жүрөсүң,
 Менменсинүү сенин тапкан куралың.

Чаң жугузбай, сөз тийгизбей сыпаасың,
 Бой тутумуң өзгөчө бир жарашык.
 Жерде баскың келбей бийик учасың,
 Канаттуулар мейкиндигин талашып.

Исфайрам авазы

Кайдан жүрүп өзүмчүлдүк илдети
Көөдөнүңдү каптады боз тумандай?
Башкалардын жакпайт сага келбети –
Өзүңө өзүң таберик бир тумардай.

Мынте берсең араздашып калабыз,
Мындай жорук жаккан эмес Кудайга.
Улам алыс узай берет арабыз –
Бир күн жатып калба балчык, ылайда.

XXVIII

Неге мени шылдың кылып күлөсүң?
«Байкушум» деп табалайсың ансайын.
Бутага алып, омуруолоп сүрөсүң –
Деги сенин барбы ыйман, ынсабың?!

Барган сайын каткырыгың таш жарат.
Жанга батып бүтгү азил, тамашаң.
Сөөкөчө агартгың го ышкалап,
Барбы менде өнбөй турган аласаң...

Ар бир сөзүң кылтакка илип басынтат.
Сени менен бир бүтүндөй шакаба.
Келе жатам арт жагыңда ташыркап,
Өчүң бардай мени жарга такаба...

Шонтип жүрүп маскарапоз болбогун,
Биротоло чыгып калба назардан.
Эсиң менен тамашалап ойногун,
Өзүң барып түшпө орго казылган.

XXIX

Көкүрөгүң кага бербе менмин деп,
Кыпындай бир андан пайда таппайсың.
Качан, кантип өлөөрүңдү ким билет?
Көктө төбөң жүрсө бир күн аксайсың...

Мүдүрүлүп кайсыл жердин кырында,
Кайсы чекте акыркы дем аласың?
Мейли даңкың тараса да кыйырга
Топуракка жуурулушуп каласың...

Менмин дебе жылдыз болуп күйсөң да,
Жетсең дагы дүйнөлүк чоң жеңишке.
Ай-ааламды чарк айланып жүрсөң да,
Турса дагы кызматыңда периште...

Жөпжөнөкөй таш сыяктуу бир сырдуу
Касиет күт... басып алгын демиңди...
Таш сыяктуу эгер болсоң сабырдуу
Анда мезгил сага чөгүп жеңилди.

XXX

Кызыксың ээ! Кээде сени бала да
Алдап кетет көз көрүнөө каратып...
Эмнегедир ыраазысың сен ага
Күйүп-бышып кейибейсиң жан ачып.

Не жоготсоң мейли дейсиң кол шилтеп,
Күйпөлөктөп көз артпайсың дүйнөгө.
Уксаң дагы ким бирөөдөн ачуу кеп,
Ызалыктын белгиси жок түрүңдө.

Исфайрам авазы

Сен жөнүндө кыянат сөз айтылып
Жатса дагы козголуп бир койбойсуң.
Кулагыңа жакпайт түрдүү айкырык –
Өз жаныңдын бейпилдигин ойлойсуң...

Кимге жаксын сенин мындай мүнөзүң?
Качан болсо алданганың алданган.
Канчагаче мына ушинтип жүрөсүң
Алыс калып азгырыктуу майрамдан?

XXXI

Сен жалгансың, жок нерсесиң, кыялсың!
Көрүнбөгөн көмүскө бир туюмсуң.
Азгырыксың, туйлап турган кумарсың,
Алааматты алып келчү куюнсуң.

Кыпынчалык жок болсо да салмагың,
Орошон, алп күчтү алдың каяктан?
Тилсиз туруп безеленип сайрадың,
Сени Кудай кайсы урпактан жараткан?

Башатың жок, аягың жок... Анан сен
Неге мени падышадай бийлейсиң?
Мени менен эгер бирге төрөлсөң
Неге боор тартып аян бербейсиң?

Шыбыраган шайтан болуп жүрбөгүн
Ак-караны алмаштырып мазактап?!
Айла-амалдуу сендейди эч көрбөдүм –
Жеттим десем жок болосуң узактап...

XXXII

«Өзүңдөн тап, өзүңдөн тап, өзүңдөн!» –
Деп айтышкан акылмандар илгери.
Мындай сөздөр анык шарап жүзүмдөн –
Бул сөздөргө уютушкан дилдени.

Башка келген азап-шорду, кайгыны
Бөлөк жактан издеп чекпе убара.
Сезе билгин өз күнөөңдү, айбыңды
Кечиргин деп миң тооп кыл Кудайга.

«Өзүңдөн тап!» Мындан улуу акыйкат
Өмүрүңдө жолукпайт эч жолуңдан.
Өзүң менен ойнобогун жашынмак –
Улуу сырды уурдатпагын колуңдан.

Өзүңдү өзүң каза бергин кен сымак,
Көз ирмемге баш көтөрбө, эринбе!
Түпкүлүгү – издегениң табылат
Сен Кудайга жолугасың шо жерде!

XXXIII

Акыйкатчыл боло бербө ар убак,
Чындык издеп чыркыраба жөнү жок.
Акыйкаттын миң бир учу табылат, –
Чындык бир күн калпка айланып жоголот.

Бул дүйнөнүн керемети ошондо,
Эч ким билбейт акыйкатты, ал эмне?
Ак карага, кара ак болуп жашоодо
Өтмө катар жуурулушуп тереңде ...

Исфайрам авазы

Эгер бүгүн дили таза, ак жүрөк
Болсоң, эртең ар нерседен шекшинип
Жандүйнөндө алай-дүлөй чаң жүрөт,
Чочулайсың өзүңдөн да сестенип...

Ошондуктан эч бир бүтүм чыгарба!
Эч нерсеге чек койбогун белгилеп...
Акмын дебе айгай салып дубанга,
Анда элеби, акмактыгың билинет.

XXXIV

Бир сөз чыкпайт, тунжурайсың мелтиреп,
Колдон жөлөп коёбу деп көз катты.
Сенден жардам сурап келсем темселеп,
Көңүл үчүн көрсөтпөдүң кызматты.

Муздак шамал ичиркентип денемди,
Муздай тоңгон мамилеге туш келдим.
Не кылаарым билбей турам мен эми –
Улам пастап, улам чөгүп ичкердим...

Сенден мындай митаамдыкты күтпөгөм,
Кысталышта сатып кеттиң кыйылбай.
Жаншерик деп жүргөнүмө өкүнөм,
Өзүмдү өзүм жемелеймин тыйылбай...

Эмне болду? Кара теке сүздүбү?
Бир сөз чыкпайт... Жерден көзүң албайсың...
Тагдыр биздин байланышты үздүбү?
Эгер үзсө, билбейм, кимди жандайсың?

XXXV

Эч нерсеге тойбойт сенин медериң,
 Сабыр күтпөй жутунасың жулкунуп...
 Ай-ааламды өзүң жалгыз ээледиң –
 Чагылгандай жарк-журк этип чарк уруп.

Эңсөө-мүдөөң тыйылчудай сезилбейт,
 Жетсем дейсиң күндө олжо, утушка.
 Оюң тынбай жаңы чекти изилдейт –
 Даяр турат түшүндө да учушка...

Качан, кантип каниетиң жоготтуң?
 Түштүң мындай түгөнбөгөн жарышка?
 Күчтү тыйбай, үнөмдөбөй короттуң
 Кайыры жок арзуу, тилек, намыска...

Айтчы деги, жетээр чегиң кай тарап,
 Кайсы бекет, кайсы асман, кайсы жер?
 Жеттиң дейли ага мейли батыраак...
 Анан эмне? Баягы эле терebel...

XXXVI

«Дүйнөсүнө көз артпайын бирөөнүн,
 Там-ташына назарымды салбайын!
 Насип кылган жолум менен жүрөйүн,
 Баш айланткан азгырыкка барбайын!» –

Деп күн сайын таңда дуба кыламын.
 Тазалайсың кирден жаны, дилимди.
 ...Кытмыр күлгөн сенин үнүң угамын,
 Шакабалап көрсөтөсүң тилиңди...

Исфайрам авазы

Шегиң барбы, ишенимиң деги не?
 Карманаарың кандай чындык, кайсыл нарк!
 Эми гана бир бүтүмгө келээрде –
 Жол тососуң сорок этип ырсаңдап.

«Кой, убара болбо, – дейсиң, – курбекер,
 Алдабастан жаша, – дейсиң, – өмүрдү...»
 ...Маңдайыман чыга түшөт муздак тер, –
 Өлсөм ээлеп аласың го көрүмдү...

XXXVII

Аракетим текке кетип капилет
 Эс-учумду жыйнай албай турганда:
 «Куп болуптур! Шуну көрмөк элең, – дейт,
 Мени буйтап өтөмүн деп кууланба!

Менсиз өзүң эч нерсеге жетпейсиң,
 Ишиң алга жылбайт, жолуң ачылбайт.
 Өтөм деген көпүрөдөн өтпөйсүң,
 Ырыскың да аздайт, кенен чачылбайт.

Билсең сага таянычмын, жөлөкмүн,
 Караңгыда чырагыңмын кармаган.
 Сага кубат берип турган жүрөкмүн,
 Кайрак ташмын сени тынбай кайраган.

Мени чансаң – тагдырыңды чанганың,
 Туш болгонун темир тордун ичине.
 Менсиз күүгө келбейт өмүр ыргагың –
 Эч бир нерсе аян бербейт түшүңө».

XXXVIII

Көргөн сыйың, жыйнаган бүт кадырың,
Кучагыңа гүл батпаган кездерин
Өттү кетти... эми өзүңдү тааныгын,
Түпкү башат, маңызыңды издегин...

Жерге-сууга батпачудай жүрчү элең,
Чоң-кичүүнү көзүңө илбей күпүлдөп.
Сөз сүйлөсөң устарадай курч элең,
Тегирмендей сокчу жүрөк дүкүлдөп...

Өткөн күнүң кайталанбайт кайрылып,
Ал бир эски барак, эски болумуш.
Эңсей берсең эгер аны кайгырып,
Кыйын болот өзүңө өзүң жолугуш.

Тамырыңды кармап өрчүт туюмду,
Жашап жаткан көз ирмемди изилде.
Жүк кылбагын ой-санааны, буюмду,
Ансыз деле өмүр бычак мизинде...

XXXIX

Сен менин жалгыз ыйык досумдайсың,
Айтамын сага гана чын, төгүнүн...
Мен үчүн бөгөлбөйсүң, тосулбайсың, –
Туптунук агымысың ыр көлүмдүн.

Кыпындай сенден бир ой жашырбаймын,
Билесиң менин баскан кадамымды.
Сен ачкыч, сенсиз элге ачылбаймын,
Эш тутам сенин жалгыз карааныңды.

Исфайрам авазы

Жакшылык, жамандыгым сени менен,
Орто жолдо калтырбай дем бересиң.
Жетелейсиң чап кармап билегимден, –
Нурдан бүткөн сырдаана бир немесиң.

Хан досум деп ишенип жашап жүрөм,
Жок кылбагын мына ошол ишенимди.
Өрттү коюп жибербе өзөгүмдөн,
Төгүп ийбе каргаша нөшөрүңдү...

XI

Акыры өлүп сенден кутуламбы?
Жок экен башка жолум чындыгында.
Күнү-түн арканыңа тушаламын, –
Калдактап учам тентек куюнуңда.

Мен сенин билбей калсам бар-жогунду
Күндөрүм майрам болуп калат беле?
Эч нерсе дүрбөтпөстөн ойлорумду,
Бейпилдик жашайт беле тереңимде?

Оо, анда жандүйнөмдө мемиреген,
Үлп эткен шамал дагы жолобостон
Жыргалдын нак өзүндө жашайт элем,
Улам бирден кетилип коробостон...

Жетмек элем куттуу бир ыйык төргө:
Түбөлүктүү, ырааттуу, ырыскылуу.
Шек санаган ойлорду көмүп көргө
Жашамакмын шу жерде бейиш сыңдуу.

XLI

Экөөбүздүн соодабыз бүтпөйт окшойт.
 «Береке тап!» – десем да көнгөнүң жок.
 «Утам» деген кумар ой сени козгоп
 Жүрөгүңдө алоолойт кыпкызыл чок.

Бир аз паска түш десем, кайра-кайра
 Көтөрөсүң баанды улам өйдө.
 Эмне берет ушинтип тапкан пайда? –
 Тапкан пайдаң болбогон майда-чүйдө.

Ары-бери тартышып соодалашып
 Келатасың өжөрлүк, көктүк менен
 Өмүрүмө жок жерден коога ашырып,
 Амалыңа тең келбей чимирилем.

Базар болду жашоонун ат майданы.
 Пайдаң үчүн сен мени сатып ийдиң.
 Бетке тутуп ааламды капкайдагы
 Абийириңди күл кылып чачып ийдиң.

XLII

Бир пикирге келгендей болдук окшойт,
 Чыр-чатакты тып басып бүтүрөлү.
 Экөөбүзгө касташкан түк коошпойт,
 Тагдыр жүгүн барабар көтөрөлү...

Бирибизди бирибиз кемсинтпестен,
 Чукубайлы эски өткөн жараларды.
 Арам ойду жолотпой тентип келген
 Ак жолуна буралы намыс-арды.

Исфайрам авазы

Урмат-сыйлуу, күйүмдүү, ынак болсок –
 Эч ким бизди мокотуп тепсей албайт.
 Кышындай бир шекти эгер жолотпосок,
 Бийлик кылып ким бирөө тескей албайт.

Жөнөкөй шул туйгуну туйбай келдик,
 Баш катырган табышмак сыры бардай.
 Ымалага келишсек – улуу эрдик,
 Келишпесек, билбеймин, арты кандай?

XLIII

Шүгүр айтып күнүмө өтүп кеткен,
 Жаткан кезде эми эле төшөгүмө
 Сөзүң чыгат наалыган, кыйды, өктөм,
 Туз куйгандай ким бирөө өзөгүңө.

Деги пейлиң жактырбас болду мени,
 Капкайдагы сөз козгоп жарыбаган.
 Кызытасың чок салып делебемди,
 Туруп кетпей өзүмдү кармайм араң...

Кышындай бир нерсени унутпайсың,
 Качанкы өткөн жылдардын жылындагы.
 Ызылдаган сары аары уюктайсың
 Турган эски коргондун кырындагы.

Эс алайын, болду эми, кыйнабагын!
 Жогол, ары, үнүңдү өчүрүп тур!
 Качанкы эски жарамды тырмабагын!
 Сүйүүгө мас күндөргө көңүлүң бур!

XLIV

Балким, биздин башатыбыз бир жерден,
Зубалабыз бир ийленген сыягы.
Келе жатам бөлүналбай мен сенден,
Кандай болот өмүрдүн бу аягы?

Акырында тапкан олжо, сыйыбыз
Ыр-чыр болбой кантип эки бөлүнөт?
Бир бүтүмгө келбей пейил-куюбуз
Билип турам, абийирибиз төгүлөт...

Мен жеттим деп жеңиштин бүт баарына,
Ай-ааламды түп көтөрүп чыгаарсың.
Карабастан дымагыңа, алыңа
Мен жыйнаган соопту да сураарсың.

Түгөнгөнчө напси, ырыскы, ичээр суу,
Жараткандын буйруганын көрөлү.
Мен өлгөндө – сен чыгарба ызы-чуу,
Эгер өлсөк ынтымакта өлөлү!

XLV

Он мүрүмдө, сол мүрүмдө олтурган
Периштелер кантип сени көрбөсүн?
Туюп турат ниетинди умтулган,
Сезип турат деги кандай көйгөйүң ...

Ошондуктан, абийиримдин соту бол,
Бйманым бол ак жолунан тайбаган.
Аруулуктан турган бийик чоку бол,
Алыс жаша зыян менен пайдадан.

Исфайрам авазы

Майда, ыплас балекетке малынба,
 Булгап алба нурдан бүткөн дилиңди.
 Сабыр менен топук болуп канымда
 Агып тургун, бийлебей шок бийиңди!

Жакшылыгым жазып жүргөн периште
 Көз ирмемге деги тыным албасын.
 Кайдан дуушар болгонмун деп бул ишке,
 Башын мыкчып, илебени чайнасын!

XLVI

«Көксөгөнгө жетпей калсам өлөм», – деп
 Жер тепкилеп турган чагың каякта?
 Азыр кимге доо коёсуң күнөөлөп, –
 Дайра айланып калды балчык сызатка...

Арзууларың акырындап жок болду,
 Кайда кетти күркүрөгөн дабышың?
 Каныңдагы чагылган не токтолду?
 Эми күмөн кайра жалт деп жанышың.

Кайра келип намысыңа, арыңа
 Күйсөң дагы мурдагыдай табың жок.
 Айланчыктап жүрбөйт эч ким жаныңда,
 Жүрөгүңдө анткени ысык жалын жок.

Мынчалык тез сынарыңды билбепмин,
 Жерди чукуп үңкүйөсүң баладай.
 Таптаза элең... биротоло кирдепсиң,
 Бой-башыңа коюпсуң түк карабай.

XLVII

Өмүр бою бирге жашап бөлүнбөй,
Бирге өткөзүп баштан ысык, суукту.
Кыйчалышта кыйшак басып төгүлбөй,
Келатабыз түгөнбөстөн уютку...

Ошондуктан билип бүттүм сырыңды, –
Деп эртерээк мактаныпмын, катыгүн!
Капилеттен уктум катаал чырыңды –
Мык сайгандай болду кийген өтүгүм...

Жан этимди сыйрып туруп туз куйдуң,
Балким башка бирөө болсо аямак.
Сени өзүм деп жүрүп, мына, уттурдум,
Көз көрүнөө кылдың мага кыянат.

Душманга да эч салбасын мындайды
Ишенимди ач иттерге талаттым.
Өз дегениң өлүм болот турбайбы,
Өз деп жүрүп өзөгүмдү канаттым...

XLVIII

Эч ким мендей сага терең үңүлбөс,
Изилдебес катмарыңды миң ирет.
Айланчыктап аягыңа төгүлбөс,
Чыдап жүрбөс көлөкөңдөй кибирип...

Бирок сенин жеталбадым чегине,
Жеткен кезде чексиздикке айландың.
Сыйбай койдуң менин туюм дилиме,
Билбейм, кайдан тагдырыма байландың?

Исфайрам авазы

Дөдөй көрүп назарыңа илбедин,
Кумдай чачып тыркыраттың заматта.
Кайыбынан пайда болуп бийледин,
Таппай калдым мен кай жерде, каякта?

Тийип-качып, ити-мышык оюндай
Качангаче ийге келбей жүрөбүз?
Калды канча түшүмүбүз орулбай,
Мынтсек бир күн ач, жылаңач өлөбүз.

XLIX

Бирөөлөрдүн жел сөзүнө ишенип,
Бутуң жерге тийбей көөп алыпсың...
Жоругуңа таң калдым мен сестенип,
Кандай мажес, бечара бир карыпсың !!!

Билбей туруп салмагыңды, ордунду
Төшүң кагып жүргөнүңө күйөмүн.
Үйлөп койгон чанач сыңар толдуңбу,
Жеми болбо мите менен күйөнүн?

Уча бербе калдактаган камгактай,
Жел өпкөңдү басып бир аз дем алгын.
Тамырыңды жерге сайбай, чайлатпай
Деги кандай кам уруктан жаралдың?

Кимге жаксын бул кыялың, жоругуң?
Жети өмүрүм жерге кирип уялам...
Миң тамырым зыр-зыр этип оорудум, –
Кантип эле экөөбүз бир уядан?!

L

Ооруп калдың, эч ким билбейт себебин
 Качан, кайдан, кантип илдет жабышкан?
 Нымыжан бир жаралганбы данегиң,
 Бассаң бутуң чалышканы чалышкан.

Эркиң кана чамгарактай түйүлгөн,
 Бир кармаса кан чыгара кармаган?
 Муштаганда үзө койгон жүлүндөн,
 Көксөгөнүн көз ирметпей арбаган?

Кызыктырбайт азыр сени эч нерсе
 Дөөлөт дагы, сөөлөт дагы бир тыйын.
 Сабырың суз, үлдүрөйсүң тим эле,
 Жандүйнөңдү ээлеп алган кал куюн.

Илдетинден кутула көр тезирээк,
 Жата бербе жаздыгыңды өбөктөп.
 Дүйнө башка, өзгөчө бир сезилет,
 Жүрөгүңө куюлат нур көнөктөп...

АЖЫЛЫК ЖӨНҮНДӨ СӨЗ

(Бір түрмөк)

1.

Кайда барып, кайдан келдим деги мен,
 Басып жүрөм өзүмө өзүм келалбай.
 Аруулуктун булагы агып дилимен,
 Аны таза элге сунуп бералбай...

Жомок десең жомок эмес, баары чын,
 Жети жолу Кааба ташты айландым:

Исфайрам авазы

Ай-ааламга жетип турду кулачым,
Кудай менен нур аркылуу байландым.

Көкүрөккө толуп чыкты ысык дем,
Тооп кылдым ыхласым берип бүт.
Жаш баладан бетер жыргап сүйүнөм,
Мандайдан тер улам жерге төгүлүп.

Ошондогу жүрөктүн ал-абалын
Айтуу кыйын: жанарбы же деңизби?
Ак мрамарга тийген сайын таманым –
Көксөйм тунук тазылыкты, эгизди...

Уккан сайын Меккедеги азанды,
Жүрөгүмө ыйман нуру куюлду.
Көкүрөгүм бир башкача тазарды,
Туйдум башта туйбай жүргөн туюмду.

Насип буйруп ичтим Замзам суусунан,
Ниет кылып тазарсын деп ыйманым.
Кимге болсун ак дилимен кол сунам,
Кол сунганым – ыйык тууган, ардагым!

Эсеп жетпейт Кааба ташты айланып
Арууланган ажылардын санына.
Улуу күчкө бүт жандүйнөм арбалып,
Оттой ысык тап кошулду каныма.

Кайда барып, кайдан келдим деги мен,
Айталбаймын, азыргаче мас жүрөм.
Кыялымда Замзам сууга киринем,
Бир сырдуу көз карап турат үстүмөн...

2.

Пайгамбардын баскан жерин басам деп
 Ойлобогом, түшүмө да кирбеген.
 «Ажы болуп келдиңби?» – деш асан кеп,
 «Ооба» – деймин араң эле тил менен.

Ажылык бул тооп кылып Каабага,
 Арафатка чыгуу эмес билгенге.
 Ухуд тоодой жүк көтөрүп аркага,
 Сүңгүп кирүү рух деген дүйнөгө.

Быйманыңды тунук кылып тазартып,
 Майда-барат көр турмуштан арылуу.
 Жүрө бербей азгырыкка көз артып,
 Өлбөстүктүн сапарына камынуу...

Мунун өзү жашоодогу чоң олжо,
 Өзгөчө аккан нукка түшүү бурулуп.
 Адам үчүн өмүрдөгү бир сыноо
 Турган кезде дүйнө сан миң кубулуп...

Тыя аламбы эми өзүмдүн напсимди,
 Жүрөгүм курч, көзүм ойноок жан элем?
 Кайда алпарам албууттанган эркимди
 Жанар болуп кайнап жаткан тереңде?

Ажылык бул каның менен чуркаган
 Шайтаныңды кармап туруп дарга асуу.
 Жүрөгүңдү ээ-жаа бербей булкуган
 Күчтөр менен күнү-түнү кармашуу...

Исфайрам авазы

Ошондуктан: «Ажы болуп келдиңби?»
 Дешсе араң: «Ооба!» – деймин чынында.
 ...Оңдой алаар бекем эми пейлимди, –
 Селт дей түшөм шул ой келип тынымга.

3.

Жараткан, жеңиш үчүн күчүңдү бер,
 Ырыскы бөлсөң толук, бүтүндү бер.
 Карыз болуп төлөй албай олтурбайын,
 Эгиниме береке түшүмдү бер!

Жолумдан тосо көрбө жарыгыңды,
 Үзбөгүн канат-бутак тамырымды.
 Бакыттын казынасын ачык койгун,
 Апкелбе кайгы-азапты, жабырыңды.

Жарк этип Күнүң чыкса сүйүнөйүн,
 Ибадат кылуу үчүн жүгүрөйүн!
 Басалбай калсам, Кудай, кечирип кой,
 Өрмөлөп тооп кылып жүгүнөйүн!

Көнөйүн буйругуңа сабыр бергин,
 Тилегим сага жетип кабыл келсин!
 Күнү-түнү зикир кылам – дилимде бол,
 Сен менин ыйык ордом, акыл кенчим!

Жараткан, сөздөрүмдү канаттуу кыл,
 Жанымды жанар болгон ырааттуу кыл!
 Алыстат миң кубулган азгырыктан,
 Андан кийин каалаган суракты кыл!

4.

Кечир мени кеч келсем эшигиңе,
Кеч келди деп тозокко таштап ийбе!
Канча өмүрдү буйрусаң жашадым мен,
Аны өзүң жазгансың бешенеме!

Кечир менин кеп укпас жүрөгүмдү,
Канча жолу көрсөттү өнөрүнү.
Эми чарчап калды окшойт, кайран неме
Оңго-солго көп чачып төлөмүнү.

Кечир менин кечиккен арымды,
Кеткен калпыс күнөөмдү, айыбымды.
Даргөйүңдү кенен сал, оо, Жараткан,
Таппай калсам не болмок дайынымды?

Көп нерсеге көз артып күйүп жүрдүм,
Жок нерсеге далбастап күйүптүрмүн.
Күйгөндүгүм кечиргин, кечирип кой,
Жамалыңды көрсөтүп сүйүнттүргүн.

Кааба ташты айланып ыйлап жатам,
Сообунду чачылган жыйнап жатам.
Эшигиңди каккылап келдим мына, –
Кеч келгеним кечиргин, ыйык асман!

5.

Келдим Кудай үйүнө Меккедеги,
Бул дүйнөдө ага үй чак келеби?
Кантип анын аттадым босогосун,
Бир сырдуу күч адамды апкиреби?

Исфайрам авазы

Дүйнөдөгү мрамардын баары шунда
 Кооздолгон керемет шыпты кара!
 Бүт дүйнөнүн бурчунан келип жаткан
 Мага окшогон ажылар шыпшынууда.

Мындай мечит жапжалгыз жер үстүндө,
 Кирсең жаайт жадырап нур үстүңө.
 Сезимиңди ойготуп бир улуу күч,
 Кошот ыйман, береке үлүшүңө...

Апкаарыйсың, алдастап шашыласың,
 Аруу, таза дүйнөгө ачыласың.
 Ниетиңди түздөйсүң, аппак болуп
 Алла Таала эркине баш урасың.

Унутасың өзүңдүн кимдигиңди,
 Улутуңду, жашыңды, билимиңди.
 Жандүйнөңдү бир гана Алла Таала
 Ээлеп алат жүргүзүп бийлигини.

Бир улуу күч-кубатты туят жаның
 Уккан сайын Курандын кырааттарын.
 Ишенимиң канжардай өткүр болуп,
 Капталыңдан өсөт нур – канаттарың...

Ар бир адам шул жерге келсе экен деп,
 Бүткүл дилин Кудайга берсе экен деп,
 Тилек кылдым Каабага карап туруп
 Кабыл болсо, канаке, ушул тилек.

6.

Барамын деп ажыга баралбайсың,
Дүйнөң турса жол каржы табалбайсың.
Көздөн өтүп дүйнө-мүлк, бала-чакаң
Түмөн түйшүк ичинен чыгалбайсың.

Чечилбеген маселе чыга берет,
Ишиң бүтпөй жылбастан тура берет.
Өмүр өтүп жатканын байкабайсың
Өлгүчө бир чоң нерсе кыламын деп.

Кылактаган дүйнөгө кул болосуң.
Дүйнө көксөп ашкере шыл болосуң.
Унутасың ажылык эмне экенин,
Ыйманыңдан ажырап кар болосуң.

Карыганда барам деп алданасың,
Касам ичип ар качан карганасың.
Акыретти эми ойлоп чыгаарыңда
Алдан тайып үйүңдө кармаласың.

Баруу үчүн эрк керек, дымак керек,
Чыркыраган чыгымга чыдаш керек.
Эң негизи күнү-түн дил агартып
Ажылыкты Кудайдан сураш керек.

Кудай ачса жолуңду эгер сенин,
Шүгүр дегин, миң ирет шүгүр дегин.
Өзүңдү өзүң таанууга жол ачылды,
Түбөлүктүү олжодон түңүлбөгүн!

Күнөөлөрүм төгүлүп ак болом деп
Айтуу кыйын, аныгын Кудай билет.
Канча жолу ажыга барып келбе,
Кудай сенин дилиңди сынап берет.

Суроо коёт алдыңа чечилбеген,
Кесем десең кашайып кесилбеген.
Түз жолундун кыйчалыш, буруму көп
Эсиң менен бол дайым, эсиң менен.

Жалаңдаган кылычтын мизи сыңар
Бийман күтсөң-ыкыбал, ырысың ал.
Ажы болсоң күпүлдөп чачылбагын,
Мемиреп жай агылат терең суулар.

Бийик тоолор айтышпайт бийикмин деп,
Бой көтөрбөйт асманга тийипмин деп.
Бирок улуу жараткан ыйыктыгын
Башкалардан өзгөчө туюп келет.

7.

Мадинанын жүрбөгүн кай жеринде,
Исламдын башаты жүрөгүңө
Агып кирет нур болуп алоолонуп,
Кубат кошот тулку бой, жүлүнүңө.

Ыйык шаар Мадина, ыйык абдан,
Тулкусуна пайгамбар сыйып алган.
Ааламдагы аруулук касиетин
Каймак сымал калпып бүт жыйып алган.

Улуу шаар Мадина, улуу абдан,
Улуулуктун башатын туюп алган.
Он беш кылым өтсө да кебелбестен
Келет аман кыян, сел, куюндардан.

Бастым далай көчөсүн, аянттарын,
Уктум ыйык Курандын аяттарын.
Пайгамбардын мечитин кирип көрдүм,
Не деген жай, капырай, каяктамын?!

Турпагына пайгамбар буту тийген,
Эл-журтуна Алланын куту тийген.
Мустафанын мүрзөсүн карап турам
Нак бейиштин керемет жыты келген.

8.

Оо, Жараткан, алып тур эсебиңди,
Ого бетер бекемде ишенимди.
Кан-жаныма жуурулуп тарап кеткин,
Кыяматта жарык кыл бешенемди.

Карбаластап турбайын дайын таппай,
Тагдырыма жазылган жайым таппай.
Тирүүмдө берейин бересемди,
Кыйналбайын көрүмө жатып-жатпай...

Зыян кылып койбоюн куртка, чөпкө.
Кылапат сөз сүйлөтпө көзүм өтсө.
Жүрөгүмдү түгөтпө, андан көрө
Лавулдаган жалыңга салып өрттө.

Калсын артта сооптуу амалдарым,
Алга сүйрөп урпактын чабалдарын.
Атым уккан адамдын жүзү жайнап,
Дили агарып, жүрөгү карарбасын.

Кыяматта тирилип турганымда
Туш болоюн, Жараткан, нурларыңа.
Пайгамбарым назарын мага салып,
Шапаат кылсын бейиштин жыргалына.

Оо, Жараткан, жакшылык, жаманымды
Сенден катып жашырып каламынбы?
Бүткүл дилим төгүлүп бет алдыңда...
Буруп кете көрбөгүн жамалыңды!

9.

Ушак айтып канчасын жамандадым,
Көкжал чыккан адамды көралбадым.
Менден өтүп баратса бутун тостум,
Мага ишенген дос-жарды кээде алдадым.

Кээ бирөөгө сөз берип аткарбадым,
Бирок кийин артынан актанбадым.
Кээде акты кара деп далилдедим,
Күткөн жерге күймөнүп бат барбадым.

Көбү мага ишенип ишин берди,
Аракетим болбогон түшүм берди.
Күнүм болду ачууга тез берилген,
Жылуу айтсам кээ бирөө түшүнбөдү.

Кээ бирөөнү жек көрүп качып кеттим,
Кээ бирөөнү тебелеп басып кеттим.
Не кылайын пенделик ушул экен,
Жайык жерден күрпүлдөп ташып кеттим.

Бүт баарынан тазарып алайын деп
Ажы болдум, калганын Кудай билет.
Арыламбы же жокпу бул илдеттен,
Жаратканга жалбарам дуба тилеп...

10.

Оо, Жараткан, келдим мына алдыңа,
«Лаббайкалап» үнүм бийик жаңырат.
Сыйкырдуу бир күч кошулат каныма,
Ал күч жатат жан дилимди аруулап.

Сен жалгызсың, башатың жок, түбүң жок,
Он сегиз миң аалам бүткөн демиңден.
Он сегиз миң Күнүң күйөт алоолоп,
Чегин бүтпөй керилгени керилген.

Сени даңктап таазим кылам чөгөлөп,
Бейэсепсиз мээримиңе таң калам.
Нурларыңа жан-жаныбар бөлөнөт
Шүгүр айтып, алкыш айтып артыңан.

Келдим мына болгон турпат, күч менен,
Бет алдыңда бүт дарамет, дасмиям.
Өкүмүңдү чыгара бер үстүмөн,
Мен таптакыр башка дүйнө, башка адам.

11.

Күйпөлөктөп жүгүргөн мүнөз кана?
Кебелбеген кең пейил адам болдум.
Көкүрөктү ээлеген күрөш кана,
Майдаланып, а бирок жоголбодум.

Барга-жокко көнбөгөн бабыр элем,
Ачууланып турчумун аялыма.
Келин-кызга, балдарга жабыр элем,
Жашачу элем барчылык, саябанда.

Ажылыктын бул кандай шарапаты,
Басып калдым акырын желдей болуп.
Таштап койдум жан кечти далалатты,
Жашап жүрөм а бирок элдей болуп.

Таптым окшойт жанозур акырында,
Мындан өткөн пендеге жыргал барбы?
Жанталашпа дүйнө-мүлк ашырууга,
Өлсөң дүйнөң чачылып сайда калды...

Ажылыкты бетине парда кылып
Алдым-жуттум болгондун кесири көп.
Аш болбосо мейлиге жарма кылып
Балдарың бак... Ыйманга ошол өбөк.

Туш-тарабым бейпилдик ыр-чыры жок,
Издебеймин бирөөдөн кыйкым, ката.
Очогумда от күйүп алоолонот,
Айтат Эгем: «От сындуу таза жаша!»

08.04-17.07.03

ИСФАЙРАМ

(Бір түрмөк)

1.

Тоо боорунан сызып чыгып шаркырап
Акканыңа акыл жетпейт эзели.
Мөлтүр кашка тамчылары тамчылап
Шыңгыр этип күлгөнү бир аземи.

Салкын, муздак жан жыргаткан илеби
Күүгө салат көкүрөктү заматта.
Келет көгүш мейкиндикти жирегим
Сендей болгон күчтү топтоп дымакка.

Жердин жети катмарынан сызылып,
Тоонун тогуз толтосунан башталган,
Кубатыңа карап турам кызыгып...
Бой таштайсың болк этпестен аскадан.

Аалам жарып ышкырыгың, авазың
Тирүүлүктүн туу чокусу сезилет.
Бул дүйнөнүн муң-кайгысын, азабын
Унутамын... көкүрөктө күн өсөт.

Жандүйнөмдүн тээ бурчунда катылган,
Мурда-кийин туйбай жүргөн бир туюм
Күр-шар түшүп тамчылардай чачылган
Өмүрүмө салып кетти кал куюн...

Сендей тунук болсо экен деп башатым
Кочушума алып ичем ырымдап.

Бір жолумда ыйык күткөн Устатым,
Өзүң болдуң кетеримде жин арбап...

Мурда неге жүрдүм экен барк албай
Сенин сырдуу, орошондуу күчүңдү?
Канатымды серптим көктө шумкардай,
Шаңшып барам... Өңүмбү бул, түшүмбү?

Бул дүйнөгө аяр, зирек караттың,
Бармагымды койдум күрөө тамырга.
Айырмалап дүйнөнүн ак-карасын
Айттың мага: «Актык жолдон жаңылба!»

Баш айланткан азгырыктан куткарып
Үмүт менен үрөн септиң дилиме.
Жар башынан кетеримде бут тайып
Колдон тартып бердиң шыкак, демилге.

«Көр дүйнөдөн, уйку соодон чык!» – дедиң.
«Изде, – дедиң, – өзүңдөгү өзүңдү».
Ичи-башың аңтарып түз тиктедим,
Көрдүм чочуп түпсүз терең көзүңдү...

Не деген ал уч-кыйырсыз тереңдик,
Он сегиз миң аалам сыйган бурчуна?
Жалынына тамчы сымак жан ээрип
Билбей турам чыдарымды канчага?

Баратамын арбалып да жутулуп,
Түпсүздүктүн бороонунда калдактап.
Бул алаамат кубулуштан кутулуп
Кетүү кыйын айгай салып жан сактап.

Исфайрамым, Ааламыңа кабылдым
Жылчыгы жок ээлеп алдың боюмду.
Толкунуңда балык болуп агылдым,
Кирип жууп таза кылдың оюмду.

2.

– Неге келдиң? – Уйгу-туйгу жүрөгүм.
– Эмне болду жүрөгүңө кулунум?
– Өзүмдү өзүм табалбастан жүдөдүм,
Рух деген эмне? – Угуп тургунуң...

Ата-бабаң каны менен ал урук
Сага келген Жараткандан нурданып.
Ал бир сырдуу күйүп турган аруулук
Тулку бойго жуурулушуп, чырмалып.

Анда бардык ай-ааламдын учугу
Чырмалышкан, жанар тоонун күчү бар.
Жүрөгүңө жык толтуруп ышкыны
Аяр күтсөң канат берет учурап.

Миң жылдарда пайда болгон көрөңгө,
Миң жыл бою чаң жукпаган асыл нарк.
Теңир жалгап берип кеткен жөрөлгө,
Күүдөн жанбай күкүктөгөн ал ыргак.

Манас бабаң көкөлөткөн улуу жол,
Алып барчу өлбөстүктүн чегине.
Деген сөз бу: «Таза, айкөл, сулуу бол!
Доо кетпесин насилице, дээриңе».

Кубарыңдын куу чокусу чыркырап
Айтып турган накыл кеп бул көөнөрбөс.

Бут тосулган тосмолорду талкалап
Өмүрдөгү өбөлгө, шык түгөнбөс.

Башат менен эң акыркы демиңдин
Ортосунда чуркап турган кызыл от.
Байкалбаган дем-илеби Теңирдин,
Дилиц кара болоор менен жоголот...

Эгер сени безип кетсе ал илеп
Тирүү басып жүрсөң дагы өлүүсүң.
Ашып-ташып байысаң да миң ирет
Карынбайдай ташка айланат өрүшүң.

Жандүйнөңдү топон каптайт заматта,
Мааниси жок өлүүсүңбү, барсыңбы.
Рухунду кир жугузбай ак сакта,
Ошондо эл билет кадыр, баркыңды...

3.

– Исфайрамым, сага келсем жыргаймын,
Сулуулуктун эмне экенин айтып бер?
– Жүрөгүңдө сүкүт салган Кудайың!
Кудайыңа болбо эч качан кайдыгер.

Карап көрчү, көпкөк асман мемирейт,
Кыйырына жетпейт акыл ченемиң.
Сенин жашап жүргөнүңдү кенебейт,
Тийбейт ага сенин кылдай керегиң...

Азап-кайгың, кубанычың, түйшүгүң,
Майда-чүйдө болор-болбос сарсанаан
Чындыгында түккө арзыбайт ал үчүн,
Жада калса тоо жемирген зылзылаң.

Самсып далай булут жабат, а бирок
Кайра тунуп көгөргөнү көгөргөн.
Сулуулук да көк асманга тең орток,
Асман сындуу өлбөс болуп төрөлгөн.

Бак гүлдөсө, бакта булбул сайраса,
Багымдатта нур тараса жайылып,
Күр-шар түшкөн мендей албуут дайрада
Сулуулуктун ажары бар айбыгып.

Бардык түстө, сөздө дагы, ыргакта
Бир ырааттуу керемет бар мас кылган.
Эң жупуну уйгак менен камгак да
Кандай кооз, гүлдөрдү айтпа назданган.

Жандүйнөңдүн дарбазасын бекитпей
Ачып койсоң чоң муратка жетесиң.
Сокур болуп, дүлөй болуп тек өтпөй
Акыйкаттын туясың бир чекесин.

Рух сага үлүш болуп тийдиби,
Ошол сенин ачкычың да байлыгың.
Кош колунда сулуулуктун тизгини
Жүрөгүң бер, өмүрүңдү сайгының!

Жалгыз өскөн чөпкө барып сүкүт кыл
Бүт ааламдын сыры анда катылган.
Көкүрөгүң ойгонгончо күтүп тур,
Чарт дей түшөт кызыл куйрук чагылган!

Эгер сага сүйүү келсе, бил анда
Жөн келбеди, сулуулуктун иши бу

Шарап кошуп койду аккан каныңа –
Өмүрдүн бул майрам болгон учуру.

Кош карегиң, лакылдаган жүрөгүң,
Тыбырчылап турган жаның барында.
Сулуулуктан айрыба деп тилегин,
Өлөөрүңдө күлүп турат жаныңда!

4.

– Сүйүү эмне? Канча жашап калсам да,
Өткөрсөм да көп түйшүктү башымдан,
Маанисине жетпей койдум... Сарсанаа
Күндө келем... Кандай сыр бар жашырган?

– Ааламдагы кыймылдын бүт өзөгү
Жалгыз гана сүйүү деген түшүнүк.
Ансыз болбойт эч бир өсүү, өзгөрүү,
Кургайт өмүр азыгы жок бүрүшүп.

Ансыз сени адамсың деп санабайт,
Ал бир сенин өзгөчө дем, кубатың.
Босогондо сан миң жылдыз сагалайт,
Шыңгыр күлкү, шыбыр сөзүн угасың...

Ал жугуштуу илдет, кене жабышкан.
Кутулууга болот өлүп тынганда.
Көкүрөккө кирип алган арыстан,
Айкырыгы аалам жарат зынданда.

Бурчтан чыгып мүдүрүлтөт капилет,
Күтпөс жерден бутка салат кишенин.
Сөз укса не, ага айткан эсил кеп,
Пир тутканы – акак сезим, ишеним.

Кумар көздөн, кылыгы күч лаззаттан
Ээликтирип от кыласың каныңды.
Ошол отко бүткүл аалам жалгашкан,
Өчүрүп көр өрттө калган тамыңды.

Эгер сени бийлебесе анда не
Жерди айланып Күн чыгат да Күн батат?
Гүлдөр неге жыпар чачат дүйнөгө,
А жүрөктө көзүн ачат ырбашат?

Сүйүү тутка, билбейт агы-караңды,
Мезгили жок, мейкини жок, «мени» жок.
Аалам кезип эркин учкан желаргы,
Сүйүү – Кудай, анын эч бир теңи жок.

Түнөк тапса ээлеп тулку-жаныңды,
Жаратканга шүгүр дегин миң ирет.
Өлбөстүктүн анда айласы табылды,
Ырда, бийле, тебе бергин селкинчек.

5.

– Бир нерсе бар мени салган азапка
Чыгарма не? Чыгуубу бул казатка?
Түйшүгүнөн чачым барат агарып,
Жашап келем ысып дагы муздап да...

– Жараткандан өткөн улуу акын жок,
Даанышман жок чексиздикти камтыган.
Андан өткөн сүрөткер жок, акын жок
Кудурет күч даргөйүнө таң калам.

Бир нерседен, кубулуштан, чаң-чуңдан
Мааниси жок кынтык издеп таппайсың.

Бүт баарына дидар, дили чачылган,
Ал эргиген абалга түк чыкпайсың.

Көз ирмемге тыным алуу жат нерсе,
Бузуп-түзөп узанганы узанган.
Кирип алып жүрөгүңдүн ичине
Делөөрүтүп бүркүп берет таза кан.

Анда башка озуйпа жок жүктөлгөн,
Дүр-дүйнөнү жаратканы жараткан,
Көз алдыңдан өткөргөнү өткөргөн,
Ай-ааламга таратканы тараткан.

Оңой эч бир нерсе келбейт жарыкка,
Жан төрөлбөйт сүйүнүп да каткырып.
Чыгарманын тагдыр жүгү кайыпта,
Эч ким билбейт эмне окуйт эл жактырып.

Сан тамырың бирге кагып сокпосо,
Кошулбаса от-кубатың, кан-жиниң,
Кокус эргүү ийге жетпей токтосо,
Түшүмүңдү чала жан деп билгиниң.

Жазсаң эгер бекерчилик, мастыктан
Теңелем деп атаандашып Теңирге
Майнап чыкпайт... Арылбайсың пастыктан,
Ойноймун деп от чыкпасын, чеберле!

Эмгегиңе бер жаныңды, дилиңди,
Эң акыркы напасим деп сез аны.
Кумардын туу чокусунда кирингин,
Тумар сындуу ыйык сакта Музаңды.

Тирүүлүктө шоола чачкан изиң ал,
Рухундун желбиреген желеги.
Өлүү дүйнө эмес бир күн бузулаар,
Миң жыл өтүп кетсе чыгат данеги.

Эргүү келип алоолонуп ышкы отуң,
Алып учса кыялдын миң канаты,
Анда жазган чыгармаңа орнодуң,
Жоготалбайт жердин жети кабаты.

6.

– Исфайрамым, бийлик деген кубулуш
Кээде мени ойго салат. Ал эмне?

– Алмуздактан бери карай бул турмуш
Сокбилегин согуп келет шилиңе...

Каршылыктын күчү алга жылдырат
Ай-ааламды, адамды да, заманды.
Ошол эле күч кыйратат, сындырат,
Камап салат туюк бурчка караңгы.

Жашап жүргөн көкүрөктүн түбүндө
Албуут сезим бир күн капыс ойгонот.
Бүт бардыгын чыгарат да төгүнгө:
«Мен өзгөчө адаммын!» – деп ойлонот.

Эркин учкан кушка дагы кызганат,
Баш ийбеген дайрага да кекенет.
Бирөө ырдап жатса көөнү бузулат,
Тулку боюн басат безгек, титирек.

Арам ою тамыр алып акырын
Бутактанат, мөмө берет бир кезде.

Башкалардын күчүн, эркин, акылын
Бийлеймин дейт, чөп өстүрбөйт изине.

Менден ашып кетпесин дейт башка адам,
Жойпуланып жетип алса мансапка
Селт деп койбой колдоруна тамат кан.
Добул өтүп кеткенчекти жан сакта.

Адилет хан болбойт, ал бир жөө жомок.
Ал жөн гана ойго ашпаган ой-тилек.
Бийлик – кылыч, кордук-азап, чалгы-орок,
Зым капастан учуп чыккын эртерээк.

Азгырыкка баткан сезим, мүдөөндү,
Араан ачкан напсиңди тый, ошондо
Жүрөгүңө саласың да жүгөндү,
Чалдыкпайсың бийлик деген тушоого.

Улуу бийлик өзүңдү өзүң башкаруу!
Түпсүз терең дүйнөң менен бир болуп
Тунук таза башатыңдан башталуу...
Жүрө бербей оюң, дилиң кир болуп.

Сен ошондо бүт баарынан эркинсиң,
Эч бир чекти билбей калат чабытың.
Санагы жок жылдыз толгон мейкинсиң,
Пайгамбарлык болот алган багытың...

7.

Исфайрамым, касиетиң керемет,
Бейиш болдуң бешенеме жаралган.
Ак жаандай аппак нуруң себелеп
Каным менен тараганы тараган...

Сенден сурап билчү далай нерсе бар:
Деги эмнесиң рухсуңбу, пирсиңби?
Өмүрүңбү миллиондогон тамчылар,
Кудуреттен куюлушкан күүсүңбү?

Эки ааламды бөлүп турган кандай чек,
Жолу кандай ары-бери өтүүнүн?
Кереги жок, балким, буга күч үрөп,
Аккан дүйнө ага берет күнү-түн...

Ушул тоодо, Исфайрамда, абада
Кудай өзү жашап жаткан өңдөнөт.
Муну туюп алган окшойт карга да,
Бейкуттукта бак үстүндө үргүлөйт.

Тулкусунда тоонун кандай сыр жатат?
Капилеттен катып калган ыргакпы?
Бөтөн дүйнө нуру менен нурданат,
Ким көрсөткөн мындай зыйнат, урматты?

Төрөлгөндө кошо өлгөн экенмин
Айырмасы эмне өлүү, тирүүнүн?
Чындыктын бир сырын туяр бекемин,
Уюлуна жетип улуу сүйүүнүн...

Жадыбалдай жаттап алдым дечү элем,
Миң түрлөнгөн дүйнө экен го, башым маң.
Билбейм качан мухитке мен кез келем?
Ага чейин, Исфайрамым, бол аман!

05.11.05

ДҮЙНӨ, СЕН

(*Бір түрмөк*)

1.

Дүйнө, сен, кубулжуган куштай болдуң,
Мен жакка миң чакырсам учпай койдун.
Үнүнө азгырылып жан эргиткен
Жеталбай тайгalandым, муздай тоңдум.

Көз ымдап бет алдымдан өтө бердиң,
Кызыккан делебемди өчүрбөдүң.
Үмүтсүз эми куурап калаар кезде,
Кайрадан тал күчүктөй бүчүрлөдүң.

Басылып бүтө электе күйүттөрүм
Үлп эткен жел сыяктуу кирип келдиң.
Кол шилтеп күдөр үзүп кетериңде
Үлүңдөйт кайра баштан биликтериң.

Анан сен жаннат төрүн кабарлайсың,
Жанам деп жарык чачып жаналбайсың.
Олтурсам караңгыда багыт таппай
Жанымдан учуп өткөн жагалмайсың.

2.

Дүйнө, сен, туюму жок туюксуңбу?
Акыл-эс жетпей турган буюксуңбу?
Канткенде ийге келип ийилесиң,
Ташсыңбы, абасыңбы, суюксуңбу?

Ким билет анык аруу дидаринди?
Жеп бүттүң кыйнап менин жигаримди...
Түтөтүп түртүп ийип, анан кайра
Тососуң өпкүнүң деп илабинди.

Бир туруп бышкан ширин өрүктөйсүң,
Бир туруп муздап бүткөн өлүктөйсүң.
Берметтей жылт этесиң, жакын келип
Карасам учуп кеткен көбүктөйсүң.

Миң түрдүү түскө айланып күлүндөйсүң,
Эмнеден жаралгансың, билинбейсиң.
Салмагы коргошундай экен десем
Дүрт эткен боз куурайдын күлүндөйсүң.

3.

Дүйнө, сен, жоолук булгап буландайсың,
Жайлоодон жаңы түшкөн кунандайсың.
Себелеп жаап туруп капилеттен
Нугунан чыгып кеткен кыяндайсың.

Бир жерге байырлаган турумун жок,
Жер айдап сээп алаар уругуң жок.
Таарипи болсоң дагы алмуздактан
Насилиң куру кыял, куру жомок.

Тигилген жиктеринди таптырбайсың,
Артыңдан түшсөм качып жактырбайсың.
Жатсаң да тебеленип бут астында
Бирөөнүн көзүнө сен барктуудайсың.

Кээ бирде арстандай күрүлдөйсүң,
Кээ бирде корккон коён түгүндөйсүң.

Башы жок, аягы жок чечилбеген
Түбөлүк сырга айланган түйүндөйсүң.

4.

Дүйнө, сен, кайдан чыктың каймактанып,
Эмнеге түгөнбөйсүң пайнапталып?
Кай жакка баратасың чапкан аттай
Жүгөнсүз, токуму жок, жайдакталып?

Неге сен көз ирмемге токтобойсуң?
Шибердүү көк жайыкта оттобойсуң?
Сапарда бирге бара жаткандарды
Кай жерде калды экен деп жоктобойсуң?

Эч кимге назар салып илинбейсиң,
Менменсип боюң керип, жүгүнбөйсүң.
Жүрөгүң катып калган таш сыяктуу,
Эч качан маңдай жарып сүйүнбөйсүң.

Санаксыз ой катмарын аңтарамын,
Түшүнбөй негизиңди таң каламын.
Кез-кезде учкун сымал тийип кетет
Чачылып жаткан муздак тамчыларың.

5.

Дүйнө, сен, мага келген коноксуңбу?
Жол жүрүп күч-кубатың жоготтуңбу?
Чечилип көкүрөгүң жая албайсың,
Каткансың кайсыл жерге кор, отунду?

Неге ачык билдирбейсиң ниетиңди,
Башыма бир күн балээ илесиңби?

Төрүмдү ээлеп алып кетпей коюп
Көкөйгө көк таш болуп тиесиңби?

Тымпыйып сөз сүйлөбөй сурданасың,
Кылтыйтып кээде мага чырдын башын.
Утулдап кучак жайып ошо кезде,
Бирөөгө мээрим төккөн сырданасың.

Мен сенин эмне экениң билбей койдум,
Эркиме ээ-жаа бербей кирбей койдун.
Баратат менден узап, менден качып,
Бурулбайт, бурам десем пилдей моюн.

6.

Дүйнө, сен, наристенин үнү белең?
Кызыл эт балапандын түгү белең?
Шыбырап кулагыма улам-улам
Чыгасың бейкут кылып түнү менен.

Шылдырап аккан булак шарындайсың,
Лаулдап күйүп жаткан жалындайсың.
Ээритип жандүйнөмдү биротоло
Сүйүүнүн жинди кылган табындайсың.

Негедир дирилдейсиң жалбырактартай,
Тынчыбай, көз ирмемге сабыр таппай.
Эшитем араң эле добушунду
Миң жылдан ары чыккан жаңырыктай.

Келиндей тою түшкөн сүлкүлдөйсүң,
Кагазга чийген боёк сүртүмдөйсүң.

Ар бурчтан кадам сайын карай берет
Кумарга толуп турган сүйкүм көзүң.

7.

Дүйнө, сен, башатың жок кайдан чыктың?
Көрүнбөс чекиттей бир жайдан чыктың.
Атылып ай-ааламга тарадың да
Оп тартып чексиздикти жалмап жуттуң.

Кеңейип баратасың токтолбостон,
Кубаттан, алдан тайып жок болбостон.
Бүт баарын салып турган бир иретке
Кай жерде акыл-эсиң борборлошкон?

Сырыңдын билдирбейсиң жол-жобосун,
Чектериң кайда жетет болжобойсуң.
Анан не каратешик ажыдаардай
Өзүңдү өзүң жутуп олжолойсуң?

Түбүң жок, кандай затсың билинбеген,
Эч кандай мыйзамдарга илинбеген?
Сен неге табылбайсың азыргаче
Адамзат чийген бардык чийимдерден?

8.

Дүйнө, сен, бар кезинде чачыласың,
Адамдын кадыр-баркын ашырасың.
Көрсөтпөй майдалыгын көмүскөдө
Гүл болуп жайнайсың да ачыласың.

Көтөрүп көпчүлүккө зоболосун,
Менсинген мүдөөсүн куп тойгозосун.

Эл-журтка атак-даңкын дүңгүрөтүп
Артынан сөйөп турган тоо болосуң.

Тим эле ашып-ташып чайпаласың,
Девзире аш демдеген чайханасың.
Канчалык катса дагы сыр жашырып
Ар баскан басыгыңдан байкаласың.

Тымызын кубат берип күүлөйсүң сен,
Өзүңө тартып турган үрдөйсүң сен.
Негедир аз жолукту мага адамдар
Табыңа куйкаланып күйбөй келген.

9.

Дүйнө, сен, көз жетпеген кыйырдайсың,
Азгырып аваз салып шыбырайсың.
Ээрчитип апкетесиң албарстыдай,
Ак карга түшкөн жаңы чыйырдайсың.

Күнү-түн колуң булгап келгин дейсиң,
Кай жерде жашаганың билдирбейсиң.
Көрсөтүп жымыңдаган көздөрүңдү,
Түндөсү жылдыз курттай бүлбүлдөйсүң.

Кыскасы кармалбаган кайып жансың,
Неченди кылак этип карыткансың.
Кимдерди арыткансың ара жолдо,
Кимдердин бешенесин жарыткансың?

Неге сен бүт баарына төгүлбөйсүң,
Көмсө да жер астына көмүлбөйсүң?

Бир туруп өмүрдөйсүң кумарланткан,
Бир туруп табышмактуу өлүмдөйсүң...

10.

Дүйнө, сен, циркте ойногон куудулдайсың,
Шакаба сөз сүйлөсөң булбулдайсың.
Абийирин ачып салып көз ирмемде
Ханды да, байкушту да шылдыңдайсың.

Адамды куйкалатат кермек сөзүң,
Жай гана айтып койгон эрмек сөзүң.
Окуяң түгөнбөгөн апендисең,
Канчанын эзип салган жел өпкөсүн.

Ыкшыган күлкү каптап таң азандан,
Кутулбай калды адам тамашандан.
Ааламды каптап кетти маскарапоз
Өзүндөн коруш алган, тамызгы алган.

Каткырып чуркап ойноп тынчыбайсың,
Жолуккан жандын баарын чымчылайсың.
Бир туруп кылычтайсың кыя кескен,
Бир туруп жонго тийген камчыдайсың.

29.08.06

АЙЫЛДАШТАРЫМ

(Бір түрмөк)

1. Нышан кемпир

Жаш кезинде күйөөсүнөн ажырап,
Өмүр бою жалгыздыкта жашады.
Доор сүрүп кийинбеди жашыл-ак,
Уулун дагы күндөшүнө таштады.

Жепирейген кара кепе ичинде
Тирлигин көп кыйналып өткөрдү.
Кара очокко отту жагып кечинде
Күтөөр эле жалгыз уулу Көчкөндү.

Үйү дагы четинде эле айылдын,
Аны атайын бирөө издеп келчү эмес.
Шуулдаган жалбырагы кайыңдын
Божурашып ага тынчтык берчү эмес.

Күр-шар түшкөн дайра болчу эрмеги,
Сүйлөшчү эле аны менен тунжурап.
Уулу ага бир жылда бир келбеди,
Өттү өмүрү жалгыз жашап кур-жалак.

Элдей болуп аш-тойго да барган жок,
Каада күтүп сый көрүүнү билбеди.
Же тагдырдан өчүн кууп алган жок,
Боз тумандай кетти өмүрдүн ирмеми.

Кээ бирөөлөр айтчу: «Жинди кемпир...» – деп.
Кээ бирөөлөр: «Башы айныган», – деп койчу.

Не арманы бар экенин ким билет,
Элес албай өттү алыстан жолоочу.

Төрт тарабын тоо курчаган айылдын
Эң төрүндө өттү сырдай турмушу.
Тагдырына башым жетпей кайылмын:
Жалгыздакка алпарды не кылмышы?

Эч ким билбей жүрөгүндө не барын,
Жүздү таяп кете берди акырын.
Балким, дайра, терек укту арманын,
Балким, шамал уурдап кетти акылын...

Эс тартканда: «Нышан эже», – дечү элем.
Ошондо эле кемпир болчу чүлдүйгөн.
Айтчу: «Менин катып калган бешенем,
Күйүп кетти опаасы жок бу дүйнөм...»

Кемпир көрсөм жалгыз кетип бараткан,
Нышан эже түшө берет эсеме.
Кудай аны неге жалгыз жараткан,
Неге катып калган экен бешене?

Жалгыздыктын не экенин ойлосо м
Ошол кемпир маңдайымда олтурат:
Бети-башын сансыз бырыш тордогон,
Сүкүт салып караганы тоо тарап...

11.06.06

2. Эрк жөнүндө ыр

Жаа сыңар ийип койчу болотту,
Эргеш досум эки бутун жоготту.

Капилеттен илдет тийди кайдагы,
Жигит эле жүрөгүндө бар оту.

Ошентсе да кайратынан жазбады,
Чүнчүбөдү, майышпады, азбады.
Дымак күттү булуттардан өйдөрөөк,
Эл-жеринин тагдыры үчүн сыздады.

Жанын ойлоп төшөгүндө жатпады,
Майып туруп Ош, Бишкекке каттады.
Тагдырына кейибеди бир жолу,
Төбөлдөргө өз ыйманын сатпады.

Жашап жүрөт муң-кайгысы жок сыңар,
Айткан сөзү таамай аткан ок сыңар.
Кайсы убакта жолукпайын досума
Эки көзү күйүп турган от сыңар.

Адам болуп мындай жанды көрбөдүм,
Не деген күч ээлеп алган даргөйүн?
Тууган жердин топурагын туу тутуп,
Айтпайт такыр керт башынын көйгөйүн.

Быйыл илдет жабышыптыр колуна,
Бирден манжа берди оору ордуна.
Моюн сунуп жараткандын эркине
Кантип жашап чыдап жүрөт ал буга?

Бүткүл тулку сабыр болуп калганбы?
Же чыдамды пайгамбардан алганбы?
Бийлик менен тил табышмак, а бирок
Жининен да жек көрөт калп-жалганды.

Өз сөзүнөн өл десе да кайтпаган,
Өмүр бою кошомат сөз айтпаган.
Жеген нанын бөлүшкөнү бөлүшкөн,
Чөлкөмдө жок андан өткөн март адам.

Билгин келсе кайрат эмне, эрк эмне,
Уялбастан досума бир келгиле.
Тагдырына сай-сөөгүң зыркырап,
Тилиң келбей калат күрмөө келмеге.

Туш болосуң кумары күч адамга,
Баш ийбеген илдетине, амалга.
Колу-бутун койсо дагы жоготуп
Жандүйнөсү айланган от-жанарга.

11.06.06

3. Айткул абам

Элдер аны «немис» дешчү артынан,
Бирөө менен сүйлөшпөгөн түнт эле.
Көздөрүнөн ушунчалык чарчаган
Көрөөр элем азаптарды бейкүнөө.

Башкалардай батыл сүйлөп жүрчү эмес,
Көпчүлүктүн билинчү эмес ичинен.
Черин жазып же каткырып күлчү эмес,
Чочугансып турчу ар бир кишиден.

Элдин баары Жеңиш күнүн майрамдап,
Жаткан кезде чыкчу эмес үйүнөн.
Шаңга толуп турса тиги Майдан жак,
Бир кусалык өрт койчу анын түбүнөн.

Куттук айткан кат алганын көрбөдүм,
Ардагерлер катарында жүрбөдү.
Эч ким анын сураган жок көйгөйүн,
Көөдөнүнө сыйган чексиз дүйнөнү.

Согуш курсун! Канча тагдыр кыйрады,
Адам жаны сезилбеди чымындай.
Унуткарды ыйман менен ыйбааны,
Ай-ааламды каптап алды куюндай.

Айткул абам туткун болуп өлүмдүн
Азуусуна жети жылын бериптир.
Жети жылда жердин шарын кыдырып
Өз журтуна араң аман келиптир.

Алтымыш жыл катып жүрүп арманын
Айтты мага алтымыш жыл дегенде.
Туткун болуп колго түшүп калганын
Жаңы барып кан майданга кирерде.

Батыштын бүт өлкөсүндө болуптур,
Эл калбаптыр сүйлөшпөгөн, көрбөгөн.
Канча жолу колу-буту тоңуптур,
Бошонуптур чымчык учпас түрмөдөн.

Жан багуунун айла-амалын үйрөнүп,
Бирок элин эч убакта сатпаптыр.
Жашаса да миң төрөлүп, миң өлүп
Өз журтуна каратып ок атпаптыр.

Кайтып келсе чыккынчы деп күнөөлөп,
Кордуктун бүт ачуу даамын татыптыр.

Тагдыр жолун далил каттар күбөлөп
Акыйкаттын таңы бир күн атыптыр.

Шондон бери алтымыш жыл аралык
Өтсө дагы, заман башка болсо да
Жүрөгүнөн кетпейт ыза камалып,
Жүрөгүндө туйлайт муңдуу ой-санаа.

Баатыр десек биз Азамат Алтайды,
Айткул абам анда анык шер экен.
Аман басып жүргөндүгүн алкайлы,
Миң ыраазы болсун ага кең мекен.

12.06.06

4. Комузчу Садыл

Садылдын комуз болчу кармаганы...
Күкүктөп көөдөнүнөн күүнүн жаны
Төгүлүп турчу. Пумду шаңга бөлөп,
Айтышчу: «Бир үчүн бул туулганбы?»

Колдору кылды термеп ойноп турчу,
Уккандар өлбөстүктү ойлоп турчу.
Сел болгон сезимдерге кабылышып,
Асманга сиңип кетчү ойдун учу.

Жуурулуп кетчү черткен ыргактарга,
Кылчалык орун калбай гыйбаттарга.
Нөшөрдөй төгүп ийип эргигенде
Үзүлбөс үмүт берчү бейбактарга.

Булбулдар тили катып туруп калчу,
Дил балкып жарык нурдан уруктанчу.

Жарданып тургандарга канат берген
Кай жактан кайып келген ыйык тамчы?

Садылдын туруш-тулку жүрөк беле,
Жылуулук тартуулаган бөлөктөргө?
Боздотуп кайрып турган кайрыктары
Тыз этип тийип кетчү сөөктөргө.

Жан эле Кудай берген өнөрү бар,
Аш-тойдо көпчүлүктүн көөнүн алаар.
«Кем болбо! Баракелде!» – деп айтышчу
Көлкүлдөп ээрип кеткен көрөрмандар.

Шамалга учкан чачын сылап койчу,
Күүлөрдү кыт куйгандай кынап койчу.
Өлбөсө көк деңизге жете турган
Туптунук башаты бар булак болчу...

Көралбас душман чыгып ич арадан
Уу берсе Садыл сезбей ичип алган.
Түтөгөн кара чачы жыдып түшүп,
Айрылган өң-келбеттен кычыраган.

Өнөргө таш ургандар чыгып элден,
Жылдыздай жанган жанды тебелеген.
Кызганган, бутун тоскон ар бир бурчтан,
Ыңгайын тапса чаккан жилигинен.

Комузун черткен кезде чер жазышкан,
Артынан өлүп-талып ор казышкан.
Ниети күүдөй тунук, таза болчу
Өзгөчө өрнөк алып жазымыштан.

Алымкул таң калган деп угаар элем,
Элиңе опол тоодой кумар элең.
Акыры көз жумарда дубалдагы
Комузу өткөн дешет карегинен...

Комузду кармаган дейт сылап улам,
Күү кетпей карегинен, кулагынан.
Мөлт эткен жалгыз тамчы көздөн тамып,
Күткөн дейт ким бирөөнү улагадан.

Комуздар жетим калган балага окшоп
Айылда Садылчалык черткен жан жок.
Тил бүтүп сайрайт эле комуз байкуш,
Балама айтсам бүгүн баары жомок.

15.06.06

5. Ташмат авамдын китептери

Ташмат авам көп сүйлөбөс неме эле,
Кулагы да укпайт эле анчалык.
Көңүл дагы бөлчү эмес кийимге,
А бутунда жүрчү эски куу чарык.

Качан көрсөм саябанда өбөктөп
Көөнө, эски китеп окуй берчү эле.
Кээде ыйлачу жаш баладай көнөктөп
Оор тагдыр тийген сымал энчине.

Ал китептер сандыгында сакталчу,
Барактарын ачаар эле аярлап.
Мукабасын кайыш менен каптачу,
Кайыштарды өзү ийлеп даярдап.

Чаң жугузбай сүртүп турчу...топтогон
Бар байлыгы сыяктанчу китептер.
Туулчу эле арзуусундай чоттогон,
Кагаз жыты жыттанчу эле эшик, тер.

Ким сураса каада кылып шашылбай
Айтып берчү окуганын, билгенин.
Далай китеп турчу эч бир ачылбай,
Жан адамга жайып бербей сыр кенин.

Ташмат авам билчү көөнө тарыхты,
Санжыраны айтып берчү чечмелеп.
Түшүндүрчү арам, алал, жарыкты,
Сөз сүйлөчү сайма сындуу кештелеп.

Мурас кылып ала турган мына ошо
Китептерди – артта бала калбады.
Жоголду алар жоголгондой бороондо,
Тыйынчалык сезилбестен салмагы.

Эми билсем чыгыштын дөө-шаалары
Ташмат авам сандыгында жатчу экен.
Эч жок экен алардын кун, баалары,
Ыйлап ием капыс аны эстесем.

Токсон таяп өткөн ошол чоң авам
Кайдан жүрүп алган терең билимди?
Дүйнө жыйбай китеп жыйган... Таң калам...
Олуядай чечкен бардык түйүндү.

Андан бери кырк беш жолу жаз келди
Эстей берем эсил Ташмат авамды.

Мага китеп окуп берген кечтерди,
Жүрөгүмдө жаңы ойгонгон аванды.

16.06.06

6. Айти тагам

Бала десе эт жүрөгү элжиреп
Бары-жогун коёр эле унутуп.
Мас болгондо аялына келжиреп
Сүйлөй берчү жан, муунун курутуп...

Өтүп кетти. Калбай калды туягы...
Кайран тагам бала мүнөз жан эле.
Көзгө элестей берет азыр кыялы,
Кантип жутуп алды экен жер-эне?

Канча жолу туугандары булкунуп:
«Согончогу канабаган аялды
Кетир!» – дешти. Макул болуп, бир туруп
Көнбөй койчу: «Башкага аны кыямбы?»

Кыз кыялын жоготпогон сымбаттуу
Келин болчу, бир күнөөсү төрөбөс.
Тагама ал көрсөттү көп зыйнатты,
Андай сыйга башка жесир бөлөбөс.

Туяк деген кандай нерсе экенин
Билсе да, кан кетсе да ичинен,
Кармап өттү сүйгөн жардын этегин,
Тунук сүйүү үчүн баарын кечирем.

Ата жолун улап кетчү алдыга
Уул калса жакшы болмок. А бирок

Тагама окшоп ким жетти аял баркына,
Мындай сүйүү элде, журтта кем болот.

Бала десе эт-жүрөгү элжиреп
Өтүп кетти, орду толбос бул арман.
Айылда ар кыл сөздөр жүрөт келжирек,
А мен улуу махабатка таң калам.

7. Дайының кайда, Мустафа

Он жыл болду Мустафадан дайын жок.
Үмүт үздү келинчеги жол карап.
Шыбырт чыкса түндө энеси ойгонот,
Жаратканга жардам бер деп жалбарат.

Билбей келет өлгөнүн же тиригин,
Сурамжылап укаланды үмүтү.
Түшүрбөстөн колдон түйдөк, ийгин
Кырда олтурат... күндөй күйүп күйүтү.

Күтүү ак чач кемпир кылды энесин,
Келинчегин мезгилинен улгайтты.
Уулдары унутту анын элесин,
Арзы-мунун агып жаткан сууга айтты.

Атасынын дүйнө-мүлкүн ээлеген,
Эрке чыккан жигит эле келишкен.
Бирөөгө түк өз акысын бербеген,
Менмин деген балбан менен челишкен.

Пум гана эмес даранын бүт ичинде
Адегенде чоң байлыкты кармаган.

Тынбай каттап Орол менен Шиберге
Майкөл, сүткөл жашоо күтүп чардаган.

Барган сайын каниетин жоготуп
Тилей берди: дагы болсо, болсо экен.
Жаштык күчүн, жаштык демин коротуп
Кирип кетти бизнесине белчеден.

Дүйнөң түшкүр, айлампадай айланган
Алып кеттиң бакубат чоң жигитти.
Эч ким билбейт кандай жерден тайгылган,
Кандай жолдон, кандай жанга бирикти?

Байлык деген кууп жетээр нерсе эмес,
Баш-аягы, түбү жок бир туңгуюк.
Акылы жок дөөперес, бир кеңкелес
Көчүгүңө кетет коркпой суу куюп.

Ким дүйнөнүн кулу болсо шол адам
Жараткандын калат бир күн каарына.
Шүгүр деген сөз чыкпаса оозунан,
Эгер топук кылалбаса барына.

Кээ бирөөлөр айтат: «Ушул Мустафа
Адамдарды көзүнө илбей калды эле.
Келген сайын туулуп өскөн кыштакка
Кыйынсынып сүйлөй берчү ар деме...»

Дагы бири айтат: «Энең карыды...
Эмне жетпейт? Кайтып кел», – деп какшадык.
Дөдөйсүң, – деп шылдыңдады баарыны...
Эмне болсоң ошол бол деп таштадык».

Кантсе дагы жигит эле бакубат,
Он жыл болду дареги жок, жиги жок.
Келип калса жакшы болмок батыраак,
Мейли келсин түйүнү жок, жүгү жок.

Карылыгы жетип бышып калды эле,
Кирип келсе ийип кетмек кайрадан.
Энеси үчүн чексиз болмок тар дүйнө,
Булбулдарды укмак бакта сайраган.

17.06.06

8. Өзүңдөн тап мыйзамды

Дүйнө баары кайталанат турбайбы,
Эмне кылсаң келет экен өзүңө.
Элде айтылат кор кылсаң чөп, куурайды
Түшөт сенин акыры бир күн көзүңө...

Билип туруп ушул улуу мыйзамды
Өзүбүздү аябайбыз азыраак.
Башыбызга алып келип муң, зарды
Коёт экен улуу эгем жазалап.

Бала чакта, жашырып не көп көрдүм
Майрам эже өз энесин урганын,
Каргаганын, үстүнө суу төккөнүн:
«Ме, ичкин!» – деп жугундусун куйганын.

Чачтарынан кармап алып чыңыртып
Сүйрөйт эле өлбөдүң деп батыраак.
Кейип турчу суу берсе да ылымтык,
Тепчү кээде көйнөгүнөн жакалап.

Уккандардын төбө чачы тик турчу,
Сөз жок дешчү мындай кыял-жосунга.
Кайда кеткен ыйман, ызыт учкуну,
Антип адам кордой албайт жоосун да.

Кийин Майрам баласынын колунан
Азап көрдү... Энесиндей кордолду.
Чыпылдаган таяк түшпөй жонунан,
Үйү ага тар казылган ор болду.

Тепки жеди, көкмөк болуп көгөрдү,
Лам деп оозун ачалбады эч кимге.
Уулуна өзү үйрөткөн бул өнөрдү,
Сапсары зил толо берди ичине.

Акырында кабыргасын сындырып
Уулу элге учту деди шатыдан.
Сураган жок эч ким муну чуу кылып,
Анткени өзү жалгыз болчу атадан.

Шумдугуң кур, жыл айланбай арадан
Эн сайда арам өлүп калды уулу.
Кусур деген ушул экен билсе адам,—
Мындан артык жаза барбы кайгылуу?

Ошондуктан өзүңдөн тап, өзүңдөн
Деген улуу эл ичинде сөз жүрөт.
Бул мыйзамдын түбү бекем түзүлгөн,
Сактабасаң өмүр бейбак үзүлөт.

17.06.06

9. Үзүлгөн тамырлар

Ырыскысы тууган жерден болбоду.
Ташбалтанын Имар менен Акжолу
Кырк жыл өттү, элге кайтып келбеди,
Бөтөн журтта калат окшойт болжолу.

Киндик канын тамган жерин сагынбай,
Исфайрамдай күр-шар этип агылбай,
Көроокаттын камын ойлоп жер кезип
Жок болушту чорт үзүлгөн тамырдай.

Унутушту тууган эмне, эл эмне?
Улут деген уютку жок дилинде.
Бала кезде энесинен үйрөнгөн
Сөздөр калбай калса керек тилинде.

Жалбыз жытын, жийде жытын жыттабай,
Пумдун таза абасында уктабай.
Бөтөн элге күнкор болуп жүргөндүр,
Жүрөгүндө кыргыз деген жук калбай.

Илим издеп, мансап издеп кетсе эгер,
Мейли дешмек айылдагы кекселер.
Короосунан бир күн калса адашып
Эртесинде маарап келет эчкилер.

Тууган жердин кыртышынан жуурулуп,
Журтун безген, саткын жанга кубулуп
Жашап жүрүү – жашоо эмес менимче,
Өз жеринде өмүр сүргөн кул улук.

Ата-эненин сыйлабаса арбагын,
Селсаякка айланат бүт балдары.

Бөтөн жерде куйрук-боор жегенче
Өз жериңдин суусун ичип чардагын.

Ташбалтанын Имарындай, Акжолдой
Эч бир адам элин безип жоголбой
Өз жеринде бутактасын, шактасын,
Жашап жүрсүн мамыр-жумур акжолтой...

18.06.06.

10. Уста Турдунун өлүмү

Өмүр бою арак ичип жиниккен,
Кабар албай өлүктөн да, тириктен
Канча адамдар тагдырынан адашып
Кудай берген асыл жанын чириткен.

Азгырыктын түшүп алып артынан,
Бул жашоодо камгак сымал калкыган
Канча адамга капилеттен кезиктим
Бак-таалайын арак менен чайкаган.

Эрктен тайып, жүрөгүнү уулаган,
Бөтөлкөнү көрсө ырдап дуулаган.
Пенделерге кетет ичим ачышып,
Мөмө берчү курагында куураган.

Күдөр үзүп жакшылыктан, үмүттөн,
Арак менен кан тамырын жүгүрткөн.
Кудай эмес өз тууганын тааныбай
Каргыш менен канча кайран жан өткөн.

Түбү барып кырсыктарга байланган,
Дос, тууганды, баланы алган, жарды алган.

Булаңдаган азгырыктар кубулуп
Акырында нак тозокко айланган...

...Айлыбыздан Турду деген киши өттү,
Бар өмүрүн арак менен күзөттү.
Канча аялдын багын кыйды, балдардын
Ырыскысын жерге чачып түгөттү.

Жылдар өтүп эр жеткенде балдары
Уялышып үйдө багып кармады.
Көчө-гөйгө чыгып кетти тиленип,
Башта үйрөнгөн адаты түк калбады.

Элдин баары көнүп бүттү кейпине,
Адам дешти ичип жүргөн бейкүнөө.
Бирде жатса ортосунда базардын,
Бирде жаткан жайы болду жертөлө.

Бир күн тоңуп өлүп калды кышында,
Чоң көчөдө, аялдама тушунда.
Ачка калган иттер өтүп жанынан,
Келме айткан жан болбоду башында.

Өмүр кетти арак менен алданып,
Ар айылда балдар калып, жар калып.
Унутулбай укум менен тукумга
Уйгак болуп тура берет бул тарых.

Ичкиликтин кесепети ушунда:
Учат колдон коңгуроолуу кушуң да.
Нарк-насилиң тебеленип, тепселип
Бир илдетке жолугасың кутурма.

Адегенде жаның балкып жыргайсың,
Бөгөлбөстөн агып жаткан суудайсың.
Жандүйнөңдү жөргөмүштөй желелеп
Уюк жасап алгандыгын туйбайсың.

Эң негизи бузуп жатат улутту,
Канча кыйын уулдарды курутту.
Барып-барып эмне болоор экенбиз,
Жок калабы асыл, таза уютку?

18.06.06

11. Жамал улакчы жөнүндө сөз

Айды чапчып азынаган азоолор,
Күндү чапчып күйүкпөгөн күлүктөр
Жамал десе бүжүрөшүп калчу эле,
Ал бар жерде чоң галага кирип көр.

Улакчы деп улуу журтка таанылып,
Байгелерде анын ысмы жаңырып
Турган кезде чыткурсак бир бала элем,
Дүбүрттөрдөн кетчү өрөөн жарылып.

Байге албаган той жок эле, капырай!
Ат жок эле Жамалдын боз атындай.
Бүт Исфайрам кулак түрүп, аңыз сөз
Айтылчу эле айлап-жылдап басылбай.

Жолборс сүрдүү жоон-жолпу неме эле,
Көздөрүндө күйгөн шамы бар эле.
Ойлочумун: «Кантип сыйып жүрдү экен
Чытыраган күчтүн баарын денеге?»

Быйыл келсем эл ызаттап көмүптүр,
Чобур аттан учуп кокус өлүптүр.
Каран калгыр, жоголуптур акырын
Бир өрөөндү дүңгүрөткөн дүбүрттөр.

12. Адил досум ооруганда жазылган ыр

Өлбө досум, сен өлүмгө шашылба,
Өлүп кайра тирилгенсиң жашыңда.
Өмүр бою өлүм менен алышып
Келатасың, аны менден жашырба.

Бирге өстүк, көрдүк башка салганды,
Биздей болуп ким тартыптыр арманды?
Жетимдиктин желесинен арылдык,
Тереңирээк сездик кордук, жалганды.

Өзгөлөрдөн өзгөчөрөөк күйүктүк,
Адам болдук үстүбүзгө үй бүтүп.
Эми элге кызмат кылаар кезибиз,
Уул үйлөп, кудалардан сый күтүп.

Учурунда арылбадык кайгыдан,
Көздөн учуп жарма менен жарты нан.
Пумдан чыгып тагдырыбыз колдо деп
Тентип кеттик издеп билим артынан.

Балалыкта ойноп-жыргап жүрбөдүк,
Суу түгөнүп ошол кезде өлбөдүк.
Алыс жакта ырыскыбыз бар экен,
Акырында бийик ашуу өрдөдүк.

Далайлардын илдетине эм болдуң,
Тар болбостон дайра болдуң, кең болдуң,
Жүрөгүңдөн ысык мээрим төгүлөт,
Ошондуктан бүткүл чөлкөм коргонуң.

Кайраттуу бол, үмүт үзбө жарыктан,
Өз колундан канча бейтап айыккан.
Ошолордун тийсин сага дубасы,
Аккан суудай агып келсин арыктан.

Чыйрал досум, жаман ойду жолотпо,
Кубатыңды сарсанаага коротпо.
Сүйгөн жанга илдет берет Жараткан,
Беш күндүк бул сыноо экен, тоготпо!

Максатыбыз өз чегине жетелек,
Экөөбүздүн ишибиз көп бүтөлөк.
Ак тилектен эккен көчөттөрүбүз
Мындан ары мөмө берет күтүрөп.

Үмүтүңдү үзбө жакшы күндөрдөн,
Кызыл кымкап, шайы кийип түрдөнгөн.
Бирге досум узак өмүр сүрөлү,
Жер тоёбу өтүп кетсек дүйнөдөн?

19.06.06

13. Шааркан эжемди жоктоо

Шааркан эжем шаардай болгон жан эле,
Шакардай сөздөр куюлуп турчу тилинде.
Шал жоолук салып үйүмө келчү жылда бир
Шам болуп күйүп мээримди көзү, дилинде.

Энемдей көрүп эжемди ысык өпчү элем.
Эррекеп кетип кусамды жайып төкчү элем.
Эрбейип басып жүргөнүн көрүп кубанып
Өмүрү узун болсун деп тилеп, көксөгөм.

Эстетип турчу энемдин баскан, турганын,
Эзилип өксүп эжемди жоктоп ыйладым.
Энемдин жыты жыттанып турчу чачынан,
Билинбей анча энесиз өткөн жылдарым.

Сексенин жашап Жараткан берген өмүрдүн,
Алтыным эжем, мөмөлөп бышып төгүлдүң.
Эш тутуп сени энемдей көрүп жүрчү элем,
Эки эсе оор жоготуу болду өлүмүң.

Энемдин улам берчү эле мээрим, жарыгын.
Үзүлдү бүгүн мына ошол күрөө тамырым.
Шакардай сөздөр угулбай калды, угулбай...
Ким айтат эми энемдин бүтпөс дайынын?

10.06.06

14. Алимага

Жапжаш бойдон келин болуп айылга
Келген эле, жапжаш эле Калил да.
Үч-төрт жылда уул таап, кыз төрөп
Алдың эле кайын журттан адил баа.

Жесир калдың гүлдөп турган кезинде,
Суу себилип оттой ысык сезимге.
Айла таппай кол куушуруп мүңкүрөп
Келин болуп калганың жок эзилме.

Үй оокатка бүйрө, чапчаң кириштиң,
Өтөсүнөн чыктың далай чоң иштиң.
Өмүрүңдү балдарыңа арнадың,
Башкалардан аз уктадың, аз ичтиң.

Сагынсаң да күч-кубатын эркектин,
Ынсап күтүп таңдан кечке жер тептиң.
Кол сураган жуучуларды кайтардың,
Жыргабадың даамын татып шербеттин.

Түндөрүң көп куса болуп ыйлаган,
Быйлаганың бөтөн эч ким туйбаган.
Келин болсо, сендей болоор кыргызда
Кайын журтун, өлгөн жарын сыйлаган.

Быйман сактап, чектен чыгып кетпедиң, –
Уул-кыздын келечегин эстедиң.
Бассаң-турсаң жылуу-жумшак сөз сүйлөп
Улууларды урмат менен тескедиң.

Заман такыр ыдыраган чагында
Калганың жок ушак сөздүн чаңында.
Колго тийип сабырыңдын жемиши
Неберелер жүрөт ойноп багында.

Сендей жесир кыргызда аз чынында,
Чыкса чыгаар ар айылда ырымга.
Канчалары абийир, арын жоготуп
Ашмалтайга айланган бурч, булуңда.

28.06.06.

ЭНЕ ЖӨНҮНДӨ СӨЗ

(Бір түрмөк)

* * *

Энемдин жапкан нандарын абдан сагындым.
Энемдей эч ким билчү эмес сырын камырдын.
Болпулдап жумшак таңдайда ээрип кетчү эле,
Чыгарчу көркүн каймагың менен балыңдын.

Сары май кошуп жанчимал кылып берчү эле,
Айылдын көбү көптүргү сурап келчү эле.
Ойлочу элем таттуу нан жабыш дүйнөдө
Тийгөн деп жалгыз энемдин гана энчине.

Сейдана сепсе жыттанчу наны буркурап,
«Бүтүн нан бер!» – деп ыйлачу элем чыркырап.
Азыр да кээде түшүмө кирет, колумда
Нанга окшош ошол тегерек болгон Күн турат.

* * *

Дүйнөдө болбойт энемдей жакын асыл жан,
Көзүнө бүткүл мээримди жыйнап жашырган.
Кокустан мага ысытма чыкса шо түнү
Күйпөктөй берип уктабай таңды атырган.

Бир жыттап алсам чачынан көөнүм жыргачу,
Кусадан чыккан көзүмдүн жашы кургачу.
Иш менен жүрүп кечигип калса бир азга
Элендеп карап коркунуч күчөп ырбачу.

Энемдей ысык көрүнчү шондо терebel,
Жоолугун учун ойночу тынбай эрке жел.

Түгөнбөйт эле сыйкырдуу кызык жомогу,
Урушаар эле балдарын башка энелер.

* * *

Жоготуп алдым энемди күлгүн кезинде,
Күйүттүн күүсү күкүктөп жүрөт сезимде.
Жарыгым энем, жан күйөр энем азыр да
Чачылып жатат жылдыздар баскан изинде.

Бейитиң турат мемиреп жаның жай алып,
Алдыга жылам сен берген күчкө таянып.
Көзүңдү көргөн кемпирлер кокус жолукса
Колдорун өбөм ыйбаа, ызат кылып аянып...

Сен жүргөн жерлер мен үчүн бейиш багындай,
Колдоруң тийген буюмдар менин жанымдай.
Баарына жеттим, турмушта чүнчүп кетпедим,
Бир гана сенин мээримиң калды табылбай.

* * *

Зирегим энем, тагдырым кайдан билгенсиң?
Эмне үчүн мени артыкча көрүп сүйгөнсүң?
Бооруңду ачып, жарыгың чачып дилиме
Кайдагы аруу нурлардан кошуп өргөнсүң?

Жуурудуң неден, жараттың мындай неликтен
Жүрөктү берип жай таппас, өжөр, ээликкен?
Кайсы күч менин жанымды катуу кызытып,
Эркимди мынча майышпас кылып ширеткен?

Үлпүлдөп назик, милайым сүйлөп жүрсөң да
Мүнөздү кайдан алганмын мындай жулкунма?

Не болсо дагы колуңдан бүткөн зубалам,
Жашаймын атам калтырып кеткен журтунда.

* * *

Атасыз мени чоңойтту жеркөз кылбастан,
Жасаган ишим, жолумду бөгөп тыйбастан.
«Ниетиң дайым түз болсун!» – гана деп койчу,
Колумдан келбес нерсеге дагы тырмышкам.

Өксүтпөй эч бир окууга бар деп жолдогон,
Энемдей болоор баласын чындап колдогон.
Агамдар сыртта, чөп менен боюм тең болуп,
Чөп оруп кечке кабарып колум чордогон.

Көрсөтпөй мага сезчүмүн ыйлап алганын,
Дайрага айтып эч кимге айтпас арманын.
Чүкөдөй кемпир суук сөз бир да тийгизбей
Катарга кошту атасыз калган балдарын.

* * *

Келгенде Пумга энемдин издейм дидарин.
Элесин таап эзилип кетет жигарим.
Кыйкыргым келет жаңырттып мобу тоо-ташты,
Өзүмдү кармап тиштенсем канайт илабим.

Бул жерде баары мен үчүн ыйык гүлүстөн...
Энемдин көзүн эсепсиз жырғап көрүшкөн.
Сырдашкан далай мына бу жалгыз сокмо жол,
Мына бу айыл четинде жаткан көрүстөн.

Тээтиги жаңгак үч жүзгө кирип жашаган,
Далайды көрүп унчукпас болгон кусадан.

Бакубат мобу теректин шагы эмне дейт,
Шуудурайт тынбай, түшүнбөйт аны эч адам...

* * *

Көрбөдүң энем, үйлөндүм кандай кызга мен,
Үй тутум жактан үзүлө түшүп сизге тең.
Бир чөгүн чайды ызаттап сизге бералбай
Арманда жүрөт абайлап басып изиңен.

Уул-кыз тапкам, алыска кеткен дайыным,
Сый-урмат күтүп, узарып колум байыдым.
Бир короо болду небере менен чөбөрөң, –
Ааламга тарап узарды, эне, тамырың...

Болгондо көзүң орун жок калып кайгыга,
Ак батаң берип жеңемдер менен зайыбыма.
Төрүмдө менин кут сымал күйүп турмаксың,
Алоолоп тегиз нурларың тарап айылыма.

* * *

Асылым энем, шыңгырап күмүш чачпагың
Биз менен кошо Бишкектин жолун баспадың.
Ыр кечем өтүп кучагым гүлгө толгондо,
Колуңа же бир тийгенде жазган дастаным.

Жүрөгүң толкуп бербедиң аппак батаңды,
Айтпадың менин алешем кеткен катамды.
Түгөнбөс арман кемирип келет өзөктү,
Жарылып кетпей өзүмө өзүм батамбы?

Жашасаң боло, кайдагы дартка чалыктың?
Өмүрдү мынча тез өтөп алга арбыттың?

Асылым энем, мен сенин көз-жаш ыйыңмын,
Жаңырып бүтпөс, үзүлүп өчпөс кайрыкмын!

* * *

Адамды көрсөм энесин уруп кордогон
Жандүйнөм чүнчүп, жүрөгүм ооруп толгоном.
Энеден башка эмне бар артык дүйнөдө
Ак сүтүн берип жетелеп өткөн тар жолдон?

Нааразы кылган энесин адам жетинбейт,
Эненин сүтү күнөөсүн такыр кечирбейт.
Байланат жолу башыны ташка урса да,
Байланган жолу өзүнөн өзү чечилбейт...

Алайып карап энеңе тилиң тийгизбе,
Азапка салып карартып дилин күйгүзбө.
Ажалы жетип а дүйнө кетип калса да
Руху кетпей айланып жүрөт үйүбүздө.

* * *

Эненин акы эзели бүтпөйт төлөнүп,
Жарыкты берди, жашоого келдик төрөлүп.
Үмүтүн, канын, мээнетин бизге жумшады,
Кызыл эт элек кыбырап араң чала өлүк.

Сууктан коргоп, ысыктан коргоп чөргөдү,
Жүрөгүн чаап биз болдук баккан, көргөнү.
Ыйласак чочуп ойгонду түндө алдейлеп,
Күндүзү түшүп колунан сайма, өрмөгү.

Актайбыз кантип ак сүтүн асыл эненин?
Ар мүнөт сайын ушуну ойлой беремин...

Шыбырайт бир үн: энеңдин актап үмүтүн
Элиңе бейпил жакшылык күндү тилегин!..

* * *

Бир пенде билбейт кыямат качан болорун.
Оорутсак эгер эненин жүрөк, жан боорун,
Кыянат кылсак жакындайт улам берилеп,
Кыямат күндүн ачабыз тосук жолдорун.

Энесин безген, энеге азар жеткирген
Балдардын күнү бактысыз болуп чектелген.
Андайга тийген Кудайдын наалат каргышы,
Ошолор жерге акыркы күндү апкелген.

Энесиз жашоо ааламда бүтөт, токтолот,
Уланбайт урук, адамдын көчү жок болот.
Парвайиш кылсаң энеңди алаканыңда,
Кыямат узап, төрүңө келип кут конот.

* * *

Келинди көрдүм, күйөөсүн сүйүп жактырып,
Күйөөнүн ошол энесин жүрөт дак кылып.
Ал үйдөн качат барака-пайиз, паришта,
Ал жерге келбейт ынтымак, ырыс, жакшылык.

Ак келин сен да буюрса эне болосуң,
Кайнене сыйлап кадырла, шондо оңосуң.
Шол үйдө бир күн ханыша болуп каласың,
Ысыгын сезип, суугу менен тоңосуң.

Шол үйдүн ырын аздектеп күтүп ырдагын,
Кайненең чийген чийимден бери жылбагын.

Анткени сенин тагдырың ошол, багың шол,
Шол жерде сенин кызылга толгон кырманың.

* * *

Эрбейген бала ээрчиткен эне көрүнсө
Жашоонун улуу агымы деймин өзүңчө.
Ошондо асман мемиреп, көшүп, көйкөлүп,
Ажайып болуп кулпуруп турат бул көчө.

Жолдогу дарак аларды сүйкүм узатат,
Шыбырайт гүлдөр: «Мөмөлүү эне келатат!»
Сүйүнөт дайра: «Чоңойсо эртең балакай
Ооматы күчөп апкелет ушул жерге атак».

Көп болсун эне сүйүүдөн бала төрөгөн,
Тоголок Жерди токтотпой алга сүрөгөн.
Эне бар жерде чыкпасын кандуу чыр-чатак,
Баспасын журтту азаптуу кырсык, дүрбөлөң!

* * *

Энемдин колу тийгенде менин чачыма
Жылуу нур кирип жаткандай болчу башыма.
Ошол нур менен ыйманым тай-тай телчигип
Ойготуп алчу жүрөктү жүр деп ашарга.

Алакан табы чартылдап күйүп жаткандай,
Жандүйнөм жыргап керемет жайды тапкандай.
Көбүрөөк дагы сыласа экен дечүмүн
Бирөөнүн көрүп калганын ичтен жактырбай.

Өмүргө өчпөс тамызгы берип ошол от
Азырга чейин лаулдап күйөт алоолоп.

Ысыгы өтүп кетти окшойт урпактарыма,
Кыямат кайым келгенге чейин жоголбойт.

* * *

Жаннатым энем, барганда ыйык Меккеге,
Көз жашым төгүп өзүңдү улам эскере
Умра кылдым, арнадым сага сообун,
Арзыбас ушул белегим алгын, кеч дебел!

Таң-күнү дуба кыламын сага багыштап,
Сен жүргөн дүйнө акылым жетпес алыс жак.
Кеч болсо дагы мен үчүн ажы энесиң,
Койгонмун сени Кудайга шондо табыштап.

Фатима менен, Кадича менен бир болгун,
Бейиштин багын аралап баскан үр болгун.
Пайгамбар баскан жолдордо жүрдүм сени эстеп
Бороондой болуп, куюндай болуп ойлорум.

* * *

Кабырың, эне, хан жолдун жака белинде;
Дарадан көчүп жаңыдан элдер келгенде,
Мазарсыз жашоо болобу дешип эң алгач
Бул жайга сенин табытың жерге берди эле.

Ошондон бери таанылгыс болду Көкталаа,
Гүлзарга толуп күн сунду элдин бактына.
Алыста жүрүп үй салдым келип шу жерге,
Эшиктин алды көгөрүп турат жакшына.

Кез-кезде барып кабырың карап турамын,
Өмүрүм түгөп калганда гана тынамын.

Агаче эне жазданып майин турпакты
Кудайдан жалгыз бейпилдик күндү сурагын.

* * *

Энендин көзү өтө элек кезде кадырла,
Карылык келсе калбасын кокус жабырда.
Төрт бүктөп төшөк салып тур, нават чай бергин,
Табылбайт сага өлгүчөң андай табылга.

Бөпөлөп сени баккандай багып сыйлагын,
Жаш бала сыңар сөздөрүн бөлүп тыйбагын.
Дүйнөдө мобу энеден кымбат нерсе жок,
Арзыбайт түккө толтуруп үйгө жыйганың.

Кабарын сурап алдына тынбай кирип тур,
Көңүлүн, оюн, жүрөгүн тыңшап билип тур.
Көзү өтүп кетсе ыйындын баары бир тыйын,
Топтогон дүйнөң чачылып кетчү чирик пул.

* * *

«Айланайын, ботом!» – деп чыккан сөздү уксам
Энемдин жүзү жарк эте түшөт туюктан.
Айлана берчү, жалбара берчү тынымсыз
Сөздөрдү сүйлөп кубантып жанды муюткан.

Ал сөздөр ысык оргуштап чыккан дем эле,
Канаттуу куштай кончу эле менин дилиме.
Сыйкырдуу, сырдуу ыргактай таза угулчу,
Жанымды чаап келемин ошол тилине...

Энемдин тили мээримдүү, сылык, канаттуу
Эстетет мага ар дайым асал, наватты.

Куюлуп жүрүп кулакка сиңип акыры
Өзгөчө кылып жандүйнөм башка жаратты.

* * *

Жашырып эмне? Оорунун тарттың азабын.
Сурасам мага түз айттың: «Чөгүп азбагын!
Окууң бүтүр, ырыңды жазгын таптабай,
Ыр болсун сенин көөрүгүң дагы, базганың...»

Кыйналып жаның турса да мени ойлодуң,
Кааладың шондо бейтааныш, сырдуу ыр жолун.
Ишпендиң эне илмейген кичүү уулуңа,
Билбеймин дале эмнени көксөп болжодуң?

«Бара бер!» – дедиң, кетирип ийдиң Ошуңа,
Өткөрбөй бир күн кабарга келди кошуна.
Акыркы ирет жаныңда болсом не болмок,
Кайрылбай кеттиң жараткан эгем-досуңа...

* * *

Жападан жалгыз сүрөтүң таап алдым мен.
Өзүмө өзүм жасадым майрам ак дилден.
Болсо да начар сапаты менен кагазы
Сооронуп калды жүрөгүм парча тилинген.

Бүлбүлдөп калган элесиң жарк деп тартылды,
Дендароо болдум сезимдер келди ар кылды.
Ыраазы болдум, бозоргон ушул сүрөткө,
Үйрөнчүк кандай сүрөтчү тартып калтырды?

Сүрөттү ошол көрсөтпөй эч бир адамга,
Кусалуу кезде сандыкка жакын барам да
Караймын көпкө... Сүрөттөн чыгат бөлүнүп,
Жоголот кайра эне деп колум сунаарда.

* * *

Сатихан эжем жолуккан сайын жүрөгүм
Толкундап кетет, элесин сенин көрөмүн.
Өзүнө окшош сүйлөгөн сөзү, кыймылы,
Эреркеп ичтен, чачынан жыттап өбөмүн.

Алдыма келип кайрадан өзүң тургандай,
Сооронуп калам дидарың сезип туйгандай.
Мээримин төгүп өзгөчө күйдү эжекем,
Башыма түшкөн түйшүктөн бир да кур калбай.

Жоголбой калган жыпжылуу демиң, илебиң-
Эжемдин эми өмүрүн тилеп келемин.
Анткени анын көздөрү сенин көзүңдөй,
Өчпөгөн оту – өчпөгөн сенин карегиң.

* * *

Жүрөгүм зырып дейт бирөөлөр эне дегенде,
Дидарым тойбой калганмын жылуу мээримге.
Баладай кээде эркелеп койгум келет-ов,
Не болмок эле энелеп жүрсөм мен деле?!

Көйгөйгө баткан турмушум айтып сырдашып,
Саябан бактын саясы менен бир басып,
Не болмок эле алпарсам тойго жетелеп
Элечек, көйнөк кийгизип алып жарашык?

Туйгуну мындай энелүү бир жан билбеген,
Досторун кээде энелеп турса ийменем.
Сый-урмат көрүп, кадырдан болуп жүрбөстөн
Шашылдың неге мынабу жарык дүйнөдөн?

02.08—28.08.06

КИЧИ ПОЭМАЛАР

1. Түрмөгө кат

Сен жарыкка келгениңде кубангам,
Чардаганмын достор менен күнү-түн.
Дасторконум жайып элден дуба алгам
Аман болсо акталат деп үмүтүм.

Айгай салып кызарган бир эт элең,
Көз ирмемге уктатпаган апаңды.
А мен болсо чопулдатып бетиңден
Өбөөр элем... Мыйтык колуң жакамды

Кармап алып бошотчу эмес көтөр деп.
Бирге чыкпай тушоонду кескенмин.
Эч ким сени айткан эмес бечел деп,
Чуркап жүрүп бир балээге туш келдиң...

Бүт адамды ойлоп алып өзүңдөй
Капилеттен азгырылдың, адаштың.
Ата-бабаң баскан жолдо түз жүрбөй
Колтукка суу бүрккөндөргө жанаштың.

Ата сөзүн укпай койдун канча ирет,
Өз жолумду табам дедиң акыры.
Өйдө-төмөн басып көрдүң темселеп,
Тапкан жолуң, айтчы, неге татыды?

Эр азамат жигит болгон кезиңде
Чүрөктөй бир кызга сени үйлөдүм.
Туш болсун деп уулум улуу сезимге
Тазалыкка, аруулукка үндөдүм.

Ырас баёо, бала кыял жан элең,
Ишенбеген бирөө сатып кетет деп.
Туяр элем бир жарык нур дилиңен,
Аман болсун ушул жаман чечек деп.

Эми минтип салдың мени кайгыга,
Башым өйдө көтөрөлбай олтурам.
Сөзүм өтпөй мурдагындай айлыма,
Көкүрөккө муңду жыйып толтурам.

Кылычтай курч өткүрлүгүм азайды,
Күүгө келбей бошоп кетти дымагым.
Жүрөк зилдеп алып жатат мазамды,
Каалаганың ошол беле, чырагым?

Мага мүшкүл апкелгениң ойлобой
Жүрсөң керек азыр дагы, а балким,
Жашап калдым үйдөн чыкпай, тойлобой,
Колдон түшпөй таштап койгон тамеким.

Баарынан да кыйын болду апана,
Үн-сөзү жок эзилгени эзилген.
Зирек элең, не жол бердиң катага
Буйтап кетип келе жаткан изимден?

Адашпаган адам болбойт турмушта,
Эрте-кечпи бир туюкка кабылат.
Ач калса да барбайт, бирок кылмышка,
Абийир сактап калуучу жол табылат.

Таң каламын сага эмне жетпеди?
Кагылайын, кемчилдигиң жок эле.

Үрчү да эмес сага айылдын иттери,
Үстүң бүтүн, курсагың да ток эле.

Ойлоп көрсөм жалгыз гана сени эмес,
Бир муунду бузган экен замана.
Күнбатыштын кинолору кеңкелес,
Жандүйнөсүн боёп жалаң карага.

Жумуш бербей салпактатып, тентитип,
Айдап ийип караңгы, тар көчөгө.
Кыялый бир дүйнөлөргө ээрчитип
Олжо кылды иттер менен бөчөгө.

Кат жазыпсың: «Үшүдү, – деп, – буттарым,
Түрмө суук... Ата, келип кет!» – депсиң.
«Айла таап мени эптеп куткарың», –
Деп айтыпсың... жаш кызыңды эстепсиң...

Сагыныпсың эли-журтту, тууганды,
Алма, өрүктү өтө жегиң келиптир.
Эми терең түшүнүпсүң ыйманды,
Эми гана көкүрөгүң ээриптир.

Кеч ээриптир, уулум, сенин жүрөгүң,
Кеч болсо да шүгүр деймин Кудайга.
Күтүү менен күйүп барат түгөйүң,
Жаркылдаган нуру өчүп чырайда.

Биздин бакта мөмө-жемиш төгүлүп
Бышып турат... атыр гүлдөр керемет.
Жаш жубайың сар-санаага чөмүлүп
Сенден узап баратканы билинет.

Айлыбызда сенсиз өтүп той-топо,
Курдаштарың жүрөт ырдап шарактап.
Көңүлүңө жаман ойду жолотпо,
Жаман ойдон жүрөктү ээлейт кара так.

Жараткандын мыйзамы бар: ким эгер
Күнөө кылса жаза менен жуулат.
Аман-эсен жазаңды өтөп келе бер,
Эрктүү адам кайра баштан туулат.

Шүгүр деймин, киши өлтүрүп капилет
Чектен чыккан кыянаттык кылбадың.
Эл-журтуңду сатканың жок бир ирет,
Кыз зордуктап же бирөөнү урбадың.

Азгырылып наша чегип көрөм деп,
Банги атыгып олтурасың түрмөдө.
Эгер буга карап көрсөк тереңдеп,
Итке минген доорубузда чоң күнөө.

Мансабы бар не бир шылуун төбөлдөр
Машиналап ташып жатат нашаны.
Өлүп жатат көрдүм деген күбөлөр,
Бирге жүрөт жаңсакчысы, касабы.

Дүйнө жыйнап ак самандай сапырып,
Элин сатып, жерин сатып заматта,
Алтындарын чет өлкөгө жашырып,
Айландырган короо-жайын абатка.

Мингени мерс, эл ыйына түкүргөн,
Шагыраган кыздар өткөн колунан.

Байбатчалар жүрөт ишти бүтүргөн,
Хандын, бектин түшүн күндө жооруган.

Элдин дилин өтүк менен тепсеген,
Журт тагдырын жумурткадай көрбөгөн.
Наша жолун Нарботодой тескеген,
Жети баштуу желмогуздай өлбөгөн.

Ошолорду билип туруп, уулум, сен,
Ата-бабаң мурда-кийин кылбаган
Ишке бардың үйдө кийген кийимчен,
Жеңил ойлуу болгонуңа арданам.

Эсиңдеби, кайра-кайра айтчу элем:
«Арам тамак бизге жукпайт, балам», – деп.
Уругуңда болгон эмес шайкелең,
Уккан эмес бири дагы жаман кеп.

Кимди тарттың, кимдин ичтиң кешигин,
Кайсы күнү шайтан менен дос болдуң?
Жараткандан тынбай сура кечирим,
Жакшы үмүттүн жарык нурун тоспогун.

Тагдыр экен бешенеңе буйруган
Көргүлүктү көтөрө бил, кулунум!
Оолак болгун чолок ойлуу туйгудан,
Өткөрүп ий турмуштун бир куюнун.

Сабыр күтсөң муратыңа жетесиң,
Ылайка суу тунуп калат бат эле.
Далай албуут толкундарды кечесиң,
Тамылжыган кан жүгүрөт бетиңе.

Дүйнө ушундай чимирилген дөңгөлөк,
Ак-карасы эриш-аркак өрүлгөн.
Бүгүн араң басып жүрсөң өрмөлөп,
Эртең оомат кетпей коёт төрүңдөн.

Бүгүн чөгүп мусапырдай мостоюп
Түрмөнүн бир бурчегине тыгылсаң, –
Эртең сага периштелер дос болуп,
Таазим кылаар этегиңе көп инсан.

Кайталанып тура берет бу дүйнө,
Шылдың кылса бирөө сени билип кой,
Түптүз терең доо кетирет өзүнө –
Кесепетти алып келет бузук ой.

Чындыгында эч ким билбейт ак эмне?
Кара эмне? Айырмасы каякта?
Бир башат бар экөөнүн түбүндө,
Эки учу бар колундагы таякта...

Ак дегениң, балким, эртең карарат,
Анын издеп табалбайсың учугун.
Кара болуп жүргөн бир күн агарат,
Карамын деп кейибегин, бучугум!

Мунун баарын тагдырдан деп түшүңгүн,
Кудай Таала сынап көрөт пендесин.
Чыдам күтүп мөөнөтүңдү бүтүргүн,
Бир күн жарк деп үйгө кирип келесиң.

Өткөн күндөр унутулат ошондо,
Зирек кызың тосуп чыгат жүгүрүп.

Майрам болот биздин кичи короодо,
Күр-шар түшүп ага баштайт тирүүлүк.

Эркин басып, эркин жатып турасың,
Эч ким сенин аракетин чектебейт.
Ай-ааламга созсоң жетет кулачың,
Кадырыңды бирөө жерге тепсебейт.

Мындан өткөн бакыт барбы адамга,
Кечип жүрсөң жылаңаяк шүүдүрүм.
Көкүрөгүң тосуп таңкы шамалга,
Ак эмгектин татсаң таттуу үзүрүн.

Арыктагы аккан сууга чайканып,
Торгойлордун ырын уксаң сайраган.
Чөйчөктөгү кымыз турса чайпалып,
Ичип ийсең ичкиң келип кайрадан.

Ток өткөргөн тикенек зым көрүнбөй,
Иттер үрбөй адамдарды талаган,
Жем болбостон бүргөлөргө көгөндөй
Өз үйүңдө эс алаарсың, жан балам!

Жатсаң керек эшик карап элеңдеп,
Бизди күтүп, апшак нанга зар болуп.
Турмушубуз катаалданып тереңдеп,
Эгин экпей калды жерлер кар болуп.

Айылдагы жаштар жумуш артынан
Кетип бүттү орустардын жерине.
Алдым-жуттум төбөлдөргө таң калам,
Душман кылбас жабыр салды элине.

Азыр бизде жалаң гана так талаш,
Бир бирине ызырынган мырзалар.
Мансап талаш, дүйнө талаш, бак талаш,
Пейил кетип кулк-мүнөзү кул сыңар.

Акайчиктер качып кеткен өлкөдөн,
Элдин кутун, дил, ыйманын курутуп.
Айырмасы жок турбайбы түлкүдөн,
Көпчүлүк эл жүргөн эле туу тутуп.

Анын кылган кылмыштарын санасам,
А сен уулум шоона эшпей каласың?
Кылмышкерлер досу болуп жанажан
Бүт былгытты Алатоонун арасын.

Айта берсе жаңылык көп бул жакта,
Кайсыл бирин сага айтып жеткирем.
Өзүң келсең жатып алып бир апта
Чер жазышып сагынычым кетирем.

Көздөн жашым төгүлөм деп төгүлбөй
Араң турам, көңүлүмдү ким билет.
Мелтиреген көк асмандын көгүндөй
Көөдөнүмдө чети оюлбай муң жүрөт.

Айта турган сөздөрүм көп өзүңө,
Сактап жүрөм сары майдай саргартып.
Айтуум керек карап туруп көзүңө,
Ал сөздөрдүн бетиндеги чаңды аарчып.

Сен келгиче бир топ жашка улгайдым,
Маңдайымда бырыштарым көбөйдү.

Түркүк болуп түбөлүккө турбаймын,
Айтат ажал бир күн: «Кана, жөнөйлү!»

Билбейм, кайдан көп илдетке чалдыктым,
Ашуу ашып баратамын шу тапта.
Жандүйнөмдү жарга такап тарыттың
Мага канат, бутак болчу убакта.

Азыр мага керек эле дем-кубат,
Бир чоң эмгек баштай албай кыйналдым.
Сени эстесем колум кетет калтырап,
Түккө арзыбай өмүр бою жыйганым.

Менин сөзүм эгер сага жукпаса,
Бекер түйшүк тарткан дөдөй экенмин.
Тукумумдан таза туяк чыкпаса,
Арман менен а дүйнөгө кетермин.

Бөтөн жерде намысыңды төкпөгүн,
Арзан баага сатып ийбе дилиңди.
Жигитсиңби, демек, төмөн чөкпөгүн,
Унутпагын эзели эне тилиңди.

Орой сүйлөп тартпа азабын тилиңдин,
Тил азабы-гөр азабы барабар.
Пайдасын көр алган илим, билимдин,
Эч убакта болбо, уулум, тилазар.

Бул тил менен Ырамандын ырчы уулу
Манас айткан, рухубуз түптөгөн.
Көрккө чыгып Көкөтайдын ыр-чыры,
Хан Бакайдын осуяты жүктөлгөн.

Кошпо ага дайди сөзүн абактын,
Энеңдин ак сүтү сымал таза тут.
Аны коргоп башың жарып канаткын,
Тилиң менен тирүү турат Атажурт.

Кандай гана кырдаалга туш келбегин,
Умтул дайым адам бойдон калууга.
Шайтаныңа моюн сунуп бербегин
Күч-кубатың, акыл-эсиң барында.

Чын ниеттен тооба кылып кайтса эгер
Алла Таала кечет бардык күнөөнү.
Жакшылыкка жанталашып жаның бер,
Ийип турсун душманыңдын жүрөгү.

Өч алам деп ойлобогун эч качан,
Ушак сөздүн артынан түк түшпөгүн.
Калыс айткан акылманга жанашсаң
Кынтыгы жок бүтө берет иштериң.

Бүткүл балээ бой кергенден, көпкөндөн,
Мен дегенден этият бол, алыс бол!
Андайлардын сынгандыгын көп көргөм,
Ар убакта тутун, уулум, калыс жол.

А биз эмне? Биз жүрөбүз эсен-соо,
Инилериң кеткен Сибирь тарапка.
Кыйын болуп бара жатат жашоого,
Билем, бизден миң эсе оор абакта.

Тыйын-тыпыр табабыз деп жан үрөп,
Жаш кезинде инилериң кыйналды.

Кээде калам өзүмдү өзүм күнөөлөп,
Дүйнө жыйбай өткөрүпмүн кырдаалды.

Буйруганын көрдүм ушул дүйнөдө,
Барга, жокко шүгүр деймин азыр мен.
Бардык балээ ач көздүктүн түбүндө,
Кырсык аңдып басып калат изиңден.

Ынсап берсе эгер сага Жараткан –
Терең, токтоо, айкөл адам болорсуң.
Аман чыгып башка түшкөн сынактан
Тентек кыял мүнөзүңдү коёрсуң...

Акырында айтарым шул: тезирээк
Үйүңө кел, сени абдан сагындык.
Эстегенде эт-жүрөгүм эзилет,
Кайдан мындай кесепетке кабылдык?

Кызың күтөт, жарың күтөт күнү-түн,
Апаң күтөт жолду карап элеңдеп.
Өчүрбөгүн сен алардын үмүтүн,
Алып келгин сүйүүңдү белендеп...

14.06.06

2. Чабдар ат баяны

Күн чуркаса чаалыкпаган чабдар ат,
Ай чуркаса арыбаган жаныбар.
Атак-даңкы алыс кеткен аргымак,
Тулкусунда тулпарлардын каны бар.

Тээ алыстан көзгө толот сымбаты,
Туруш-тулку өзгөчө мал келишкен.

Туягынан от чачырап туйлашы
Туюндуруп турат келчү жеңиштен.

Жал-куйругу өңгө чыгып жалтылдап
Кош кареги күйгөн оттун өзүндөй.
Ооздугун чайнап улам булкунат,
Араң турат кайыш тизгин үзүлбөй...

Касым аны артык көрөт жанынан,
Бар тапканы, багарманы ушул ат.
Ушу менен баркка жетип агарган,
Туюп билген – атында бар кысылат.

Аты менен үйгө кирди олжо-мүлк,
Адам болду элге-журтка таанымал.
Бүткүл чөлкөм Чабдар атты туу күтүп
Сыймыктанат: «Аман болсун, жаныбар!»

Элдин атын ат чыгарат деген кеп
Бекер эмес... Миңбашынын көөнү ток.
Эки суунун ортосунда эл бийлеп,
Жүрөгүнө доо кетирген күнөм жок.

Аш-той болсо өтпөйт улак, байгесиз,
Аламандын Чабдар түшпөйт оозунан.
Учу-кыйры көрүнбөгөн жер тегиз,
Чуу чыгарып дүрбөйт канча боз улан.

Миңбашылык өтүп ушул Нарматка
Айрыбазга оомат келген чайпалып.
Сүйлөшкөнү казы, болуш, хан, датка,
Баш көтөргөн козголоңду майтарып.

Асакенин миңбашысы Паргана
Чөлкөмүндө даңазалуу той кылып
Жатыптыр деп кабар кетти жалпыга...
Убап-чубап тойго келди көп урук.

Касым дагы барды тойго эл менен
Суутолган Чабдар атын булкунтуп.
Ал жөн гана аш жеш үчүн келбеген,
Ой-максаты байгедеги чоң утук.

Чабдар тойдо күлүктүгүн көрсөттү,
Көргөндөрдүн калды кетпей көзүнөн.
Менмин деген бий, болушту түйшөлттү,
Айрымдары кетип калды өзүнөн.

Эки дайра ортосунан келген ат
Ошол замат уу-дуу сөзгө айланды
Тойдун ээси Чабдар атты кармалап,
Атка бүткүл мээри менен байланды.

Колунан чап кармап алып Касымдын:
«Миң теңгеге атгы мага сат!» – деди.
Кантип сатат канаты бар асылын?
Кайра-кайра ат көзүнө тиктеди...

Бирок ойдон кетпей койду миң теңге,
Түгөнбөгөн чексиз байлык сезилди.
Жандүйнөсү миң толгонуп ирмемде,
Жай табалбай жабырканып эзилди.

Мындай оомат бешенеге бир келет,
Мындай байлык өмүр бою табылбайт.

Канчагаче жарды болуп түртүнөт,
Ага эч кимдин эшик-төрү жабылбайт.

«Мейли!» – деди, сатып ийди Чабдарды...
Колдон чыгып кетти ана кайран ат.
Миң теңгени санап туруп нак алды,
Пайда тапсаң шу жигиттей пайда тап.

Ошо тойго кошо барган жигиттер
Колдон күлүк чыкканына күйүндү.
Касым болсо бай жашпоого үмүткөр,
Миң теңгени алганына сүйүндү.

Калды Чабдар Асакеде байланып,
Жерди чапчып Касымга улам кишинеп.
Карегинен мөлтүр тунук жаш тамып,
Түшүп кетип алоолонгон ичине өрт.

Келе жатып бир нерсени туюнду,
Көөдөнүндө чарт дей түштү чагылган.
Азынаган аттын үнү угулду,
Кадам сайын жаңырганы, жаңырган...

Атын сатпай жандүйнөсүн сатканын
Эми билди, айла-амал жок, кеч калды.
Орду толбос өкүнүчкө батканын
Сезип улам карайт түпсүз асманды.

Айрыбазга келсе эбак Нарматка
Кабар жетип калган экен, катыгүн.
Касымга айтты: «Атты сатып кымбатка
Өз элиңдин ар-намысын кетирдиң.

Чабдар жалгыз сага гана ат болбой,
Ушул журттун бешенеси, куту эле.
Бүт эл үчүн кызмат кылчу акжолтой,
Кандай жансың акылың жок кичине?

Кыргыз андай күлүктөрүн сатчу эмес,
Күлүктөрүн алып жүрчү туу кылып.
Кайра барып алып келгин, кеч эмес
Миң теңгеге жарыбайсың туйтунуп...»

Касым кайра Асакеге барды да
Миңбашыга чөгөлөдү акырын.
Миң теңгени койду анын алдына:
«Кечир таксыр, айнып калды акылым...

Чабдарымды кайтып мага бериңиз,
Ансыз менин өмүрүм бүт караңгы».
Миңбашы айтты: «Эки болбойт кебибиз,
Көрөлөкмин сөздөн кайткан адамды».

Чабдар атты алалбады кайтарып,
Акырында айла-амалы түгөндү.
Жазымыштын буйругуна таң калып,
Жол боюнда чоң чынарга жөлөндү...

... Айлар, жылдар өтө берди арадан,
Миң теңгеге Касым жыргап кеткен жок.
Короо толгон кой болбоду самаган,
Чабдарга окшош бир күлүккө жеткен жок.

Аш-тойлордо баягындай байге алып,
Эл шаңданып, сүрөөн салып турбады.

Улак чапса чагылгандай айланып
Көпчүлүккө кызык оюн курбады.

Терең ойго батып жүрдү Нурмамат,
Элге кайра апкелсем деп күлүктү.
Аны эстесе кокус жүзү сурданат,
Бирок колдон чыгарбайт эч үмүттү.

Маргаланга, Анжиянга барганда
Угуп калат кээде Чабдар дайынын.
Көкүрөгү толуп чыгат арманга
Эстеп алып Касымдын бул айыбын.

Анан бир күн келет мындай чечимге,
Аш берүүнү көздөйт болуп көрбөгөн.
Кабар берет оң-солдогу бүт элге,
Бүткүл болуш опур-топур дүрбөлөң.

Бул чөлкөмдө Кожокайыр, Кожазиз,
Кожалматы, Кожойплан жашаган.
Бийман жолун алар тутуп эң эгиз,
Адамдарды тазалыкка баштаган.

Ошол улуу ыйыктарга дуба окуп,
Жаратканга таазим кылуу ниетте
Нурмамат бий көп каражат коротуп,
Аштын өтүү жайын салды иретке.

Келди конок Каратигин, Алайдан,
Ош, Ноокаттан, Анжияндан, Кокондон.
Мындай элди Аксуу менен Исфайрам
Көргөн эмес... Опур-топур тополоң...

Сый коноктор боз үйлөргө жайланып,
Жаңы бышкан койдун эти бур этет.
Төкмө ырчылар атка минип айланып
Таңшыганда бири калып, бири өтөт.

Тээ жайыкта улак оюн, ат чабыш...
Казганактап толуп кеткен калың журт.
Эң кызыгы чоң байгелүү ат жарыш, –
Кайсы азамат алат жанды жанга уруп?

Жардык кеткен тогуз кара тогуздан
Баш байгеге коюлат деп башында.
Чабдар жүрөт көбүк чачып оозунан
Жерин таанып, таанып сайдын ташын да.

Мына ушул кыраңда ал суйсалып,
Кулун чагы өткөн эле керемет.
Алдыдагы бороондорду каршы алып,
Жолун тоскон тосмолорду тебелеп.

Жада калса калың элдин ичинен
Капилеттен таанып калды Касымды.
Касым кетпей жүргөн эле түшүнөн,
Бир кишинеп бара жатып басылды.

Асакенин миңбашысы олтурган
Жайга келди Нурмат чыгып акырын.
Кыраат менен дуба бүттү окулган,
Билгизбеди каткан оюн жашырын.

Айтты: «Түпкү тегибиз бир, бир элбиз,
Түрк атанын балдарыбыз баарыбыз.

Миң жылдарда кошо жашап келгенбиз,
Бир жайытта кошо жуушайт малыбыз.

Базарыбыз, мазарыбыз бир болуп,
Кыз беришип бирибизге бирибиз
Келатабыз... Зоболобуз зор болуп,
Окшош болуп тилибизге тилибиз.

Ортобуздан үзүлбөсүн ынтымак,
Эч убакта кадыр-көңүл калбасын.
Бөлүнбөйлү туш-тарапка тыркырап,
Бөлүнгөндү олуялар каргасын!

Тиги дагы жылуу сөзгө ээриди,
Айтты: «Биздин дилибиз ак кыргызга.
Ак дасторкон кыргыздардын пейлин
Айтып турат түшүндүрүп эң кыска.

Чын ниеттен урмат-сыйды көрсөтүп
Алдыбызга төгүлдүңүз ак бойдон.
Аш да мына бара жатат тынч өтүп,
Жан экенсиз башыңызга бак конгон...»

Нурмат айтты: «Сизге абдан ырахмат,
Мындай ширин сөздү, ырас, күтпөгөм.
Ниетиңиз эгер болсо бизге ак,
Бир далилдеп бербейсизби, өтүнөм...

Чабдар атты журтубузга кайтарың,
Элибиздин канаты эле жаныбар».
Жооп берди: «Сизге менин айтаарым...
Башка нерсе сураң... айла табылаар...»

Нурмат айтты: «Чабдар керек эл үчүн,
Ыйыктардын рухтарын кордобоң...
Алар бизди көзөмөлдөйт күнү-түн,
Кесепетке кабылбаңыз болбогон...»

Көпкө ойлонду келалбай бир пикирге,
Акырында: «Макул, – деди. – Менин да
Бир шартым бар». «Айтыңызчы, шарт эмне?»
«Эң оңой шарт сиздер үчүн чынында.

Бизге тийсин бардык башкы байгелер...»
«Мейли, алыңыз... Сөз бүттүбү, таксырым!»
«Мындан башка атка он миң теңге бер.
Чабдар менен бир топ олжо тапчумун».

Оңой эмес он миң теңге... Ансыз да
Эл кыйналып түйшүк тартып турган кез.
Намыс үчүн жүрөк сыздап, жан сыздап
Карбаластайт жол табалбай акыл-эс.

Эми кантет? Кайдан табат дилдени?
Чыгымды эл көтөрүүгө жарайбы?
Эмне дешет уруулардын бийлери,
Ынтымакка келбей тозуп тарайбы?

Бирок башка эч бир айла жок эле.
«Макул, – деди. – Айтканыңыз аласыз...»
Миңбашынын көңүл кушу ток эле,
Чабдар жокто калган эле абасыз.

Эл намысы кайтып келди өзүнө,
Максатына жетти эңсеп көздөгөн.

Ойлогон ой ашты бүгүн жүзөгө,
Айтып берүү эми кыйын сөз менен.

Өз журтунда калды Чабдар азынап,
Мурдагыдан катуу чыгып таскагы.
Чуркаганда кумар чери жазылат,
Тынбай алкайт чөлкөмдөгү жаш-кары.

Элдин атын ат чыгарат деген кеп
Ырас экен. Чабдар аттын баяны
Азыргаче эстен чыгып кетелек,
Кетпейт окшойт кыргыз барда сыягы...

26.06.06

3. Мык пааша

Ай-ааламга салып далай дүрбөлөң
Хандар өткөн бул оопасыз дүйнөдөн.
Ошолордун бири болгон Мык пааша,
Андай эч ким аялзаттан күйбөгөн.

Искендер да андай жапа тартпаган,
Түшүрбөгөн мартабалуу тактыдан.
Далай улуу паашалардын аялы
Күйөөлөрүн кырсыктардан сактаган.

Алыс барбай эр Манасты алалы,
Кандай эле Каныкейдей аялы?
Эл оозунан түшпөй келет түгөнбөй
Аңыз болуп аруу, таза баяны.

Паашаларды пааша кылган аялзат
Аял менен өмүр жолу узарат.

Эгер кокус пейли чындап карарса
Солк этпеген аксарайың бузулат.

Алыс калды Мык паашанын заманы,
Ага тийген дешет аял залалы.
Керемет бир периште экен Бегимжан,
Жарк деп күйгөн жылдыз сымал жамалы.

Көздөрүнүн нуру жанып төгүлүп,
Жерге тийген чачы майин өрүлүп.
Жашачу экен хан сарайда бейоопа,
Алтын көлмө ичинде өзү чөмүлүп.

Хандын бардык дилини ээлеп назданып,
Пардан болгон жаздыктарды жазданып.
Олтурчу дейт ырдап сүйүү ырларын,
Ээрип эстен танаарына аз калып.

Гүлбагында булбул сайрап турчу экен,
Кыздар бийлеп кашында оюн курчу экен.
Көзөлөрдө жүз жыл кайнап жетилген
Шарап даамын зирек сезип туйчу экен.

Бегимжанга атап сепил салдырып,
Жер астынан түтүктөп суу алдырып,
Жан адамга билиндирбей бул сырды
Жашайт анда Бегим менен пааша Мык.

Билбейт эч ким кайдан суунун келээрин,
Ичсең кокус какшай түшөт илебиң.
Бегимжандын эргийт эрке жүрөгү
Кабыл кылып хандын мындай белегин.

Калың дубал ат араба баткандай,
Ушул жерде көрөмүн деп бак-таалай
Керемет бир шартты түздү падыша
Аял үчүн жийде бурак ак маңдай.

Бегимжандын карегинен айланат,
Жерди чийген чачтарына байланат.
Кырк эчкинин чучугунан май кылып
Аш бышырат күндө өзгөчө ага арнап.

Мык паашадай аялыны сыйлаган,
Кылдай ага жамандыкты кыйбаган
Пенде жокко бул дүйнөдө деп ойлоп,
Эмнегедир түтөп кетем, кыйналам.

...Бир күн Мыктын душман кирет журтуна,
Бейпил көөшүп жаткан кезде уйкуда,
Үй өрттөнүп, жер өрттөнүп алоолоп
Опур-топур короо-сарай, уйкана.

Жоокерлери жан аябай салышып,
Душман менен жолборстордой алышып,
Өлбөгөндөр Мыкка келип кошулду,
Коргонушту сепилди бек жабышып.

Андан бирөө чыкпайт же бир киралбайт,
Ичинде не сыр жатканын билалбайт.
Алты ай бою курчаса да сепилди
Мык паашаны өлүм албайт, жин албайт.

Душман эч бир айла-амалын таппады,
Чачып көрдү алтын тыйын акчаны.

Мыктын оту өчпөй койду сепилден,
Кол куушуруп дарбазасын ачпады.

Курчап жатып чыдамы да түгөндү,
Кайтарууга аз калганда түмөндү
Сепил жактан учуп келди ак кептер...
Кат бар экен, көрүндү ага күмөндүү.

Бегимжандын ага жазган каты экен.
Шашылбастан окуп көрдү четинен:
«Өжөрлүгүң, балбандыгың жактырдым,
Ашык болдум, душмандыгың кечирем...

Алты ай бою жалгыз сени ойлоймун,
Сени менен кыялымда тойлоймун.
Мык падыша башын ийбейт эзели,
Жеңалбасаң какшаймын да, шорлоймун.

Байкап көрдүм, кете турган түрүң бар,
Бир аз токто, менин айткан тилимди ал.
Мык падыша майтарылбайт эч качан,
Анткени ал акылдуу да, билимдар...

Бул сепилдин жалгыз сыры – суунда.
Суу барында жеңемин деп урунба!
Исфайрамга саман төксөң ал сени
Алып келет Алыштагы куурга.

Куурду ошол жапсаң сырды тапканың.
Токтотосуң хандын дүрбөп акканын.
Бегимжанды таштап коюп бул жерге,
Өз элиңе кетемин деп шашпагың...»

Оо, капырай, мынаке сыр ачылды.
Кудай өргө кулатыптыр ташыңды.
Алты ай бою эмне үчүн Мык пааша
Бегимжанды сепилге бек жашпырды?

Душмандар тез куур оозун табышты,
Чып бекитип жылчыгы жок жабышты.
Исфайрамдын суусу келбей сепилге
Андагылар суусуз кургап калышты.

Суу алардын тамыры эле, каны эле,
Багынбаган, ийилбеген жаны эле.
Суу, суу деген үндөр чыгып акырын
Жашоо токтоп калгансыды сепилде.

Мык паашанын заманасы куурулду:
«Кантип душман билип алды куурду?
Ким жеткирди сырды эч ким билбеген
Сатып кетти ким өз элин, туурду?»

Башын мыкчып ызаланып мөгдөдү,
Турду жанда жал-жал карап мөлмөлү.
Андан такыр шекшибеди кылчалык,
Шектенгени – акмактыгы, өлгөнү...

Суу деп улам жанталашат адамдар,
Кутулуучу жалгыз гана амал бар.
Ачып салды дарбазасын сепилдин
Өлбөсүн деп жок дегенде асыл жар.

Душман кирип алды баарын туткунга,
Колу-бутун байлап койду Мыктын да.

Бегимжанды кошо алып чыгышса,
Олтуруптур үлпүлдөп бир быткылда.

Өңү-түсүн көрүп туруп Бегимдин
Амалына таң калды ал Теңирдин.
Кантип эле мына ушул перизат
Себепчиси болду экен жеңүүнүн.

Мык паашанын даңкы кетип алыска,
Эч жеңилип көргөн эмес жарышта.
Бийлик кылган элин эзбей адилет,
Бүгүн сынды окшоп курук камышка.

Душман айтты: «Мындай пааша көрбөдүм.
Өз элиңе бийлик кылгын, өлбөгүн!
Бирок кыйшык жасалыптыр дарбазаң,
Дарбазаңды алмаштырып жөндөгүн...»

Ошондо Мык сизди Бегим сатканын,
Ачкандыгын сырдын бекем капкагын.
Жүрөгүнү сууруп берип койсо да
Кучагында башканы ойлоп жатканын.

Бегимжан деп эмнелерди кылбады,
Күүгө келип жүрөгүнүн ыргагы.
Арналды эле ага бүткүл өмүрү,
Ой-санаасы, кубанычы, жыргалы...

Кейибеди калганына жеңилип,
Ишеними көкүрөгүн жеп, ирип.
Өтүп кетти сөөгүнө зыркырап,
Карышкырдай качырата кемирип.

Душман дагы болот экен адилет.
Мынтип айтты: «Мыктай пааша бир келет.
Аны чанып мага келсең чырайың
Бир күн жүрүп, мени дагы өлтүрөт.

Мыктын сыйын, кадыр-кушун билбесең,
Ак байталга байлатып жан минбеген,
Аркасынан азоо айгыр куудуруп
Өлтүрөмүн... Шерменде бол элге сен!»

Айтканынан кайтпады ал падыша,
Көпчүлүккө көрсөттү чоң тамаша.
Элин, жерин, эрин саткан Бегимге
Мына ошентип тийди ажалдуу каргаша.

Ашып-ташып бак-дөөлөткө жетем деп,
Жанталашкан, чындыгында, бекер кеп.
Неге умтулду айдай сулуу Бегимжан
Жашап жүрүп бейиш жерди мекендеп?

Өлүм тапты, болду уят, шерменде.
Аяган жок карап турган бир пенде.
Улам качып азынаган айгырдан
Байтал барат чаң чыгарып мейкинде...

«Тамаша» деп калды аталып ошол жай.
Мык паашанын болумушу ушундай.
Кийин көп жыл бийлик кылып элине
Өткөн дешет аял албай, куш салбай.

Бегимжандын таап туруп денесин
Көмгөн дешет жерге кечип күнөөсүн.

Азыргаче ошол дөбө дүпүйөт,
Көкталаадан аны даана көрөсүң.

Ай -ааламга салып далай дүрбөлөң,
Хандар өткөн бул опаасыз дүйнөдөн.
Мык паашанын көргөн сайын сепилин
Бир нерсени жоготкондой күймөнөм...

31.06.06

4. Туяк ырчынын өлүмү

Ырчылык бүткөн кыргыз жаны менен,
Ыр менен оозанган төрөлгөндө.
Төгүлгөн жерге кошо каны менен,
Өлбөгөн, бирок көргө көмүлгөндө.

Ыр жашайт анын бардык турмушунда,
Өмүрүн коштоп жүрөт канат болуп.
Айланып кетсе дагы курмушуга,
Ыр калат жүрөгүндө манат болуп.

Ыр менен жуурулушуп көкүрөгү,
Жандили ээрип турат ыр дегенде.
Ыркактар көрүнбөгөн көпүрөбү
Жеткирген жети кабат дүр-дүйнөгө?

Кыргыздын тою да ыр, өлүмү ыр,
Бйласа ыйы менен сайрап турат.
Көлкүлдөп каптап алып көңүлүн нур,
Ыр менен кайрат кылат, айбат кылат.

Күрпүлдөп агып жаткан дайрасы да,
Булагы да колотто шылдыраган,

Шырдагы, туш кийизи, саймасы да
Түгөнбөс санжыралуу ыр ырдаган.

Тоолордун ар бир кыры, урчуктары
Бір катат миңдеген жыл катмарланган.
Кокустан уккан жандын курчуп каны,
Ааламга айгай салган ак таңдардан.

Бірчылар безеленип өз элинин
Туйгусун туз куйгандай туюндурган.
Илдетин айтып берген өзөгүнүн,
Уккандын ой-санаасын куюн кылган.

Жүрөгү торгой болгон муштай гана,
Бірдаса ыры соолуп түгөнбөгөн.
Чачылган жылдыз болуп туш жагына,
Жарыгы тийген адам күлүңдөгөн.

Тарыхтан далай уктук ырчылардын
Сөздөрү окко айланган жаалданган.
Жемиши болгон саткын тыңчылардын,
Бирөөнүн көзүн оюп даамданган.

Бірчылар жалаң сөздүн, ойдун пири,
Ойногон сөздү бермет, шуру сыңар.
Жыйындын, оюн-зоок, тойдун пири...
Кудайдын оомат берген нуру сыңар.

Адамдын жандүйнөсүн ачып салган,
Көрсөткөн көрүнбөгөн көмүскөнү.
Алгын деп чачыланы чачып салган,
Чек билбейт чабыттары, өрүштөрү...

Бір болгон чарчаганда дем алганы,
Басканда колундагы таяк болгон.
Ысыкта салкын жыпар шамал багы,
Олтурса эске түшкөн аят болгон.

Бір менен ырыс келген, бакыт келген,
Кошулуп келген бирге түгөнбөс чыр.
Бирөөгө туңгуюкта багыт берген,
Жок жерден көкүрөктөн төгүлбөс ыр.

...Илгери Исфайрамдын боюндагы
Дүпүйгөн кара бактуу Пум ичинде
Жашаптыр Туяк ырчы оюндагы
Сөздөрдү ырга айлантып кылыч өңдө.

Эч кимге моюн сунуп ийилбептир,
Бир гана Кудай дептир сыйынганым.
Ооматы келсе да сый кийинбептир,
Тоготуп койбоптур журт кыйындарын.

Тараптыр алтын өрөөн аймагына,
Тайманбас олуя ырчы, акылман деп,
Хандыктын татыптыр көп сыйлыгына,
Эл-журтка жетип ар бир айтылган кеп.

Бірчыга багынбаган сөз жок экен,
Эргисе өзүн өзү кармай албай
Күркүрөп Исфайрамдай толкуп кеткен,
Ошондо сүр күткөн дейт кабыландай...

Айтышка чыгып калса кокус Туяк
Буурадай кирип алган лөк эле дейт,

Колунан түшчү эмес дейт комуз, кыяк,
Ал черткен албуут күүлөр көп эле дейт.

Түз сөздүн, чындык сөздүн кулу болуп
Жалтанып көргөн эмес ким бирөөдөн.
Ырчылык кудуретке Пумда толуп,
Атагы хандыкта бүт дүңгүрөгөн.

Дүйнө деп түшкөн эмес мал артынан,
Оокатка ээ болгон өлбө-талба.
Бир гана өнөр үчүн башын урган,
Элчилеп күткөн эмес түзүк чарба.

Бйманга үндөп жалаң кары-жашты,
Актыктын жолу менен күн өткөргөн.
Ак сөзгө арнап коюп кара башты,
Аялуу орун тапкан жүрөктөрдөн.

Туяктын ырын угуп калалы деп
Эл келген барган жерде убап-чубап.
Ааламга тарап кеткен бараандуу кеп,
Мас кылган сөзүндөгү жийде бурак.

Чырактай ойлоруна тартылышкан
Адамдар кудум түнкү көпөлөктөй.
Ал ойдон намыс, үмүт, жол табышкан
Жөн эле ырын угуп көрүп өтпөй.

Ырлары үшүгөнгө жарык берген,
От берген алоолонуп кайра-кайра.
Капилет кайрыктары кайып келген,
Айланган сырдуу сөзгө айыктырма.

Ошондо кээ бирөөлөр эм табышкан
Дүйнөсү өзгөрүлгөн башка болуп.
Туптунук ыргактарга чайынышкан,
Жүргөндө маанайы суз ачка тоңуп.

Караңгы элге асыл үмүт сунган,
Жылдыздай күйүп турган бал-бал этип.
Ишаарат берген өлбөс туюк сырдан,
Ак ниет ыкластан далдал өтүп...

Билгенге түйшүгү күч жүк көтөргөн,
Турса да сапарында кыйын тосмо.
Соксо да шамал тынбай өпкөсүнөн,
Кучагын жая берген каска, доско.

...Ошондо хандыктын бул аймагында
Миңбашы болгон экен Садир деген.
Жашаптыр жашоонун нак каймагында,
Эл сурап бийлик кылып сабыр менен.

Салыгын убагында төлөп коюп
Жүрчү экен Кудаярдын эркесиндей.
Бийлигин каалагандай керип, чоюп
Жашачу Исфайрам өз өлкөсүндөй.

Туяктын ырларын ал далай уккан,
Баалаган ырчынын шык, кудуретин.
Дуба алып берген өзү калайыктан,
Аш-тойдо жүргөн жандап бирин-экин.

Ашында Жаңыбайдын жашырып ал
Даранын бийлерине буйрук берген:

«Тымызын уурулардын баштарын ал
Бейкапар топтолушуп ашка калген».

Ошондо уурулар бүт колго түшүп,
Аламан эл алдында өлтүрүлгөн.
Өлүмдү көргөндөрдүн жүрөгү үшүп,
Бул чөлкөм оодарылып көмкөрүлгөн.

Ошондо колго түшпөй калган экөө;
Курманбек качып кеткен ара жолдон.
А бири ууру атыккан жөн бейкүнөө
Туяктын уулу болчу кайран Ормон.

Көп өтпөй Ормонду да кармап алып,
Жазалап өлтүрөбүз деген кезде,
Өлтүрчү адамды өзү жайлап салып,
Ат менен качып кеткен чөлгө-түзгө.

Арадан жыл айланбай качкан Ормон
Кармалып Үчкоргондо дарга асылган.
Миңбашы коркуп калган мына ошондон
Туяктын ырга айланчу каргышынан.

Бир күнү Пумдун бийин, башчыларын
Чакырып колдоруна тилла берет:
«Силерге Туякты мен тапшырамын...
Калганын, не болоорун Алла билет...»

Өкүмдү уккан бийлер кол куушуруп,
Жергече таазим кылып чөгөлөштү.
Миңбашы чыгып кетти суудан курук
Туякка буруп коюп жалаңтөштү.

Оо, алар, жакындары, тууганы эле,
Күндөрдү ысык, суук бирге өткөргөн.
Ыр ырдап тамаша сөз курган эле,
Чыгышкан эле бирге күйүттөрдөн.

Бир нанды бөлүп жешкен учур болгон,
Замзамдын суусун ичкен бир чөйчөктөн.
Бир айыл тамырлашып тутум болгон,
Бир ата, бир энеден өнүп-өскөн...

Туяктын ырын угуп тамшанышкан,
Айтышкан: «Бизден чыккан булбул!» – дешип.
Мына эми миңбашыдан камчы алышкан,
Үңкүйүп баратышат мурдун кесип...

Кеч күздө тойдон кайтып келатышып
Аш демдеп үлпөт курат Үчкоргондо.
Туяктын көңүлү эргип ашып-ташып
Ырдаса ыр угулат ойго-тоого.

Төгөт ал өлүм, өмүр казалдарын,
Дүйнөнүн оомал-төкмөл экендигин.
Кеч күздүн жерге түшкөн казаңдарын,
Тереңге кеткен тамыр бекемдигин.

Төгөт ал тууган жердин айжамалын,
Дайранын таң калтырган ыргактарын.
Өмүргө доо кетирген тар заманын,
Замандын темир тикен, уйгактарын.

Төгөт ал бул дүйнөнүн санаттарын,
Тосмону жарып кеткен агым сыңар.

Жайылган көк асманда канаттарын
Конгондо жерге уялып намыстанаар.

Төгөт ал төгөрөктүн төрт тарабын,
Муштумдай жүрөгүнө сыйбай калган.
Дүйнөгө түркүк болбой аттанаарын,
Кетээрин уйгур менен буйгалардан.

Төгөт ал акыркы ирет ырдагандай,
Кайрылып көрбөчүдөй бул дүйнөнү.
Өзөктө күйгөн өртү ырбагандай,
Таптакыр калбагандай сүйөнөөрү.

Төгөт ал күлгүн өмүр күл болоорун,
Таптакыр башка заман келатканын.
Укпаган эч ким мындай ыр бороонун,
Мынчалык кубат менен жаратканын.

Түн кирип чыкты алтоо чайканадан,
Туяктын эргип алган көңүлү жай.
Бешөөнүн түрү башка жойпуланган,
Көзү май, оозу да май, колдору май.

Чыгышты жолго айдың кече менен,
Ырчыны учкаштырып алды бири.
Аттардын туяктары дүпүрөгөн
Көп өтпөй Валагышка келип кирди.

Кайрадан ырда дешти, суранышты,
Угушту жан эргиткен коңур үндү.
Бир азга чочуп кетип сурданышты,
Бул үндө өлбөстүктүн сүрү жүрдү.

Бул үндө тирүүлүккө кумар болгон
Сөз менен айтып бергис күч бар эле.
От чыгып жаткан сымал жанар тоодон
Бул аваз жашоого өтө куштар эле.

Апаппак ай нуруна жуурулушуп,
Шарына Исфайрамдын аралашты.
Тоо жактан келген шамал жулуп учуп
Дирилдек үн ыргагын ала качты.

Өмүрдүн бир урунттуу кайрыгына
Жакындап келатканда... Арт жагынан
Сыйырмак салды бирөө... – Айдагыла!
Күп этип жерге түштү ат жалынан.

Сүйрөтүп барат ана акыныңды
Чаң жолдо ит өлүмүн башка салып.
Азоо ат андан бетер атырылды
Таскагын жол четине – ташка салып.

Жаңырып бара жатып үзүлдү үн,
Үзүлдү ошол бойдон күлгүн өмүр.
Бир жерден кулап түшүп аска бүгүн,
Бир жерден жер жарылып бөлүнгөндүр.

Өлдү ал айлуу түндүн кучагында,
Өлдү ал пастык менен муунтулуп.
Денеден бөлүнгөн жан учаарында
Ойлоду калгандыгын мурун туулуп.

Өлдү ал беш теңгеге сатылышкан
Эң жакын беш туугандын амалынан.

Неге алар мындай ишке батынышкан,
Өбүшкөн мансаптуунун таманынан?

Өлдү ал өмүрдү ырдап баратканда,
Көлкүлдөп ээригенде коргошундай.
Авазын ай-ааламга таратканда,
Мөлт этип тамып калды колго турбай.

...Жыл өтпөй беш тууганын кусур уруп
Көмүлүп калган дешет кара жерге.
Туш келип дабасы жок дартка туюк
Оозуна жада калса келбей келме.

Ошентип жүз жыл мурда өлгөн Туяк
Бейтааныш урпактарга келди кайра.
Күкүктөп өлбөс ырын сайрап турат
Күрпүлдөп Исфайрамдай агып сайда.

Таңшыган кайрыктары тунук бойдон,
Ойлору улук бойдон азыр деле.
Замандын алмашканын тоготпогон
Алтындай дат баспаган насилінде.

Тагдырдын тайкылыгын жиреп өтүп,
Өлбөстүк ширеп өтүп ырларына,
Доордон доорлорго жүрөт көчүп,
Жүрөктү ачып коюп тыңдагыла!

Кайдан ал ээ болгон шумкар сөзгө,
Кайдан ал кайратынан ийилбеген?
Туяк десе элестейт тулпар көзгө
Октой учуп сызганы билинбеген.

Бөпөлөдүм ырларын бешиктерде,
Бар болгону элге мен көпүрөмүн.
Туяк деген ысымды эшиткенде
Туйлап кетет булкунуп көкүрөгүм...

26.07.06

5. Ташбек датка

Кыргыздан кыйын чыккан ар убакта,
Жетишкен атак-даңкка, кадыр-баркка.
Өткөндү унутушуп, басмырлашып
Оозго алынган жок Ташбек датка.

Ташбекти санга кошпой чанса дагы,
Тарыхта аты аталбай калса дагы,
Көрмөксөн болсо дагы илимпоздор,
Ырдабай койсо дагы ырчылары

Аны эч ким болумуштан өчүрөлбайт,
Эрдигин башкаларга көчүрө албайт.
Акыйкат бурмаланып калган жерде
Акыл-эс тебеленип бүчүр албайт.

Унуттуң неге, кыргыз, туйгунунду
Тулпарлар ичиндеги Тайбуурулду?
Кезинде Ташбек деген уулуң чыгып,
Элим деп тоого урунду, сайга урунду...

Неге сен өз балаңды өгөйлөдүң,
Көтөрдүң далай баатыр сөрөйлөрүн?
Датка деп улуу наам алгандардын
Жактырган жоксуңбу же көбөйгөнүн?

Неге сен ага боор ачканың жок,
Кучакка бекем кысып басканың жок?
Урпактар улуу жолду таанысын деп
Бурмалап-будалабай жазсаң болмок.

Дат баспайт эзели нак алтыныңды,
Алтындар чаңда калып кар кылынды.
Он катар түйүнчөккө түйүп келдиң,
Дудуктай айталбастан бар чыныңды.

Өзүңдүн көлөкөңдөн коркуп жүрдүң,
Бирөөнүн айдагында жортуп жүрдүң.
Ташбектей уулду өйдө кылалбадың
Башыңдан кетсе дагы кордук күнүң.

...Базарга бала кезде барып Ташбек
Соодасын эми бүтүп кайтып жатса
Бир адам бир жигитти бурчка кептеп
Жакалайт: «Карзыңды бер, ары качпа!

Биймансыз, төлө деймин, төлөп кеткин!
Оо, эл-журт, бул уятсыз адам экен».
Чыр чыккан жерге барып Ташбек секин
Сурады: «Канча теңге алган сенден?»

Тиги айтты: «Жолуңа түш, жоголгун бат!
Мен муну араң таптым издеп жүрүп».
Кайрадан Ташбек ага: «Колуңду тарт!
Менден ал анын карзын, салба бүлүк!» –

Деди да колундагы пулун берди.
Жигитти алып калды кысым-доодон.

Таң калып топтолгон эл кете берди,
Мындай иш бул чөлкөмдө эч болбогон.

Бир кезде доого түшкөн жигит жетип
Артынан араң сурайт: «Атың ким?» – деп
«Ташбек, – дейт, күлүп койсо тиши кетик,
– Айылым Каражыгач, бүт эл билет...»

Ошентип саткан койдун пулу менен
Куткарып бир жигитти үйгө келсе,
Атасы олтуруптур ойдо терең,
Каякта базарлыгы, алган нерсе?

Ташбектен угуп болгон окуяны:
«Мейли, уулум, сооп ишти кылыптырсың.
Кейибе, мындан ары унут аны,
Жүрөгүң дайым ушундай тунук турсун!» –

Деп кайра уулуна кайрат берет,
Сүйүнөт адил, зирек өскөнүнө.
Сүйлөгөн сөзүн, ишин пайлап келет,
Ойлогон ою өзгөчө көз көрүнөө.

Арадан жылдар өтүп бир убакта
Хандыктан кабар келет: «Ташбек ким?» – деп
Бул кабар тез таралып калайыкка,
Эл дүрбөп, эне-атанын ичи зилдейт.

Алымкул аталыктын колу менен
Жазылган кабар экен, мөөр баскан:
«Тез келсин хан сарайга Ташбек деген,
Келбесе эсептейбиз анык душман».

Не болду, кандай жазык кетирдик деп
Бир жактан атасы ыйлайт, апасы ыйлайт.
Эл ыйлайт: «Биз өзүңдү кечирдик!» – деп,
Бул кабар эч бир акыл-эске сыйбайт.

Коштошот туугандардын баары бирден,
Хандыктан келген эмес жакшы кабар.
Не деген кыздар кеткен үлпүлдөгөн,
Сарайдан кайтышкан жок, бирок алар.

Жигиттер кеткен эле канча жолу,
Аз болду деги аман-соо кайткандары.
Салык деп желмогуздай элди сорду
Мыкаачы желдеттери, шайтандары.

Ордого не чакырды Ташбекти бу?
Мергендер кийик атып соога кылды.
Уларды атып келди Желбелестен,
Жакшылык болсун дешип тооба кылды.

Ташбекти алып барды чабармандар.
Хан ордо... Кокон гүлдөп жаткан экен.
Көчөгө толуп кеткен арабалар...
Беш кадам баскан сайын майда дүкөн.

Ташбекти кыйнайт ар кыл ойлор келип,
Көңүлү жайында эмес, санаа баскан.
Калабы жигит кезде ордодо өлүп,
Айрылып тууган-урук, карындаштан?

Көп өтпөй хан ордого кирди... Жүрөк
Дүкүлдөп, бүткөн боюн тер каптады...

Бөлмөдөн өтүп улам бөлөк-бөлөк,
Акыры жетти үйгө төр жактагы.

Алдынан чыкты Алымкул: «Кыйналбастан
Келдиңби Ташбек мырза? – салам берди. –
Тааныбай турасыңбы улук мырзам?»
Эстеди, ооба, аны тааныды эми...

Тааныды Маргаландын базарында
Бозоруп доодо калган жаш жигитти.
Унутпай ошол азап, мазагын да
Ташбекти кучак жайып жакшы күттү.

«Сыйга сый, сыр аякка бал! – деген бар.
Сен менин мартабалуу коногум бол.
Ойлогом чабармандар таап алар,
Сен менин бир кубатым, омогум бол!» –

Деди да урмат-сыйга бөлөп койду...
Айтканы айткан, сөзү мыйзам тура.
Күнүгө бирден шырбаз койду сойду.
Бир күнү айтты: «Ташбек, тайсалдаба,

Ордого кызмат кылгын, сендей адам
Биз үчүн керек, ханды көндүрдүм мен.
Сен менин өттүң, жетет сынагымдан,
Кызмат кыл аппак ниет көңүл менен!»

Ошентип колдоо алып Алымкулдан
Ордодо калды Ташбек кызмат кылып.
Кабарын угуп алып ага-тууган
Каттады Коконго көп ызат кылып.

Хандыктын көрдү жакшы, жаман жагын
Байкады адамдардын акыл, дилин.
Айрымдар кошоматтан таап багын,
Айрымдар кошоматтын кайрайт тилин.

Бирөөлөр устат болуп чагым менен,
Бирөөнүн кылган иши ушак-айың.
Бирөөлөр басып аккан агым менен
Ар качан билет жүргөн, турган жайын.

Хан сарай – кудум аары уюгундай,
Жашоонун бака-шака хан базары.
Мансапкор пенделердин уюмундай,
Бул жерге жетпейт элдин арыз-арманы.

Бул жерде күкүрттүн бир талы сымак
Дүрт этип тагдыр күйүп кете берет.
Хан сымап, вазир сымап, баары сымап
Аталык айткан жакка жетеленет.

Кеңешчи болду Ташбек адегенде,
Чечимин чыгарбады жеңил-желпи.
Миң жолу назар таштап бир нерсеге,
Акыркы жыйынтыкка анан келди.

Түшүндү саясаттын жүзүн анык:
Курч жерин, кемтик жерин, балчык жерин.
Куйругун шыйпаңдатып кысып алып,
Кыңшылап, кээде үргөн канчык жерин.

Үйрөндү мамилени маек куруп,
Сөз менен кылтак салган айла-амалды.

Көзүнө адамдардын карап туруп
Ким кандай экендигин айрый алды.

... Илимди урматтаган адам болуп
Салдырды хан өзүнчө китепкана.
Жасалды ичи-тышы кооздолуп,
Тарттырып терезеге жибек парда.

Бүткөндө көргөнү аны кирди пааша,
Жанында вазири коштоп жүрдү.
Бир кезде: «Апкел!» – деди сөздү кыска,
Бул сөзү чыкты өктөм, чыкты сүрдүү.

Вазир сыртка чыгып ойго батты:
«Эмнени апкел деди, эмне керек?»
Хан сарай дүү-дүү түшүп издеп жатты,
Ким билет ханга не деп жооп берет?

Эмне алып келүү керек баштары маң,
Вазир тапкыла деп кууруйт баарын.
Ташбекти ошол кезде эстешти араң
Менмин деп төшүн каккан муруттарың.

Сурады вазириден Ташбек анда:
«Бул сөздү айта электен мурдараак кан
Не кылды, турган эле кайсыл абалда?
Көздөрү кайсыл жакка түз караган?»

«Караган болчу шыпты», – деди ошондо.
«Устаны чакыртыптыр, алпаргыла! –
Деди ал. – Түшпөгүлө кара шорго!» –
Деди ал бүт бардыгын таң калтыра.

Устаны апкиришти... Көпкө күтүп
Олтурган хандын заары чыкты бетке.
Билген ал бүт бардыгы чый-пый түшүп,
Түшүнбөй калгандыгын буйрук кепке.

Устадан кеткен бир аз каталарды
Айтты да вазирден сурады анан:
«Чыныңды айт, ким уста деп таап алды,
Ким айтса көптү билген кыраакы адам».

Айла жок, айтты Ташбек тапкандыгын,
Кызматта жүргөндүгүн көптөн бери.
Айрыкча Аталыкка жаккандыгын
Исфайрам экендигин өскөн жери.

Хан дагы билчү анын сылыктыгын,
Акылы, парасаты көп экенин.
Ойлогон ойлорунун тунуктугун,
Үмүттү өчүрбөгөн келечегин.

Ошондон кийин хандын көкүрөгү
Жумшарып ээридиби, улам-улам
Ташбекке өзгөчөрөөк көңүл бөлдү.
Орун берди жакшылар курамынан.

Ар дайым айткан сөзүн угуп турду,
Кеп-кеңеш берсе астейдил көңүл бөлдү.
Кез-кезде ууга бирге чыгып турду,
Жакшылык, жамандыктын көбүн көрдү.

Алымкул сизди жакын баласындай,
Ордодо өстү Ташбек аброю.

Кызматын кыла берди алымсынбай,
Көбүнү өз ордуна коюп койду.

Жакпады көпчүлүккө мындай жорук,
Бийиктеп баратканы шектендирди.
«Койбосок жолун эрте тосуп, тооруп
Не болуп кетет?» – дешип көптөр жүрдү.

Хандын жаш токолуна көңүлдөш деп
Акырын кимдир бирөө сөз таратты.
Коркподу акыретти, өлүмдү эстеп,
Бул сөздөр ханга дагы жетип жатты.

Ушак сөз кимди болсун ууктурат,
Ташбектин тарый түштү заманасы.
Хан өктөм: «Өлсүн!» – деген буйрук кылат.
Кайышып турса дагы кабыргасы.

Ошондо буйрукту уккан Ташбек коркпой
Алдына хандын түптүз кирип барат...
Көздөрү жанып чыгат күйгөн оттой,
Кылычын кынынан шарт сууруп алат:

«Эгер мен кыянаттык кылган болсом
Мынаке кылыч, ханым! Башымды алың.
Бийманым ак экенин айтып койсом
Жетишет... Кымбат эмес кашык каным!

Кайдагы чагымчынын арам колу
Мойнумдан кармап туруп мууздаганча,
Өзүңүз канжар уруң эң оболу,
Өмүрүм колунузда, айла канча...»

Канжарды кармап туруп хан бир азга:
«Ме, ал!» – деп сунат аны кайра өзүнө.
Билемин актыгыңды, аразданба!
Түшүндүм сенин чынчыл мүнөзүңө.

Ордодо сөз тараткан акмак бүгүн
Кайрылбас сапар кетип жаны тынды.
Сен дайым мага жакын болуп жүргүн,
Эч качан алыстатпа жарыгыңды!

Ордодо барган сайын көралбастар
Артыңдан аңдый берет акмалашып.
Андыктан өз элиңе кайрылып бар,
Наам ал «датка» деген эң жарашык».

Ошентип өлүм келээр учурунда
Ташбекке датка деген наам тийип,
Бак толуп, мансап толуп уучуна
Тарады даңазасы улам бийик.

Хандыкта көтөрүлүп кадыр-баркы,
Бийледи Исфайрамды, Аксуу боюн.
Ысымын урмат менен айтып калкы
Өткөрдү даткалыктын асыл доорун.

27.07.-30.07.06

6. Атам жана мен

Атасыз жетим өскөн дебегиле,
Атамдын тойбой калгам мээримине.
Тогузга чыгып-чыкпай атам өлүп
Тып этип тамып калган кара жерге.

Өксүктө өттү күлгүн балалыгым,
Бий менен чыгып кетпей санаа-бугум.
Бир гана биздин үйгө келгенсиди
Алыстан чубалжыган кара куюн...

Бий чыкты: «Өлдү, өлдү... өлүм...» – деген
Ал эмнең көзгө даана көрүнбөгөн?
Апамдын оромолу жерге түштү,
Башынан эзели түк бөлүнбөгөн.

Ажырап атакемден калганымды
Ошондо анча элес албадымбы?
Жер муштап ыйлап жатса агаларым
Эмшиндеп тиштеп коём бармагымды.

Очокташ ыйга толуп, чууга толуп,
Атакем чубактаган нурга конуп,
Кайдадыр учуп кетти деп олтурам,
Өлүмдү өзгөчө бир сырга жооруп...

Ак эле сакалы да, муруту да,
Бир санаа турар эле ууртунда.
Көздөрү түбү жок бир терең эле,
Туулчу өрт чыккандай улутунса.

Акырын токтоо, сыпаа сүйлөөр эле,
Комузун шашылбастан күүлөр эле.
Көзүнөн жалт-жулт этип от чачырап
Тургандай сезилчү эле күлгөнүндө.

Эч качан укчу эмесмин урушканын,
Сураса жок эле деп тырышканын.

Үңүлүп олурганын көрөр элем
Кармалап колдорунун бырыштарын.

Колдорум оролушуп моюнуна,
Жатчу элем жытын жыттап коюнунда.
Кармалап сакалынан өбөөр элем,
Сакалы болчу менин оюnum да.

Эби жок тентек элем, эркеси элем,
Бош болсо түшчү эмесмин желкесинен.
Аш-тойдон келген жилик мага тийчү,
Калгандар алаар эле бир кесимден.

Ким келсе апам төшөк жаяр эле,
Мейманга атам шайыр, аяр эле.
Бапырап төгүп-чачып тапкандарын,
Ар качан жарма, бозо даяр эле.

Бүт дүйнө болчу атамдай айкөл, кенен,
Бейпилдик келчү ал турган теребелден.
Сезилчү Күн чыккандай күндө жаңы
Атамдын дуба кылган тилегинен.

Чапчу ал катыраңдан чөмүч, кесе,
Алчу эле айылдаштар эмне берсе.
Каниет кылчу тапкан оокатына,
Жок эле үйүбүздө ашык нерсе.

Жетчү эле тамаркага эккен эгин,
Көрбөдүм капаланып кейигенин.
Олтурчу комуз менен кошо ыйлап
Туяктын эске салып кээ бир кебин.

Атамды чыйрак кылган өнөр эле,
Күүлөрдү нөшөр сындуу төгөр эле.
Кыягын калтырбастан алып алчу
Жайлоого – Желбелеске жөнөгөндө.

Уста эле ар нерсеге эби келген,
Кызматын баалабаган, ченебеген.
Чоо коюп балык уулап, анан дагы
Кекилик тутуп келчү желе менен.

Ээринбей тазалачу булак башын,
Баратып алып салчу жолдун ташын.
Жумага барган кезде кечке чейин
Алчу эле тажабастан элдин чачын.

Жан эле карапайым, жоош, момун
Билдирбей эл ичинде бары-жогун.
Ачкалык, апаат күндөр келгенде да
От жагып өчүрбөптүр кара очогун.

Күйүмдүү эле дайым өзгө, жатка
Барчу эмес эч убакта кошоматка.
Түгөнбөс бабалардын жомокторун
Түрмөктөп айта берчү бош убакта.

... Өлүм бул кандай нерсе кенебеген,
Атамды алып кеткен түнү менен.
Эжемдин, энекемдин ыр-кошогу
Буркурап таң аткыча түгөнбөгөн.

Кырманга жыйылышып кары-жашы,
Окулду атакемдин жаназасы.

Кечээ эле өлбөчүдөй туюлчу эле,
А бүгүн көргө түштү алтын башы.

Бир кочуш турпак салдым атама деп,
Кыйналбай көрдө жат деп бата тилеп.
Атасыз калган балдар кантип өсөт,
Атасыз кантип эми басып жүрөт?

Мүрзөдөн узабастан сагыр деген
Сөз уктум, муздай түштү тамыр-денем.
Түшүндүм, эми менин балалыгым
Туш келет түгөнбөгөн жабыр менен.

Жүрөгүм күкүм болуп майдаланды,
Айланам капкараңгы түнгө айланды.
Баратып тегиз жерден мүдүрүлдүм,
Баратып эки бутум тайгаланды.

Көзүмдөн көнөктөгөн жашым чыгат,
Лукулдап эмнегедир башым сынат.
Ким эми эркелетип жилик берет,
Ким эми өөп, жыттап чачым сылайт?

Угамын эми кимден жылуу сөздү,
Туяктай акын айткан улуу сөздү.
Мен эми ар кай жерден издей берем
Мээримге толгон терең кара көздү.

Сайрабайт кекиликтер капастагы,
Тузактар калды бурчта туташ баары.
Илинип шыпта турат иштелбестен
Белине байлап жүргөн дүр аспабы.

Атамдын жытын эми табалбаймын,
Аш-тойдо өксүк болуп карайлаймын.
Жүгүрүп жылаңаяк жолун тосуп
Кимге эми баякындай шанаңдаймын?

Ким эми жүрөгүнү ачып берет
Эрбейген кичинем деп, жаш эле деп?
Көзүмөн аккан жашым салааланып
Койнума тып-тып этип агып кирет.

Атакем, кантип сенден ажырадым,
Кимге эми тынбай сүйлөп божурадым?
Ким айтат Карагулдун окуясын,
Атасы атып алган боз улагын?

Ким айтат Кожожаштын кийиктерин,
Камалып калгандагы күйүттөрүн?
Ботодой боздоп карайм боз дөбөнү,
Ботом деп үндөйбү деп үмүттөмүн.

Түшүмдөн чочуп туруп аталадым,
Көз жашка малма болуп жакаларым.
Боз дөңгө күндө чыгам куса болуп
Көрүнүп калабы деп... кападармын...

Атамдын орду бопбош төрүбүздө,
Эч нерсе сыйбайт биздин көөнүбүзгө.
Балдары жаш калды деп ичтен аяп
Туугандык көңүл айтат көбү бизге.

Жаш эле ошо кезде агаларым,
Кыйналдык, мен эмнени табаламын?

Чыркырап энем калды Очокташта,
Кандырып абысындардын табаларын.

Ошондо байкуш энем күйүп-күйүп,
Күйүткө чыдай албай бизди сүйүп.
Колго алды орозгерди шымаланып,
Башына ак жоолугун бекем түйүп.

Атасыз жаш кезинде жетим калган
Балдардын жүрөгүндө толгон арман.
Ал арман эстен чыгып кетпейт экен,
Кылактап турат экен ар бир кырдан.

Атасыз чоңойдум да жигит болдум,
Тандадым тайсалдабай үмүт жолун.
Тапсам да орун-очок бул турмуштан,
Дагы эле эмнегедир күйүк боорум.

Дагы эле көөдөнүмдө кайгы жүрөт,
Айгайлап бараткандай байге сүрөп.
Атамдын дидарына тойбой калгам,
Ата деп ичтен ыйлайт кайран жүрөк.

Атакем ыйык башат, кутум эле
Чачылбас сарамжалдуу тутум эле,
Таанытып жаман-жакшы, ак-алалды,
Алысты жакын кылган бутум эле.

Атасыз келбейт элем жарык күнгө,
Жан дагы кирбейт эле жүрөгүмө.
Кудайдан тилебесе ниет кылып
Жылдызым жымың этип күйөт беле?

Жок болсо атам мен да жок болмокмун,
Жол жүрбөй башатымда токтолмокмун.
Унутуп ата наркын, ата баркын
Калгым жок арасында кызыл чоктун.

Ата деп жаным сыздап көнөктөймүн,
Бир бүтүн, бир жаралган жүрөктөймүн.
Ысымын сактап келем тумар кылып,
Ал үчүн мен дагы эле бөбөктөймүн.

Руху тынч жатсын деп дуба кылам,
Тургансыйт мени карап улагадан.
Иш кылсам атам эмне дээр экен деп
Чочулап ойлоп коём улам-улам.

Кылгырып жашым агып карегимден,
Ыраазы болсо экен деп тилей берем.
Атанын каргышына калган адам
Эч качан көтөрөлбайт башын жерден.

Эч качан оңуп кетпейт, жарып кетпейт,
Дүйнөсү ашып-ташып маарып кетпейт.
Атанын калса жаман назарына
Айыкпас илдет менен айып тепсейт.

Атаңа таш ыргытпа, пириң болот,
Дүйнөдө экөө эмес бириң болот.
Кокустан наалат сөзүн угуп калсаң
Акыры ичкен ашың ирим болот.

Айтышат: «Ата ыраазы – Куда ыраазы».
Өмүрдүн атаң болот таразасы...

Өлгүчөң ак эмгекти атаңа арна
Кечээ эле окулгандай жаназасы.

Атакең турбайт дайым маңдайыңда,
Сыйлагын, бал тамызгын таңдайына.
Күткүнүң хан күткөндөй күнү-түнү,
Түткүнүң анын ар кыл жагдайына.

Каалаган жакка алпарып келип тургун,
Атаңа тизе бүгүп ээрип тургун.
Кааласа бейиштин бир тамагынан
Жер кезип издеп таап берип тургун.

Атаңды жалгыз үйгө таштабагын,
Мизине салба өлүм-устаранын.
Атадан өткөн улуу абийир болбойт,
Сый кылсаң сыйлайт сени туш-тарабың.

... Атасыз жетим өскөн дебегиле
Атамдын каны агып жүрөт менде.
Олтурат Очокташта азыр деле
Мөлт эткен тамчы ойноп карегимде.

Атамдан өлгүчөктү таалим алам,
Канбагам мага берген сабагынан.
Ойногон комуздагы күүлөрүнүн
Ысыгы жүрөгүмдөн тарабаган.

Дагы эле Жетимтоону карап коюп,
Өскүлөң чачтарыны тарап коюп,
Сөз кылат Ырамандын ырчы уулунан,
Башынан өткөндөрдү санап коюп.

Атакем чырак болуп жанат мага,
Түйшүктүү түмөн жумуш тагат мага.
Мен жыттап өскөн жыты калган окшойт
Шамалга дир-дир эткен шыбактарда.

21.07.06.

7. Адыл баатыр

*(Дүйнөнү таң калтырган окумуштуу
МУРАД АЖЫга арнаймын.)*

1.

Томолок Жердин шарын
Топон суу каптагандай,
Тоо сымал толкун болуп
Токтобой кайда кеттиң, Адыл баатыр?
Күлүктүн туягындай
Күтүрөп дабыш чыгып,
Күн элдин кулундарын
Куюндай алып өттүң кайсыл чекке?
Артыңда алоолонгон изиң калды.
Шыбактуу уч-кыйры жок түзүң калды.
Шамалда ырың калды шыңгыраган,
Кайдан сен мүнөз күттүң кызыл кандуу?
Жылдызга жакын жашап,
Жыпар жыт жылгаларды
Жай кылбай кышын, жазын
Чуу салып Күнбатышка неге кеттиң?
Бүт денең нурга толуп
Көөдөнүң ырга толуп,
Ырыскы, кут төгүлгөн ыйык журттту
Асырап бөпөлөбөй

Издедиң бөтөн журттан кандай бакыт?
Өзүңө өзүң эмне сыйбадыңбы?
Жаныңды ээ-жаа бербес кыйнадыңбы?
Тушалган тулпар сымал туйладыңбы?
Ааламды титиретип турсаң дагы
Бир күнү өлөрүңдү туйбадыңбы?
Издедиң кандай олжо?
Тукумуң Күндөн болуп,
Дээриң Күндөн болуп,
Күн менен келип мобу тирүүлүккө
Кайрадан Күнбатыштан чыкпай калдың...
Күн баштуу адамдардын
Күлкүсүн, күү ыргагын укпай калдың.

2.

Баштадың улуу көчтү, Адыл баатыр,
Дүңгүрөп добулбасың
Чеги жок асман-жердин ортосунда.
Дайралар, тоолор көчтү,
Эл көчтү баш-аягын жыялбаган.
Санжыра, тарых көчтү
Ооздон оозго өтүп кыяндаган,
Төрөлгөн балдар менен төрөлөлөк
Арзуулар бара жатты
Ат кошкон арабада
Чаң менен кум жытганып.
Бур этип сабадагы накта кымыз,
Чыр этип көктөн жерге учуп жылдыз,
Апталап боппоз чөлдө тамчы суусуз,
Батпастан мейкиндерге
Улуу көч – улуу агым:
Добушу кылыч сындуу
Угулат бабалардын...

3.

Не таптың, Адыл баатыр?
Чабаарың кайсыл калаа,
Алаарың кайсыл талаа?
Оттугуң окшоп кетет
Чарт эткен чагылганга.
Кайдагы тилек менен,
Кайтпаган жүрөк менен
Кай жакка кетип калдың
Токтобой сабыр кылбай
Жамгырдай көнөктөгөн.
Шалбаалуу жериң калды,
Чачылган элиң калды.
Шамшардай өткүр, өжөр
Шаа мүнөз тегин калды.
Алтайдай, Кайлас тоодой, Кемалайдай
Түбөлүк кут уюган белиң калды.
Издедин бөтөн журттан деги эмнени,
Не таптың, Адыл баатыр?

4.

Жоголгон кылымдардын катмарында,
Жоголгон кум, чопонун арасында,
Тепселген жердин жети кабатына,
Төгүлгөн көктөн түшкөн нур сыяктуу
Бир боорум, Адыл баатыр,
Тур, өйдө, бой көтөрүп,
Тирилип келгин кайра!
Шыбактын буркураган жытын иске,
Ырын ук боз талаанын,
Күүсүн ук боз торгойдун,

Жүрөгүн тыңшап көргүн карт тоолордун!
Дагыле мурдагындай
Ыргагын унуталбай
Алтайда, Алайда да
Айкырып жүрөт шамал жаны тынбай...
Дагы эле күр-шар түшүп
Өзгөртүп нугун кээде
Күпүлдөп агып жатат
Суу ичкен дарыяларың...
Кайрадан даамын татсаң
Каныңды дүүлүктүрүп,
Денеңди чыйрыктырып,
Курчутуп сезимиңди,
Эсинди эңги кылат.
Жан боорум, Адыл баатыр
Жутулуп жок бобостон
Суурулуп жарыкка чык кара жерден.
Ысмыңды өчүрө албайт өгөө менен,
Өзүңдөй адам чыкпайт энөө элден.
Римди чөгөлөткөн эмес эч ким
Сенчелик үшүн алып жүрөгүнөн.

5.

Кандай дарт жүрөгүңдө
Таш болуп катып калган?
Кандай сыр уюп калган
Көзүңдүн чөйчөгүнө?
Бир боорум, колуңду соз
Караңгы катмарлардын арасынан,
Чытырман токойлордон
Айланып кеткен эбак мунайзатка.
Тур өйдө,
Келгин менин босогомо,

Майрамдап жатат сенин урпактарың,
Эгемен эл болгонун,
Жайылып журт болгонун,
Жылдызы өчүп калбай
Башына кут конгонун...

6.

Таштардын беттеринен,
Казылган көрүстөндөн,
Бузулган урандыдан,
Бозоргон дөбөлөрдөн
Мен сенин угуп турам
Жагымдуу ырларыңдын аваздарын,
Сөзүңдүн куюн сымал ыргактарын,
Дүбүртүн аттарыңдын,
Душманыңдын гыйбаттарын...
Атыңдын буту тийген,
Жебеңдин учу тийген,
Ырдаган ырың жеткен,
Күүлөгөн күүң жеткен
Жер болсо эн тамгаңды тумар кылып
Абайлап сактап жүрөт
Өрттөсө өрттө күйбөй,
Өчүрсө эзели өчпөй,
Өлтүрсө өлүп калбай,
Көч десе такыр көчпөй...

7.

Сыйынып Көк Теңирге,
Атыгып Күндүн уулу,
Күн болуп тарап жаткан
Журттун сен паашасы элең, Адыл баатыр!

Кел, мага колунду соз,
Жүзүңдү күн ойногон көрөйүн мен.
Кармайын колдорунду талаа жыттуу...
Күн элдин сөзү менен
Айтып бер өтүмүштү,
Урпактар туйбай жүргөн
Туюмду түшүндүргүн...

8.

Бер мага күндүн ысык кубатынан,
Бер мага арзуу, тилек, муратыңан.
Чечкиндүү сөздөрүңдүн маңызын бер,
Ойду бер жаңы гана көзү ачылган.
Бере көр оргуп турган дымагыңды,
Ааламга араан ачкан кумарыңды.
Алп тоодо, Орол тоодо оргуштаган
Ок жетпес, оомат жетпес кыялыңды...
Туюм бер жалаң нурдан азыктанган,
Ыкма бер буйтап өткөн азаптардан.
Күнбатыш, Күнчыгыштын чегин бузуп,
Акыл бер түркөйлүктөн азат кылган...
Кетилип мокобогон кайрат бергин,
Душмандын үшүн алган айбат бергин.
Унуткан түп башатын эли-журтту
Айгайлап кайта баштан айдап келгин!

9.

Мен эми кайдан табам
Капкачан сөпөт болгон сөөгүңдү?
Шылдырап булак аккан,
Дүркүрөп бетеги өскөн
Жер менен жуурулушуп кеткенсиң сен.

Издеймин кайсыл жайдан
Жылт эткен издериңди?
Керемет алтын, күмүш, каухарларың
Дүйнөнүн музейлерин ээлеп алган.
Табарик буюм кылып
Жүрүшөт мадонналар
Мойнуна тагып алып
Париждин көчөсүндө.
Эрмитаж залдарында күмүш такаң,
Үзөңгүң, басмайылың
Көз жоосун алып турат.

10.

Түркөй дешип түбүңө от коюшту,
Жапайы деп жар салды кылым бою.
Эрдигиңди эстебей унутушту,
Тыюу салды атыңды айттырбастан.
Өчүрүштү тамгаңды керки менен,
Таап алып кайсыл бир жертөлөдөн.
Жырткыч дешти, карышкыр дешти сени,
Ит дешип да айтышты тентип жүргөн.
Кара боёк сүртүштү каалагандай,
Күндүн уулу экениң тааный албай,
Жалгыз Кудай жарлыгын кабыл албай,
Жандүйнөсү дүрт этип жанып албай...

11.

Улуу талаа жолдорунда,
Кара тоонун ойдуңунда,
Душман менен беттешкенде,
Аткан сакаң чик түшкөндө
Өлүм сага келген жок.
Ат жалында баратканда,

Душмандарың жебе атканда,
Лаззат оюн убагында,
Жоокерлериң кулаганда
Өлүм сага келген жок.
Жан жериңди билип алган,
Койнуңа кирип алган,
Чыккынчынын амалынан,
Жылуу айткан саламынан
Өлүп тындың, Адыл баатыр.

12.

Өзүң жок сөзүң калды.
Шибериң Сибирь болду,
Оролуң Урал болуп
Карпат деп атап алды Каратоону.
Дөңдөрүң Донго айланды,
Дербентте талкалашты
Асманга ачып койгон дарбазаңды.
Батышты чыгыш менен,
Түндүктү түштүк менен
Байлаган жолдорунду,
Чекитте туруп алып
Чексизге назар салган ойлорунду
Жуурушуп чопо менен,
Кум менен, балчык менен
Кудукка тумчуктуруп көмүп салды.
Талаанын шамалындай аркыраган
Өзүң жок сөзүң калды.

13.

Улуу жер койнунда
Учкандай чачыраган урпактарың

Унутту бабаларын,
Унутту ата-тегин,
Мурастап айткан кебин.
Канына жуурулушуп бөтөн кандар,
Сөзүнө жуурулушуп бөтөн сөздөр,
Кабыландай күч-кубаттан улам тайып,
Канаты өспөй калып, майдаланып,
Жоготуп көктөн алган улуу эркти
Келатат өлбө-талба жанын багып.
Өзгөрдү дүйнө далай:
Улуулар пас болушту,
Туугандар кас болушту.
Тексиздер тектүү болду,
Чексиздер чектүү болду...

14.

Эгер сен, Адыл баатыр, билгиң келсе
Тагдырын урпактардын:
Чыгышты өз башатын жээригендер,
Жел сөзгө сымап болуп ээригендер,
Улутун, уюткусун тааныбастан
Кул мүнөз, куйту мүнөз элбездерлер.
Алтынга жанын сатып барк калбады,
Айбарлуу асыл, аруу нарк калбады.
Дилинде бүлбүлдөгөн жарык өчтү
Жарык менен кошулуп тарых өчтү.
Өз атасын балдары танып кетти,
Бөтөн журтта мас болуп калып кетти.
Кайып кетти жукпастан накыл сөздөр,
Саткынчылар жер жайнап чайып кетти.
Ким келип акыл айтат,
Ойготот селт эттирип

Уйкуда жырғап жаткан маң баштарды?
Жүрөгүн титиретип,
Сезимин күтүрөтүп,
Дилине чок ыргытып,
Ким эми айгай салат, Адыл баатыр?

15.

Жоокердик өнөр сырын
Чыкыйтып билип алып,
Жебе өтпөс зоот кийим
Акырын кийип алып,
Айланып эркесине бул дүйнөнүн
Ааламга чачып жарык,
Ойготуп түркөйлүктөн эчен элди,
Аларга Көкөтөңир сырын берди,
Ибадат кылгыла деп
Эң ыйык касиеттүү ырын берди.
Жараткан жарык кылып баскан жолун,
Жеткирип ырыскыга сунган колун,
Тилегин орундатып
Эрк берди өлбөстүккө бара турган.

16.

Ысмың бар, Адыл баатыр, өзүң кайда?
Өрт болуп күйүп чыккан сөзүң кайда?
Кай жерде алтын башың ийилбеген?
Алп денең Күн астында бүгүлбөгөн?
Көздөрүң куду менин көзүмө окшош...
Жүлжүйүп Күн көргөндө күлүндөгөн?
Кайратка толуп турган билек кана?
Калың журт аздектеген жүрөк кана?

Аземдүү аппак боз үй – түнөк кана?
Мен эми кайдан табам
Чарт эткен чагылгандай
Чачылган жарыгыңды?

19.11.06

ИСФАЙРАМ ТАМЧЫЛАРЫ

(Сегиз саптыктар)

* * *

Мен үчүн дүйнө жалаң ырдан бүткөн,
Ыргактар кызыл-тазыл нурдан бүткөн.
Жаңырат кулагыма күнү-түнү
Кумардуу куюлган үн төгөрөктөн.

Бүт дүйнө жашап келет ыргак менен,
Күүлөнүп табигый бир дымак менен.
Жүрөктү ачып коюп дарбазадай
Миң сырдуу күүнүн үнүн туят денем.

* * *

Бирөөнүн акын жештен коркпойсуң не?
Каргышы тиет окшойт жүрөгүңө.
Каныңды бузуп салат арам тамак –
Көрүңө кетпейт кошо мүлдө дүйнө.

Ырыскы болбойт антип жеген тамак,
Бетиндин тамылжыган нурун алат.
Кетирет үйүңдөгү ынтымакты,
Акыры башыңдагы бактың таят...

* * *

Майда ишке күйпөлөктөп күйбөй жүргүн,
Башыңа ар балээни үйбөй жүргүн.
Шар аккан дайра сымал агып тургун,
Өмүрүң жалт деп өчүп калат бир күн.

Андыктан туталанып кызыбагын,
Жол алсаң кыска ойлобой узун алгын.
Жашоодо түбөлүктүү эч нерсе жок,
Билип кой үй-мүлкүңдүн бузулаарын.

* * *

Бийликтин таманынан өпкөндөр көп,
Түз эле төрдү карай өткөндөр көп.
Көшөрүп жалган атак, наам алып
Бул күндө булбул болуп көпкөндөр көп.

Турганда аккуу конуп мемиреп кел,
Асмаңды каптап барат дүрүлдөктөр.
Ошолор бийлик кылып турган чакта,
Дың бузуп, айгай салып жүгүрүп көр!

* * *

Күн сайын сый үстүндө жүргөнүңө
Сүйүнбө, оомал-төкмөл ушул дүйнө.
Күн келет каткан нанга зар болосуң,
Кол бербейт кечээги дос көчө-гөйдө.

Шүгүр кыл, ошондуктан барга-жокко,
Чуркаба бекер берген сый конокко.
Жарыкты издеп барган көпөлөктөй
Капилет күйүп калба ысык отко...

* * *

Көргөндөр менин кызыл кырманымды
Сурашат аның барбы, мунуң барбы?
Дан жыйдым даны толо быйыл жазда,
Бир жесең эстен кетпейт нандын даамы.

Мейлиге, жактырбастан куйтуңдагын,
Жөнү жок жулкунбагын, чыр кылбагын.
Бешене терим төгүп, Кудай берип
Кызылга толду быйыл ыр кырманым.

* * *

Ким кууса ушак-айың сөздүн артын,
Ал жерден табуу кыйын күмүш, алтын.
Туш келет жолукпаган балээлерге,
Жоготот болор-болбос жыйган баркын.

Качанкы жараларды тырмай берет,
Ал жара сакайбастан ырбай берет.
Ушакчы жылан сымал заар тилдүү
Ууккан жанды көрсө жыргай берет.

* * *

Өзүңдүн урпагыңды каргабагын,
Аппак дейт өз баласын карга дагын.
Дилиңди Кудай Таала көрүп турат,
Бузбагын өз үйүңдүн пайдубалын.

Жөнү жок тилиң менен орок орбо,
Түшпөгүн өзүң казып алган орго.
Кордосоң уул-кызды акыр барып
Малынат алтын башың кайгы, шорго.

* * *

Жок туруп кур дымакка сөөлөт күтпө,
Пайдасы тийбей турган дөөлөт күтпө.
Артыңдан бир жылуу сөз айтылбастан
Калбасын кокус бир күн өмүр өтсө.

Алдыңда өлүм барын ойлоп жүргүн,
Ал өлүм келет балким эртең, бүгүн.
Көмүлүп калба көргө биротоло,
Жаңырып турсун өлбөй сенин үнүң...

* * *

Үй күттүм, бала бактым, оокат таптым,
Апкелип очогума отун жактым.
Шыбырайт бир сырдуу үн кулагыма:
«Мына ушул сенин бактың, сенин бактың!»

Чынында менин бактым балдарымда,
Бир кызды зайып кылып алганымда.
Топурап чуркап жүрөт неберелер
Ызы-чуу түшүп алып жан-жагымда.

* * *

Карыялар илгери кенен эле,
Тойдо жилик балдарга берер эле.
Назары ток ошондо балдар улам
Барышчу эмес жакындап кемегеге.

Жилик менен айкөлдүк өтүп турчу,
Өзүмчүлдүк илдетти өчүп турчу.
Ыкыбалың, ырыскың көбөйсүн деп
Бата айтууну карылар кесип кылчу.

* * *

Кат келиптир борбордон, устатымдан.
Октой тийди жүрөккө туш атылган.
Чыкпай кетти дайының деп жазыптыр,
Келди чагың топ жарып буза турган.

Кечирип кой, устатым борбордогу,
Калың топтун белгилүү олжолору.
Салыштырба аларды мени менен,
Таңуулаба мага эски жол-жобону.

* * *

Билим керек деп айтат, билим керек,
Билим алсаң аш берет, кийиндирет.
Жарык кылат жолунду караңгыда,
Менменсинбей жергече ийил демек.

Билим үчүн аянбай берешен бол,
Жандүйнөңө топтолот кирешең мол.
Билим издеп чыкпасаң босогоңдон,
Күтүп турат алдыңда алешем жол.

* * *

Батыш менен Чыгыштын акындарын
Күлүк минип артынан такымдадым.
Алар улак таштаган туу дөбөгө
Элүү жаштан өткөндө жакындадым.

Өмүрүмдүн күлгүн чак кезин бердим,
Өз журтума өзгөчө сезилбедим.
Кантип тосот эртеңки урпактарым?
Жалаңдаган бычактын мизиндемин...

* * *

Акыны жок эл өспөйт канат байлап,
Келечеги жок болот арак пайлап.
Көрдүйнөнүн үстүнөн түшүп алып
Жигиттерин жоготот абакка айдап.

Тазалыкты, ыйманды унуткарат,
Тар көчөдөн чыгалбай улут калат.
Мөлтүр кашка булактын көзү бүтүп,
Кудуктары суу бербей куруп калат.

* * *

Арамдыкка булганып албайын деп,
Күндө эшикке чыгамын тилек тилеп.
Жада калса аба да, суулар дагы
Бүт булганып каныма агып кирет.

Арам менен алалдын чеги калбай,
Заманага туш келдик деги кандай?
Кыздар чыкты көрсөткөн жоон санын
Жолдо жүргөн адамды теңине албай.

* * *

Оо, сулуу кыз! Көрсөтпө киндигинди,
Киндик айтпайт атыңды, кимдигинди.
Жигиттерге ыймандуу кыздар керек,
Керек эмес сага окшош кийим жинди.

Кыргыз тууган затыңды булгабай жүр,
Түшүнбөгөн ырларды ырдабай жүр!
Тегин жээрип батышка барып алып
Соолуп жатат сага окшош бир далай гүл...

* * *

Бизди тууган энелер кыйын экен,
Жок болчу эле маселе чечилбеген.
Таңдан кечке жумушта жүрүшсө да
Очоктогу отту түк өчүрбөгөн.

Талаш чыкса жайында басып турган,
Тамак жешчү ылгабай насип кылган.
Улуу журттун урпагын улаштырып,
Улуулукка шык берип дасыктырган.

* * *

Жалган илим жазгандар жайнайт деги,
Алып жүрөт уялбай кандай бетти?
Жашаса да болобу өмүрдү алдап,
Көзү өткөндө ал илим кайда кетти?

Канчагаче ушинтип алданабыз,
Учугубуз уланбай кармалабыз?
Көз боёмо илимди таштагыла,
Көкүрөктө ойгонсун кайран намыс...

* * *

Тили менен буудайды кууругандар,
Жик билдирбей эл мүлкүн уурдагандар
Улуу болуп капыстан чыга келди,
Тебеленди ыймандуу тууру балдар.

Калыстыгың каякта кайран кыргыз,
Калыс жолдон алданып тайган кыргыз?
Айылыңда эгиниң эгилбестен
Арак менен ууланган сайран кыргыз.

* * *

Кызың кетип орустун эл-жерине
Айланыптыр эркектин эрмегине.
Анын салган пулуна машина алып
Майлуу башым, мактанып дердеңдебе!

Адам болбо абийирин сыйлабаган,
Кыргыз антип жесирин кыйнабаган.
Ак никелеп бирөөгө берип койсоң
Акыретте көбөймөк сооп, пайдаң.

* * *

Жакшылыгын көп көрдүм башкалардын,
Эл кетпеди алдынан астанамдын.
Колумдагы жармамды тең бөлүштүм,
Жардам бербей жолго адам таптабадым.

Кээде бирөө кезикти арбай урган,
Алдап кетти каратып маңдайымдан.
Жакшы адам көп жашоодо ошол үчүн
Айдан аман чыктым деп майрам кылам.

* * *

Айылдагы эң жакын санаганым,
Бир төшөктө чоңойгон агаларым.
Кандай пейил күтсө да кечиремин,
Энем төрөп бералбайт мага дагын.

Бири жүрөт токтолбой алтымышта,
Бири жүрөт сейил бак – аркы бурчта.
Аман болсун ар дайым, аман болсун
Жүрөгүмдү салбасын коркунучка.

* * *

Жамандыгын бирөөнүн издей бербе,
Төштү кагып: «Мынаке биз!» – дей бербе.
Канчалардын көз жашын көлдөтөм деп
Баштыгыңа толуптур кара тизме.

Көз жаш менен табылган пайда курсун,
Кат сабаттуу, амалдуу айла курсун.
Жер тоголок, бир күнү жолуктурат
Желмогуздай жеңилбес кайраттуусун.

* * *

Колтугуна бирөөнүн кирип алып,
Кокуй жагын акырын билип алып,
Сүлүк курттай жашаган адам көрдүм...
Элге-жерге батпаган кыйыктанып...

Көргөн адам жалт берип качып турат,
Ким сүйлөсө бабырап басып турат.
Миң кубулат бир күндө, эң оболу
Бирөөлөрдүн кайгысын азык кылат.

* * *

Пара алгандар биригип өнөктөшүп,
Табакташып, ырдашып, жүрөктөшүп,
Айланышты кыргыздын кыйынына,
Бирин бири каржылап, көмөктөшүп.

«Кокуй, пара алганды жоёбуз», – деп,
«Колго түшсө тим эле соёбуз», – деп
Кургак сөздөр өлкөнү каптап барат,
Саясаттан жаралган сойкулук кеп...

* * *

Шылуундарды көрдүм мен чечек чыккан,
Сүйлөгөндө оозунан эсеп чыккан.
Башкаларды айлантып парпиректей
Жая билген жолуна тузак, капкан.

Кырчын кезде кыйылып калды көбү,
Кыйла жылдык мөөнөттү алды көбү.
Буйтап өтүп тагдырды кеталбайсың,
Жараткандын алдында жөн жүрөлү...

* * *

Кызганбагын ак нике аялыңы,
Кырсык менен бүтөт бул аягында.
Уул-кызың төрөлөт илдет менен,
Өтүп кетет өмүрүң ой-санаада.

Кызганычтан бузулат каның дагы,
Тез жоголот жүрөктүн жалындары.
Адам кирбейт үйүңө ылымсанап,
Өрүктөрүң гүлдөбөйт багыңдагы.

* * *

Кудай жолун билбеген, тааныбаган,
Кудай жок деп окуган, таалим алган
Аксакалга жолуккан элем былтыр,
Быйыл көрсөм таптакыр саалык адам.

Ак жолуна берилип ийилиптир,
Аксакалдык сыпатта кийиниптир.
Өлүп жаткан жүрөгү буга чейин
Нуру менен ыймандын тирилиптир.

* * *

Башка жанды өзүнө теңбеген,
Ажылыктын кадырын тебелеген
Дили бузук көбөйдү бул заманда,
Арак куйса тартынбай: «Келе!» – деген

Ар айылдан бир катын алып коюп,
Анда-санда сойкуга барып коюп
Алдаймын дейт Кудайды кайран ажы,
Момундардын ичинде шайык болуп.

* * *

Ажы башчы болгондор соода кылып,
Ажылардын пулун жеп коога кылып
Түшүп алды байлыктын аркасынан,
Жашабастан Кудай деп тооба кылып.

Кечир, Кудай, алардын баталарын,
Алал кылгын топтогон сакаларын.
Пенделигин кечиргин дүйнө жыйган,
Кечире көр кетирген каталарын!

* * *

Бйманы жок бийликтен ырыс кетет,
Арамдыкка батты деп шыбыш кетет.
Пир тутпастан мансапты, дүйнө-мүлктү,
Жандүйнөнү жарытып чыгыш керек.

Жараткандын жолуну көрүш керек,
Арам жолду таптакыр бөлүш керек.
Бйык сактап мекенди динбезерден,
Бйман үчүн чыркырап өлүш керек.

* * *

Бул турмуштун туткасын тутамдаган,
Короодогу малдарын жут албаган
Барып калсам адамдын үйүнө мен,
Балдар жүрөт маңыроо уча албаган.

Куру калган билимден, мамиледен,
Аалам менен иши жок, малды билген.
Ошолордун колуна анан кантип
Атажурттун тагдырын салып берем?

* * *

Таң аздан баш жазган иничегим,
Кандай болот, ким билет, келечегиң?
Ата сөзүн чылымдай чегип коюп.
Жерге тепсеп салыпсың эне кебин.

Балдарыңдын май, сүтүн ичип алып,
Баткак сууну балчайта кечип алып,
Кайда бара жатасың? Багытың не?
Барбы сенин башыңда чечим анык?

* * *

Тагдыр мени түртпөдү өгөйсүн деп,
Уул берди, кыз берди көбөйсүн деп.
Кайыбынан ыргакты тартуулады
Кайнар болуп жашадым көңүл бийлеп.

Эрдемсинип эби жок чайпалбадым,
Эң негизги сөзүмдү айталбадым.
Энөө болгон элимдин арасында
Эверестей көрүнүп байкалбадым.

* * *

Темир-тезек Кытайга агат күндө,
Ага тыюу салбаган кимде күнөө?
Эртең кетмен, орокко зар болобуз
Балта чаппа тамырың, жүлүнүңө!

Тууган жердин турпагы, ташы кымбат.
Аңкоо болсоң бөтөн эл ташып алат.
Темириңди алгандар кыздарыңа
Үйлөнүшүп сый-сыпаа басып алат.

* * *

Шашпа мезгил, не шашасың мынчалык?
Эми гана көкүрөгүм тынч алып
Баш от менен киреримде ишиме,
Түп көтөргөн куюн болдуң курч алып.

Токтой турган кебетең жок тынымга,
Шуулдасаң күнү-түнү шуулда.
Этегиңден кармап алып эки эли
Жууруп салдым ырларыма ырымга.

* * *

Ак таң менен ак нур болуп төгүлүп
Саптар келет жабырып да көбүрүп.
Бойтоңдошуп бой көтөрүп калышат
Тунук, таза шүүдүрүмгө чөмүлүп.

Алар менин тагдырлашым, жан биргем,
Сызып чыккан миң толгонуп жигерден.
Бейтааныш бир урпактарга өзүмдүн
Жандүйнөмдүн жарыгынан жиберем.

* * *

Көп кыйналып көзүн ачкан ырларым,
Көралбастын каргышынан сынбагын!
Кайра курчуп өжөр болгун, өрт болгун,
Ай-ааламды чарк айлансын нур жаның.

Билем сенин тилегиңди, дилиңди,
Өлтүрбөстөн сакта өзүңдүн үнүңдү.
Сүйөп-тая бей-бечара, карыпты,
Болгун дайым боорукердүү, күйүмдүү.

* * *

Карлыгачтай балапанын учурган
Канча ырымды калк ичине учургам,
Эми алардын ачык болсун асманы,
Аман болсун кас санаган кутумдан.

Канаттары кесилбесин кыркылып,
Мүрт өлбөсүн аба жетпей тумчугуп.
Жылдан жылга жаңы мууну көбөйсүн
Жарыктыкка жанталашып умтулуп.

* * *

Бир дегенде өлөмүн, жан беремин,
Ырым менен бөлүнбөс бир денемин.
Мейли мени тилдесең тилдеп алгын,
Кудай берген ырларым тилдебегин!

Башкалардан өзгөчө айырмам бар,
Дили таза жан гана айырмалаар.
Бир деп согуп жүрөгүм бул дүйнөдө,
Ар бир демим эргиген кайырмалар.

* * *

Тоодон алыс кеткенде томсоромун,
Алар жокто кантип мен бой созомун?
Бийик караан турганда айланамда
Кимге жаксын алсырап онтогонум?

Тоо бар үчүн дымагым тоодой бийик,
Толкуп турат жүрөгүм улам ийип...
Тоо болбосо кыргызың кыргыз эмес,
Кыйрап калмак жоо тийип, ылаң тийип.

* * *

Тоого барсам дей берем жайда, кышта.
Тапканым жок турмушта тоодой уста.
Майдаланып баратсам түзөп коёт,
Чек койдурат келаткан коркунучка.

Бечел ойдон бир жолу айрыламын,
Билбей калам дүйнөдө кайгы барын.
Улуу тоолор устаттай унчукпаган,
Сүкүт салсам жандүйнөм ага дайын...

* * *

Тоонун сезсең сыйкырдуу кысылатын,
Пенделиктен кол жууп кутуласың.
Чуркабайсың дүйнө деп чимирилип
Жыргай түшөт дем алып буту-башың.

Түбөлүктүү дүйнөгө биригесиң,
Тазалыктан жанданып тирилесиң.
Өзөгүңдү туясың нурдан бүткөн,
Ай-ааламдын тааныйсың чын Эгесин.

* * *

Тагдыр кээ бир адамга туяк бербейт,
Жүрөгүнө ысыган нур апкирбейт.
Урду-кетти сөздөрдүн кусуру урат,
Неден жапа тартканын туюп билбейт.

Алла Таала эркине айла барбы?
Бир тыйынга арзыбайт чардаганы.
Кайран өмүр не келип, неге кетти?
Уругу жок бырышып чаңда калды...

* * *

Жакшы атанын баласы болом десең,
Адегенде пейилди оңдогун сен.
Башатыңды аныктап билип алгын,
Каргыш сөздү укпагын атакеңден.

Ыйбаа менен күн сайын дубасын ал,
Баш көтөрбөй кызмат кыл унаа сыңар.
Алаканга ким салып алпештесе,
Шол баладан акыры буудан чыгаар.

* * *

Тыңшап турсам добушун Исфайрамдын,
Тыңшагандай боломун ыр майрамын.
Мөңкүп кирип жаткандай жүрөгүмө
Күүгө келип күүлөнөм, чыйраламын.

Шарпылдаган шары күч акын дайрам,
Бала чактан жан биргем, жакын дайрам,
Бири дагы өзүңө жетпей койду
Дүйнөдөгү мен таткан татымдардан.

* * *

Какыраган суусу жок чөлдү көрдүм,
Чаңы чыккан Аралдай көлдү көрдүм.
Ошо кезде Исфайрам эске түшүп,
Элесинен ээрэкеп толду көөнүм.

Меккеге да туз буйруп барып келдим,
Бейиш экен берметтей менин жерим.
Тунук сууга чайканып, үлпүлдөшүп
Үр турбайбы, капырай, жеңелерим ...

* * *

Ыр окусам жээгинде Исфайрамдын
Бир үн чыкты: «Бул ырды кайдан алдың?»
«Сенден алдым», – дегенче чаар таштын
Үстүнөн мен дайрага тайгalandым.

Өмүрдү да, Исфайрам, сенден алдым,
Көңүлдү да, Исфайрам, сенден алдым.
Кайрыктарды, Исфайрам, сенден алдым,
Кечирип кой, мурда айтпай бар айыбым!

* * *

«Кайда жүрдүң жоголуп мага келбей,
Толкуй албай жатасың неге мендей?» –
Деди дайра олтурсам жээгинде,
Мокой түштүм таймашта жеңилгендей.

Шондон бери алыска кетелекмин,
Толкундардын сырына жетелекмин.
Көкүрөгүм суутуп таңда, кечте
Исфайрамдын шарына жетелеттим.

* * *

Түнүн көрдүм жылдыздуу Тегерандын,
Жылдыздардан белекке терип алдым.
Саади менен Хафиздин казалындай
Персиянын түшүндүм дем ыргагын...

Бир жаңырат кусага, шаңга толгон,
Кыздар барат капкара шал оронгон,
Шамал жулат оозунан чыккан сөздү,
Делбектетип этегин оңдон-солдон.

* * *

Руминин көз жашы төгүлгөн жер,
Бир саптары өрт болуп өрүлгөн жер.
Уч-кыйры жок созулган Энеталаа,
Чачтарымды уйпалап өпкүлөйт жел.

Улуу шайык рухун жолуктурам,
Кайрыгынан көл болуп толуп турам.
Сүкүт салам бул жердин асманына
Руминин жүрөгүн буюктурган.

* * *

Бул дүйнөнү Аль Маари көрбөй туруп
Бирлар жазган кулпунтуп гүлдөй кылып.
Ошол улуу булактын суусун ичтим,
Калбайын деп чөлдөгү көлдөй куруп.

Бирларынын ыйлаган кайрыктары
Жандүйнөмдү сайгылап жайдактады.
Сириянын жолунда бараттым мен
Аль Мааринин тамшантып каймактары.

* * *

Абу Нувас – араптын алп акыны,
Ырдан жасап алган ал балтасыны.
Корккон эмес эч качан төбөлдөрдөн,
Ээрчибеген көрүнгөн шалтакыны.

Өмүрү анын ыр болгон, шарап болгон,
Ырын уккан пенделер шолоктогон.
Билген дүйнө беш күндүк экендигин,
Жүрөгүнө кайгыны жолотпогон.

* * *

Көпкө жүрүп араптар мекенинде
Мажнун түштү эсиме кетеримде.
Лайли деген үн чыгып жаткансыды
Тээ бозоргон адырдын этегинде.

Эки ашыктын сүйүүсү дастан болуп,
Тарап кеткен жер толуп, асман толуп...
Ошол Лайли суйсалып чыга келди,
Барат ана түшүрбөй баштан жоолук.

* * *

Жолдорунда Дамашканын, Амандын,
Издеп жүргөн сөздөрүмдү таап алдым.
Көкүрөккө сыйбай нуру, аптабы,
Кум учуруп куюндаган шамалмын...

Түрмөктөлгөн саптар келсе аптыгып,
Кармай албай алакандан тап чыгып
Дербиш болуп кетким келди Мансурдай
Жылаң аяк көчө менен каткырып...

* * *

Өлбөстүктүн издесең себептерин,
Омор Хаям ырларын даректегин.
Эки дүйнө сырларын жууруп салган
Айтып салган айтуучу данек кебин.

Түркөй болбой жаша деп үгүт берет,
Түп көтөрүп дүйнөнү түрүп келет,
Орошон бир ой-кудук сыяктанат,
Оору жанга ыроолоп үмүт-тилек.

* * *

Низаминин колунда окуганмын,
Шагирт болуп суу ташып, отун алдым.
Кол куушуруп ар качан таазим кылам,
Ыйык көрөм ал баскан топурагын.

Айткан сөзүн тумардай тагып жүрөм,
Көңүлүмдөн түшүрбөй багып жүрөм.
Оо, Жараткан, акырет күндө мени
Куткара көр капилет жемелөөдөн.

* * *

Кавказ сонун деп элден угаар элем,
Бир көрүүгө ал жакты кумар элем.
Аястанды айланып алты күндө
Кетпей койду тууган жер карегимден.

Барып көрдүм Гарнини – ыйык жерин,
Сарварабат сыяктуу күйүттөрүн.
Сый-урматка чулганып жатсам дагы
Тууган жерди сагынып күн өткөрдүм.

* * *

Сарояндын күн толгон эмгектерин
Музейинен чыкпастан эрмектедим.
Сүртүмдөрү жүрөктүн кагышындай,
Сезим менен, көз менен кирдетпегин!

Кан тамырлар катмарлап калган сыңар,
Ар бир сүртүм айтылбас арман сыңар.
Кайрык сыңар бүтпөгөн бир өмүрдө,
Бул тирүүлүк кайымына, жалган сыңар.

* * *

Кээде ыйлап бүк түшүп кайгырганмын,
Аркасынан кубанып балбылдадым.
Билдим шондо тагдырдын калыстыгын,
Кендиги бар турбайбы тардын дагын.

Ташым өргө кулабай калган чакта
Олтурамын кейибей салкын бакта.
Эртең келет ийгилик – ишенемин,
Толуп чыгат кучагым маңдалакка.

* * *

Билдим турмуш жай аккан суу экенин,
Жанталашсаң тынчы жок чуу экенин.
Алакандан тапканың агып кетип
Касиети жоголот берекенин.

Чырга толот бүтпөгөн эшик, төрүң,
Өсөт сендей артыңдан көчөттөрүң.
Бузуп алба жашоонун жай ыргагын,
Ылдамдыкты эби жок күчөтпөгүн.

* * *

Үмүт менен өссүн деп терек эктим.
Балдарымды өзүнчө бөлө элекмин.
Теректерим жетилсе үй салаармын,
Көркү болоор айылдын, төгөрөктүн.

Султан дарак бой жетип шуулдагын,
Шуулдагын укканда уулдарым
Ишенимдүү бут таштайт бул турмушка,
Тоготпостон ар кандай будуң-чаңын...

* * *

Башы-көзүм канатып мүдүрүлдүм,
Даамын таттым чачылып бүлүнүүнүн.
Ызаланып наалыдым Жаратканга
Эми токтоп калчудай көрөр күнүм.

Мунун баары жөн гана сынак экен,
Алла Таала адамга ынак экен.
Эстеп алып пайгамбар Аюпту бир
Азап тартсам шүгүр деп чыдап келем.

* * *

Атак-даңкы кеткенде элге тарап
Шагирттери Кабирге күндө барат:
«Тикмечилик өнөрдү койгун, – дешет –
Жаша биздин сарайда жыргап-куунап...»

Кабир таанып Кудайдын ак экенин
Таштай албайт боз кепе – өз мекенин.
Билет эгер жүрөгү таза болсо
Кудай менен шу жерден кездешээрин.

* * *

Кирип алып Кабирдин дүйнөсүнө
Калды такыр көрүнбөй үй көзүмө.
Өмүр бою жыйнаган аброюм
Окшоп кетет жасалма көргөзмөгө.

Көр турмушка малынып көмүлүпмүн,
Тайыз туруп дымактуу көрүнүпмүн.
Көөлөп алып жашапмын этек-жеңди
Таза суу деп балчыкка чөмүлүпмүн.

* * *

Неге мурда келбедиң Кабир мага,
Сайылганда тикенек кабыргама?
Жабыр түшүп башыма кыйналганда
Айтып турсаң болбойбу сабыр мага.

Көз мончоктой чачылган берметтериң...
Терип алып мас кылган шербет дедим.
Азгырыктын бардыгын таштап коюп
Күнү-түнү кармалап эрмектедим.

* * *

Нурдан бүткөн Кабирдин саптарына,
Сапта калган Индия аптабына
Келип алып эрте-кеч эринбестен
Жаныңарды күйгүзүп кактагыла!

Издегиле жоголгон өзүңөрдү,
Чел кабыктан тазалап көзүңөрдү.
Кабир деген Кудайдын тилмечиндей
Дил нуруна айланткан сөз өнөрдү...

* * *

Алтын өрөөн түк кетпей жүрөгүнөн
Атажуртун сагынып Бабур өлгөн.
Чыланса да алтынга кесе-табак,
Көзү өткөн шыбактан, бүлдүркөндөн.

Толуп кеткен кусага көкүрөгү
Кыял менен көп салып көпүрөнү.
Индостандын паашасы болсо дагы
Оштук кыздын ойлонткон көкүл, өңү...

* * *

Манас деген ысымды Ындыстанда
Акылмандар сүйлөшөт анда-санда.
Айкөл Манас ойлосоң тереңирээк
Окшоп кетет бир туруп Кришнага.

Дүйнө түпсүз, бейэсеп мезгил өткөн,
Адам чыкпай айланган төгөрөктөн.
Бир башаттан агылып келатабыз,
Жагыз Кудай бүт баарын чөгөлөткөн.

* * *

Ичтен сызып кыйналам тамак өтпөй,
Өңүм барат кумсарып сары чөптөй.
Сапар карып бүттүбү бул дүйнөдөн
Айтарымды кагазга төгүп бүтпөй?

Жаза элекмин мен али жазарымды
Жая элекмин дүр-дүйнө, базарымды.
Мөөнөтүмдү Жараткан узартып тур,
Бүтүрөйүн бүтпөгөн казалымды.

* * *

«Ооругандын жанында Кудайым бар», –
Деп осуят калтырган ак пайгамбар.
Мага келип кеткиле дидарлашып
Болуп калса кокустан ыңгайыңар.

Кудай менен күнү-түн маек курам,
Мээр көзүн салганын туюп турам.
Акыретте кур калбай назарынан,
Апкалгыла азыраак уюткудан.

* * *

Эдип пааша, кайгыңды көтөрөт ким?
Өз атанды өлтүрүп такка миндиң...
Өз апаңа үйлөнүп бала көрдүң,
Акыреттиң не болду андан кийин?

Тентип кеттиң жер кезип, сокур болуп,
Жазымышта жок чыгаар мындай жорук.
Олтурамын жер муштап башым мыкчып,
Окуп алып жүрөгүм сыздайт ооруп.

* * *

Елена, сен не деген кереметсиң,
Бүт байыркы дүйнөнү титиреттиң...
Уруштурдуң асманда кудайларды,
Дастанына Гомердин кирип кеттиң.

Тогуз жылдык согушту тутандырдың,
Ахиллести, Гекторду күч алдырдың.
Келдиң биздин заманга кебелбестен
Махабаттын далилдеп титандыгың.

* * *

Медеянын көз жышын көрдүң беле?
Дүйнөдө жок анчалык сүйгөн пенде.
Андай аял жолукпайт болумушта
Софоклдун не күч бар калеминде?

Жазган кандай эрк менен, жүрөк менен?
Кызганычты кынтыксыз сүрөттөгөн.
... Сахнада жалбырттап күйгөн жүрөк,
Зал ичинде көз жаштар көнөктөгөн...

* * *

Көчмөндөрдүн тилин ал таза билип,
Ошол тилде ырларын жаза билип,
Улуу талаа дүйнөсүн өздөштүргөн
Аргымактын жалына казан илип...

Овидийдин дилине көчмөн турмуш
Нугун салып жасаган чоң бурулуш.
Боз үй ага туюлган аалам болуп –
Жүрөгүнөн из кетпей калган укмуш.

* * *

Жолдун кандай болоору кайыбынан,
Жолго чыкпайт ыйманы майып адам.
Өмүр бою жолдобуз... Бир бириңе
Бут тоспогун шылдыңдап мыйыгыңан.

Ошол жолдо адашып чалынабыз,
Майнап чыкпай төгүлүп чабылабыз.
Таза кылбай ниетти, көкүрөктү:
«Жолум болбой жатат», – деп таарынабыз.

* * *

Эч ким билбейт кырсыктын келгендигин,
Аны туюу, чынында терең илим.
Бешенеңе жазылган туулганда,
Кусур деген нерсе бар – түбүн билгин.

Оолак болсоң арамдык, зыналыктан,
Түркөйлүктөн миң түркүн тамыр аткан,
Кыла билсең Кудайдын кулчулугун
Сактап калат кырсыктан жабыр тарткан.

* * *

Көрдүм далай эргулду эрдемсинген,
Кылган иши көрүнбөй жерге сиңген.
«Биз кыргыздын түркүгү болобуз», – деп
Чыгалбаган Мидиндин термесинен.

Аш болумдуу дан чыкпай кырманынан,
Башкаларга сук артып тырмаланган.
Алысыраак кеталбай айланчыктап
Азыктанган Байдылда ырларынан.

* * *

Ээлеп алып казанды, кемегени
Кээ бирөөлөр: «Бир өзүм билем», – деди.
Классикке айлантты сүрөөнчүлөр,
Жолдоруна төшөдү килемдерди.

Көзү өткөндө артында ушак калды,
Атак-даңкын убакыт ушап калды.
Кошоматчы сөрөйлөр дале жүрөт,
Ар кай жерден термелеп машактарды.

* * *

Болсо сенде камылга, өжөр максат,
Өз элинди коркпостон өргө баштап
Чычаладай күйүп тур... Намыс бербей
Чуркап өткүн өйдө-ылдый жолдо таштак.

Жарыяла согушту коркокторго,
Түркөйлүктөн кетпеген торпокторго.
Эки жүздүү элбезер чагымчыга,
Колунан иш келбеген чоркокторго...

* * *

Чыпалагың күйгүзбөй элим дебе,
Чыркыраган жетимдин жемин жебе.
Урпактардын ырысын уурдап алып,
Жериң сатып жибербе тегиндерге.

Өзүмө деп өрөпкүп жанталашпа,
Өзөгүндү үзгөнчө айкырышпа.
Өлүп кетсең жер жетет эки кулач,
Дүйнөң калат чачылып кайсы бурчта?!

* * *

Меценаттын кең пейил даргөйүнөн
Руханий дүйнө Римде өсүп-өнгөн.
Вергилий ырлар жазган түбөлүктүү,
Оокат деп ой-санаасы бөлүнбөгөн.

Боз түлөктөй күнү-түн ыр таптаган,
Сүрөөнчүдөн кылчалык сыр катпаган.
Меценаттын жасаган сооп иши
Бизге жетти не асыл кымбаттардан.

* * *

Оо, Алишер, бир соболум бар менин:
«Не үйлөнбөй аялзаттан кирдедиң?
Балканактай уул көрүп, кыз көрүп
Бала жыты не экенин билбедиң?»

Падышанын болдуң эле оң колу,
Каалагандай калчап бийлеп ордону.
Не бир көзөл перилерден жүз буруп,
Жинди кылып апкеттиби ыр жолу?»

* * *

Көздөрүнөн жалын нуру чачырап,
Ашыглыктын ырын ырдап Маширап,
Сулайман тоо этегинде бүгүн да
Жүрөктү эзип дербиш болуп олтурат.

Канча кылым өтсө дагы арадан
Кутулалбай кумар, ышкы, санаадан,
Көкүрөктөн үшкүрүгү угулат...
Чыдай албайт аны эшиткен бир адам.

* * *

Багымдатта дуба кылып Кудайга
Жалынамын: «Салба мени убайга!
Туш кылдырба уяты жок пендеге,
Доомат коюп көө сүртпө ырайга.

Акылыма жуктур илим, билимди,
Булгабастан таза кылгын дилимди.
Сергек болуп жоготпоюн эсимди,
Көз жумбайын күрмөй албай тилимди!»

* * *

Кул-Кожоакмат алтымыш үч жашында
Тирүүлүктү тарки кылып асыл баа
Көргө кирип жашаган деп айтышат,
Кабыл кылбай шагирттерин, касын да.

Жалаң гана ырга төгүп көз жашын,
Алла менен баштап дайым сөз башын,
Акыйкаттын жеткен дешет түбүнө
Пайгамбардын алып белек курмасын.

* * *

Актын жолун тангандар көп бул күндө,
Дилди бузган калпыс ойлор күчүндө.
Арамдыктан таап бакыт-таалайын,
Жалаң пайда табуу жашайт дитинде.

Араан ачып сойкулук да, сүткордук,
Билбей калдык кайсыл чекте токтолдук.
Аксакалдан акыл чыкпай кут качты,
Ыйык туткан кудайыбыз жок болуп.

* * *

Булбул акын, кайран акын Тургунбай
Мурас кебин айткан экен туйгундай:
«Арак мени соруп кетип баратат
Көз ачырбай, бул дүйнөнү туйдурбай.

Өмүр бою кызылдай мен мас болдум,
Басып өттүм душмандардын таш жолун.
Менден кийин келчү акындар эч качан
Тагдырыңды ичимдикке кошпогун!»

* * *

Келген элем жакшы тилек, ой менен...
Сөздөр уктум: «Убакыт жок, кой!» – деген.
Туш-тарапка тарап басып кетишти,
Суу сепкендей муздап калды бой-денем.

Эми качан келеримди ким билет?
Тартуу кылып берсеңер да сый-белек
Бул дүйнөгө кайра кайтып келбеймин
Өрт тутанган өзөк күүсүн чиймелеп...

* * *

Сүздүм көлдүн толкунунда балыктай,
Көкүрөк дарт мурда жүргөн айыкпай
Кетти айыгып... Мөлтүр күмүш тамчылар
Кайыбынан мага келген жарыктай...

Көлгө бердим көп бөлүгүн кусамдын,
Көчүп кетип жаткансыды бут алдым.
Алыкулга эргүү берген бул көлдөн
Эки ааламда өчпөй турган кут алдым.

* * *

Соңкөл мени көз кылгыртып чакырып,
Шарп-шурп этет назданганын жашырып.
Бой-денеси калтыраган чүрөктөй,
Араң турам кармай албай батынып.

Колдон кокус түшүп калган берметтей,
Жүрөгүнүн күүсүн уктум жөн кетпей.
Тунук, таза Акмөөрдөй суйсалып
Касиети бар окшойт бир дегдетмей.

* * *

Көр турмуштан көтөрүлбөй өйдөрөөк,
Элим шунтип жашай берет өңдөнөт.
Жетишпестик жерге матап желкеден,
Буйрубастан желпилдеген бак, дөөлөт.

Жакшы турмуш кыял болуп кылактап
Кетип жатат жылдан жылга ыраактап.
Чыйрак болбой, зирек болбой, курч болбой
Паашалардын сөзүн уккан биз акмак.

* * *

Заман келди карышкырдай тоногон,
Элди эзген, эптегенин сологон.
Жалганчылык курал болду расмий,
Кол бошобой зыяпаттан, конодон.

Байлык үчүн жан кыйгандар көбөйдү,
Байлык барктуу адам кылды дөдөйдү.
Келесоолор уурдабайт деп айтышып
Ыйман өлдү... Ыйманы жок эл өлдү...

* * *

Дилин саткан кийим саткан сыяктуу
Чоң окуя болбой калды уяттуу.
Шагыраган жаштар жүрөт көчөдө
Бөлөк динге берип күлгүн куракты.

Бабалардын туткан динин чанышып,
Арзыбаган каржы берсе алышып,
Атасына даабат кылат тескери,
Бир Кудайды эки бөлүп салышып.

* * *

Дүңгүрөгөн Адыл баатыр аттары
Күнбатыштын далай жерин таптады.
Бүгүн дагы түп жоюлуп кетелек
Көчмөндөрдүн салган эни, тактары.

Миң жылдардын катмарында үлүндөп
Улуу журтун күйгөн оту Күн өбөт.
Адыр-кырда, калааларда, сайларда
Тааныш мукам ыргактагы үн жүрөт.

* * *

Элди басып батыш менен чыгыштан
Неге жетти кылыч менен Чыңгызхан?
Жашаруунун издеп дары-дармегин,
Өлбөй тирүү каламын деп тырышкан.

Бүткүл дүйнө турса дагы чөгөлөп,
Кол куушуруп кулдугуну күбөлөп,
Босогого өлүм келсе корккон ал
Карышкырды көргөн койдой бүжүрөп.

* * *

«Өлгөнүмдө эч нерсе алып кетпедим», –
Деген сөзүн Искендердин эстегин.
Анан неге жанталашып бирөөнүн
Кадыр-баркын, акын жерге тепседиң.

Ойлободуң эртең келчү өлүмдү,
Мобу дүйнө түбөлүктүү көрүндү.
Же сен үчүн Искендердин айтканы
Чындыкка түк коошпогон төгүнбү?

* * *

Туяк ырчы сөздү оодарып көңтөргөн,
Болочокту олуядай жөн көргөн.
Туугандары арттан салып сыйыртмак,
Ырдап кетип бара жатып мурт өлгөн.

Бирок өлбөс ырлар калып артынан,
Асмандагы боз түлөктөй шаңшыган.
Аны өлтүргөн адамдардын бул күндө
Аты-жыты унутулган калкынан.

* * *

Пумга барсам жаштыгыма барамын,
Жаңы ачылат көмөкөйүм, абаным.
Жаткан ар бир боз таштардын түбүнөн
Калып калган издеримди табамын.

Ушул жерге келе берем айланып,
Кубат алып, дымак алып, пайда алып.
Пумда жүрсөм көтөрүлүп көңүлүм,
Эстен чыгат жабышкан бүт майдалык.

* * *

Казак менен кандашмын, боордошмун,
Акындарга калемдеш, доордошмун,
Эгиз болгон эки элим, эки канат,
Канаты жок жетилип торолбосмун.

Бирибизди бирибиз түшүнөбүз,
Жетиналбай сый кылып күтүнөбүз.
Чыгып калса арада бир маселе
Жат бирөөгө билдирбей бүтүрөбүз.

* * *

Орустардын жеринде билим алдым,
Жүрөгүмө сиңирип тилин алдым.
Есениндин, Пушкиндин ырларына
Үшүп калсам олтуруп жылынамын.

Түгөнбөгөн күч берет, кайрат берет,
Үркүп кеткен кайрыкты айдап келет.
Даргөйү кең, пейли кең улуу рух
Жандүйнөмө жанардай кайнап кирет.

* * *

Көп нерсени үйрөндүм орустардан
Орустардан омоктуу коруш алгам.
Атам мага айтпаган насаат уктум
Толстойдой сакалдуу орус чалдан.

Деңиз десең алп деңиз мухит экен,
Уч-кыйры жок айлампа жутуп кеткен.
Устаттарым үңүлүп карап турат –
Оңбой калам орустун кутун тепсем.

* * *

Орустарда кайың көп, аппак кайың,
Ак кайыңдын шуудуру мага дайын.
Уккан элем түбүндө жатып алып,
Кайрыгыңдан, ак кайың, кагылайын!

Авазыңда бар эле асыл кумар,
Кейигенде көңүлдү ачып тураар.
Да бир жолу Жараткан ырларыңды
Кумарланып угууну насип кылаар...

* * *

Кээде чүнчүп дос-жарандан, курдаштан
Ду Фу менен, Ли Бо менен сырдашам.
Ырларынан байыркы бир жыт келет, –
Үндөр келет, күүлөр келет нур баскан

Арасына сөз кошпоймун, бөлбөймүн,
Эки улуунун угам даргөй, көйгөйүн.
Алдымдагы тереңдиктен, кеңдиктен
Башым өйдө көтөрөлбай сүрдөймүн.

* * *

Ван Вэй тарткан сүрөттөрдү карасам,
Эмне экенин так айталбай адашам.
Ырдай болуп турат анда боёктор,
А боёктор күү чыгарган намашам.

Ар бир ырда сүрөт турат, дил турат,
Жүрөктө өскөн гүлдөр анда кулпулат.
Тан доорунун табияты бүт бойдон
Мени көздөй кучак жайып умтулат.

* * *

Көп жыл мурда Лао Цзы менен жолуктум,
Башым мыкчып жүрөгүмдү ооруттум
Боломун деп анын соңку шакирти
Тагдырымды таразага коюпмун.

Өчпөс ойлор өсүп чыгып бүр байлап,
Тоого ээрчитип кетти мени жыңайлак.
Көп кыйналып сүйлөттүм да кыргызча,
Анан келдим короо толгон ыр айдап.

* * *

Сыма Цяндын «Тарыхынан» термелеп
Окуп алып илимпоздор шерденет.
Тээ байыркы бабалардын турмушу
Ат жалында ак бешиктей тербелет.

Канаты бар атты минип барышып,
Жүнгө менен жол талашып, чабышып,
Көктөн түшкөн Күн уулунун балдары
Өлбөй келет доор менен жарышып...

* * *

Озуйпа экен Жараткандан жүктөлгөн,
Топурактан жасап бизди түпкүрдөн
Жарыктыкка жаның бак деп чыгарып,
Кайра жерге – караңгыга апкирген.

Жерге кайткың келбесе эгер кайрадан,
Кудай берген чоң пурсаттан пайдалан.
Жандүйнөңдү жарык нурга айланткын,
Кутуласың шондо өлүм-чалгыдан.

* * *

Эч нерсе жок бул дүйнөдө эсепсиз,
Төгүп-чачып тапканыбыз жесек биз
Зар болобуз бир күн сокур тыйынга,
Кыйылабыз карт дарактай өзөксүз.

Ар нерсенин баасы бар, баркы бар.
Акыретте эсеп-чоту айтылаар.
Тартып жүрбөй ашык дүйнө азабын
Алдын ала ак жолуна кайтыңар!

* * *

Угуп калдым ата-бала айтышын,
Арадагы чырга айланган тартышын.
Унутушуп ыйман эмне, сый эмне,
Бөлүшүлбайт кекиртектин каркытын.

Ушунчалык пас болобу пендезат,
Арачылап болдум шылдың, элге уят.
Көр дүйнөнү коюп алып ортого
Ата-бала жакалашып тарткылайт.

* * *

Жаш кезинде эрин чанды эрке аял,
Кийин аны жетеледи канчалар.
Акырында кыздуу болду, ал кызы
Бойго жетип гүлкайырдай парпыраар.

Энесинен өттү кыздын жоругу –
Бүт айылдын жигиттери тооруду.
Үч күйөөдөн үч кыз калды үйүндө,
Эми алардын кандай болот поруму?

* * *

Мансабы бар байбатчалар малынган
Кылмыш дүйнө агылганы агылган.
Тамырларын кесип бүтө албайсың,
Кесем десең айрыласың жаныңдан.

Жөргөмүштүн желесиндей тор жайып
Кылмыш күчөп, атминерлер кол жайып
Кайда кетип барат биздин өлкөбүз?
Шылуундарга көктөн түшкөн мал жайыт.

* * *

СПИД деген айыкпаган дарт тарап,
Жер бетинде лаулдаган от барат.
Эч ким билбейт эмне шыпа болоорун,
Кыяматтын желаргысы жыттанат.

Бул Кудайдын берген калыс жазасы –
Сак болсун деп ыймандуусу, тазасы.
Бейымандын тосуп койду жолдорун...
Тообо кылсаң балким шыпа табасың.

* * *

Акчаң көппү? Анда баары сатылат...
Кадыр-баркты топтой бергин чакалап.
Туш-тарапка жолуң ачык, бара бер,
Эч ким сага сөз сүйлөбөйт акаарат.

Тууган чыгат жети атаңдан кошулган.
Душман чыгат жакын деген досуңдан.
Бейиш төрүн сатып алам деген ой
Жашайт сенде... Бирок ачка кошунаң...

* * *

Сурайт бирөө: «Канча аласың ырыңа?»
«Эгер ырым толсо элдин сынына
Баасы жок, – деп айтамын. – Бир өмүр
Жетет менин ар сабымдын кунуна.

Анткени ыр чыгат дилден, жүрөктөн
Кандан чыгат сан тамырың дүрбөткөн.
Ырдын куну, ырдын баасы болобу
Тагдыр менен жуурулушуп бир бүткөн?»

* * *

Кесиптешим айтты: «Каршы агымга
Ага бербе, балта чаппа тамырга.
Минтип жүрсөң олжодон кур каласың,
Тийбей калат сага жетим кабырга.

Бийлик менен жылуу-жумшак сүйлөшкүн,
Ийкемдүү бол, кезиң келди, төргө өткүн».
Жооп бердим: «Кечирип кой, эч качан
Сен айткандай өмүр сүрүп көнбөпмүн».

* * *

Айтты бири: «Боло бербе ак жүрөк,
Биздин иште соода-сатык нак жүрөт.
Сен албасаң алып кетет башкасы,
Олжо, насип тура бербейт чөгөлөп.

Ушул жерде иштеп жаткан чагыңда
Ала турган үлүшүң бар сенин да».
Жооп бердим: «Мына ошондой үлүштөн
Коркуу үчүн төрөлгөнмүн чынында».

* * *

Мактоо уктум: «Көрбөй туруп сизди мен
Устат тутуп, жолугам деп издегем.
Сизге чейин толгон-токой акындын
Китептерин окуп чыктым жүздөгөн.

Мен алардан издегеним таппадым,
Ачалбадым ырдын сырдуу капкагын...»
Айттым ага: «Өзүңдү өзүң издегин,
Таап алып, анан мени мактагын».

* * *

Ырым айтат: «Чарчап калдың, жазбагын!
Суу чыкпаган жерди бекер казбагын».
Айттым: «Жашым калган окшойт улгайып,
Мурдагындай кылыктанбай муздадың.

Турчу элең го бийиң бүтпөй күүлөнүп,
Көз ирмемде миң кубулуп, түрлөнүп.
Сууда ойногон балык элең эми сен
Чарчадым деп анткорлонбо сүйлөнүп».

* * *

Көрдүң беле бакытты сен кармалап?
Үлпүлдөгөн назик тыбыт кардан ак.
Колуң тийсе шыңгыр этип нурданып
Колдон чыгып кайып болгон аргымак.

Миң айтсаң да: «Токтой тур, – деп, – садагам!»
Колдо ээрип түшүп кетет салаадан.
Нурдан бүткөн тулку боюн таң калып,
Эртели-кеч караганым караган...

* * *

Айтты бири: «Бакыт деген сойкудай,
Туругу жок, пейили бар ойкумай.
Бүгүн сага ээрип турса эзилип,
Эртең эле бирөөнү ээрчийт тотудай.

Ошондуктан ишенбеймин, жек көрөм,
Ансыз деле жакшы өмүрдү өткөрөм.
Оорутпагын башымды көп, бакытың
Далай жолу жүрөгүмдү өрттөгөн...»

* * *

Бак ичинде байтүп бака теректин
Сөзүн уктум: «Эй, адамдар, эмне эктиң?
Жүз жыл бою байлап койдун бир жерге,
Айткылачы, деги эмне үчүн керекмин?»

Айтты бири: «Койгун, антип даттанба,
Күч-кубатың бергин жаңы шактарга.
Канчаларга тартууладык ырахат,
Өлсөк бир күн айланабыз ак тамга».

* * *

Ар бир күнүм үмүт менен башталат,
Талпынамын жайган сымал куш канат.
Көздөгөнгө жетемин деп жетпеймин,
Өчөшкөндөй өмүр шашып кыскарат.

Күүлөй албай келген жаңы ыргакты,
А дегенче көк жээкке күн батты.
Эртеңки күн мага эмне апкелет:
Сарсанаабы, кубанычпы, гыйбатпы?

* * *

Неге адамдар бийик туруп пас болот,
Майда сөздөн кыйкым издеп кас болот?
Бирин бири чыркыратып ыйлатып,
Анан кантип жеп-ичкени аш болот?

Неге өзүнүн кемчилдигин издебейт,
Качанкы өткөн окуяны эзмелейт?
Басса-турса сабыр-канаат жоготуп,
Жалаң гана боло берсин бизге дейт.

* * *

Жол эмне үчүн ачык болбойт ар дайым,
Жарып турбайт неге дайым маңдайым?
Алда качан бүтө турган иш бүтпөй,
Неге өзүмдү алаксытып алдаймын?

Кимден жардам, кол кабышты күтөмүн,
Канчагаче чыдаймын да, түтөмүн?
Билбейм кайдан тосмолор көп тосулган,
Аларды мен качан бузуп өтөмүн?

* * *

Уйкум качып узак сапар жолдомун,
Узатышып уюлгуган ойлорум.
Жандүйнөмө жарык издеп кыйналам,
Үзүп чыгып кеталбаган тордомун.

Жабалактап кумурскадай өрдөгөн
Бул ойлордон кутулалбайт өңдөнөм.
Шылдың кылат, маскаралайт, мазактайт.
Бут алдыма жатып алып көлдөлөң.

* * *

Өзөгүмө өчпөй турган от түшүп,
Жатып алдым баш көтөрбөй бүк түшүп.
Жарык дүйнө бар экенин унуттум,
Мурда мындай болбогонмун үй күчүк.

Билбейм, кантип өчүрөмүн отумду?
Өчөшкөндөй кайра жалын кошулду.
...Бир жыл мурда жоготупмун, билбепмин
Турсунаалы Бостонкулов досумду.

* * *

Тулпар элең төрт туягы туйлаган,
Тулпарлыгың аламан журт туйбаган.
Же багыңа туш келбептир жакшы жар
Бйбаа кылган, урматтаган, сыйлаган.

Тармал чачтуу, татаал ойлуу Табылды,
Тирүүлөргө калтырып бүт жалынды
Өз жаныңды неге кыйдың жаш туруп,
Неге төктүң ырдан бүткөн каныңды?

* * *

Көп ырдашты Жолон акын жөнүндө.
Москвада моюн сунду өлүмгө.
Ыр окуса күйүп оттуу көздөрү,
Жолборс сүрү бар эле айткан сөзүндө.

Бирге иштедик, бир бөлмөдө ыр жаздык,
Майда-чүйдө көйгөйлөрдү сырдаштык.
Сагынышкан ага-инидей сөз бүтпөй
Узун-кыска көчөлөрдө бир бастык...

* * *

Жумамүдүн аксакалдын үйүндө
Олтургандай болду мага тирүү дөө.
Кыргыздардын бүткүл рух-насили
Сыйган анын обон менен күүнө.

Жетимишке чыккан жүзү нурданып,
«Гүлдөй жанды» күн-түн эргип ырдадык.
Биз экөөбүз аязында Нарындын
Өлбөстүктүн бир үзүмүн уурдадык.

* * *

Өлөөрүнө аз калганда Ырыспай
Жандүйнөсүн төгүп берип курушпай
«Махабаттын балладасын» ырдады,
Кайрыктары устарадай, кылычтай...

Канча жолу жаш баладай ыйладык,
Өмүр кырдан өткөндүгүн туйбадык.
Жаным агам, безеленген үнүңдү
Кете бердиң урпактарга ыйгарып...

* * *

Даркүл эже сахнага чыкты да
Айтты акырын: «Кайдан келген шык сага?
Мен жаш кезде мындай Жаңыл жок эле,
Сендей акын буйрубаптыр бактыма», –

Деди дагы аяр мени карады,
Көздөрүмөн көзүн көпкө албады.
Колдорума тийип жатты чок болуп
Көз жашынын тып-тып этип тамганы.

* * *

Эч ким билбейт качан, кантип өлөөрүн,
Ким суу берип, ким колтуктан сөйөөрүн.
Насип кылат кайсыл жердин турпагы,
Кандай болот түбөлүктүү түнөгүң?

Үмүт менен кимдин көзүн карайсың,
Кандай сөздү айткың келип самайсың?
Кандай мурас калтырасың урпакка,
Акыркы ирет кандай ишке жарайсың?

* * *

Ыйман нуру кирбей калса дилиңе,
Нелер гана тийбейт көңүл, жиниңе.
Кайрымы жок, сабыры жок жан болуп
Айланыпсың ыплас, кир иримде.

Өз үйүңдө өгөйдөйсүң, жаттайсың,
Өзгөгө эмес, өзүңө да батпайсың.
Төбөдө Күн тийсе дагы чакчайып
Бара турган багытыңды таппайсың.

* * *

Болом десең таалим илим, такыба
Бир нерсени үмүт кылба акыңа.
Акыйкаттын жолу менен кете бер,
Аягыңа чачылат нур чачыла.

Түбөлүктүү ишенимге бекем бол,
Жазмышта азгырыктуу нечен жол.
Жүрөгүңө калтырбагын кара так,
Акылыңды башкарбасын бөтөн кол.

* * *

Ичи тар бир пенде окшойбуз баарыбыз,
Жакшы сөзгө жетпейби же алыбыз?
Ким бирөөнү жамандоого маш болуп
Баратабыз... өрттөнөт го тамыбыз.

Биз атайын жакшы жагын көрбөйбүз,
Ката тапсак сөздү кынап чөргөйбүз.
Биз ушундай макулукпуз жаралган,
Тирүү басып жүргөн бопбош көңдөйбүз.

* * *

Бүткүл балээ биз чыгарган бүтүмдөн,
Ошол бүтүм кутубузду түшүргөн,
Жандүйнөгө парда болуп тосулган,
Жерге тепсеп какырган да, түкүргөн.

Акылыбыз адаштырып айныткан,
Башыбызды мыкчып алып кайгырткан.
...Алып салсаң ошол бүтүм-тосмону
Бүткүл дүйнөң айырмасыз хандыктан.

* * *

Улуу талаа... Уч-кыйрысыз мунарык...
Турам мына Фарабиден дуба алып.
Кулагыма шуу-шуу этип угулат
Миң жылдардан бери келген бир кайрык.

Бул кайрыктан түгөнбөгөн муң чыгат,
Түптүү журттун чачылганы тыркырап
Дүбүрт болуп түп көтөрөт талааны...
Бойго тарайт шыбак жыты буркурап...

* * *

Татаал дүйнө... Татаалдыгы ушунда:
Чечилбеген суроо коёт тушунда.
Бейчеки бир кылган ишиң, жоругуң
Тап айланат кесепетке, кусурга.

Кайдан илдет чырмаганы бедайын,
Түйшүк тартып түйшөлөт бүт агайын.
Өз күнөөңдү сезип тооба келтирсен
Сактай турган жалгыз гана Кудайым.

* * *

Жамандыктын улуу көчү жүрүүдө,
Дил-ыйманың түшүп турат күрөөдө.
Сүткор болсоң жакшырат деп оокатың
Чирип бүткөн байлар алды сүрөөгө.

Жан калбады бүгүн сүткор болбогон,
Анын тамган пайдасынан сорбогон.
Акыретте не болобуз, Жараткан?
Кечире көр, кул пенденди шордогон!

* * *

Бек ишенсең өз күчүңө, кайратка,
Эркиң бербе, башкаларга айдатпа.
Жүрөгүңдүн каалаганын жасагын,
Күнкор адам арзыбаган зыйнатка.

Кудай сага тагдыр берген, бак берген,
Оомат берип бул жарыкка апкелген.
Тепсендиде калып кетпе жөнү жок,
Күйүп кетпе күйбөй турган ак жерден.

* * *

Көп иштерди кыламын деп кылбадым,
Өзүмө өзүм сөз бердим да турбадым.
Болор-болбос шылтоо чыгып, катыгүн,
Өтүп кетти убакытым, жылдарым.

Көп өмүрдү чачып алдым тегинге,
Уят болдум өмүр берген Теңирге.
... Билбейм кандай азгырыкка туш болдум,
Кубат-күчүм толгон кезде белимде?

* * *

Убагында майрамды көп тосчу элем,
Үйгө батпай кетээр эле дос деген.
Казан кайнап күлкү чыкчу, ыр чыкчу,
Бүгүн жайдак ат сыяктуу бош келем.

Ошол ыр жок кулагымда жаңырган,
Досторум жок кучак жайып сагынган.
Кай жаккадыр учуп кетип калышты.
Сайрап турган булбул куштар багымдан.

* * *

Ийгиликтер келе бербейт кайыптан,
Учугу анын берекелүү зайыптан.
Канат берип, кайрат берип, шык берип,
Жандүйнөмө жабыр салбай байыткан.

Аялзаттан эгер бактың болбосо,
Жүрөгүңө сүйүү келип толбосо
Ийгиликке жетемин деп жеталбай,
Чаңда калып жок болосуң жолдо ошо.

* * *

Ичип, тоюп чардаганга сүйүнбө!
Согуп жаткан жүрөгүңдүн күүндө
Бабалардын калган ыйы, үмүтү
Өтмө катар рухуңдун түбүндө.

Ошону сен барктагын да, сактагын,
Үмүттөрдү үзүп салбай актагын.
Жалаң гана күнүмдүктү пир тутуп,
Пулга кызып түбөлүгүң сатпагын.

* * *

Жергебизди таштак дебе, таш дебе,
Таштан кымбат, айтчы, барбы башка не?
Анда менин өмүр, сүйүүм, байлыгым –
Ошондуктан аздектеймин ашкере.

Капкара таш, кызыл, аппак мрамор таш,
Миңдеген жыл кетилбеген балбан таш.
Суктандырчу асыл буюм жасалган,
Бабалардан мага мурас калган таш.

* * *

Хокусайдын сүрөтүнөн көрдүм мен.
Фудзияма жүз башкача түр менен
Ачып берди кереметтүү ажарын,
Келген сындуу кайыбы бир дүйнөдөн.

Андай эч ким тоону сүйүп ырдабас,
Тоого жанын берип коюп жырдабас.
Кыл калемдин тийип тийбес сүртүмү
Кыяматка чейин өчүп курдабас...

* * *

Басёунун мен кепесинде түнөдүм.
Ал ырдаган торгой сындуу жүрөгүм
Калып калды алчалардын шагында,
Азыргаче кайра алалбай жүрөмүн...

Кайтарып бер, Басё, менин сүйүүмдү,
Бир өмүрдө бир түнөткөн үйүңдү
Ак сарайдан артык көрүп эстеймин,
Ыр саптарың титиретет жүлүндү.

* * *

Ачык турат дайым даркан дарбазам,
Аалам менен баарлашып чер жазам.
Конок күтөм күн-түн алыс-жууктан,
Басып кирет тос-тополоң чыр заман.

Жуурулушуп мезгил, мейкин чектери,
Эли-журттун башат, маңыз, тектери
Айланат да бир чоң бүтүн дүйнөгө
Кирип келет дарбазадан ичкери.

* * *

Бул турмушка жипсиз кылып байлаган,
Кайрак таштай кайра-кайра кайраган
Эми билдим орозгериң экенин...
Бир да мыйзам, эрежеге сыйбаган.

Ыңгай жолун эми таптым дегичең
Чыркыратып чаркка салат миң нечен.
Баратасың улам жээлип, ичкерип,
Даттанасың дардинди айтып кимге сен?

* * *

Күйөөсү өлүп уул калды, үй калды.
Бир жыл өтпөй жылуу сөздөн кур калды.
Нарк сактабай, сабыр күтпөй, катыгүн,
Этек-жеңи ыдырады, булганды.

Келин эле акмаралдай келишкен,
Тең келбеген үрүң дагы периштең.
Бир заматта шалдакыга айланды,
Артык көрдү тозок отун бейиштен...

* * *

Досум менин жетип алып мансапка
Өзгөрүлдү, түкүрдү ыйман, ынсапка.
Жолукканда колдун учун узатып,
Унуткарды жаткан кезин чалчыкта.

Эстен чыгып таза, тунук ырлары,
Кошоматтын сөзүн угуп жыргады.
Жүрөктөгү дос деген ак үмүтүм
Акырындап биротоло куурады.

* * *

Эки жээкти бир бирине коштурган,
Эки айылды карым-катнаш дос кылган
Көпүрөмүн жөнөкөй бир көрүмсүз,
Эл өтпөсө ээнсиреп бош турган.

Мен аркылуу өтөт тагдыр санаксыз,
Сүйүү өтөт канаты бар, канатсыз.
Бий-муң өтөт, ырыскы өтөт, ыр өтөт
Калганымча сынып бир күн жараксыз.

* * *

Аска көзөп өсүп чыккан катыраң,
Кудай сага кандай күчтү жашырган?
Өжөр болуп тирүүлүккө умтулуп
Тоодой бекем мүнөз күттүң жашыңдан.

Сени көрсөм эрким курчуп көк болом,
Максатыма жетким келет чоттогон.
Жарып чаккым келет бардык тосмоңу
Сендей болуп эч нерседен коркпогон...

* * *

Аппак таңды түп көтөрүп шашыла,
Сайрай бербе, боз торгоюм, татына.
Кубулжуган үнүндү уккан сайын мен
Жан чыдагыс азап түшөт башыма.

Авазыңда он сегиз жаш курагым
Шыңгыр этет... Кантип чыдап турамын?
Сайрай бербе, боз торгоюм, садагам,
Шордобоюн чып бекилип кулагым.

* * *

Короомдо гүлдөйт гүлдүн сан түрү,
Көтөрүшүп көңүлүмдү ар күнү.
Таазим кылып жыпар жытын тартуулайт...
Тагдырдын бул мага түшкөн айкүрү.

Ушул гүлдөр болбосо не кылмакмын?
Кантип ырдап, кантип жашап турмакмын?
Гүлгө курчап өмүрүмдү, үйүмдү
Өмүрлүк жар болду менин зор бактым.

* * *

Күкүк кайдан учуп келди багыма?
Шакка конуп күкүктөсө жаныма
Ийне менен сайып жаткан сыяктуу
Сезим келет... Жалын чуркайт каныма...

Койгун күкүк! Эске салба өткөндү,
Койгун күкүк! Тутандырба өчкөндү,
Безеленген жүрөк болуп алып сен
Күкүктөсөң күчөтөсүң көксөмдү.

* * *

Карлыгачтар жылда келип үйүмө
Уя салат гүлдүү шыптын түбүнө.
Үй-бүлөмдүн мүчөсүнө айланып
Учуп кирип, учуп чыгат күнүгө.

Балапандар бой жетишип учушуп
Кетээринде үйдү айланат чарк уруп.
Ошо кезде алыстагы балдарым
Келе түшөт көз алдыма тартылып.

* * *

Сары талаа... Буудай орук... Чөмөлө...
Ысык аптап... Көздөн өтөт көлөкө.
Жылуу-жумшак уясынан айрылып
Тээ алыста ыйлап жатат бөдөнө.

Ырдап жатат муңдуу кайрык, күү менен:
«Күйүт коштоп өтөмүн, – деп, – дүйнөдөн».
... А мен болсо түшүм жыйнап алалбай
Маңдайымдан тер чыпылдап күймөнөм.

* * *

Койгун, жылан, тез чыгып кет үйүмдөн!
Сен кызыккан казынам жок үйүлгөн.
Балдарыма, небереме тийиште
Пайда болгон акактай ак сүйүүдөн...

Ун чачайын, жакшылыкча чыгып кет,
Неге келдиң менин үйүм даректеп?
Балдарыңдын көрөр күнүн ойлогун,
Аларга да керек жашоо, келечек...

* * *

Көкталаада өрүктөр бүт гүлдөптүр,
Жаз конуптур, айлыбызда түнөптүр.
Көпөлөктөр учуп конот тынымсыз,
Айтып жатат: «Асылкечим, бир өптүр!»

Бир кечеде жаап салган кар сымак
Өрүк гүлдөр шакта олтурат калтырап.
Мына-мына ээрип түшүп калчудай
Дагы бир аз кетпей турса күн чыдап.

* * *

Суу апкелчү арыгыңды чаппасаң,
Дарагыңдын түбүн казып бакпасаң,
Тамаркаңдын эч пайдасын көрбөйсүң
Ага таазим кылып улам жакпасаң.

Дыйкан болуп сырын билдим турпактын,
Кыртышынан өмүр таптым, нур таптым.
Оңой оокат издеп кетип эки-үч жыл
Бир нече түп өрүгүмдү кургаттым.

* * *

Үлүл чыгып баратат Жетитоого,
Жетемин деп жеңишке, зоболого.
Үмүтүң кур, чокуга качан чыгат,
Канча тоскоол, белес бар ара жолдо?

Айран калдым үлүлдүн дымагына,
Кадамына, көшөргөн чыдамына.
«Сапарлаш бол, коркпостон сапарлаш бол!» –
Деген үнү угулат кулагыма.

* * *

Чаувай оозу... Дөөтү пирим менен
Байланышмын бир жанга билинбеген.
Ошон үчүн ар дайым колдоп, сөйөп –
Алып өтөт бейтааныш чийимдерден.

Кайыбынан кол созуп сактап турат,
Чартылдатып жүрөктү чакмак кылат.
Кудай жолун тааныбай менсингенди
Даңгыр жолдо баратса акмак кылат.

* * *

Али шердин кадамы калган мында,
Ошондуктан айланган Кадамжайга.
Ушул жердин өндүм мен кыртышынан,
Ушул элге мен качан кылам пайда?

Жүрөгүмдөн кетирип жалган сөздү,
Качан айтам бул элге балбан сөздү?
Бабалардан келаткан арман сөздү,
Молдо Нияз, Туяктан калган сөздү?

* * *

Жигиттик курагымда Шаймерденге
Зыярат кылып нечен келдим эле.
Канжардай курч куракта баш көтөрбөй
Журтума жарытарлык бердим эмне?

Кирдетпей таза туттум рухумду,
Жоготпой келдим алган уюткумду.
Намыскөй жигиттерге жардам берип
Күн сайын өргө түрттүм улутумду.

* * *

Ван Гогтун сүрөтүнөн Күндү көрөм,
Караган сайын недир күндө өлөм.
Жашоонун, жарыктыктын дубасындай
Боёктор сезим менен чөгөрүлгөн.

Нур жатат Күндөн уурдап кошуп койгон,
Көөдөнү сокурду андан тосуп койгон.
Жүрөгүн жайып салган алып чыгып,
Сүртүмдөр ыйлап турат кошок бойдон.

* * *

Ошо жазган «Тантраны» окусаң,
Бу дүйнөгө назар таштап чокудан
Олтурасың ... Сүкүт салган буддадай,
Көөдөнүңө толо берет от улам...

Өзүңдү өзүң каалагандай бийлейсиң,
Кайгы-капа, азапка баш ийбейсиң.
Аалам менен жуурулушуп кетесиң,
Сууда чөкпөй, отко салса күйбөйсүң...

* * *

Бодхидхарма сыяктанып күндө мен,
Жүрөгүмө сүкүт салып үңүлөм.
Тирүүлүктүн маңызына жеталбай
Күздө түшкөн жалбырактар күйүлөм.

Кармай албай жалгыз чекит-уюлду
Өткөрөмүн бороон, чапкын, куюнду.
Чексиздикке чыгып кетем акырын
Тапкан кезде түшкүлүктүү туюмду...

* * *

Тилек кылсаң дилиң менен берилип
Кудай сага келбей койбойт эринип.
Жарык нурга бөлөп салат жаныңды,
Күнүмдүктүн тосмолорун жемирип.

Ай-ааламга жетет жайган кулачың,
Чөптүн сөзүн, таштын сөзүн угасың.
Он сегиз миң аалам жүзүн көрөсүң,
Каалаганда от денеңден чыгасың...

* * *

Адам, неге мынчалык тар пейилиң,
Мыкаачыга айлантууда сени ким?
Бир бириңе өчөгүшүп кас санап
Кудай берген касиетиң жээридиң.

Кечиримдүү, айкөл неге болбойсуң?
Жалаң гана өзүңдү өзүң ойлойсуң.
Кошунандын короосуна көз артып,
Курал кармап өлүм менен ойнойсуң.

* * *

Өскөн сайын адамзаттын акылы
Көбөйүүдө ыймансызы, бакылы.
Кыламын деп жер жүзүнө үстөмдүк,
Байлык менен өргө түртөт ташыны.

Максат-ою жеңип алуу, желкелөө,
Басындыруу башкаларды бейкүнөө.
Акыретте билбейт өзү түшөөрүн
Өзү бүгүн тутандырган өртүнө.

* * *

Күндө согуш. Тоголок бул жерибиз
Өрттө калды... Кандай жанбыз деги биз?
Жерди кордоп жүрөгүнө ок атсак
Эмне болот? Жер го биздин тегибиз.

Демек, кырсак өзүбүздү өзүбүз,
Жок болбойбу тукумубуз, көзүбүз?
Кайда калат адегенде биз үчүн
Кудай Таала ыроологон сөзүбүз?

* * *

Жер үстүндө жаза атылган ар бир ок
Жүрөгүмө келип тиет тоголок.
Жандүйнөмдүн жараланып канаты
Учалбастан уйпаланып жоголот.

Тийген октор кансыратып дилимди,
Көзөп өтөт көөдөнүмдү, жүлүндү.
Башкаларды калайын деп калкалап
Ай-ааламга айгай салам үнүмдү.

* * *

Дүйнөдө көп ар кандай шаркыратма,
Тоону көзөп атылат Апшырата.
Күч-кубатын сиңирип алган элем
Күжүлдөгөн күрдөөлдүү жаш куракта.

Шондон бери шык берип чыйрап жүрөт,
Дымый түшсөм камчылап кыйнап жүрөт.
«Мендей болуп тоо тешип агылгын!» – деп
Айткан сайын буркурап ыйлайт, жүрөк.

* * *

Зияратка келди элем, Софи-Булан,
Ыйлаган ый, муң кетпейт кулагымдан.
Сенин ыйык сүйүүң, ишенимиң
Жаралганбы өзгөчө асыл нурдан?

Кандай жарык күч сени жетелеген,
Ким сылаган чачыңдан, бешенеңден?
Кайратыңа таң калам, кайратыңа,
Жараткандын өзүбү бешик энең?

* * *

Күйпөлөктөй бергенден пайда барбы?
Күйүп-бышкан пенделер кайда калды?
Заңгыраган үй бүтөт сабыр кылсаң,
Шашпай койгун эң обол пайдубалды.

Буйрубаса жетпейсиң жетемин деп,
Миң өлчөнүп чыгарган чечим керек.
Акылдуулар унчукпайт ар убакта,
Тайыз адам божурап чечен келет.

* * *

Жанталашкан дүйнөңдүн кызыгы эмне,
Жарыгы жок жол жатса изиңерде?
Кантип жооп бересиң балдарыңа,
Кыңыр ишиң билинет кезегинде.

Оозу-мурдуң булганып, майланышып,
Орозгеиң өйдөлөп, пайдаң ашып,
Бир күн келет ак өлүм бешенеңе,
Ишенеби сөзүңө жалган-жашык?

* * *

Уйкунду ач, уйкуга жеңилбегин,
Зирек болуп жашагын уулум менин.
Уктап өмүр өткөрөт канчалары,
Көргөнүм жок уйкудан семиргинин.

Туюп тургун ар убак абалыңды,
Эң оболу акыйкат талабыңды.
Сезимдериң чыйралып бекем болсун
Жада калса ичээрде тамагыңды.

* * *

Мансап менен, байлык менен сүрүбүз,
Зоболобуз жогору деп жүрүбүз.
Андай эмес. Кылган сооп иш менен
Өзгөчөбүз бирибизден бирибиз.

Жараткандын күчү менен өсөбүз,
Шамдай күйүп бир күн жалп деп өчөбүз.
Жалгыз гана ыйман калат биз менен,
Акка оронуп а дүйнөгө көчөбүз.

* * *

Досум кечээ ойноп күлүп жүрдү эле,
Даңгазалуу жаркын өмүр сүрдү эле.
Бүгүн аны таппай калдык сыйпалап,
Кайып болуп кетти кайсы дүйнөгө?

Кайдан келип, кайда кетти табылбай,
Үстөлүндө калды китеп жабылбай.
Кайгы-муңга толгон мобу музыка
Калса боло эч убакта жаңырбай.

* * *

Мамат досум, өлүп кайра тирилдиң,
Шыпа – таптың күчү менен билимдин.
Өлбөс үчүн өжөр болдуң өзгөчө,
Акыр жүрүп эл көзүнө илиндиң.

Эми сенин иштей турган убагың,
Кулабасын согуп жаткан дубалың.
Бүт кыргызга өрнөк болсо, канаке,
Сенин эркиң, сенин күчтүү чыдамың...

* * *

Сыйкырдуу бир жолдор менен айланып,
Маялардын дүйнөсүнө байланып
Ацтектердин жазууларын окуймун,
Миң жыл мурда талкаланган кыйралып.

Сан-санаксыз тамырлардын ичинен
Түпкү башат бир экенин түшүнөм.
Инктер менен кечуанын ырында
Биздин кайрык түтөгөнү түтөгөн.

* * *

Маркес ооруп жатат деген кеп уктум,
Үйгө батпай ызаланып ууктум.
Бир туугандай жакын көрүп жүрчү элем,
Эске албай жашын, тилин, улутун.

Доорубузда өзгөчө бир жан эле,
Сөздөрүнүн күйгөн шамы бар эле.
Маркес ооруп жатат деген суук сөз
Балта сыңар тийди менин шилиме.

* * *

Оо, Неруда, бүткүл тулкуң ыргакпы?
Ырың менен таптың сыйлуу урматты.
Азап менен жазган ар бир сабыңа
Атажуртуң, чексиз мухит, Күн батты.

Алп толкундар аягыңа жүткүнгөн,
Толкун менен ырлар келген күттүргөн.
Исла-Негир аралында жан бердиң –
Жанар болдуң атып чыккан түпкүрдөн.

* * *

Уитмендин уйкашсыз ырларындай,
Толкунундай, тоолордой, кырларындай
Саптар эми жаралбайт бул дүйнөдө,
Ага окшобойт таптакыр сырдагандай.

«Жалбырактар» ааламды каптап калды,
Жашоо берип жашыл нур сактап калды.
Келатышат колдонуп азыр деле
Ал калтырган оттукту, чакмактарды.

* * *

Дарио Амазонка дайрасындай
Чеги жок материкке сыйып-сыйбай
Жымылдап агып жатат... Башка акындар
Мына ошол алп дайранын куймасындай.

Лорка да, Альберти да азыктанган,
Мистраль бермет, шуру, назик алган.
Ынкылап ырын алган Хосе Марти,
Вальехо алмаздарын казып алган.

* * *

Жандүйнөм көл-шал түшүп махабатка
Батканда жетеледи Петрарка.
Төгүлдүм, ээрип жаттым, андай болуп
Кумарым күйгөн эмес эч убакта.

Аман-соо алып чыкты жалындардан,
Мурда мен андай устат табалбагам.
... Бүгүн да Лаура деп ырдалган ыр
Табы күч оттой күйөт лаулдаган...

* * *

Шекспир алп десең алп, гений болгон,
Эргүүнү алып турган Теңир колдон.
Ааламды каалагандай жиктеп, түзөп,
Куудулга ханды алпарып теңеп койгон.

Жер шарын кучагына курчап туруп,
Тагдырды ойной билген куурчак кылып.
Ал жазган чыгарманы окуп калсам,
Же көрсөм көз жаш төгөм буурчак кылып.

* * *

Суроосу Гамлеттин бүгүн дагы
Чечилбей чиеленип кыйындады.
Бир бирин саткан адам самсып кетти,
Билинбей жалган сөзүң, чының дагы.

Арамдан мансап алган маарып жатат,
Акыйкат жолу улам тарып жатат.
Канжардай курч суроого жооп таппай
Заманам барган сайын каарып жатат.

* * *

Жаманга жакын жүрүп теңелбегин,
Жакшынын жанында бол, кебин жегин.
Колуңдан келбес ишке урунбагын,
Иш келсе кетенчиктеп чегинбегин.

Назарын ким бирөөнүн сындырбагын,
Ар дайым элпек-ыкчам кыймылдагын.
Уулум, эгер көзүм өтүп кетсе
Пумга эккен көчөттөрүм кыйдырбагын!

* * *

Артымдан артык мурас калтырбадым,
Бишкектен, Оштон бактуу жай кылбадым.
Сөз болду өмүр бою карманганым,
Сөз болду жыйнаганым, артынганым.

Силерге бирден бөлүп бере албаймын,
Бир кетсем кайра артыма келалбаймын.
Балдарым, сөз таштаба тепсендиге,
Азапка айланбасын кирген жайым.

* * *

Капыстан өлүм келбейт... Алдын ала
Акырын кулак кагыш кылат сага.
Жашагың келсе бейпил узак өмүр
Өзүңдү бил, башканы кунап кылба!

Баратсаң түз, ыймандуу жолуң менен
Жолукпайт жоболоңдуу өлүм деген.
Чаң жукпайт таза жүрсөң бул дүйнөдө,
Күнөөсүз адам каны төгүлбөгөн.

* * *

Келе жаткан артымдан шагирттерим,
Силер менин кара көз, карактерим,
Уча турган алыска канаттарым,
Мөмө берчү эртеңки данектерим!

Жандүйнөгө жабышкан сөзүмдү алгын,
Ыргытып ий даамы жок бузулганын.
Дайра болуп аккыла толкуп-ташып,
Башатыңды унутуп туз урбасын!

* * *

Бешенемде жалгыз бир мекеним бар,
Черим жазып жан күүсүн чертип тураар.
Жабырканса кокустан чөбү, ташы
Бул жашоодо бактымды кемтик кылаар.

Мекен барда бардаймын, шарақтаймын,
Мөмө берип ийилген дарактаймын.
Мекени жок адамга боорум ооруйт,
Кесип салган сыяктуу канаттарын...

* * *

Бир ой турат адамдын санаасында:
«Жашап жүрүп эл-журттун арасында
Эмне иш кылдым башкалар эстей турган?»
Бул жашоонун маңызы мына ушунда.

Эмне кылдың? Жеп-ичип жыргадыңбы?
Ойлодуңбу өзүңдүн бир жаныңды?
Бул дүйнөгө жөн келип, жөн кеттиңби?
Билбедиңби бейдарек куурарыңды?

* * *

Дили менен жүрөгү сокурлардын
Арасында тумчугуп олтурамын.
Бака-шака сүйлөшөт казынасын,
Качан, кантип, не кылып толтурарын.

«Манас» айтсам магдырап маңыроодой,
Тарых айтсам билмексен аңыроодой.
Кайдан мынтип жуурулуп калышты экен?
Камыр болбой куруп кал, камыр болбой...

* * *

Эл-журтум, терип алгын чачыламды,
Кийин мен дал ушундай ачыламбы?
Алдыңа төгүп салдым... Мунун үчүн
Баары бир сый аламбы, таш аламбы?

Негизи аздектеген дилим бердим,
Бул ырлар кайра-кайра тирилгеним!
Кармалап ары-бери аңтарсаңар
Бейнемди көрөсүңөр кийин менин.

* * *

Жараткан зубаламды алган экен
Бийиктен, чексиздиктен, тереңдерден.
Ошондо жетимишке кирген атам
Атымды койгон экен Эгем деген.

Бул ысым – мөөр тамгам, ырыс багым.
Жөндөн жөн сөгө бербе, каргабагын.
Дилиме Алла Таала салган сөздү
Дилиңди тазалабай кармабагын!

01.07-20.07.06

АЙГҮЛГӨ ЫР ДЕСТЕ

(Бір түрмөк)

1.

Жашырып не, билип бүттүң дилимди,
Сени менен тагдыр жолум чийилди.
Бирге болдук ысык менен суукта,
Ашкере бир аял чыктың күйүмдүү.

Конушуңдан орун алып жайландым,
Парпиректей айлананда айландым.
Менде болгон аруу тилек, кумарды
Астанаңдан алыстатпай жайгардың.

Коргонумду гүлзар кылдың кызыл-ак,
Жолдон өткөн адамдар бүт кызыгат.
Түрдөп соккон килемдериң көргөндө
Кыз-келиндер ичтен сызып кызганат.

Өмүр бою келем сага таң калып,
Сарамжалдуу кыймылыңа арбалып.
Муздак сууга салдырбадың колумду,
Бүт түйшүктү өзүңө алдың чарбалык.

Балдарыма күйпөлөктөп күйөсүң,
Бөлүп-жарбай төртөөн тең сүйөсүң.
Бар-жогума кайыл болуп сыр бербей
Ханышадан кем калбастан жүрөсүң.

Мага ыйгардың жалыныңды, отуңду.
Ошол отко мээрим нуруң кошулду.

Калкаладың канча азаптан, кайгыдан
Кесепеттин жолдору чып тосулду.

Айландың да урабаган чегиме,
Дымак бердиң оргуган от кебиме.
Айырмаң бар аялдардан өзгөчө
Билбей келем учугу анын эмнеде.

2.

Болсоң дагы никелешкен зайыбым,
Дидарыңа канбай жүрүп карыдым.
Сенсиз кайдан жашармак да, көгөрмөк
Менин жайган канат-бутак, тамырым?

Жарк дей түшсө сенин күлкүң, үрдөйүм,
Көздөрүңдүн тереңинен сүрдөйүм.
Кыз кезиндей кылыктарың кылт этет –
Кызыгы шо окшойт ушул дүйнөнүн.

Гүлбурактай өрттөй ысык коюнуң,
Бүтпөй келет табышмагың, оюнуң.
Курдаштарың кемпир болуп калса да
Мурдагыдай сенин мүчө, порумуң.

Жылуу-жумшак сүйлөгөндү билесиң,
Жүрөгүмдү көлкүлдөтүп ийесиң.
Жадыбалдай жаттап алдым десем мен
Ачылбаган сыр боюнча келесиң...

3.

Өмүр бою менин тапкан кирешем
Бир жылмайып койгонуңа тең экен.

Ошондуктан кабагыңды бүркөбөй,
Азап салбай жаркылдап жүр, көлөкөм!

Өлтүрбөстөн ырларымдын бүчүрүн,
Эргип турсам кебетемден түшүндүң.
Күүгө келбей жоголмокмун капкачан,
Кудурети сенсиң оомат, күчүмдүн.

Сендей болсо акындардын алганы,
Өмүр бою болбой бүдүр арманы,
Ичип кетпей, чөгүп кетпей, мүрт кетпей
Кызыл ырга толуп турмак кырманы.

Сендей болсо эр жигиттин зайыбы,
Элге-журтка тарап атак дайыны,
Көр турмуштун көйгөйүнө малынбай
Көктөн эбак таап алмак жайыны.

Сен бар үчүн эл ичинде бардаймын,
Төрүнө кут катып алган байдаймын.
Аны сезбей жүргөнүңө кубанам,
Сезбей жүрсөң жыргаймын да, чардаймын.

4.

Тапканыма шүгүр айтып, үнөмдөп,
Аман болгун алтыным деп, күнүм деп
Сырттан кирсем дасторконун жайнатып
Өмүр бою тосуп келет күлүңдөп.

Тийген беле кайненемдин батасы,
Карарган жок көйнөгүмдүн жакасы.
Качан болсо кайрылганы кайрылган:
«Кандайсыз, – деп, – балдарымдын атасы?!»

Турмушумду туйгун болуп тейледи,
Балдарыма арам тамак бербеди.
Кайтарбадың татаал, кыйын жолумдан,
Өрдөп барат өмүрүмдүн кербени.

Дайым мага жүрөгү ак, дили ак
Маңдайымда аял эмес үр турат.
Тириүүмдө кадырымды түшүрбөй,
Өлгөнүмдө өксүп ыйлаар буркурап.

Мурдагындай жүргүзалбай базарын,
Балдарымдын тартып ар кыл азарын.
Узун түндө уйку көрбөй кыйналаар,
Менсиз калып кучагында ызанын.

5.

Билем, жаным, көп кыйналдың бул жолдо
Жооп таппай башаламан соболго.
Эбак өтүп кетсем дагы элүүдөн
Бир кунаажын байлабадым короого.

Пул таппадым башкалардай кууланып,
Үй бүтпөдү терезеси сырдалып.
Он жыл мурун бүтчү коргон бүтпөдү,
Дарбазасын заңгыратып курбадык.

Арзуу кылган көп максатка жетпедик,
Дүйнө кууп четке басып кетпедик.
Эл ичинде түтүнүбүз булатып
Кесирленип ырыскыбыз теппедик.

Баскан ар бир кадамыбыз эсептеп,
Биз жөнүндө айылда көп айың кеп.

Оор болуп жеңип чыктың акыры
Жүрөгүңдө айкөл, асыл Ай түнөп.

Кандай сүйлөп койсоң дагы жарашат,
Кайдан келген сага мындай парасат?
Эгер мага тийбей койсоң, ким билет
Ара жолдо жоголмокмун арасат.

6.

Экөөбүздү бөлөбүз деп бөлалбайт,
Бактыбызды төгөбүз деп төгалбайт.
Кемпир, чалга айлансак да сүйүүбүз
Урпактардын жүрөгүндө кайра ырбайт.

Бул дүйнөгө кайра кайтып келебиз,
Арча отундай күйүп жана беребиз.
Бейтааныш бир муундардын көзүнөн
Кайыбынан өзүбүздү көрөбүз.

Ошондо да сулуу болуп, ак болуп
Көйкөлөсүң көөдөнүмө нак толуп.
Жүрөгүмдүн дүбүртүнө чыдабай
Умтуламын кучагыңа октолуп.

Бүткөн боюң назданып да, шыңгырап
Карегинден кумарга жык нур тамат.
Качан, кантип жолукканды унутуп
Алып кетет бизди сүйүү – бурганак.

Бөлүнбөйбүз, бөлүнсө да денебиз,
Сүйүү менен өлүмдү биз жеңебиз.
Мында кайтып келбесе жок башкалар,
Биз дүйнөгө кайра кайтып келебиз.

7.

Оо, Жараткан, сага чексиз ырахмат!
Аял бердиң, бердиң таалай, ырыс-бак!
Балканактай балдарымды чоңойттуң
Очогумду өчүрбөстөн тырыштап.

Чачылганын жыйнап топтоп иреттеп,
Сапар кетсем күттү жылбай келет деп.
Кабак-кашым дебей сыйын көрсөттү
Бирөө жарым келсе мени даректеп.

Тууганыма кызмат кылды үзүлүп,
Кыяматтык жар экенин түшүнүп.
Чыр чыгарбай келе жатат, ар ишти
Жылуу-жумшак сөзү менен бүтүрүп.

Кандай тамак жасабасын даамын айт,
Тамшандырат, табитинен жаңылбайт.
Жандүйнөсүн төгүп берет... Дүйнөнү
Ошончолук кумарланып кабылдайт.

Оо, Жараткан! Ыраазымын сага мен,
Аял бердиң иш келген кол, тилинен.
Ошондуктан карысам да жигитмин,
Кайтпай келем каруумдан, күүмдөн.

8.

Сен жөнүндө сурай берет дембе-дем,
Кыздар сурайт жакын жерден көрбөгөн.
Жетпейт сөздүн кунары да, куну да
Аны-муну айткан болуп күймөнөм.

Өмүр бою өзүңдү ырдап бүтпөдүм,
Жазылган жок сенин каалап күткөнүң.
Арзууңа жетейин деп жан үрөп
Күлгүн жашты аябастан өрттөдүм.

Кээде сен жеңил кайрык ырдайсың,
Кээде такыр чечилбеген сырдайсың.
Кээде тоону томкорсом да суз болуп,
Капилеттен бир сөзүмө жыргайсың.

Бир дайрага куйган эки булакпыз,
Бир баштагы оң-сол болгон кулакпыз.
Бейишибиз, тозогубуз бир болуп
Адам ата, Обо энедей ынакпыз.

Ай-ааламда, жылдыздарда, гүлдөрдө
Барсың жаным, сага толгон дүр-дүйнө.
Эң оболу үй оокатым тербетип
Периштедей суйсаласың төрүмдө.

9.

Сенсиң менин изилдеген илимим,
Сени менен өлүгүм да тиригим.
Махабатты далилдөөчү далилим,
Тирүүлүктө баш катырган түйүнүм.

Шыбырыңда не деген бир кумар-от,
Уктап калган делебем бүт ойгонот.
Ээрип кетем илебиндин табына –
Бүтпөсө экен бул дүйнөдө бул жомок.

Өөп койсоң жүрөк туйлап, эс кетет,
Сансыз тамыр айгай салып тыз этет.

Туш боломун түбү жок бир мейкинге,
Бүтпөсө экен бул дүйнөдө бу китеп.

Гүл өстүргөн колдорундан кармасам
Калтыраймын, нес боломун, адашам.
Өрткө айланган жылдарыма кетемин, –
Бүтпөсө экен бул дүйнөдө бу дастан.

Сенсиң, жаным, адабият сабагым,
Аягы жок же башы жок баяным.
Жараткандан ыроологон түгөйүм,
Ыр саптагы аяттарым, аяным.

10.

Балдар үчүн көлкүлдөгөн жарыкпыз,
Эгинине суу апкелген арыкпыз.
Эгер билсе даңгыр жолбуз сапарда,
Жээкке алпарып коё турган кайыкпыз.

Иче турган таттуу шербет ширебиз,
Жан аябай кош ийинди ийебиз.
Кайсыл бири тартса мүшкүл кокустан
Ошону ойлоп отко, сууга киребиз.

Сөз тийгизбей, чаң жугузбай актайбыз,
Жакшы иш кылса терибибизге батпайбыз.
Жашап калдык жалаң гана бала деп,
Мурдагындай буураланып акпайбыз.

Тереңдедик күрпүлдөбөй жай агып,
Кайра баштан жаңыланып жаралып.

Келатабыз урмат көрүп уулдан,
Сылык, жумшак сөздөрүнө таянып.

Алар биздин каныбыз да, жаныбыз,
Көп эсеге көбөйтүлгөн саныбыз.
Биз өлбөйбүз элдер өлдү дегенде,
Түгөнбөйбүз түгөнгөндө алыбыз.

11.

Өмүр деген күр-шар түшкөн алаамат,
Агымына бүт ай-аалам багынат.
Четте калбайт андан эч ким эч качан,
Анын албуут эпкинине кабылат.

Дооран сүрүп өтөт бардык тирүү жан
Сактаналбай оп тартуучу куюндан.
Мына эми жеттим жыргал дегенде
Канчалардын ырыскысы кыйылган.

Канча тагдыр кыйрап калган кансырап,
Күйөөр кезде жылдыз сымал баркырап.
Бул өмүрдө сени таптым жаркыным,
Келатасың периштедей калкалап.

Жалаң ырдын пайдубалын түптөдүм,
Дүйнө артынан түшкүнүң деп түртпөдүң.
Көндүң кыял-жоругума, эркиме,
Жашпоомду жарык кылып көрктөдүң.

Мүнөз күтүп ойкума да кайкыма,
Жашынбадым жалган пирдин артына.

Кийгизбедим сага кымбат жылбыз тон,
Айланбадым Арзыматтай ырчыга.

Барга-жокко топук кылып чыдадың,
Чыдамыңа миң ырахмат, ынагым!
Эң акыркы ирмеминде өмүрдүн
Кучагыңа келет туйлап кулагым...

12.

Иш кармасаң бүтөм деген көйдөсүң,
Калыс сүйлөп, көп эркектен өйдөсүң.
Жек көрөсүң майда сөздү, ушакты,
Жылуулукту чачып турган дүйнөсүң.

Кары-жашты аяр сүйлөп эмдейсиң,
Эч убакта колдон намыс бербейсиң.
Көкталаада жай саратан болсо да
Аккыядан согуп турган желдейсиң.

Айлымдагы азада бой зирегим,
Аруулуктан бүткөн окшойт тилегиң.
Ким бирөөнүн ооруп калса баласы
Ошол күнү ооруп чыгат жүрөгүң.

Башкаларга көрүмсүз бир жубансың,
А мен үчүн ордо, очоктуу дубансың.
Бул чөлкөмдө сеникиндей тутум жок,
Чалды-куйду тутумдарын жин алсын.

Көп аялды көрдүм түрдөп кийинген,
Көчө-гөйдө басканына сүйүнгөн.
А сен менин турмушумду кызытып
Камыр жууруп олтурасың үйүмдө.

13.

Чыр чыгарып үй-бүлөсүн кыйнаган,
Ажаан болуп заар тилин тыйбаган,
Дулдаң этип болор-болбос нерсеге
Зайыптар көп орозгерин кылбаган.

Жаа бою качып жүргөн түйшүктөн,
Байкуш эрин баласынтып чүнчүткөн.
Эртең эле төркүнүнө кетчүдөй
Эптеп-септеп күкүк сымал үй күткөн.

Жалкоолуктан түрдүү мээнет чырмаган,
Жамандыкты чукуп турган, тырмаган,
Өзгөлөргө мурдун чүйрүп тоготпой,
Жароокерлик, назиктиктен кур калган.

Шүгүр деймин, ошолордой эмессиң,
Өйдөдөсүң ар тараптан теңешкин.
Ыйбаа менен, ибадаттан жаралган
Башкаларга чыгалбаган белессиң.

Кыскасы сен, кеңешүүчү кабыргам,
Бешенеме Кудай буйруп табылган.
Алда качан неберелүү болсом да
Кумарланып сагынганым сагынган.

14.

Өмүр бою махабат деп ырдадым,
Майышпадам, мөгдөбөдүм, сынбадым.
Мөөрөй ошол – илебинден өптүрүп
Жүрөгүмдүн чертип турдуң кылдарын.

Күүлөп турдуң сезимимди ойготуп,
Сайрандатып, бий бийлетип, тойлотуп.
Эч ким туйбас туюмдарды туюнтуп
Улам жаңы бийик чекти орнотуп.

Эзели түк баасы түшпөйт асылдын,
Жылдан жылга жаңы өңүттөн ачылдың.
Менин бүткүл чыгармамдын ичине
Маржан болуп, бермет болуп чачылдың.

Ырларымдын болдуң соккон жүрөгү,
Кан тамыры, жарык нуру, үрөнү.
Ага биздин тагдырыбыз жуурулуп
Өрткө айланган өмүрүбүз түнөдү.

Ырларымда калды аруу айбарың,
Күүсү сымак күркүрөгөн дайранын.
Чындык ошол – бутагыңда олтуруп
Безеленип жалгыз сен деп сайрадым.

15.

Эки-үч күнгө көрбөй калсам караңды
Үй ичи эмес, көңүлүм да караңгы.
Кылган ишим түшө берет колумдан
Элестетип куду телбе адамды.

Өзүмө да, үйүмө да батпаймын,
Издеген бир буюмумду таппаймын.
Жашоодо бүт ырааттуулук жоголот,
Эч нерсенин өтөсүнөн чыкпаймын.

Басып калам араң эле карайлап,
Көңүлүмдө жаңырбастан жаңы ыргак.

Кусаланып уктап калсам түшүмө
Сен киресиң шоола чачкан шам чырак.

Сенден мурда келсе менин ажалым,
Оозума суу тамызып тур, жалжалым!
Кыйналбайын жан бералбай өзүң жок,
Акыркы ирет тийсин мага жардамың.

Алыстаба, сала көрбө жабырга,
Жарга түртпө, ыргытпагын жалынга.
Оомал-төкмөл дүйнөдө бул өлгүчөм
Айланчыктап жанымда бол, жанымда.

16.

Билинбестен, байкалбастан акырын
Бийлеп мени баратасың, атырым.
Эмне десе ошо десин эли-журт,
Айтса мейли: «Башкара албайт катынын!»

Ким башкарат күйгөн оттун жарыгын,
Таза, тунук, дайранын күч агымын?
Албетте ошол кудуретке баш ийген,
Мойнумда бар пендечилик айыбым.

Ким башкарат тоодон келген шамалды,
Периштелер жасап жаткан амалды?
Албетте ошол кудуретке баш ийип
Жашаганым башкаларга караңгы.

Жандүйнөмдүн ханышасы, пири сен
Мага буйруп койгон Кудай берешен.

Ошондуктан жүрөгүмдү колго алып
Каалагандай чимирилтип бийле сен.

Мейли мени, көлгө алпарып кечиргин,
Мейли балды, мейли ууну ичиргин.
Тагдырымды камыр кылып жууругун,
Карагатым келет сага баш ийгим...

17.

Көп максатка жетебиз деп жетпедик,
Көп түйүндү чечебиз деп чечпедик.
Күнүмдүктүн түшүп алып артынан,
Азгырыкка калдык кээде тепселип.

Көп жылдарды жайдак, бопбош өткөрдүк,
Чүкө сымал каалаганда өкчөлдүк.
Намыстанып башыбызды сайбадык,
Качты кээде өжөрлүк да өктөмдүк.

Билбейм, кайдан каталарды кетирдик,
Кыйынчылык тартып жүрүп жетилдик.
Турмуш жүгүн кошо тартып ар качан
Жан адамдан сурабадык кепилдик.

Бирге көрдүк жыргал менен кууралды,
Бирге таптык бөтөн журттан тууганды.
Артыбызга чегинбедик көшөрүп,
Бөлүп жедик тапкан жарты туурамды.

Сени менен тарткан бардык азабым
Азап эмес, оомат конгон базарым.

Аз калсак да алтымыш жаш куракка
Болдуң менин айтып бүтпөс казалым.

18.

Бул дүйнөнүн керемети аялзат,
Аял менен адам көчү уланат.
Жарып турат дайым биздин үйүбүз,
Жашоо деген сезилет нак гүлабат.

Аял менен өлчөнөт нарк, бактыбыз,
Аял менен биз, эркектер, жакшыбыз.
Эгер аял бизди сүйүп турбаса
Чалдыбардай болот алтын тактыбыз.

Аял назик үлбүрөгөн гүл дейбиз,
Анын нурдан бүткөндүгүн билбейбиз.
Эгер нуру бизге тийип турбаса
Акырындап майдаланып кирдейбиз.

Алоолонуп тутанбайбыз от болуп,
Тез сынабыз, бекем болбой морт болуп.
Түгөйүбүз жалын чачып турбаса,
Жүрөгүбүз музга айланат жок болуп.

Аял менен жашоо таттуу, туптунук,
Ошондуктан Кудай кошкон жуп кылып.
Эне кылып мотурайган балдарга,
Төрүбүзгө көктөн түшкөн кут кылып.

19.

Эмне издедим, издегеним таппадым,
Өз дүйнөмдүн кыртышына батпадым.

Эми гана көз ачылып туярда
Ачалбадым сырдуу дүйнө капкагын.

Билгеним да эмнегедир жок болду,
Азоо сезим аркандалып токтолду.
Чаңда калды күлгүн курак, гүл курак
Унуткардым көздө күйгөн отторду...

Ак аралап сакал, мурут, чачымды
Эссиз жүрөк ээленбестен басылды.
Жеттим десем өмүрдүн бир чегине
Жеталбастан кулатыпмын ташымды.

Билбейм, качан айтчу сөздү айтамын?
Айткан сөздүн алешемин байкадым.
Өмүр деген окторулган дайранын
Бар болгону жээгинде бут чайкадым.

28.04-5.05.06

ШАГИРТТЕРИМЕ КАТ

(Бир түрмөк)

1.

Артымдан сөзүмдү алган шагирттерим,
Айтылган ачуу кептен терикпегин.
Бир жазсаң ыйлап жазгын жүрөк менен,
Сөзүңдүн туз, даамын көп кемитпегин.

Бийликке кошоматтык кыла бербе,
Бир күнү кулайт бийлик чыла жерге.

Сен анын аброюн көтөрөм деп
Түшпөгүн кайрымы жок кара терге.

Байлардын айдагына түшүп алба,
Бймандай сырыңды жаз күчүң барда.
Издегин жалгыз гана өзүңдү өзүң,
Кошулба кара ниет кутумдарга.

Жазгының жаның күйүп билгениңди,
Саргарып күйүп калган зилдериңди.
Сезимге бычак болуп тийип кеткен,
Эсиңди эки кылган ирмемиңди.

Жүрөгүң каалабаса, кыстабагын,
Мизи бол мизилдеген устаранын.
Чала өлүк ойлорду ээрчип өлүп калба,
Изине түшүп кетпе башкалардын.

Жеттим деп бир байгеге маарыбагын,
Эстегин балчыкка бат малынаарың.
Жаныңда сенден өткүр, сенден да курч
Алдыга чыкса бирөө тарыбагын.

Тынымсыз каза бергин өзүңдү өзүң,
Ырыңда болсун жалаң сенин сөзүң.
Өзүңдүн чындыгыңды таап алсаң
Шол сенин оомат, багың, көзүрлөрүң.

Качпагын эч убакта татаалдыктан,
Ал сенин күч-кубатың от алдырткан.
Өмүрдө өжөрлөнүп баскан адам –
Жашоодо жарык көздөп жол арбыткан.

2.

Ыр эмес уйкаштарга минип алган,
Саптардын муундарын билип алган.
Күкүктөп сайрап турган жүрөк болсун,
Ал ырда болсун дайым тирик адам.

Не жазсаң жууруп ага адамды жаз,
Окуса кимдир бирөө кылсын аваз.
Жөн жазба, сезим турсун шыңгыраган,
Жүрөктүн эң бир назик кылдарын бас.

Жаза атып кетирбегин дүрмөтүңдү,
Шашылбай күткүн жайнап гүлдөшүңдү.
Ишенгин ар убакта ийгиликке, –
Кайрыкта калаарыңды, өлбөшүңдү.

Майдалык, пенделиктен бийик болгун,
Ыр жолу – Кудай жолу, ыйык жолуң...
Бул жолдо абийир алуу оңой эмес,
Дилиңе жамандыкты жолотпогун!

Миң жолу камыр болуп ийленесиң,
Шондо да көкүрөгүң кирдебесин.
Быймандын нуру турсун жарык берип
Таза бол, бул дүйнөгө бир келесиң.

Бирөөдөн сый да күтпө, урмат күтпө,
Өзүңө өзүң оор жүктү жүктө.
Канчага жетет тарткан күч-кубатың
Азгырык, амалы көп тирүүлүктө?

Көп оку, окубасаң шактабайсың,
Акындык улуу парзды актабайсың,
Сөздөрүң ажарланбайт, ырга айланбайт,
Жөн гана Бактыгүлсүң, Бактыбайсың...

Дүйнөнүн түркүн сырын билүү керек,
Ал билим саптарында күйүү керек.
Кыскасы тандап алсаң бул түйшүктү
Жашоону жата калып сүйүү керек.

3.

Тосулуп жолум кээде ыйлаганмын,
Укурук салган тайдай туйлаганмын.
Чыдагам акындыктын азабына
Өтөт деп асмандан ак турналарым.

Бүк түшүп жатып калган күнүм болгон,
Чыгарып салган кээде сүрүп жолдон.
Кайрадан туруп алып басып кеткем,
Көрсөтпөй жүрөгүмдү күйүт толгон.

Тепкиге алган устат сөрөйлөрүм,
Башкага ыйгарышып мөөрөйлөрүн.
Көрбөдүм ошолордун жыргаганын,
Таланты ашып-ташып көбөйгөнүн.

Калп айткан мактоолорго кулак тунду,
Азгырып алышты көп убактымды.
Аларды кыйнап бүтү жалгыз суроо:
Көлмүнбү, көлчүкмүнбү, булакмынбы?

Башымдан өтү күндөр шарактаган,
Душманым көрүп алып алактаган.

Кыпкызыл ырлар агып шире болуп,
Ал ырга мас болгондо таң атпаган...

Көп уктум кол чабууну дүңгүрөгөн,
Сүйүнбөй ичтен ачуу күңгүрөнгөм.
Анткени андай урмат күнүмдүк бир,
Көп акын ошол оттон күйүп өлгөн.

Кез-кезде ташбараңга алынганмын,
Көрөбүз дешкен мунун багынганын.
Көшөрүп кирдим кайра күрөшүүгө...
Эч кимге өмүрүмдө жалынбадым.

Менин да жүрөгүм бар дирилдеген:
Бир сөздөн тикен кирип ириңдеген,
Бир сөздөн көз ирмемге токтоп калган,
Бир сөздөн өмүр бою тирилбеген...

4.

Шагирттерим, менин дагы көңүлүм бар.
Көңүлдө алып жүргөн өмүрүм бар.
Жуурулган саптарыма анын баары,
Жолукпайт жолдон келген тегин ырлар.

Акындар азык алат тереңдерден,
Анткени ага сөздү Эгем берген.
Сөз деген кудурети күчтүү аалам,
Сөз деген кайнап чыгат көрөңгөдөн.

Сөз менен жарык дүйнө талкаланган,
Сөз менен жарык дүйнө калкаланган.
Ошону акын гана туя билет
Оопасыз бул жалганда шаркыраган.

Акын көп өз кудугун ыйык казган,
Акын көп чыгалбаган жайык саздан.
Мен жазсам бул дүйнөнү сүйүп жаздым,
Сүйбөгөн ырлар менде жазылбаган.

Жек көрсөм чектен чыгып жек көрөмүн,
Өчөшсөм өлчөмү жок өткөрөмүн.
Бейтарап болалбаймын эч убакта,
Өрттөнсөм күл калганча өрттөнөмүн.

Билгенге кошамат ыр жазалбадым,
Жүрбөдү ошондуктан базарларым.
Бизди бир мактап жазып кой дебестен.
Досторум колдоп келет азыр дагын.

Билгиңер келсе менин шагирттерим,
Шашылбай бүт дасмиям иликтегин.
Акындык ай-ааламды багындыруу,
Ырлардын атып алуу кийиктерин.

Күн сайын алтын балык тутуп алуу,
Бир үзүм өлбөстүктөн утуп алуу.
Жолуксам жакшы болмок ар бириңе
Сүйлөшүп өмүр, өлүм, ыр тууралуу.

5.

Баалабай ырың жээрип тырчып калаар
Бар биздин журтубузда тың чыкмалар.
Өздөрүн көкөлөтүп, көйрөңдөшүп
Байкатпай жан дилимди курчутту алар.

Ар топко ар максатта бөлүнүштү,
Башкага тил кайрашып сөгүнүштү.

Көлчүктөй тайыздыгын жымсалдашып,
Көбүрүп көзгө даана көрүнүштү.

Макташты бирин бири дулдулум деп,
Дүрүлдөк чымчыктарын булбулум деп.
Көздөрүн ээлеп алды булактардын,
Жумурай журтка бербей жугумдуу кеп.

Башканын бары-жогун көрүшпөдү,
Кеңейип жайыттары, өрүштөрү.
Көздөрү өтүп кетип кээ биринин
Билинбей калды жаткан көрүстөнү.

Жем болду ошолорго Тургунбайлар,
Жоготкон Табылдыны кыргынбайлар.
Кыйышып таланттуунун тамырларын
Кыргызым, айтчы ошондой кыйынбы алар?

Таяке, жээн болуп биригишип,
Бир ичип, бир өлүшүп, тирилишип,
Бүгүн да азууларын кайрап келет,
Өзгөргөн бу заманда ириң ичип...

Бирөөнү баса калып жабалактап,
Бирөөнү кир жугузбай жууп актап,
Баякы тың чыкмалар азыр деле
Тырчыйып арабызда келатышат.

Аларга, шагирттерим, жем болбогун!
Жашоонун тоготпой өт бороондорун.
Тоскоолго туш келгенде курчугула,
Жоготом деген кезде жоголбогун!

5-6.08.06

УУЛДАРЫМ ЭЛДИЯР МЕНЕН ЭРМЕККЕ ЖАЗЫЛГАН КАТТАРДАН

(Бір түрмөк)

1.

Ачсыңарбы, балдарым, токсуңарбы?
Кыйналган жоксуңарбы быйыл кышта?
Билемин Сибирде аяз ок сыңары,
Жылуу кийим кийгиле курулушта.

Жаңылык жок бизде эч кубанарлык,
Быйыл дагы ток өчмөй адат болду.
Отун таппай өрүк бак кыйып алдык,
Үстүбүзгө кийиндик кабат тонду.

Жерлер калды айдалбай, май табылбай
Жалаң кемпир-чал калды жашы жеткен.
Ичип кеткен балдарын кайтаралбай.
Кан басымы, кашайгыр, ашып кеткен...

Жаш балдардын көзүнөн оту качкан,
Нур көрүнбөйт кыздардын өң-түсүнөн.
Сезилгенсийт чоочун жер, чоочун асман
Киндик каны төгүлүп өсүп-өнгөн.

Баягы эле жел сөздөн кулак тунат,
Силер күткөн жылыш жок, өлбө-талба.
Ишиңерге баргыла убактыраак,
Караңгыга, балдарым, калбагыла!

2.

Айылдагы турмуштун несин айтам,
Күзгө жакын той күчөп турган убак.
Арылбастан атаандаш кур намыстан,
Ызы-чуудан күн сайын кулак тунат.

Силерге окшоп чет жерде иштеп жүргөн
Уул-кыздын тапканын тойдо чачкан
Ата-энелер көбөйдү күркүрөгөн,
Тез унутуп күндөрдү жабыр баскан.

Кебек жеген учурун эстебестен,
Айылдаштар алагүү болуп алды.
Той чыгымын токтотуп чектебестен,
Тоюндуруп жатышат жоруларды...

Үйүн актап коюуга чолосу жок,
Баткак болгон балчылдап көчөлөрү.
Той деп жүрүп байкуш эл качан оңот,
Көкүрөгүн өйдөрөөк кетерөбү?

Атажурттун тагдыры эмне болот?
Эсиңерден чыкпасын ушул собол.
Келечектин жүргүлө камын ойлоп,
Кулундарым, кубатым, эсен-соо бол!

3.

Кошунанын баласы билим алды
Окуу жайдын эшигин аттабастан.
Майлуу жерге баш багып кирип алды
Пайдаланып түгөнбөс так талаштан.

Түркөйлүктөн, пастыктан уялбаган
Босогого бир кызык заман келди.
Желмогуздай напсисин тыялбаган,
Алга сүрөп чыгарды «берендерди».

Жулкунбайлар жүрүшөт журтту бийлеп,
Жулуп алып бирөөнүн ырыскысын.
Билбесе да бүт баарын билемин деп
Башкалардын басмырлап дил ышкысын.

Мындай кыял-жорукту күтпөгүлө,
Чабытыңар кең болсун, бийик болсун!
Тайыз жерден жол издеп өтпөгүлө,
Жүрөккө жык дүңгүрөк дүбүрт толсун.

Билем кыйын алыста жашап жүрүү,
Тууган жерди сагынып курчуйт адам.
Аман-эсен келгиле кайтып тирүү –
Күрөш күтөт бул жерде кырчылдаган.

4.

Билчү элеңер силер Ажар кемпирди,
Жалгыз жашап жүрчү айыл четинде.
Өлүп калды... эптеп таап кепинди,
Жерге бердик кечээ күнү бешимде.

Күр-шар түшкөн ооматы бар айылдан
Бир ууч адам барды турпак салганы.
Пейил тарып жаман илдет жайылган,
Байлык менен өлчөнүп жан салмагы.

Кара ашына эгер жылкы, мал сойсо,
Жеп-ичкени келмек эле бүт баары.

Эрте-кечпи өлүм деген бул жолго
Чыгат адам, табылбайт түк куткарым.

Ажал келет кары-жашка бипбирдей,
Кембагалың, байың дагы баш иет.
Муздак сууну бетиме шарт сепкендей
Абалдамын... Кайда кетти адилет?

Уулдарым, жетүү кыйын ыйманга,
Азгырыктар чыгат сан миң ак жолдон.
Биз келгенбиз бул дүйнөгө мейманга,
Ар бир адам ыйык нурга оронгон...

5.

Акчаңарды алдым мен салып ийген,
Карыздардан кутулдум адегенде.
Апаңарды гүл кылып кийиндирем,
Жетти куткөн, эңсеген тилегине.

Турмушубуз ирденип кетет деген
Үмүт менен силерди баккан элем.
Калем акы апкелип гезиттерден,
Нанга-сүткө тыйынды тапкан элем.

Бүгүн абдан сүйүндүм, бизди унутпай
Күч коштуңар күчүмө карыганда.
Канча балдар жоголду туңгуюктай,
Кабар бербей, кат жазбай анда-санда.

Бир торпоктуу уй алып багып алсам
Деген ойдо жүрчү элем, жакшы болду.
Балдарынан озурду көргөн инсан,
Кандай гана бактылуу өмүр жолу...

Балаңардан тапкыла бакыт-таалай,
Мендей болуп кубанып сүйүнгүлө.
Бала багуу – жарык нур чачып турмай,
Бала деген барчылык, бүтүн дүйнө!

6.

Жапжаш кайран жигиттер кете берди,
Жол кырсыгы күчөдү быйыл абдан.
Көргүм келбей калды түк шишелерди
Ичине ажал, кайгы куюп алган.

Өлдү Рашит үйлөнбөй, сүйүп-сүйбөй,
Кеңеш өлдү Ысыккөл көрөмүн деп.
Не бир кооз шишелер сүлүктөрдөй
Бара жатат жаштардын өмүрүн жеп.

Аксакал жок накыл кеп айта турган,
Көргөндөрү көк дүкөн айланасы.
Дээринде бир ой жок кайта турган,
Сөзүн уксаң кызарып арданасың.

Мас болушуп рулун башкаралбай
Өлүп жатат жигиттер, өлүп жатат.
Кулап түшкөн өзөктүү аскалардай
Кара жерге көмүлүп чөгүп жатат.

Кайран гана жигиттер, кайрандарым!
Гүлдөп турган мезгилде кете берди.
Оо, балдарым, чегинде сайрандагың,
Жек көргүлө мен сындуу шишелерди.

7.

Билесиңер, Туяктын ырын жыйнап,
Туяк десе далбастап ыйлап жүрөм.
Канчаларга кайрылдым ылымсанап,
Торпоктордой качышты сайгак көргөн.

Кандай элбиз намысы ойгонбогон,
Жүрөгүндө жалыны тутанбаган?
Башатыбыз кайда деп ойлонбогон,
Чайнап берген ашты да жуталбаган?

Кара курсак тойгонго каадаланып,
Көкүрөгү көр болуп бүтүп калган
Кандай элбиз бирөөгө пааналанып,
Куру калган колдогу утуктардан?

Туяк деген туйгунду туялбасак,
Жарабасак туу кылып көтөргөнгө
Бизди уруп кетпейби улуу башат?!
... Той өткөрүп жатабыз жетөлгөнгө.

Ушул ойдон кеталбай кыйналамын,
Эсиңерге койгула бекем түйүп.
Туяк менин намысым, ыйман, арым,
Көкүрөктө өчпөстөн күйгөн күйүт.

8.

Көксөп жүргөн бийикке жетеминби?
Кетеминби билинбей же бейдарек?
Жарыгымды чачалбай өчөмүнбү
Деген ойлор көкүрөк жирей берет...

Көп нерсеге умтулдум бул дүйнөдө,
Туйгуларга туш болдум адам туйбас.
Канча азапты сыйдырдым жүрөгүмө,
Калем менен кагазга болдум сырдаш.

Кээде койдум силерди унуткарып,
Бир жылуу сөз маалында айталбадым.
Көңүл кушум бүркөлүп, булуттанып
Ачуу тийди а балким кыйкырганым.

Мезгил өтөөр, анымды кечиргиле,
Түшүнгүлө маңызын өмүрүмдүн.
Бара жатам айланып көк иримге,
Көкүрөктөн жандүйнөм төгүп ийдим.

«Бизге эмне калтырдың?» – дебегиле,
Сөздөн артык дагы эмне калтырайын?
Жакшылыктын жышаанын тилегиле
Өмүрдөгү жапжашыл майсаларым!

9.

Сергек, зирек өскүлө бул турмуштун
Ой-чуңкуру, буруму өтө эле көп.
Көрүндө тынч жаталбай кылы-кыштың
Жаман болсоң жан ачып күңгүрөнөт.

Оорусаңар эл үчүн ооругула,
Санааңарды ээлесин журт тагдыры.
Ар-намысты аздектеп коругула,
Намыс болот өмүрдүн ок тамыры.

Тил тийбесин энеңе, эл-жерине,
Андан өткөн ыйык жок адам үчүн.

Пул табам деп кордукка тебеленбе,
Миңдеген жыл созулду төрөлүшүң...

Кут, береке келет деп силер менен
Барбалаңдап той бергем дос, тууганга.
Бабалардан калган из, чыйыр менен
Дилиңердин жарыгын коштургула.

Калтырамын силерге кыргыз жерин,
Өзөн-сайын, тоолорун, кийиктерин.
Аманатым алгыла ушул менин,
Кызыл жүздүү кыргыздай, жигиттерим!

10.

Быйылкы жаз башкараак кирип келди,
Өчөшкөндөй гүлдөдү өрүктөр бүт.
Бажырайып гүлдөрдүн каректери
Жүрөгүмдү туйлатат делөөрүтүп...

Арыктардын боюнда жалбыз өсүп,
Бир башкача жыттанат аба дагы.
Жылуулукутун жыргаткан табы өтүп
Мажүрүм тал күчүктөп салаалады.

Корообуздун ичинде майрам болуп,
Сан гүлдөрдүн түрүнөн баш айланат.
Идиштерге сүт толуп, айран толуп,
Жаз жыттанат сүзүлгөн жаңы каймак.

Кызыл-тазыл булуттар асман менен
Тоону беттеп баратат, тоону беттеп.
Нур куюлуп булуттун тешигинен
Бороз түшкөн талаага себеленет.

Жаз ушинтип туулган жериңерде
Өктөм бийлик жүргүзөт паашалардай.
Туш болгондор кумар-от илебине
Кумар-көзүн баратат жашыралбай...

18-19.08.06

КЫЗЫМ ЭЛМИРАГА ЖАЗЫЛГАН КАТТАР

(Ыр түрмөк)

* * *

Мисирде жүрүп сагынып бизди калыпсың,
Сүрөтүң алдык, чүлдүйүп дале арыксың.
Миңдеген жылдар дүркүрөп өскөн керемет
Сен көргөн жерлер чордону болот тарыхтын.

Фируан доорун жакшылап окуп үйрөнгүн,
Кулачын жайып кеңейсин чеги дүйнөңдүн.
Кыптыдан калган рухтун терең мааниси,
Жакшылап тыңша сөздөрү менен күүлөрүн.

Өлкөгө бардың бабаңдын буту баспаган,
Байыркы өткөн хандардан мүрзө таш калган.
Өздөрүн алар кудайбыз дешип жар салып,
Нил боюн ээлеп кылымдар бою башкарган.

Катмарлап жаткан доордун карма тамырын,
Окууда жүргөн күйөөңө тийсин жарыгың.
Уулуңа үйрөт энеңдин тилин унутпай,
Алыста жашап тууган жер күчүн тааныгың.

* * *

Окудум, кызым, апаңа салган катыңды,
Ырың бар экен, төгүпсүң көздөн жашыңды.
Ыйлатты мени кусага толгон саптарың,
Жүрөгүм туйлап араңдан зорго басылды.

Угулуп турду дүкүлдөп соккон жүрөгүң,
Дилиңдин аппак экенин жакшы көрөмүн.
Сезимиң сергек, оюң курч болуп өстү элең,
Гезитке чыгып досторго жакты түрмөгүң.

Абасы турду Мисирдин анда жыттанып,
Жатаарда катың жазданып алып уктадык.
Калтырайт колум жазайын десем жообун
Сагыныч күйгөн сөзүңдөн улам шыктанып.

Өнөрү чыгып, сөздөрү чыгып улам бат
Жүрөбү ойноп Мухаммет менен Азамат?
Мен үчүн дагы аларды сүйүп, өөп кой,
Чоңойсо аман дээринде болоор кысылат.

* * *

Ооруба кызым, оорусаң ооруйт жүрөгүм,
Кызгалдак кызым, кымбатым, сен деп жүрөмүн.
Кабарың угуп кыйналып чыктым жаталбай,
Өзүңсүң мага чыркырап ыйлап күйөөрүм.

Заманым куурап дендароо болуп турамын,
Эч нерсе укпай чып бекип калды кулагым.
Жакамды кармап Кудайдан тилейм тынымсыз:
«Өчпөсө экен маңдайда күйгөн чырагым...»

Бой жетип эрке балдарың жигит боло элек.
Кучагың гүлгө, кубаныч, сыйга толо элек.
Секелек бойдон жүрөсүң мага туюлуп,
Алдыда али айжаркын үмүт, ой-тилек.

Көзүмдөн кетпейт, көпөлөк кызым, карааның,
Үнүңдү уксам дем алып сергип каламын.
Оорубай тургун, оорусаң ооруйт жүрөгүм,
Тезирээк сакай, күйүткө мени салбагың.

* * *

Пириңди сыйла, аялга күйөө пир болот,
Үйүңдөн кетпей барака-пайиз, гүл толот.
Бакыттын бардык учугу сенин колуңда,
Жылуу сөз менен бейпилдик бекем орнолот.

Апаңдай болсун ар дайым жыйым, тутумуң,
Даргөйүң кең кыл, алыска кетсин учугуң.
Жадырап жайнап күтүп ал дайым күйөөнү,
Аман-соо анын жүргөнү сенин утугуң.

Дилиңер дайым бир болсун, бирге көгөргүн,
Ачуу кеп чыкса астына суунун чөгөргүн.
Алтыным кызым, башымды жерге салбайын,
Айжаркын болгун, жибекке гана бөлөнгүн.

Угайын таза шаңкылдап турган үнүңдү,
Жараткан Кудай жапжарык кылсын күнүңдү.
Алганың менен, балдарың менен аман бол,
Көрбөсүн атаң кайгыга чөккөн түрүңдү.

07.08.06

ТӨРТ ЖЫЛДЫЗ

(Бір түрмөк)

ПОЛОТХАН

Канжыгага жанын байлап Молдо Ысак
Аз өмүрдө кылымга тең жол басат.
Карапайым калкка кызыл туу болот,
Хандыкты алат жолборс сүрдүү кол жасап.

Эл мүдөөсүн бийик коюп өзүнөн,
От чачырап кайратынан, көзүнөн
Катыраңдын тоолорунан алган күч
Кайнар болуп чыгат жайык түзөңдөн.

Кыргыздын бир шумкары эле Полотхан
Паргананын өрөөнүн бүт караткан.
Эркиндикти көксөп жүргөн эл үчүн
Уча турган кош канатты жараткан.

Артка кайтпай түшкөн ыйык жолунан,
Апат болгон баскынчынын колунан.
Чыккан эмес мындай өткүр, курч жигит
Ошол кезде кыргыздын оң, солунан.

АБДЫКАДЫР ОРОЗБЕКОВ

Жаңы заман нугун салып баштаткан...
Тагдыр күттүң татаал, кыйын, таш капкан.
Өмүрүңдү сайдың эли-журтуңа
Өрт чыктың да өчөшкөндөй жаш чактан.

Кыргыз журтун кыйчалышта бийледин,
Жарык таап көзүнө окшош ийненин.
Мансап күтүп кеткениң жок чиренип,
Өзгөчө бир кадим-шым да кийбедин.

Кур жалаадан эл душманы атыгып
Кеттиң өлбөс убагыңда атылып.
Элдин калдың жүрөгүндө түбөлүк
Аксакал деп аңыз болуп аты улук.

Тың чыкмалар тарых жолун бурмалап,
Сага көө жагам десе кур калат.
Журтубуздуң маңдайыңда ар дайым
Күйүп турган жылдызыңдан нур тамат.

ТӨРӨБАЙ КУЛАТОВ

Адилеттик, актык деген улуу кеп
Төрөбайдын өмүрүнө төп келет.
Кырк жыл бою кыйшайбастан ээрден
Тизгин бербей келди үзөңгү тепкилеп.

Арамдыкка эзели түк барбады,
Казынага көз артып кол салбады.
Аралады Алатоонун айылын,
Элден коркуп жансакчысын албады.

Мүнөз күтгү карапайым, жөнөкөй
Өзгө, жатка, мансапка да бөлүнбөй.
Бийик болду кыргызымдын тоосундай,
Терең болду кыргызымдын көлүндөй.

Жолобостон чуулгандуу кесирге,
Таза бойдон калды элдин эсинде.
Бийликке эми андай адам келбейт го
Күйүп турган жетим менен жесирге.

АПСАМАТ МАСАЛИЕВ

Өмүр өтөт токто десең багынбай,
Октурулуп кирип жаткан агымдай.
Кечээ гана арабызда жүрдү эле,
Кайда Апсамат? Калды үнү жаңырбай.

Атажуртка асыл эмгек өтөдү,
Чакчелекей түшкөн кезде түтөдү.
Ыдыраган биримдикти астейдил
Каны менен, жаны менен бүтөдү.

Исхак менен Төрөбайдын кешигин
Ичкен үчүн булгабады кесибин.
Башкалардай элин-жерин сатпады,
Качып кетип сураган жок кечирим .

Туура жүрүп, туура сөздү сүйлөгөн.
Туйгун адам өтүп кетти дүйнөдөн.
Исфайрамдын азасына кошулуп
Эл калбады кейибеген, күйбөгөн...

10.08.06.

УЙКУСУЗ ТҮНДҮН СУРООЛОРУ

(Бір түрмөк)

* * *

Неге адамдар жерде жашап, жерде өнгөн
Ак, карага, сары болуп бөлүнгөн?
Бардыгында акса дагы кызыл кан,
Өңү-түсү башка-башка төрөлгөн?
Неге жашыл, көпкөк же бир кыпкызыл
Адам чыкпайт ушунчалык көп элден?

* * *

Кайда чеги мынабу көк асмандын?
Кайсыл жерден асман болуп башталдың?
Абасыңбы, боштуксунбу, нурсуңбу,
Урук болуп кайсыл жерге ташталдың?
Кайсыл күчкө ээ болуп Күн, Айды,
Жылдыздарды чаташтырбай башкардың?

* * *

Неге сүйүү буюм эмес кармалган,
Күчү кайдан эс-учунду тандырган?
Адамзатка бөлүнбөстөн тептегиз
Неге көбү сүйүү жок деп кайгырган?
Өлчөй турган өлчөгүчү бар бекен,
Канча жашта адам андан айрылган?

* * *

Кантип бизге акыл берди жараткан
Айырмалап иттен, курттан, дарактан?

Кайсы бурчта жатат дымып эстутум,
Тыбырчылап келген ойлор каяктан?
Отпу, суубу же бир кайып нерсеби,
Кандай күч бар кыймылында бараткан?

* * *

Ишеним не? Аны кантип билебиз?
Кайсы сезим күчү менен сезебиз?
Неге кээде олтурбастан ойлонуп
Баш-от менен ага чумкуп киребиз?
Кайсыл күнү өчүп калат, түгөнөт,
Канчагаче медеp тутуп жүрөбүз?

* * *

Эркибиздин турган жери каерде?
Неге аны окшотобуз темирге?
Жумшак дейбиз, бошоң дейбиз, морт дейбиз
Айткылачы, эрк дегендин өзү эмне?
Анын кандай тулку бою, денеси,
Чаң калабы, нур калабы изинде?

* * *

Кайдан келдик? Төрөлдүкпү энеден?
Жаныбызды ким жаратты? Ал неден?
Буга чейин кайсы ааламда жашадык?
Адегенде кандай тагдыр берилген?
Басып өттүк канча доор, өмүрдү,
Дагы канча жол басамын кийин мен?

* * *

Ким кыялдын ылдамдыгын өлчөгөн,
Ал каяктан мынчалык тез өрчүгөн?

Канаттарын жасап алып эмнеден
Санак жетпес багыттарды мөңкүгөн?
Кубат берип турат ага кандай күч,
Кандай зат ал колго кирбей көлкүгөн?

* * *

Кичинекей дан каяктан ойгонот,
Кай жеринде өсөм деген ой болот?
Кандай сырды катып алган бекитип,
Топуракта жатып кантип толгонот?
Кандай экен анын соккон жүрөгү,
Бйлаар бекен оргон кезде чалгы орок?

* * *

Чочуйбуз не көрсөк эле жыланды?
Жылан кайдан ачуу, заар уу алды?
Сойлоп калды боору менен ал неден?
Билдиришет кантип сүйүү-кумарды?
Өч болушат казынага эмне үчүн,
Алар кандай максат менен жаралды?

* * *

Кетелекте залакасы күйүттүн,
Кейпин кийип мите менен сүлүктүн
Чап жабышты менин алсыз жаныма,
Айткылачы, түбү барбы үмүттүн?
Түшүнбөдүм ал не деген кубулуш?
Өлөөр кезде кантип арбап тирилттиң?

* * *

Алгансыңбы мени такыр дубалап,
Көз карашың ээрчийт неге кубалап?

Анда кандай азгырыктуу амал бар,
Билбейм кандай нурлар менен нурданат?
Кантип аны багыттайсың мен жакка,
Неге дайым миң катмардуу сыр турат?

* * *

Жүрөгүндө канча ыр бар булбулдун,
Неге боздойт тыным албай, кургурум?
Ыргактарды качан, кантип үйрөнгөн,
Ал аткарып жатат кимдин буйругун?
Тили менен дили неден жаралган,
Кайдан тапкан үндүн асыл туйгунун?

* * *

Бул дүйнөгө келсек дагы аманат
Неге балаң ысык болуп жаралат?
Ага кайдан илгерки ата-бабаңдын
Жорук-жоосун, кулк-мүнөзү таралат?
Миң жылдардын маалыматын сактаган
Кандын кандай күчүндө бар алаамат?

* * *

Учкан жаның кетет кайсы тарапка?
Өңү кандай чыгып жаткан убакта?
Кандай ойдо сени менен коштошот,
Жашы анын деги канча куракта?
Өлбөс болсо бизге чейин кай жерде,
Бизден кийин жашайт анда каякта?

08-9.08.06.

ООРУКАНА МААНАЙЫ

(Бір түрмөк)

1.

Кар жаайт улам сыртта не бир керемет,
Мындай карды көрбөгөнгө көп болду.
Ооруп жатам астымда зым керебет,
Көкүрөккө куса аралаш өрт толду.

Үкөл алып мерчке айланды жамбашым,
Келген илдет айыкчудай сезилбейт.
Ажал менен тер чыпылдап арбашам,
Чымчык сымал чыркырап жан безилдейт.

Көзүм өтсө калат дүйнө таптаза,
Тилегим ак болчу аппак кар сымал.
Эч ким ооруп төшөгүндө жатпасын,
Жер тоймокпу менден кийин барсаңар.

Аппак болгон дүйнө менен жуурулуп
Кетээриме аз калгандай көрүнөт.
Жаным, балким, ак кар болуп кубулуп
Ким бирөөгө ак нур болуп төгүлөт.

2.

Оорубаган билбейт жандын азабын,
Бул дүйнөнү сүйө да албайт кумардуу.
Кайнабастан калабы эми казаным,
Баш айланып, көзүм катуу тунарды.

Кучагыма кыскым келди ошондо,
Айткым келди бир жылуу сөз акырын

Бүт баарына – жанымдагы досторго,
Бирок ага жетпеди күч, акылым.

Ойлоп жаттым бул дүйнөдөн не таптым,
Кандай улуу озуйпага туш келдим?
Өмүрүмдү эмне кылып узаттым,
Эмне болот баштап койгон иштерим?

Эң оболу сүйүү берди Жараткан,
Анын бардык абалына кабылдым.
Бул дүйнөдөн көзүм жумуп баратсам,
Келет менин сүйүү болуп жаңыргым...

3.

Азыр билдим мен адамдын кадырын,
Көзүм өтөт терезеден жол карап.
Өчүп барат өмүрүмдүн жарыгы –
Жел тийгенде желт дей түшөт шам чырак.

Тамчы суудан көзүм өтүп зар болом,
Үзүлгөнү калдым окшойт дүйнөдөн.
Башын ийбей жатат ойлор ойлогон
Кылмышкердей качып чыккан түрмөдөн.

Кайда кеткен аялым жок, балам жок?
Кол узатсам колум жетпейт үстөлгө.
Акыркы ирет бир нерсени боолгоп,
Көкүрөгүм сүйлөшүүнү көксөөдө.

Кыйчылдаган керебетте ушинтип
Адам менен дидарлашпай каламбы?
Жок дегенде көзүм менен түшүнтүп,
Быйман сөзүн тилде күрмөй аламбы?

4.

«Ким ооруса Кудай Таала ошонун
Жанында», – деп айтылат бир хадисте.
Жараткандан жардам бер деп боздодум
Боздогондой тил билбеген наристе.

Көзүмдү ачсам олтуруптур жанымда,
Жакшы болуп кетесиң деп жылмаят.
Бир сыйкырдуу күч агылып канымда,
Жүрөгүмдү өз ордуна жылдырат.

Шыпаа бер деп сүкүт салам күбүрөп,
Башкача бир дем-илепти сеземин.
Сырттан кирди чыккан жаным өрмөлөп,
Зыркыратып муундарын тиземдин.

Мен ошентип Жаратканга дос болдум...
Бет алдымдан жарым карыш жылбады.
Байкабады келип кеткен досторум
Күйдү кайран көздөрүмдүн нурлары.

5.

Ким ойлоптур илдет келип чырмаарын,
Төшөгүмдөн турбас кылып коёрун.
Ырдалбастан калды канча ырларым,
Сүртүлбөстөн калды канча боёгум?

Сөздөр калды айтылбаган жеткирип,
Дидар калды төгүлбөгөн, чыкпаган.
Бара жатат өмүрүмө кеч кирип
Муздак шамал өтүп улам ыштаман.

Не болсо да өз изимди калтырдым,
Ак өтөдүм кызматымды журтума.
Таза бойдон калды менин алкымым,
Тийгизбедим арамдыкты тулкума.

Кемтигимди кечиргиле, адамдар.
Баарыңарга бералбадым дилимди.
Силер мага ачылбаган аралдар,
Бйык көрөм бириңерден бириңди.

6.

Баарынан да жазды жакшы көрчү элем,
Байчечекей гүлү ачылган көктөмдү.
Кыялына кыңк этпестен көнчү элем,
Колдон алып жетелечү өктөмдү...

Бүткүл дүйнө жапжаш болуп жашарып,
Өмүр мага сезилчү эле майрамдай.
Тал-теректер, бак-дарактар жасанып
Туюлчу эле дүрбөп, бийлеп алгандай.

Жазда мага ырлар келчү нөшөрлөп,
Кармай албай калаар элем учугун.
Болоор эле ушунчалык ишим көп,
Азыр тартып жатам анын кусурун.

Сыртта шамал... Боройлогон кар аптак...
Билбей турам жазга кайра жетемби?
Ажал тооруйт айланамда шыйпаңдап,
Аны азгырып буйтап өтүп кетемби?

7.

Бул турмушта көрдүм жакшы-жаманды,
Ырыскынын буйруганын жеп, ичтим.
Жолдо бастым жарык дагы караңгы,
Билдим пайда апкелбесин кейиштин.

Бөлмө ичинде дары-дармек жыттанат,
Ага көнүп бүттүм окшойт эми мен.
Бир куткарса Кудай өзү куткарат,
Башкалардан өйдө турган пир белем...

Шүгүр деймин, таңды көрдүм бүгүн да,
Терезе ачам, муздак аба жутамын.
Асманга учуп кеткенчекти куюнда
Ар бир алган напасимди утамын.

Тамагымдан өтүп жаткан жылуу суу
Гүлазыгы сыяктанат бейиштин.
Көз ирмемдер айтат: «Жашоо эң улуу!
Пайдасы жок көңүл чөгүп кейиштин...»

8.

Туугандарым өмүрүмдү тилешип,
Душмандарым жатса керек сүйүнүп.
А мен болсо өлүм менен күрөшүп
Таң атырам түпкүч болуп түйүлүп...

Эрматовдун энтамгасы басылган
Ырлар учуп кеткен эле парпырап.
Жүрөк табы тийип көзү ачылган
Дээринде жашап дайым ыңкылап.

Айрымдары шумкар эле шукшуруп,
Күлүк эле камчы тийбес жонуна.
Айрымдары кусалантып, бук кылып
Тамган эле көз жаш болуп колума,

Ошолордун тагдыры эми не болот?
Жашаса экен менден узак, көбүрөөк.
Тууган жердин асманында оболоп,
Турган кезде мынабу көк төгөрөк.

9.

Үмүт өлбөйт... Бул ооруну жеңемин!
Туруп кетем бүгүн, эртең буйруса.
«Күчтөн тайып куруп калды», – дебегин,
Мен эмесмин көнө берген буйласа.

Не бир күн бар кылактаган кызгалдак,
Ашуулар бар али басып өтө элек.
Неберелер келише элек ызылдап,
Чоң ата деп мени жүрчү жетелеп.

Ала элекмин ала турган үлүштү,
Бере элекмин бересемди элиме.
Жасаймын деп турамын чоң жүрүштү
Кут төгүлгөн кутман кыргыз жериме.

...Мына эшиктен кирип келди аялуум,
Көзүндө от, кыз кезиндей буралат.
Дүрт эткен бир сезимдерди туямын
Өлүк жандуу ойду бойдон кубалап.

10.

Жаратканга ыраазымын, илдетти
Мага берип көп нерседен сактады.
Сүйүү улуу күч экенин үйрөттү,
Жек көрүүдөн оолак болдум акмакты.

Тирүүлүктүн ар ирмеми керемет,
Кайталанбас, айтып бүткүс туюк сыр.
Жада калса мен жаткан бул керебет
Бутка туруп кетеримди туюптур.

Барга-жокко топук кылам эми мен,
Күйпөлөктөп жанды кыйнай бербеймин.
Кейибеймин мейли кимден жеңилсем –
Кайгы-азапта, кубанычта бирдеймин.

Сабыр болду менин издеп тапканым,
Башка түшкөн бул азапка ырахмат.
Кайра баштан катардамын, саптамын,
Тазалаган жандүйнөмдү нур каптап...

07.08.06

ЫР ЧАЧЫЛА

* * *

Табышмагы татаал, сырдуу дүйнөдө,
Менмин дебе, опурулуп сүйлөбө.
Өмүрүңдү арнап жыйып-тергениң
Акырында додолонгон күлдөбө.

* * *

Бой көтөрүп неге кыйгач өтөсүң
Жактырбастан Жараткандын көчөсүн?
Бул жол менен хандар өткөн, бий өткөн,
Сен да алардай бир күн жалп деп өчөсүң.

* * *

Биздин өмүр болумуш бир, каймана,
Азгырылган анча-мынча пайдага.
Шонтип жүрүп арамдыкка малынып
Арам болуп калды дейбиз айлана.

* * *

Дүйнө биздин минип алды моюнга,
Кирип алды көкүрөккө, коюнга.
Жашообузга ыңгайлашып аз-аздан,
Ыйман күтүп калдык окшойт чоюлма.

* * *

Тамашага көнүп бүттү дилибиз,
Биз да ойногон куудулдардын бирибиз.
Көрүстөндө сурак берип жатканда,
Кантип сүйлөйт экен кайран тилибиз?

* * *

Шарап менен жууп жакшы-жаманды
Чектен чыккан шаан-шөкөт жаралды.
Жалаң гана мастар жүргөн өлкөдө
Чырак менен издейсиң соо адамды.

* * *

Жолоочудай келип-кетээр калаага
Жан дилинди төгүп берип караба.
Илештирбе түнкү бардын кыздарын,
Чаап ийбе жүрөгүңдү садага.

* * *

Өлбөстүктүн жолун издеп пайлайсың,
Күнү-түнү чимирилип кайнайсың.
Пайдасы жок... Пайгамбарлар көз жумган,
Түркүк болуп сен да тирүү калбайсың.

* * *

Жаттап алган сөздү айтып жадатма
Илимпозум көндүң жаман адатка.
Кандай шагирт чыгарасың, ким билет,
Оюң дайым дасторкондо, табакта.

* * *

Жапжаш туруп абышкага айланган
Дүйнө-мүлккө колу-буту байланган
Балдар жүрөт... эрте карып, эрте өлүп
Ажыраган учкул кыял, майрамдан.

* * *

Эстүү болуп элпек сүйлөп жулкунуп,
Эмдигилер мансап көздөйт умтулуп.
Жөөлөп өтүп баратышат жанымдан,
Бийман-ызат бар экенин унутуп.

* * *

Окуу жайда бирге иштеген агайым
Он жыл болду ишиң бүтпөйт, бедайын.
Булак көзүн калган окшойт чым басып,
Быйыл жазда ачылса экен ылайым!

* * *

Жалган айтып сүйлөгөнгө маш болдук,
Бей-бечара сагырларга, таш болдук.
Өкүнөбүз өргө жылбай калдык деп
Өзүбүзгө коюп алып тоскоолдук.

* * *

Алып келип ич күйдүргөн кабарды,
Эмнегедир чачым эрте агарды.
Өчүрө албай олтурамын, а бирок
Көөдөндөгү көлкүлдөгөн жанарды.

* * *

Тагдыр сени камыр кылып ийлесе,
Каалагандай өкчөп ойноп бийлесе,
Кызууланба, сабырдуу бол, сабырдуу,
Акырында көндүрөсүң ийге сен.

* * *

Элдин баары көзөмөлдөп турганда,
Эпчил болуп эдиреңдеп кууланба.
Ээлеп алган сенин атак-мансабың,
Эгер билсең арзан аккан суудан да.

* * *

Бай жолукса күйпөлөктөп баш уруп,
Колу жука болсо жектеп таш уруп
Сыр бербестен эптеп жашап жүрөсүң,
Кийимиңе пастыгыңды жашырып...

* * *

Атаандашып акмак болдук көбүбүз,
Ашмалтайга айланды айткан сөзүбүз.
Колубуздан коко тикен келбестен,
Коркпой-үркпөй элди тиктейт көзүбүз.

* * *

Кечээ тиги короо коруп жүрчү эле,
Сөөк жесе корс-корс этип үрчү эле.
Бүгүн мобу короого өтүп алыптыр,
Шыйпаңдатат куйругун ал мынча не?

* * *

Дарак өспөйт жерге тамыр сайбаган,
Акын өспөйт кошомат сөз сайраган.
Жетсе дагы күнүмдүк сый-урматка,
Мезгил аны жепирейтет кайрадан.

* * *

Жолдуумун деп жол талашып жүткүнбө,
Көрүп турат аламан журт жүк кимде.
Кимдин канча кудурети, күчү бар,
Кимдер жетет куш өталбас чектерге?

* * *

Курт терип жеп айдоо жерден, аңыздан
Тилин кайрайт шакылыктап сагызган.
Жалгыз ырын кайталаган тынымсыз,
Эмне күтсө болот андай маңыздан?

* * *

Төрдөн орун тийбеди деп кейибе,
Төр дегениң деги, досум, ал эмне?
Өз баркыңды өзүң баалап биле алсаң,
Төрдөн бийик сезилбейби кемеге.

* * *

Бирөө мени бааласа деп жүрчү элем,
Күтөөр элем жылуу сөздү ичимен.
Эми ойлосом бир тыйынга арзыбас,
Каалоолорго жем болупмун кечээ мен.

* * *

Так талашка тойбой койду адамзат,
Бүтпөй койду жер үстүндө бул азап.
Пенделериң мунасага келтирип,
Оо, Жараткан, шылдыңдабай кол узат!

* * *

Жараткандын жарыгынан жабылдык,
Көр оокатка белчебизден малындык.
Айлампада калдык өйдө чыкпаган,
Эми качан, кайсыл чектен табылдык?

* * *

Туруктуу бир турагыбыз жок кылып,
Турмуш бизди тээп алды топ кылып.
Камгак кылып айдап алды, катыгүн,
Жигит өлгүр, жыдып өлгүр жокчулук...

* * *

Көрүнбөгөн чектер турат калбымда,
Тосмолор бар нурдан бүткөн алдымда.
Ошолордон өтүп кетээр бекенмин,
Жүрөгүмдү айлантпастан калбырга.

* * *

Үмүт менин моюнумдан желкелеп,
Минип алып неберемдей эркелеп
Кетпей койду куусам дагы безерип,
Босогомдон кирип чыгат темселеп.

* * *

Бешенеме буйруганын көрөмүн,
Билем бир күн ажал жетип өлөмүн.
Төлөй албай каламбы деп коркомун,
Жашап өткөн өмүрүмдүн төлөмүн.

* * *

Оо дүйнөдөн болуп жүрүп кабардар
Айлыбыздан кетти нечен адамдар.
Билбейм азыр оозуначе көрүмдүн
Баса турган менде канча кадам бар?

* * *

Кетсем кайра кыяматта тирилем,
Топурактан чыгып сууга киринем.
Кыялыма эне деген сөз келип,
Эне деген үн жаңырат тилимен...

* * *

Устат болдум сөздү кынап тизгенге,
Сөздүн даамын, өңү-түсүн сезгенге.
Ошондуктан калып кетип жатамын
Тең бөлүнүп артымдагы издерде.

* * *

Тагдыр мени туш-тараптан тоорудуң,
Кейпин кийип ителгинин, жорунун.
Өз энчимди өжөрлөнүп талаштым:
Өлбөстүктүн дарты менен оорудум.

* * *

Кулу болбой арак менен тамактын,
Аз өмүрдө атырылып шар актым.
Ким бирөөгө кубат болдум, дем болдум,
Ким бирөөгө уча турган канатмын.

* * *

Улуулардын жолу менен жүрөм деп,
Өз жолумду койдум эле үнөмдөп.
Баса берип тапталыптыр таптакыр,
Сээп койсом, кашайгырың, гүл өнбөйт...

* * *

Жыйнаймын деп анча-мынча казына,
Батып кеттим тириликтин сазына.
Торайгырдай тоодо калган жаштыгым,
Жамалыңды көрсөтүп кой аз гана!

* * *

Чуркай турган кезде чуркай албадым,
Эми кумдай жерде эшилет арманым.
Бир сөзүмө жандүйнөсүн бүт төгүп
Берээр эле мезгилинде кардарым.

* * *

Жандүйнөмдү жара тээп той кылып,
Эндей ойлор эпке келбей чарк уруп
Жаткан күндөр кайда кетти, кармабай,
Кайран жаштык өткөн экен шалтурук.

* * *

Ырга бердим ыйык көргөн өмүрдү,
Ырга менин бүткүл дүйнөм төгүлдү.
Көргөн-баккан, бар тапканым, медерим,
Жарым болду ачып көргөн көзүмдү.

* * *

Каза берсе бүтпөй турган кендеймин,
Эвересттин кыл чокусун эндеймин.
Илхам келсе ээ-жаа бербес адаммын,
Топон суумун, кирген кара селдеймин.

* * *

Тирүүлүктүн чертип кылын, өзөгүн,
Араладым жашыл түзөң, өзөнүн.
Аны канча ысык сүйсөң ал сенин
Билдим бир күн тамырыңды үзөрүн.

* * *

Бир дос күттүм, жетти мансап орунга,
Билинбеди менин барым, жогум да.
Колумду үздүм андай достон эртерээк,
Түшпөй калды ал тарапка жолум да.

* * *

Бир досумдан көрдүм анык жакшылык,
Куда күтсө алды мени баш кылып.
Аябады колдон келчү жардамын
Жолукканда көзүбүздөн жаш чыгып.

* * *

Ким унутса өтүп кеткен күндөрүн,
Унутканы өмүрүнүн түрмөгүн.
Жашаса да барчылыкта бакубат,
Бир өңүрү жок болбойбу дүйнөнүн?

* * *

Ким бирөөлөр жемелеген, таш урган
Кайгы-азаптуу мезгил өттү башымдан.
Туш келбесем эгер ошол учурга,
Кур калмакмын көп олжодон, асылдан.

* * *

Көз көрүнөө жол тосулуп, бөгөлдүм,
Тосмолордун кыртышында көгөрдүм.
Канча жолу тайгalandым, жыгылдым
Жаны болду ошол накта өнөрдүн...

* * *

Басып турду ар кыл күчтөр үстүмөн,
Баскан сайын чымырканып күчтөнөм.
Акырында ханга айландым айласыз,
Алтын тактан миң ыргытса түшпөгөн.

* * *

Көл үстүндө сүзүп жүрсөм кайыкчан,
Алтын балык пайда болду кайыптан.
Айтты мага: «Жүрөгүңдү тоспогун
Эч убакта караңгыдан, жарыктан».

* * *

Жаткан элем, учуп келип көпөлөк
Чөгүп калган көңүлүмдү көтөрөт.
Айтат мага: «Махабатты ырдагын,
Жүрөгүңдүн оту али өчө элек...»

* * *

Маңдайымда сайрап жатты саратан:
«Оо, акыным, көк асманды карасаң!
Мына ошол түбөлүктүн астында
Түккө арзыбай ээрип кетип баратам...»

* * *

Турган элем тегирмендин жанында
Буудай айтты: «Бизбиз улуу табылга...
Азыр мына укаланып ун болуп,
Айланабыз адамдардын канында».

* * *

Жашырып не, жакшы сөздүн кулумун!
Сөзгө көнүп, жетеленип муюдум.
Аалам кеңип бара жаткан сыяктуу
Чексиздикке багыт алды туюмум.

* * *

Дилимди мен сактаганга көнбөдүм,
Кир жугузуп зака жеди сөңгөгүм.
Улам кайра тазаланып жашарып,
Чыйрак болуп өрдү көздөй өрдөдүм.

* * *

Күндөр кана күн чуркаса талбаган,
Күмүш боолуу коңгуроосун байлаган.
Азыр араң сезем күүсүн, эпкинин
Баш көтөрбөй майда-чүйдө кайгыдан.

* * *

Түйшүк басып түмөн-түркүн ойдомун,
Короо-жайды неге иреттеп койбодум?
Турат ана бүтпөй калган ырларым,
Бүтүрүүгө даабай койду колдорум.

* * *

Келген адам бир күн кетет анык, ак
Өмүр бизге аз мөөнөткө аманат.
Ошол ыйык аманатты барктабай
Кээде жаман иш кылабыз кыянат.

* * *

Турпак элек, кайра турпак болобуз,
Чаңга айланып тоого, ташка конобуз.
Эң жөнөкөй мына ушул туюмду
Неге, адамдар, тез унутуп коёбуз?

* * *

Жашпоо бизге эң бир ыйык сый-урмат,
Ал урматка татыгандар туулат.
Ким бирөөгө туюлат ал майрамдай,
Ким бирөөгө азап берген сыйыртмак.

* * *

Эгер күтсөң кайрадан жаз келишин,
Жүрөктөгү муздун жибип ээришин
Колуңа алып кармап көргүн жаныңды,
Жаның менен түзгүн ачык келишим.

* * *

Бирөөлөргө сынтакканды таштадым.
Күнөөм эмне, кимге неге жакпадым?
Ошентсем да кээде менин корооо
Ыргытышат кара ниет таштарын.

* * *

Мезгилинде жийде бурак жыттадым,
Саясында жыргап оонап уктадым.
Көк иримдей кумар-отко тумчуктум
Көктөн мага келбей коюп куткарым.

* * *

Жарык чачкан жамалынан перинин
Жан кашайып канча жолу ээридим.
Мына эми чачтарымды ак басып,
Дөңгөлөктөй эскирдим да жээридим.

* * *

Деди бири: «Картайдым деп айтпагын!
Мокобогун, кой, мизиңден кайтпагын!
Жетимиштен өтүп калган чалдардын
Көрдүм көзүн кыз-келинге артканын...»

* * *

Айтат бири: «Кызыгы не дүйнөнүн?
Аялзаттан аруу дүйнө көрбөдүм.
Ушул сезим отко айланып турбаса
Анда менин түгөнгөнүм, өлгөнүм...»

* * *

Көздөрүңдөн от чачылып кылгырып,
Агай дедиң тамаша сөз жылдырып.
Сенин гүлдөй гүлдөп турган кезиңди
Кол барбады коюуга бир сындырып...

* * *

Дем-илебиң делөөрүткөн маалда
Кайдан-жайдан шарт ачылды каалга.
Шамал экен... Азыргаче кайталбай
Келе жатам ошол оттуу абалда.

* * *

Жердин үстү кычыраган кар эле,
Жерге тийген кара чачың бар эле.
Беттеринди бырыш басып, чачың ак,
Жоогазындай жоодур көзгө болду не?

* * *

Бой турпатың суктандырып азгырып,
Туура жолдон бура салып, жазгырып
Кайда алпарып коёр экен ким билет,
Улгайганда ашыктык ыр жаздырып?

* * *

Тык-тык басып көңүлүмө дак салдың,
Өзүң билбей мени жипсиз башкардың.
Жашасам да мурда күр-шар төгүлүп,
Сен жолуккан күндөн жаңы башталдым.

* * *

Сени менен өткөн өмүр бир мүнөт.
Билген жанга бүт өмүрдү күйдүрөт.
Бешенеси сага буйруп туш келген
Байкуш жигит соолугалбай күндө өлөт.

* * *

Кара келин кашын терип керилген
Жадагандай көрүнөт өз эринен.
Кой, антпегин, неберелүү болгондо
Дурус эмес кемегени жемирген.

* * *

Аялдарын пул тапкын деп айдаган,
Айланайын, кандай мырза, кайсы адам?
Кантип өтөт кекиртектен аш болуп,
Азап менен таап келген барча нан?

* * *

Аялзатын кордобогун, ыйлатпа –
Бул дүйнөнүн түркүктөрүн кыйратпа.
Бузба кирчү бейишиндин эшигин,
Өрт койбогун буруксуган гүл бакка.

* * *

Сойку кыздар сатып жүрөт денесин,
Ким айталат сатышпайт деп энесин?
Самиттерди жер жуткандай окуя
Жакынбы деп калпыс ойго келесиң...

* * *

Аял үрдөй, периштедей болчу эле,
Басып өткөн жерине кут кончу эле.
Назик, жумшак, сылыктыгын жоготуп
Айланышты эркек сөрөй селкиге.

* * *

Эки аялдын бири айтты мындай кеп:
«Биздин эркек атына эле бир эркек.
Эптеп бала тууп алдым, күндө мас,
Үйдү таппай көчөдө уктайт темселеп».

* * *

Башаламан каада-салттар бирикти,
Кызды көрдүм ала качкан жигитти.
Билбей калдым кайда бара жатабыз,
Намыс деген өлүкпү же тирикпи?

* * *

Колуктудан жолу болбойт шекилдүү,
Кошунабыз беш катынды кетирди.
Мынтип жүрсө билбейм кайдан табат ал
Энеси өлсө, акка орогон кепинди?

* * *

Аял байкуш этегинен жыртылса,
Эл ичинде абийир таппайт бир пулча.
Келбейт кайра мурдагындай кадыр-сый
Багы ачылбайт ыйласа да, кыйкырса.

* * *

Бир нерсеге түшүнбөйм азыр да,
Качан, кантип жолукканмын Кызырга?
Өчө турган кез келсе да өчпөдүм,
Күүдөн жанбай көкүрөк-өрт кызууда.

* * *

Далай сөздөр өттү менин чаркыман,
Сөз калбады моюн толгоп кайкыган.
Сүкүт кылдым сөздүн кубат күчүнө,
Эми аларды эркиндикке кайтарам.

* * *

Чоң базарда, дарбазанын алдында
Тыйын сурап колун созду бир бала.
Кудай шондо кол созгондой сезилди,
Төгүлгүдөй болду ысык нур мага.

* * *

Күндө көрөм Жараткандын жамалын,
Ал жамалды айланамдан табамын:
Чымчык сайрайт, гүл буркурайт, суу агат,
Көз ирмемге токтой туруп карагын!

* * *

Мобу тоолор катмарланып тирелген
Жердин ысык деми менен ширелген.
Бизге ырыскы, кут тартуулап, Кудайдын
Кудуретин берип турат тереңден.

* * *

Атыр гүлдөн көрдүм таңда шүүдүрүм,
Шүүдүрүмдүн жүрөгүнө сүңгүдүм.
Уктум андан жылдыздардын шыбырын
Өлбөстүккө тете болду бир күнүм.

* * *

Капилеттен тоскоолдукка учурап
Үмүттөрүм калды жерде чачырап.
Бул дүйнөнүн бардык сыры, маңызы
Билдим, жалгыз сүйүү менен ачылат.

* * *

Бйман келип жүрөгүңдү каптаса
Тулку боюң нурга айланат таптаза.
Кудай менен сүйлөшөсүң көзмө-көз,
Эми сага эки дүйнө жок жаза.

* * *

Ким бирөөнү колдон келсе жек көрбө,
Эч убакта зыяныңды өткөрбө!
Шондо сенин кенен тарап тамырың,
Бүт өмүрүң окшойт жашыл көктөмгө.

* * *

Унутпагын эне-атаңдын мүрзөсүн,
Дуба тийбей көрүстөнү күйбөсүн.
Өзүңдү ойлоп чардап жыргап жатканда
Ошол жерге Кудай келип жүрбөсүн...

* * *

Жараткандын билүү кыйын ой-жолун,
Бирок аны акыл менен болжогун.
Жакындай бил жарым карыш болсо да,
Керек эмес сенин ага бар, жогуң.

* * *

Дем-илепте кубаты бар Алланын,
Деминди да кур бекерге албагын.
Эгер билсең бир көз ирмем ичинде
Жанар күчкө ээ болот кан-жаның.

* * *

«Сапар тартып кетериме аз калды,
Моокум канып карайын бир асманды», –
Деди атасы... Баласына үйрөтчү
Жалаң гана жерди карап басканды.

* * *

Айтты энеси күйөөлөгөн кызына:
«Бираазымын сага берген тузума.
Кандай сыйлап күтүп алсаң пириңди,
Жүзүңдөгү нур айланат кызылга!»

* * *

Айтты бала: «Ата, кандай кылайын?
Кайсыл иштин өтөсүнөн чыгайын?»
Жооп укту: «Жүрөк менен кеңешкин,
Кандай багыт берет экен Кудайым».

* * *

Эгем айтпай эч кыймыл жок ааламда,
Суулар акпайт, учпайт анда саман да,
Булут көчпөйт, жылдыздар да тогошпойт,
Ырлар келбейт таазим кылып саламга...

* * *

«Кагылайын калкым менин!» – деп коюп,
Ошол калктын ырыскысын жеп коюп
Жүргөн хандан тиги дербиш өйдөрөөк,
Бир сындырым нанга ыраазы ток болуп.

* * *

Коштоп жүрсө көлөкөдөй жансакчы,
Демек сүйөт хан байлыкты, мансапты.
Элден коркуп, корпой калган Кудайдан,
Унуткарган ыйман менен ынсапты.

* * *

Соттор бүгүн болбой калды адилет.
Күтүп турат: «Кайсыл тарап не берет?»
Түрмөгө айдап чыркыратып чындыкты,
Арам тамак менен жыргап семирет.

* * *

Эл сөз кылат: сотко ишиң түшпөсүн,
Түшсө билет анын оңой бүтпөшүн.
Акыйкатты тебелеген эргулдар
Кайгы-муңдан кандырышат көксөөсүн.

* * *

Келбейт окшойт биздин жерге бейпилдик,
Тарып барат эл дем алган мейкиндик.
Ар бир кырда толуп кетти карышкыр,
Бөлтүрүктөр келе жатат телчигип...

* * *

Күндө майрам... Күндө Ысыккөл жээгинде...
Элдин пулу чачылууда тегинге.
Калжың сөздөр, кайран сөздөр, жел сөздөр...
Майнап чыкпас сөздүн калдык селинде.

* * *

Элдин мүлкүн талап алган мыкчегер,
«Талап алдың», – деген сөздү укса эгер,
Бетке тутуп мыйзамдарды чала өлүк
Абийириме доо кетти деп сес берээр.

* * *

Эл атынан сөз сүйлөгөн депутат
Жанталашып андай-мындай деп атат.
Баары билет: сатып алган добушту,
Чөнтөгүнө салып алган жел атак...

* * *

Акчалууга бей-бечара чөгөлөп,
Быймандуулар жерде калды арабөк.
Шылуундардын келди кел-кел заманы,
Алдамчыны аксакал деп, төрө деп.

* * *

Алдым-жуттум жеп-ичерлер бий бүгүн,
Күндө тандап казы-карта чүйгүнүн.
Оо, кайран эл, өтөт бул күн опаасыз,
Азырынча белди бекем түйгүнүң!

* * *

Акындарды Арзыматка айланткан,
Арамдыгын ак дедирип сайраткан
Байлар неге акыретин ойлобойт,
Бийигирээк көтөрүлбөйт курсактан?

* * *

Өз дегенде өзөгү бүт түтөгөн,
Жата калып өзүн жерге төшөгөн
Тайкы балдар чыкты улут ичинен,
Урууларын даңктап жүрөт көчөдөн.

* * *

Оо, мекендеш! Жерге-сууга бөлүнүп,
Жок болбойлу чачылып да төгүлүп.
Бир мекенди тарта берсек туш-тушка
Жыртылбайбы жик-жигинен сөгүлүп?

* * *

Биз байыртан келе жаткан улутпуз,
Кудай Таала жерге чачкан урукпуз.
Унутпайлы тамыры жок, шагы жок
Камгак гана учуп жүрөт туруксуз.

* * *

Биздин жердин кереметин кеп кылуу –
Жалаң гана бейиш, бейиш деп туруу.
Кут даарыган жерде жашап, негедир
Пейлибизде жок ыймандын учкуну.

* * *

Тоого барсам дарыбыз деп жанга ынак
Ар бир чөбү сүйлөп турат шыбырап.
Кийик оттун, аркар оттун жытынан
Бир күч канга тарап барат жыбырап...

* * *

Карагаттын угуп калдым айтканын:
«Жылда келип неге даамым татпадың?
Жоголуппу мобу сайдын ичинен
Мөмөм терип өскөн мөлтүр жаш чагың?»

* * *

Талбулактын көзү турат бекилип...
Тазаладым түшкө чейин чечинип.
Айтып жаттым: «Айланайын булагым,
Келбей жүрдүм, койгун мени кечирип!»

* * *

Жетимтоодон чачыла гүл терчү элем,
Ар борчугун беш колумдай билчү элем.
Азыр мени биринчи ирет көргөнсүп
Эмнегедир чочуп турат кейпимен.

* * *

Кел, келегой, алайгөчөр, садагам!
Не турмушту өткөрдүң бул талаадан?
Билесиңби бала кезде мен сени
Кыйышпаган жан досумдай санагам?

* * *

Жасап алып шилбиден бир ак таяк
Тебээр элем тиги кырдан жылгаяк.
Ошондогу балалыгым кетик тиш
Ар бир таштын далдаасынан жылмаят.

* * *

Тууган жерден алыс жакка чыкпаган
Адамдарда не сагыныч, не арман?
Кут очоктун кадырыны байкабай,
Сезбей жүрөт ыйык күчтү тамандан.

* * *

Тоолор мага катып калган ыр сымал,
Өлбөстүктү билген жалгыз сыр сымал.
Акын болсоң ошол сырды үйрөнүп,
Ырларыңдын арасына кымтып ал!

* * *

«Менден өткөн тездик жок!» – дейт чагылган.
Кыял айтат: «Сенсиң мага багынган».
«Мага жетип алчы, кана, көрөйүн», –
Деп сөөлжан жылып барат жанымдан.

* * *

Жаңгак айтты: «Ооматым бар күчүмдө!»
Өрүк айтты: «А мен баймын түшүмгө!»
Эртесинде экөө бирдей кесилип
Күйүп жатты кара очоктун ичинде.

* * *

«Мен керекмин, – деди балта мактанып, –
Турам дайым кыйын ишти аткарып...»
«Сен билбейсиң, – деди теше. – Мен жүрөм
Көп түйшүктөн сенин жаның куткарып».

* * *

Кагаз айтат: «Мен болбосом ыр кайда?!»
Ыр шыбырайт: «Кой, кагазым, кыйкырба!»
Акын башын мыкчып алып олтурат
Көкүрөгүн дүрбөп келген сыйкырга...

* * *

Табалбастан ойдун түбүн, эсебин
Бир жалбырак үзүп алган экенмин.
Чыр-р дей түштү: «Кайдан билдиң, акыным,
Сага жаным курман болуп кетээрин?»

* * *

Аары соруп жатты гүлдүн ширесин,
Гүл жоготуп койду шондо бир эсин.
Экөбүнүн ортосунда жаралды
Эстен кетпей турган сырдуу илешим...

* * *

Жалбырак жейт шаулдатып жибек курт,
Көпөлөккө айланам дейт кулпуруп.
Ортосунда өлүм барын билбейт ал,
Билбегендей биз адамдар сыр кылып.

* * *

Жарык өчтү, күйгүздүм мен шам чырак,
Жалындары араң эле калтырап
Мындай деди: «Мен болбосом дүйнөнү
Ким жаратып жакшылыкка алпарат?»

* * *

Быйыл алма алды тегиз мөмөлөп,
Багбанга ал жашыл акча көрүнөт.
Мөндүр келип сабап кетти капыстан,
Жараткандын ой-максаты бир бөлөк.

* * *

Аткарылбайт ойлогон ой, ишибиз,
Анткени биз шүгүрү жок кишибиз.
Бүлбүлдөгөн азгырыктын артынан
Чуркап жүрүп сөпөт болот күчүбүз.

* * *

Айта бербе мен туурамын, акмын деп
Менменсинген калат акыр башын жеп.
Эгер билсең жазымыштын мыйзамын
«Бой көтөрбөй жаша» – деген накыл кеп.

* * *

Бара жатып тасма жолдун боюнан
Бир сап ырым түшүп калды оюман.
Өмүрдөгү өзгөчө бир сап эле,
Билбейм эми качан ага жолугам?

30.07-2.08.06

Т Ү З Ү М Ү

Алгы сөз	5
Исфайрам авазы	7
Шыбак	8
Эмне үчүн келдим айылга	9
Күндөрүм мынчалык тез шашпагыла	10
«Адамдын айтып бүткүс арманы көп»	11
Сүкүт	12
Көз ачкан ырларыма	13
Чандуу жол	14
Илим жолу	15
Үмүт	17
Жетим тоо	18
Поезд	18
Арча	19
Короодогу арчалар	20
Сагыныч	20
Дүйнөкорго	21
Катарлаш достор кана шапар курган?	22
Алгачкы ыр жөнүндө	23
Музага	24
Бир сыйкыга	25
Айыл балдары	26
Элбездерлерге	27

Арноолор

Аль. Михайловго	28
Сооронбай Жусуевге	29
Байдылда Сарногоевге	30
Эрмамат Осмоновго	31
Турабай Жороевге	32
Абдушүкүр Нарматовго	33
Аскар Карабаевге	34
Өмүрбек Сакиевге	35
Жумадин Кадыровго	36

Мендеги «мен»	37
Ажылык жөнүндө сөз	70
Исфайрам	82
Дүйнө, сен	93

Айылдаштарым

1. Нышан кемпир	100
2. Эрк жөнүндө ыр	101
3. Айткул абам	103
4. Комузчу Садыл	105
5. Ташмат авамдын китептери	107
6. Айти тагам	109
7. Дайының кайда, Мустафа	110
8. Өзүңдөн тап мыйзамды	112
9. Үзүлгөн тамырлар	114
10. Уста Турдунун өлүмү	115
11. Жамал улакчы жөнүндө сөз	117
12. Адил досум ооруганда жазылган ыр	118
13. Шааркан эжемди жоктоо	119
14. Алимага	120
Эне жөнүндө сөз	122

Кичи поэмалар

1. Түрмөгө кат	133
2. Чабдар ат баяны	143
3. Мык пааша	152
4. Туяк ырчынын өлүмү	159
5. Ташбек датка	169
6. Атам жана мен	178
7. Адыл баатыр	187
Исфайрам тамчылары	197
Айгүлгө ыр десте	264
Шагирттериме кат	279
Уулдарым Элдияр менен Эрмекке жазылган каттардан	286
Кызым Элмирага жазылган каттар	294

Төрт жылдыз

Полотхан	297
Абдыкадыр Орозбеков	297
Төрөбай Кулатов	298
Апсамат Масалиев	299
Уйкусуз түндүн суроолору	300
Оорукана маанайы	304
Ыр чачыла	310

Көркөм-адабий басылма

Эгемберди Эрматов

Чыгармаларынын жети томдук жыйнагы

II том

Исфайрам авазы

Редактору *Жумадин Кадыров*
Корректорлору *Мамат Болот, Фатима Абдалова*
Компьютердик калыпка салган *Табылды Жанызаков*
Мукабаны жасалгалаган *Мырзабек Кадыров*

Форматы 84 x 108 ¹/₁₆. Көлөмү 21,25 б. т.
Заказ № 86. Нускасы 1000 даана.

«Бийиктик» басмасы,
720000, Бишкек ш., Киев көчөсү, 77,
тел.: 66-17-25, 62-02-11.